

Cseke Gábor

Toronto: 3-szor + 1...

...és egy ráadás

(Családi naplójegyzetek Kanadából)

Tartalom

Kirajzás (Előhang helyett)

I. /1994/

Az I. utazás „hordaléka”

1. „Napszámosok” voltak Torontóban
2. Hullámok hátán Kanadában
3. Valaki öltözik
4. Éjjeli bár
5. Tökéletes világ
6. Ahol a szél lakik
7. Lesz ébredés
8. Ácsorogj csak a parton
9. Harsogó végzet
10. Lapulni készülődve
11. Utolsó dollár

II. /2004/

A II. utazás „hordaléka”

Csodahelyek

III. /2009/

A III. utazás „hordaléka”

Interjút adok Andrea unokámnak

IV. /2013/

A IV. utazás „hordaléka”

Az Új Világ ellentmondásos emlékei

V. A „ráadás” – amivel minden valahogy kerekesebb lesz /2017/

Az V. utazás „hordaléka”

A végállomás megközelítése (úti gondolatok 25 énekben)

Kirajzás

(Előhang helyett)

Nagy család voltunk: öt gyerek. És a szülők.

A második világháborút s az azt követő kemény évtizedeket együttesen, közös fedél alatt éljük meg Kolozsvárott. Majd az ezerkilencszáz hatvanas évek elején megkezdődött a gyerekek által várva várt kirajzás: előbb Zsóka néném, majd jómagam költöztünk el a szülői háztól, külön családot alapítva; ő kezdetben Radnótra, majd Csíkszeredába költözött, én a hegyeken túl, Bukarestben telepedtem meg.

Később, a nyolcvanas években kisebb testvéreim – Tamás és Ágnes, plusz családjaik – már távolabb pályázták meg életük jobbra fordulásának esélyeit: meg sem álltak Kanadáig.

Közben néném is Párizs lakója lett, míg végül Péter öcsém is vette a vándorbotot és átlépett az anyaországba.

Én végül is, hosszú bukaresti évtizedek után Csíkba költöztem, szüleink végső nyughelye közelébe.

Sokszoros veszteségként éltem meg azokat a felemás búcsúkat és távozásokat. Minden bejelentett rokon szándék és távozásról szóló hír erősen megrendített, növelte körülöttem az érzelmi űrt és arra intett, hogy az efféle kirajzásokról könnyen elképzelhető – nemzedékeken át megismétlődnek, sőt, fölerősödnek.

Elvégre mindenki keresi a helyét ebben a világban. Hogy hol és miként, ez nem életrecept kérdése. Egyénre szabott. De tény, hogy a népmesei „elindult szerencsét próbálni”, sokunk esetében szó szerinti valóság. Utazással, környezetváltoztatással, olykor gyökeres otthonváltással jár. Így könyveltük ezt el egymás előtt is anélkül, hogy különösebben kibeszéltük volna a személyes indítékokat, háttereket, esélyeket. Minden tekintetben távol álltunk a Csehov darabjaiból megismert, szenvedő vívódó tipikus orosz családi környezettől, amelyben teázás közben mindent alaposan megháynak-vetnek, majd annak a fordítottját is tüzetesen kibeszélik, és szenvedve töprengenek vagy töprengve szenvednek, egyre megy.

Amit tudnunk kell: az elvágódó, vándoréletű emberek nem érzik jól magukat a saját bőrükben. Szívükből remélik, hogy az új környezet, a változott helyzet, a nagyobb valószínűséggel rájuk találó esély megváltja a lélek szorongását, szárnyakat ad az addig elérhetetlen vágyaknak, előcsalja a szerencse figyelmét, rájuk villanó mosolyát. Gondolom, testvéreim is így vágtak neki a távoli levegőóceánnak, mert kényelmi szempontok miatt az újvilági hajóutakra ma már senki se fizet be...

Akkoriban született néhány versem azóta is élénken felidézi bennem távozásuk miatti keserű zaklatottságomat:

Ágyékra szorított kézzel

*itthon vagy még és menni akarsz
pusztulsz belé úgy indulnál már
s mire nem csak homlokodon
irataidon is ott a pecsét
le is út fel is út
kiült rajtad a páni félelem
ó még csak egy hetet
néhány napot még
amíg a legfontosabbat
amíg a szüleid sírját
a bútorokat a családi limlomot
a cigánybatyut
amíg megbarátkozol
a gondolattal
hogy az ajtó dőndülve becsapódik mögötted
s ott állsz a világhuzatban
meztelenül
ágyékra szorított kézzel*

Szétzilált kazlak

*súly nélkül széthulló kazal
vagyunk szélhordta szálai
ha ki lát a lebegést irigyli
siralmas sodródás ez a javából*

*két kézzel kapaszkodunk
a varázsszőnyeg széleibe
háborgó gyomrunk görcsbe rándul
a rojtok ujjaink közt maradnak*

*csak már leszállnánk valahol
hol biztos pontból szemlélhető a távol
s ha nagyon igyekszünk
sarkaiból is kifordul a világ*

*szélfúttá pelyhek illatok dallamfoslányok sorsok
mint hitelezőt az adósok
fitymálják a lenge éltetőt
az elringató a megtartó erőt*

*így lesz a röptük jajgatás
rikoltó madárvonulás
a távolban valahol messze
egy bizonytalan partra vetve*

*magányos lelünk másai
kazlak szétzilált szálai*

A verseket magam elől is szigorúan, fiókba zárva őriztem, s majd csak akkor kerültek napvilágra, amikor a társadalmi szintű gondolat-gyanakvás és -üldözés időlegesen kiment a divatból. Csakhogy addigra már az utak is szabadabban kínálták magukat, s viszonylag bukaresti családomban is bekövetkezett a „*Nagyon vigyázzatok magatokra! Aztán írjatok!*” aggodalmas ismételtetése: a kilencvenes évek elején Attila fiunk célolta meg a kanadai Torontót – testvéreim nyomdokán haladva –, pár évvel később Anna lányunk távozott férjével és jövődő lányunokánkkal a szíve alatt, a még ki sem hűlt családi nyomokat követve.

De távozásuk előtt, 1994-ben még Attiláék vendégei lehettünk néhány hétig, hogy saját szemünkkel láthassuk, mire vitték, miként megy soruk, s egyúttal magunk is belekóstoljunk az otthontól távoli lét mindennapjaiba. Egyúttal viszontláthattam testvéreimet és családjaikat, s ha szóban nem is kerítettünk rá sort, a tanulságot levonhattuk, ki-ki a maga számára: vajon megérte?

Egy ilyen szentencia nyílt kimondásához azonban nagy merészség kell. Amekkorával én személyesen nem rendelkezem. Ezért az ottlétünk során, majd a később – különböző alkalmakkor és időszakokban – megismételt látogatásainkról készült vázlatos naplójegyzeteimet most úgy öntöm formába, hogy az olvasó maga szűrhesse le, saját használatra a szükséges következtetéseket.

Az első – az 1994-es – naplót egy erősen vázlatos változatában közreadtam már *Jelentések magamról. Emlékezések ellenfényben* (Polis Könyvkiadó, 2010, Kolozsvár) című könyvemben. Ezúttal kellőképpen kiegészítve, újabb – 2004-ből, 2009-ből, illetve 2013-ból származó feljegyzéseimmel, illetve válogatott „hordalékaikkal”. Vannak bennük helyek és helyszínek, látványok, amelyekről csak a többszöri látogatás után sikerül teljesebb, jelentésszerű élményt szerezni. Így például a Niagara inkább csak idegenforgalmi hangulat az első látogatáskor, de versbe is kívánczik, hogy aztán, valahányszor visszatérünk Kanadába, a vízesés felkeresése lehetőleg ne maradjon ki a programból...

A naplókban gyakorta előforduló fontosabb családtagok, ismerősök:

Attila (fiunk), Tünde (feleség), Lóránd, Imola (gyerekeik)

Anna (lányunk), Gabriel / Gabi (férj), Andrea, Mária (gyerekeik)

Tamás (öcsém), Anna (élettársa), Zsolt (Anna fia)

Ágnes (húgom), Gyuri (férj), Ágika, Tamás (gyerekeik)

Pusztai Péter (grafikus, fotóművész, az Ifjúmunkás volt képszerkesztője), Pusztai Irina, néha Georgeta (felesége, grafikus) – barátok

I. /1994/

1994. március 23.

Furcsa: reggel, még odahaza. B. Dénes (az MTI akkori bukaresti tudósítója) telefonált párizsi kollégájának, elkalauzol Párizsban. Ígéret. Csomagolás. Magammal viszem a kis rádiót: lám, mit hoz be odaát? A tévében a kanadai időjárást lesem, de ma valahogy elsinkófálták. Lezuhant egy repülő, Szibériában. Hongkongnak tartott. 75-en meghaltak. Ilonkának nem is mondom, még elmegy a kedve az utazástól.

1994. március 24.

Fejfájás: Európa fölött tomboló ciklon. Napsütésben indultunk, sűrű felhőben szálltunk le Roissy-ban (Párizs, észak-kelet). Előváros, Brüsszel irányában. Egy nap telt csak el, hogy nem kellett szerkesztőségi munkába mennem: a szálloda fürdőszoba tükrében ámulva nézem kisimult arcom. Szinte egyetlen gondolatom sincs haza, az újságra, a szerkesztőségre. Nehéz elképzelni: milyen lesz a visszatalálás.

A párizsi tudósító telefonszáma megváltozhatott: a magunkkal hozott szám nem válaszol. Hagyjuk kútba esni a sétát? Egy órányi késő esti kocsikázásról lehet csak szó: Párizs, taxiból. Találok egy telefonreklámot a szálloda halljában, az alapján kibarkochbázom a számváltozást. Bejön: beharangozott emberünk veszi fel a kagylót, minden OK, csak befejezi a nap penzumot. Várjunk a szálloda halljában, utánunk jön. A kivilágított Párizs. Nem sajnálják a villanyt a látványtól. Szerencsénk volt az estével, a megapadt forgalom miatt. Egész a Notre-Dame-ig suhanunk, onnan vissza. Mintha interaktív térképet futnánk be. Hatvan perc múlva: T. L. búcsúzik tőlünk a szállodánál. Így is nagy szívességet tett nekünk.

A szálloda turistanagyüzem. Néhány tucat ugyanilyen övezi a Roissy-repteret. Időről időre betoppannak az útjukat megszakító turista csoportok. A szobák kicsik, barátságtalanok. Főhelyen: tv. Az ágyból kiválóan rálátni – ugyanez áll fordítva. A párna alatt fekete melltartót találunk. Valaki elhagyta, valakinek nem hiányzik.

Reggel svédasztal, mindenki mindentől enne, de a menetrendek szorosak, az időből rendszerint csak néhány falatra futja.

Percenként indulnak a járatok: idegesség, csomagcipelés, várakozás a reptéri körjáratú buszra, útlevélvizsgálat, vám. A reptéri csarnokban tisztaság, elegancia, de azért mindenki felteszi a lábát a szövettel kárpitozott ülésekre. A világ minden – nem egyszer rossz – szokása kiütközik itt. Rendészek, takarítószemélyzet: szinte mind színes bőrüek. Ez a látszat.

1994. március 24 (még egyszer, mert szembe mentünk a nappal)

A torontói járattal átkelők között rengeteg fiatal: diákok, ők teszik ki szinte az utasok felét. Kis hátizsákokkal, úti csomaggal, bandába verődve. Úgy kelnek át az óceánon, mint az ingázók két közeli város között. Kitétek magukért: rövid idő alatt szabályosan kiürítették a bárkészetet. Nyomukban az utastér, akár egy meccs utáni stadion: pokrócok, sörös dobozok, csokis papír, újságok, prospektusok, fülhallgatók, ceruza, elhullatott kártyalapok, papírzsebkendők szanaszét, az ülések között, alatt.

Toronto a párizsi reptér vidéki kisöccsének hat: első látásra elnagyolt, felszínes. Közben minden olyan nagydarab, szögletes: épülettömbök, csomagszállító targoncák, buszok, teherautók. A taxik is ormótlan, nagyra nőtt limuzinok.

Reggel indultunk s alig van délelőtt, amikor hazaérünk a fiamékhoz. Minden, akár a videókazettán, amit korábban magukról küldtek: csak a valóság nem annyira színes. Valóság hüen kopottabb. Akinek valahol éppen gond a lakás, annak ez a szép, az ideális.

A várva várt első kiruccanás: a közeli egyetemi diákvárosba. Itt-ott még hófoltok, jég. Szél. Próbálom otthonossá színeznem magamnak a tájat.

Kisunokánk, Imola mindjárt az elején lelkesen kezdett velünk angolul csacsogni, s nagyot csalódott, amikor kiderült: nem értjük, amit mond.

A taxisofőr, aki a reptérről behozott (különben görög volt), búcsúzáskor megkérdezte: hogy mondják a mi nyelvünkön azt, hogy „thank you”? Megmondtuk. A borraivaló után büszkén kivágta: „keszenem”.

Attiláéknál a városközpont és a kínai negyed határán élünk. A városkép kontrasztjai: felhőkarcolók és kis, liliputi, lerobbant házak, legtöbb fából, könnyű téglából.

Mindenki az átállási nehézségekről érdeklődik. Az időjárás helyett, most ez a vezértéma. Tényleg, hogyan is éltük meg a jócskán megnyúlt nappalt? Azon kívül, hogy első kanadai éjszakánkon mindvégig éberek voltunk, semmi nyoma.

1994. március 25.

Egyedül maradtunk a lakásban: fiamék dolgozni, Lóránt az iskolába, Imola óvodába mentek. Csönd van, békesség. Bár azért jó volna látni is valamit e világból, hogy ne éljünk itt le négy hetet a falak közé zárva. Fiamék szeretnék, ha a gyerekekkel is foglalkoznánk, nagyszülőként, s ez nem csak a részükről természetes.

Attila köpi a markát: most aztán megtanít engem számítógépen dolgozni. Idegenül, de kíváncsian bámulom a (számomra) műszaki csodát. A belső lépcső alatti, beépített kamrácskában trónol. Aki dolgozik éppen rajta, csak behúzza a deszkaajtót, s a világ kívül marad. Hajnalonta, amikor mindenki alszik, esetleg majd beülök oda és kitanulom minden fifikáját. Ez is egy haszon. Otthon egyelőre elérhetetlen egy ilyen számítógép.

A fiúcskát várom az iskolából, a magammal hozott Szoltsenyicint (Rákosztály) olvasom. Attiláéknál pillanatnyilag alig van magyar olvasnivaló. Ami van, Lorándé: ifjúsági könyvek.

Attila két ízben is telefonált a munkából: minden rendben? Hát persze...

1994. március 26.

Kiderül: Ági húgomék csak itt, a szomszédos utcában laknak. Átjön Ágicával. Évek óta nem láttuk egymást, közös megállapítás: senki sem változott. A családi viták is pont olyan értelmetlenek és hevesek, mint gyerekkorunkban, sok-sok évvel ezelőtt.

Este, már távozásuk után, éjfélig beszélgetés Attiláékkal. A téma visszatérő, mint egy felhő: érdemes-e kijönni? Vagy jobb maradni? Egy már ismert, kitaposott körben forgunk, természetlenül. Van, akinek megérte, más meg elégedetlen. Ami nekem jó, nem biztos, hogy másra is illik. Mindenki a saját pillanatnyi vágyát vetíti ki végső tanulságként. Ha idézném őket, igazságot kellene tennem közöttünk. De hát lehet-e? Mennyivel jobb volna e helyett praktikusabb dolgokkal foglalkozni. Hiszen most mind együtt vagyunk, vagy nem? De meddig?

Az egésznek a lényege az, hogy akkor és ott láthassuk egymást, érezzük egymás szeretetét, amikor arra éppen szükségünk van. Most éppen megtehetjük. Mikor testvéreim érkeztek ki Kanadába, az ilyesmi elképzelhetetlen volt...

Lefekszünk, annak ellenére, hogy fiamék azt remélik: reggel majd bepótolják az alvást. Lévéen szombat. A gyerekeknél nyitva hagyjuk az ajtót, hogy ne féljenek, ha felriadnának éjszaka.

Az ablakon át, éppen a párnámra tűz a ház előtt álló utcai lámpa, s egész éjjel figyelni hánykolódásomat. Reggel pontban hatkor lehunyja a szemét.

1994. március 27.

Fordulunk egyet a kínai negyedben, megbámulom a gyakori kínai szimbólumokat az utcaképben, no meg a sok sürgő kínai embert és gyermeket egy rakáson, majd piacra megyünk. Betérünk egy ún. magyar boltba: a tulaj boldogan köszönt ránk, mikor meghallja, hogyan beszélünk. Rengeteg az utcai árus. Utánuk jókora halom szemét, ami másnapra eltűnik.

Egy magyar alapítvány az Egyesült Államokból, amelynél egy adomány sorsáról érdeklődök telefonon, szabályosan lecsap rám. Az adományról nem sokat tudok meg, de jön helyette a lelkes meghívás: látogassunk el hozzájuk, körutat szerveznek nekünk. Küldjek önéletrajzot, útitervet, kérjek amerikai vízumot, visszahívnak...

Attila józan tanácsa: a kanadai vízumunk egyetlen belépésre szól. Ha kilépünk, többet nem jöhetünk vissza.

Pusztai Péter is telefonál Montrealból: ugorjunk át hozzájuk. Hirtelenjében nem tudunk dönteni: nagy odáig a távolság, a magunk anyagi erejéből nem futná az útra. Semmi baj, küldi ő az utazás árát, ami marad, azt költsük otthon maradt Péter fiunkra. Függetlenül hagyunk minden előzetes tervezést. Teljen el ez a hétvége, hétfőn tisztábban látunk.

Az első számítógépes lecke jól sikerül. Könnyebb mint gondolnám – mármint a technikája. A *mit miért*-et még homály fedi. Ha nagyon magyarázzák, nehéznek tűnik. Amit magamban fedezek föl, az reveláció.

Az unokák ragaszkodnak hozzánk, bár nem világos, meddig tart ez náluk. Talán amíg majd igazán ránk maradnak és a szigorúbb fegyelmezést, számonkérést se kerülhetjük el. Holnap vasárnap... Pulykát sütünk a menyemmel, bár életemben nem csináltam. Ő sem. Hát majd kipróbáljuk. A körülmények adottak: jó kályha, villansütő, tágas konyha...

Vizes hó hulldogál: egy ideig fehérlik, majd roskadva elolvad. Odabent ez semmi gondot nem okoz: a lakás fűtése önműködően igazodik a körülményekhez.

Menyem rendkívül szeret olvasni. Mikor kijöttek, korlátozott mennyiségű csomagot hozhattak: inkább a gyerekeknek szánt olvasmány mellett döntöttek. Csakhogy a gyerekeket kevésbé érdekli a könyv: ott a tévé, a videó. Azon csüggnék.

Szóval, a menyem lecsap a Szoltsenyicinre (Rákosztály), én meg maradok olvasmány nélkül, a reménnyel.

Alig telt el egy-két nap, máris szorongva gondolkodom arra az időre, amikor vissza kell szoknom odahaza a reménytelen pénzcsinálásba. Itt látni vélem az élet apró örömeit, mégis: ez mégsem lehet a lényeg, ami után az ember vágyakozik. Mindenki kell lennie egy vágynak, amit jól-rosszul felismer, elismer és amire áhítozik. És bele-törődik, hogy legtöbbször képtelen elérni, de legalább próbált rálépni a hozzá vezető útra, s érezte, ha lassan is, haladt valamennyit feléje. Ez mindennél fontosabb: a soha be nem csapható hit, amely nem vak, de erőt ad és ezért messzebbre vezet, mint gondolnánk.

Mókus ugrál a pár asztallapnyi udvaron: fücsomótól fücsomóig. Teljesen háziasult. Azt mondják, a pénzmapocok úgyszintén: a szemétben kotorászik, belakja a városi kéményeket, pincéket. Még nem láttam élőben, de olyan eseményszerűen mondják, hogy hiszem.

1994. március 28.

A hétfő itt is hétfő. Bár minket nem hajt a tatár, lélekben átélem a fiamék kényszerű koránkelését és sietését, hogy túl korán se keljenek ki az ágyból, mégis mindennel időre elkészüljenek.

Eszembe jut az egy nappal korábbi, vasárnapi séta a ködszerű, sűrű esőben, amikor a hozzánk közeli Queen parkból a tavak felé indultunk. Loránd azért nyaggatta az apját, vegyen neki valamit, Imola meg, hogy valaki vegye már ölbe, mert elfáradt.

A mókusok kitartóan cserkésznek a ház körül: turkálnak, ásnak. Keresik a korábban általuk elrejtett mogyorót, falatokat. Loránd kínálná őket, de otthonról kifogyott. Apja ad neki pénzt, ugorjon át a kínai boltba, az utca sarkáig. De ott csak sós mogyoró volt, erre vett magának és a kishúgának egy-egy rúd karamellát. Fiam magyarázni próbálja: ha pénzt adok valamire, azért adom, hogy azt végy vele, nem pedig hogy minden áron elköltsed.

A menyem erősen tart az idegen várostól. A bűnözéstől. Az esti utcától. És attól, hogy mi gyanútlanul, magunkra kóboroljunk a nyílt utcán. Nem is próbálom meggyőzni arról, hogy enyhén túloz. Attila is hallgat, s ebből megsejtem, lezáratlan téma ez a családban. Valahogy mégsem érzem normálisnak, hogy emiatt szobafogságra ítéltessünk.

Az első két napon a hálószoza ablakon, az emeleten a legváratlanabb időpontban diszkrét kopogás ismétlődött. Mintha valaki bebocsátásért esedezne, de csak egy vékony fácska növekvő koronája hajbókolt a légmozgásra. Egyik ága csapódott csökönnyösen az üvegnek. Míg a délután aludtunk, a szomszéd lefűrészelte a hajlongó fa koronáját.

Próbaként Imola ma itthon marad, a nagyszülőkkel. Nem érti, hogy ha egyszer ő nem beteg, akkor miért nem mehet az óvodába. Eddig csak olyankor hiányzott, ha belázasodott. Az első kísérlet után megállapítom magamban: a rendszeres pesztrálást nem nekünk találták ki. Amit a szülők tiltanak, azt a gyerekek tőlünk próbálják kicsikarni. S ha nem engedünk, akkor tüntető haraggal dacolnak. A nagyobbik unoka már simulékonyabb: ha rászólunk, buzgón elismétli: oké, oké, aztán csak úgy csinálja, ahogy szeretné.

Imola segítségével kénytelen vagyok „fölfedezni” a videólejátszót. Nekünk még nincs hozzá szerencsénk otthon, ő viszont buzgón mutatja, mit hogyan kell kezelni, milyen sorrendben. Kiválasztja egyik kedvencét, Bambyt (W. Disney). Egymás után többször is képes végignézni. Belebambulnék mellette, szerencsére ilyenkor csendben van, leköti az ismert történet. Amíg forog a kazetta, csak időnként kell ellenőrizni.

Azt sem tudom, mi történik most éppen a politikában. Valahogy nem is érdekel itt a tévzés, a rádióban meg csak zenét hallgatok. Különb minden csupa reklám. Pár év és holtbiztos ilyen lesz odahaza is a média.

1994. március 29.

Megígértem Imolának (könnyelműség a neved!), hogy írok neki egy mesét. És tessék, most itt ülök a számítógép előtt, a billentyűzetten ott sorakoznak a betűk, csak le kellene ütnöm őket, de nem jut eszembe semmi. Kellene egy központi figura: de mi, de ki legyen az?

Az alapítványi hölgy nem tágít: a faxomat megkapta, no de én mit intéztem a vízummal? Mondom, semmit. És nem is próbálkozom. Ha ő el tudja intézni, odaátról, jó, megyünk, ha nem, akkor maradunk. Különb sincs nagy kedvem e plusz kalandhoz, felborítaná minden korábbi számításunkat. A gyerekekhez igyekeztünk, igényt is tartanak ránk, amíg itt vagyunk: akkor meg minek vegyünk új kölöncöket a nyakunkba?

Hogy stílusos legyen, Imola enyhén beteg: náthás. Odakint reggel óta csapkodó havas eső. A délelőtti sétát lemondjuk, nem merjük kivinni a kislányt. Aztán Ilonka feláldozza magát: marad Imolával, én menjek, kóricáljak egyet. „Kimenőt” kaptam... két óráig. Addigra haza kell érnem.

Loholok, legalább a tópartig el kell jutnom, ez a minimum. Ver a szél, csapkod a hó, jól érzem magam felfedező utamon. Minden részletet megjegyzek e felhőkarcoló-dzsungelben, hogy a visszaút ne okozzon gondot. Autópálya alatt baktatok át, hosszú alagútban. A vasútállomás mögött: a rakpart. Sorjázó sétahajók, munka nélkül. Viszonylag jól öltözött férfi a szemétben guberál. Lerobbant nő sirályokat etet. Magamra maradok a mólón. Egy vendéglő emeleti ablakából kíváncsi fejek néznek le

a néptelen partra. Az Ontario hullámain jégtáblák hánykolódnak. Távolság sziget töri meg a tengert mímelő végtelenséget. Milyen érzés lenne belecusszanni két jégtábla közé? Az ólmos dermedtségbe? De mit érnék vele? Hirtelen írni támad kedvem: bemenni a szomszédos vendéglőbe, leülni egy asztalhoz, elővenni az otthon félbeszakadt regényt az Antarktiszról, róni a sorokat, amíg mindent kiírok magamból. Jók ezek a fellángolások, csak semmi alapjuk. Legalábbis – itt nem. Az ember néhány lap után belefárad a firkálásba.

Itt ez az amerikai meghívás. Ha nagyon akarnám, ha utánajárnék, talán sikerülne a terv. De ehhez egészen önzőnek kellene lennem: senkivel sem törődve, csak a kalandra összpontosítani. Az önzés nem idegen tőlem, de azért ennyire...

Esti számvetés: ha minden jól megy, itt hagyok egy meséskönyvet Imolának. Már két mesével elkészültem. Miről szóljon, ha nem a Torontót benépesítő, szemtelen mókusnépről?

Egyúttal a számítógépes szövegszerkesztés lehetőségeit próbálgatom. A mese nem lesz valami nagyigényű mű, bár szívből és élvezettel írom.

1994. március 30.

Lóránd, ha csak lehet, kibújik a felnőtt-utasítások alól. Minden OK, OK, de rendületlenül tovább tévézik, kijátssza egymás ellen a felnőtteket, ravsarkodik, a hűgát zsarolja, s teszi magát angolnak, ha valamit a fejébe vesz. Talán ilyennek kell(ene) lenni az életben, talán ilyenek is vagyunk bizonyos értelemben, csak legtöbbször nem valljuk be magunknak.

Imola jobban van, holnap én viszem óvodába. A menyem többször is a lelkére köti: aztán mutassa ám nekem az utat! Kíváncsi vagyok, hogyan boldogulok vele útközben. Azt mondják, az óvoda nincs messze, Ági hűgomék lakása mellett haladunk el, gyalogosan alig 15 perc...

1994. március 31.

Imolával az óvodába: a járdán csillogó jégfoltokat törögetjük szerre. Pontosabban inkább ő, mert attól tartok, hogy majd még elesek, ahogyan egykor történt, amikor Péterrel az iskolából hazafelé ugyanígy taposgattuk a ropogó jeget.

Az óvodába érve a kislány oly átszellemülten viszonyult a gyermekekhez, a környezethez, hogy döbbenet láttam: a küszöbön túl már nem is léteztem számára.

A torontói metró meglep tisztaságával, rendjével. Tágas, és ami fő, rendszeresen, szinte óraműszerűen jár. Nélküle szétesne darabjaira ez az óriássá nőtt, több mint hárommilliós város. Így is fél- és háromnegyed órát tart egy-egy banális utazás az egyik negyedből a másikba.

Hogy a városból is lássunk valamit, kiszállunk az egyik állomásnál, s fölkapaszkodunk a napvilágra. Bebarangolunk egy elővárost, amely csupa kertés házból áll. Itt szerkesztik a Menórát, az amerikai zsidók magyar nyelvű hetilapját. Megbeszél

látogatás, a kíváncsiság visz oda. Kicseréljük újságjainkat: én otthagytok egy köteg Magyar Szót és magammal viszek egy öl Menórát.

Győzködöm Ilonkát: ha csak lehet, gyalogoljunk. A metró felé viadukton kelünk át, ami alatt kis erdő húzódik, távolabb sífelvonó és lesiklópálya, a szél szabadon nyargalász az alattunk csordogáló patakocska völgyében. Mintha csak a szabad természet öléén járnánk. De nem, mert egy idő után újra benyel a város.

Indián „találkahely” – ezt jelenti szó szerint Toronto. „Hely, ahol az emberek össze-
verődnek.” Itt ért véget az Ontario tó partján a nagy indiánösvény, amely a Huron tó Georgian-öblétől indult el, több száz kilométerrel északabbról, és kenuval be lehetett járni. Persze, most már utak, autósstrádák vezetnek inkább a „találkahelyre”, de a tóba szaladó folyóvizek se apadtak el. Csak a világ változott meg. És az indián társadalom zsugorodott egyre összébb...

Otthon palacsintasütés. Kinyitjuk az ablakokat, hogy a huzat kivigye az égő olaj füstjét, nehogy a lakásba szerelt automata füstérzékelő riassza a körzeti tűzoltókat. történt már ilyen eset...

Újabb mókus-mesét kínlódok ki, de nem vagyok vele elégedett. Erősen izzadt-ságszagú. Eredetileg valami könnyedebb, játékosabb cél lebegett a szemem előtt, de úgy látszik, nincs hozzá hangulatom (fantáziám?). Általában nagyon kötnek a konkrétumok.

Végleg lemondtam az amerikai meghívást. Közöltem: nem tudtam intézni semmit, majd máskor, amikor előkészíthetjük az utat. Bár már akkor tudtam, hogy az a máskor sosem jön el. Ez rendben, egyezett bele a hölgy, de akkor vigyek el legalább némi dollárokat Erdélybe, ahol nagyon várják. Ami a segílyt illeti (és amiért nekem tulajdonképpen fel kellett őt hívnom telefonon), nem az ő kezében van a dolog, de majd intézkedni próbál. Szóval, nesze semmi, s még a más pénzére is én vigyázzak.

Ági húgom telefonál: pénteken megnézhetnénk együtt az Ontario múzeumot. Itt van a lakásunk közelében, még ő se látta, állítólag ott őrzik a legtöbb Rodin szobrot a világon, az épület előtt Henry Moore műve, s a művész alkotásainak külön emeleti galéria berendezve. Ráadásul ott nyugodtan beszélgethetnénk...

Nyakunkon a húsvét. Mindenki kínálja a csokoládétojást, a mindenféle nyuszikat. Húsvét harsog a rádióból, Ilonka és a menyem húsvéti vásárlásokkal mulatják az időt. Kényelmes és fölötte jó dolog reggelente rendet csinálni a lakásban. Minden könnyen áttekinthető helyen, még nem veti fel a lom a helyiségeket. Edény is csak annyi van a konyhában, amennyi szükséges, így mindig el kell mosni, hogy kéznél legyen. Egyedül a ruházat az, ami kezdi kinőni az életteret.

Mostanig azt hittem, az utóbbi években teljesen elfásultam, bezárultam a gyerekek felé, merthogy a közelemből kifogytak, s hogy terhemre lesznek, de bevallom, más a helyzet. Imola annyira játékos, és kapható minden képtelenségre, hogy teljesen levesz a lábamról. Az estét is nagy hancúrozásban, és a végén persze eltörő mécsessel fejezzük be.

Ma gazdag volt a posta: megjött Pusztai levele is, benne a 200 dolláros csekkel. Akkor tehát utazunk Montrealba. Talán a jövő hét közepén (vagy végén?). Hétfőn odatelefonálunk. Jelezte: könyveket is postázott, nekem szánta.

Holnaptól három napos húsvéti ünnep. A fiamék azért még bemennek délután dolgozni, a felgyűlt munkából törleszteni. Egy befektetési társaság alkalmazottjai, a

pillanatnyi recesszió megijeszti az embereket, egyre-másra veszik ki a pénzüket s fektetik be direkt kamatozásra. A transzfer meg rengeteg papírmunkával jár.

Talán megjön a tavasz is: fúj a szél, de a nap kitartóan süt, helyenként kiültették a virágokat az utcán, s egy-egy vendéglő előtt teli a járda a kiállított asztalok körül.

1994. április 1.

A dátummal kapcsolatban: senki nem próbálkozott átveréssel, bár számítottam rá. Mindenkit elbűvöl a kirobbant tavasz. Egyik percről a másikra következik be.

Az apró termetű kínaiak úgy járkálnak az utcákon, kiöltözve, kutyástól-macskástól, mint nálunk a kisvárosban az emberek, ünnepnapon. Húzzák maguk után a bevásárló kosarat, meg az 1-2-3-4 gyerkőcöt is. Egyik kisebb mint a másik...

Megvan a vonatjegy Montrealba, oda-vissza 200 dollár és valamennyi, éppen belefért a csekkbe.

Az egész délelőttünket kitöltötte a kószálás az Ontario múzeumban. Egy szerdán még megismételjük, kiderült: olyankor ingyenes a belépés, különben 7,5 dollár felnőtt személyenként. Szerencsére, a gyerekek ingyen táthatják a szájukat, bár ők egy idő után nagyon elunják a képek és szobrok közötti bódorgást, inkább rohangálnának egyet a múzeum melletti Queen-parkban... Szó se róla: a szépségbe is bele lehet fáradni. (Valamiért van egy olyan érzésem, hogy erre a helyre, mármint a múzeumba még többször is vissza fogok térni, és nem csak álmomban!)

1994. április 2.

Ilonka és a menyem vásárolni vannak. Én kószálnék egyet a városban, de a gyerekek nem szívesen állnak kötélnek. A fiam elővesz egy elektronikai játékot, azzal elszórakoznak, ezalatt én meglépek magamra.

Mindig arra veszem az irányt, amerre egyszer már jártam. Előzőleg pedig kinézek hozzá egy további, még bejáratlan, ismeretlen szakaszt.

Most átvágok az egyetemi városrészen, jól ismerem. El egészen a Bloor-ig. Ami számomra még *terra incognita*. Jó hosszú sétány. Sejtettem a Menóra hirdetéseiből, hogy kisebb fajta magyar agglomeráció, de a valóságban szinte mindent ott látni egy csokorékban: Country Stil, Korona, Continental... Nehéz észben tartani az elangolosodott magyar ízlést.

Hiába kerestem viszont a Pannónia könyvesboltot. Lehet, hogy az nem is hagyományos bolt, hanem egy bérház valamelyik lakrésze?

(Kérdés: évek múltán vajon még élni fog-e valamelyik nemzeti színű vállalkozás?)

Alig egy órányit hiányoztam otthonról, de a korábban hazaérkező hölgyek már izgultak miattam. Az történt, hogy visszafelé nem ugyanazt az útvonalat használtam, hanem egy körívet leírva, az Imoláék óvodája felé kerültem haza. Mindenki csóválja a fejét, hogy lehet ennyi egyforma utca között eligazodni.

Este családi videónézés. A gyerekek unják, Attilával mi is hamar kidőlünk a különböző családi jelenetektől, az asszonyok hősiesen végignézik és -kommentálják.

A fiam ösztönösen óvná a családot: a karrierépítésben nem mer túl gyorsan felfele törni, inkább azt őrizné meg, amit sikerült elérnie. Nézőpont kérdése, s én azt hiszem, az óvatos duhajság hosszabb távon a nyerő. Kevesebb csalódással és kiábrándulással jár.

1994. április 3.

Egy órát elsinkófáltak az életünkből: beállt a nyári időszámítás. (Itt sincs menekvés?!) Kábán ébred a család valamennyi tagja, ráadásul az idő is elromlott: múlt este dörgött, villámlott, most meg a hó készülődik lezúdulni az ólomszürke, alacsony égből.

A fiamék túlórázni vannak, a gyerekekkel azért kimegyünk a közeli játszótérre. A torontói utcai játéksarkok kivétel nélkül természetközeliak. A mászás, az egyensúlyozás, a hintázás kockázatmentesebb, a csúszda bádogvályúja se hasítja fel a gyerek nadrágját, fenekét.

Mindkét gyerek ki van éhezve a mozgásra. A négy fal közt nehéz kiélni ennyi mozgásigényt. Odakint viszont szükség van a felügyeletre. Nagy a kísértés mindenütt, ezért nagy a kockázat is. Toronto kanadai város ugyan, de erősen érződik az egyesült államokbeli hatás. (Útirajzírók ezért nem is nagyon lelkesednek az Ontario vidékéért-környékéért – az egy Niagara vízesést leszámítva –, mondván: ez inkább az USA. Kanada számukra a félig-meddig szűz természet, a nagy erdőségek és a hajdani északi vadászterületek hazája. Én viszont nem útirajzot, inkább csak naplót írok – és beérem egyelőre a torontói agglomerációval.)

Déltájban jócskán süt a nap, előmerészkednek a gördeszkások, a gyephokizók, a kutyasétáltatók. Szülőkön-nagyszülőkön és gyerekeken kívül lerobbant, topis alakok nyughelye a park: alszanak, poharaznak, megpihennek vagy a mókusokat, a galambokat figyelik. A sétálni vitt kutyák pedig ez utóbbiakkal kergetőznek...

Elmegyünk a torontói tv-toronyhoz: itt CN Tower, vagy CN Tour, ahogy tetszik. Mindkét nyelven hivatalos. A bejáratnál tülekedés, sor, mindenki egyszerre próbálna följutni. Valóságos szabadidős nagyüzem. A torony körül is látványosság látványosság hátán, csak úgy pezseg a pénztárca-nyitogató biznisz. Attiláék évek óta laknak a városban, de ide még nem jutottak el a gyerekekkel.

Gyorslift repít fel a magasba, a teraszra. A gravitáció a gyomrot a torok felé mozdítja el... A torony legtetejéről lenézünk a városba. Enyhe tériszony kínoz, nem szabad lenézni, csak a távolba meresztem a tekintetem. Mintha repülőben ülnék. A falnak támaszkodok, megmarkolok egy kidudorodó párkányt, hogy biztonságban érezzem magam és közben a torony kilengéseit figyelem. Az aprónépség zavartalanul futkározik, nyafog, édességet kunyerál a felnőttek lába alatt.

Telefonálunk Gyurinak, Ágnes húgom volt férjének. Jó ideje nem értik meg egymást, de csak Kanadába érve költöztek szét. Végre, többszöri próbálkozás után fölveszik a kagylót. Ömlik Gyuriból a szó, mintha ki tudja, mióta nem beszélt volna senkivel. Elmondaná egy szuszra egész itteni sorsát, mi viszont arra gondoltunk, inkább meglátogatjuk. Hiába várjuk, hogy meghívjon, nekünk kell rákérdeznünk: felkereshetjük egy délután? Bármikor, mondja, de csak este hét után, mert addig egy garázsban dolgozik. Még tovább is szövegelne, de finoman megszakítom a vonalat.

Itt a húsvét, Loránnal tojást festünk. Érdekességük, hogy egyedi darabok – nincsen két egyforma. Az elkészült tojásoknak nagy a sikerük. De még nagyobb étvágyat keltenek: a két gyerek – általában válogatnak és turkálnak az ételben – most teli pofával gyúriák magukba a húsvéti tojást. Az első meghittebb hangulatú vacsoránk együtt, nem amolyan „mindenki akkor és azt eszik, amikor és amit akar”-féle.

Ágneshez is átlépünk a szomszédba. A ház közepén nagy elektronikus orgona trónol keverőpulttal, videófelszereléssel. Most ő is zenél, mint élettársa, Steve, aki valamikor hivatásos táncos volt. Tulajdonképpen ő a szólista, a többiek – Ágica, a lánya és a lány férje – a kíséret. Egy koncertjüket nézzük meg, videófelvételtől. Újabb fellépésre készülnek, egy közeli bárban tartják, majd meghívják, ha még Torontóban leszünk.

1994. április 4.

Lóránd ma még itthon marad. Nem mondom, kissé megérezni a két gyermek otthonulását. Ha elmegyünk velük sétálni, pillanatok alatt felhergelik egymást, végül mi húzzuk a rövidebbet. Kezdek nem törődni a szeszélyeikkel. Jócskán megerőltető séta után mindent megettek ebédre, sőt repetát is kértek.

Imola amúgy dackorszakos: pillanatok alatt képes felhúzni az orrát, olyannyira, hogy fogja magát és elbújik a szekrényben. De ugyanilyen könnyű kiengesztelni, játékba billenteni nála az „örök haragot”.

Egyre több kellemetlen meglepetés ér a számítógépes tanulásban. Pár napja sikerült teljesen törölnöm az egész napi teljesítményt, most meg az elmentésnél szűrok el valamit s a dokumentumot nem tudom hol keressem. Restellek tanácsot kérni, az az elvem, hogy magamnak kell rájönnöm a dolgok nyitjára. Hályogkovács módra araszolgotok, akkor is, amikor már a tanuláson lenne a sor. Ehhez azt is tudnom kellene, miket kérdez tőlem a gép, csak hát én és az angol... A biztonság kedvéért úgy döntök, megírom kézzel is a szöveget, nehogy a gondolat elszálljon a semmiben.

Pusztai Péternek telefonálok: egy hét múlva indulunk. Haza is telefonálunk, Bukarestbe. Ilonka beszél Annával, majd Péterrel. Újságolják: átrendezték a lakást, takarítottak, úgy, ahogy „mamának tetszene”. (Ez nagy szó: Ilonka valóban nagyon igényes a tisztaságra, a rendre, rendezésre – jól teszi, mondom most, a kényelmes távolból...) Egy pillanatra megcsap az otthon szele: vajon mi lehet a helyzet a szerkesztőségben? Persze, ha nagyon akarnám, megtudhatnám. Egy telefonomba kerülne, de nem teszem. Jobb így, tudatlanul: amit majd helyre kell hoznom, az úgy is a nyakamba hull, amikor hazaérek.

Kedvenc időtöltésünk a torontói parkok becserkészése. Kisebbek-nagyobbak változtatják egymást. Teli van rajzolja velük a várostérkép. Amit mindenüvé magammal hurcolok, s ott terítem szét, ahol éppen szükségem van rá. Találunk rajta egy kicsi parkot, előbb beazonosítjuk, majd besétálunk; meglehetősen elhanyagolt, teli van mókussal. Csak úgy nyüzsögnek a bozótban. Tömegesen ássák el az eléjük vetett mogyorót. Tartalékolnak. Egy-egy sétáló úri kutya veszettül megkergeti őket, de feliszkolnak a fa tetejére. Onnan kíváncsian (s mintha csúfondárosan is) még hosszan visszanéznék üldözőjükre. Ők lennének Toronto szent tehenei?

Megjön a könyvcsomag Montrealból.

Átjön Ági, húsvéti ajándékokkal a gyermekekhez. Lefekszik a szőnyegre, mint régen, úgy beszélgetünk. Akinek útjában van, egyszerűen átlép rajta.

1994. április 6.

Éjszaka havazott. Minden nedves, lucskos, hideg. Megértem, hogy Ilonkának nincs kedve ilyenkor kimozdulni. Magam is belebonyolódok a folytatásos mesébe, szinte elszúrom vele az egész délelőttöt. Pedig milyen reményteljesen indult – azt hittem, megfogtam vele az isten lábát. Ráadásul Imolának is tetszett, amikor felolvastam az első történetet:

„Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szürke mókus, úgy hívták, hogy Susuka. Ez a mókus a házak közelében, egy nagy-nagy városban élt egy fa odújában és szörnyen szerette a mogyorót. Ha valahol a földön meglátott egyet, mindjárt odaszaladt, mancsába fogta a finomságot és szaporán rágcsálni kezdte. Szerencsére, a közelben sok gyermek lakott, akik szerették etetni, ezért mogyoróban sose szenvedett hiányt. Annyit rágcsálhatott, amennyi beléfért, és még mindig maradt neki elég, amit az odúba rejtsen.

Egyszer aztán Susuka megismerkedett egy kislánnyal, akit úgy hívtak, hogy Imola...”
A címe pedig ráadásul az, hogy *Mese a mókusról, aki mindenáron kislány akart lenni...*

Lezárom a félbe maradt kéziratot (ezúttal sikerült!), majd a gépet (az is!), s mérgesen nekivágok a Bloor-nak, eljutok az 1300-as számon is túlra, ahol egy vasútvonal keresztezi a ki tudja, meddig tartó, nyílegyenes utcát (a szélben libegő, kiteregetett térképen úgy látom, teljesen átszeli a várost).

Sejtettem, hogy a sorozatos bakik nem hagynak el egykönnyen: visszaúton vettem észre, hogy keresztben elhasadt a cipőm talpa és szivattyúként pumpálja befelé az aszfaltról a vizet. Azért ez nem vészes, a sétát nem adom fel egykönnyen.

Egydolláros áruk boltja. Rengeteg a bővli a kirakatban, de vannak hasznos darabok is. Kinek éri meg, hogy ha itt megkapja 1 dollárért, másutt megvegye 10-ért vagy 20-ért? Az intézményt megjegyzem magamnak, mint notórius kevés pénzű...

Egymást érik a hotdog árusok, a diáknegyedben nagy a keletjük, rendszerint sor kígyózik előttük, különösen a kínai árusokat kedvelik.

A Pétertől érkezett könyvcsomag igen gazdag. Egy részét a menyemnél hagyom, hogy ne cipeljek majd haza annyi mindent. Itt jó helyen lesznek, garantáltan elolvassák valamennyit.

1994. április 7.

Szikrázó napsütés, újabb illúzió arról, hogy jön a tavasz. A mesefüzérrel elkészültem, egyszer még átfésülhetném, bár félek szembesülni vele, az az érzésem, összeecsaptam. Nem ártana kitalálni valami kevésbé kockázatos, új foglalatosságot. Talán versekkel is próbálkozhatnék.

Az utcán járkálva hol jeges szél tör ránk, hol lángolva perzsel a szikrázóan fényes áprilisi nap. Az autókról patakokban ömlik lefelé a hólé. Gyerekekről beszélünk Ilonkával, az élet értelméről. Ő is mint anya, már csak Péter fiunk mellett tudná feláldozni magát, hiszen még eltartott, rászorul. Én nem tudom, hogyan állok ezzel a dologgal. Azt mondtam magamban, majd Montreal után meglátom, hány óra. Nehezen melegednek be elszakadt emberi kapcsolataim.

Délután Ilonka a fiatalokkal tart vásárolni. Vagyis inkább sóvárogni: ha volna pénze, akkor is kétszer megnézné, hogy mire költse...

1994. április 8.

Ma elsétáltunk a York nevezetű, ma már csak muzeális fontosságú erődig. Sajnos, csak a hátulsó kapunál közelíthettük meg valamennyire a gerendavárhoz tartozó házakat, amelyek a kövel megerősített gyeplősoron – amelyek a várfalak szerepét játszották – belül helyezkedtek el. Kívülről alig észrevehető, bent viszont lakályos, kényelmes, valósággal el lehet benne bújni. Kiderült: ahhoz, hogy a vadnyugati harcok színtereiről és díszleteiről készült kiállítást is megnézhessük, a főbejáratig kellett volna kanyarodnunk, s nem is gyalog, hanem villamossal. Mi viszont a gyalogutat választva „rövidítettünk”. Így csak a szemünket legeltethettük.

Pedig ez az a pár hektárnyi terület, ahol a mai Toronto hódítói megvetették a lábukat... Telepesekként tábort vertek, amelynek a helyén megalapították York városát. Itt is átcsapott az angol–amerikai háború tüze: az amerikaiak 1813-ban porig égették. Az angol válasz erre: Washington felégetése lett. Miután mindkét város rövid idő alatt újjáépült. És amikor York már eléggé nagyra fejlődött (korábban „kicsi, sáros” jelzővel illették), visszakarta indián elnevezését. S lett „hely, ahol emberek találkoznak”. Úgyhogy nemcsak nekünk, gyanútlan látogatóknak – a történelemnek is megvannak a „vargabetűi”.

Útközben elnéztük az arrafelé sűrű egymásutánban elrobogó vonatokat (közel a központi vasútállomás), egy építőtelepet, a csatornahálózatot tisztító szivattyúállomást, az állomásnál silbakoló indián férfit és nőt világítófestékes egyen mellényben, a magas épületek ablakait mosó falmászókat.

Attilának a szekrényben hagytak 40 dollárnyi aprópénzt, ha kell, költőpénznek. Mindjárt két hét letelt, de még egyetlen centet nem költöttünk, a metrójegyeket leszámítva. Erre pedig rettenetesen büszke vagyok, mint valami sportteljesítményre. Bár meglehet, hogy az így megspórolt pénzt többszörösen is kidobták volna az ablakon, azt is jó megtapasztalni, hogy az emberben olykor van akarat ellenállni valamilyen kísértésnek...

1994. április 10.

Ma este a volt sógoromhoz, Gyurihoz készülődünk. A fia, Tamáska ígéri, elkísér bennünket s haza is jön velünk, így nem kell kóvályognunk a sosem látott lakótelepen.

Amerika Hangja rádióadó jelentkezik – ez biztosan az alapítványi hölgy keze nyoma. Az iránt érdeklődnek, adnék-e nekik interjút? Mégis, miről – kérdezek vissza.

Hát arról, hogy mit jelent a lapunk számára a Gyereksarok című rovatunk... (Abban az időben, szerkesztőségi felhívásra, csak úgy özönlöttek hozzánk a gyerekek, nagyszülők, szülők, óvónénik által beküldött gyerekrajzok és festmények, amelyekből hetente csinos összeállítást közöltünk több hónapon át, majd a legjobbak általunk nyomtatott újévi üdvözletekre kerültek.) Meg hogy mit jelent számunkra a segély, amit Amerikából kaptunk, és egyáltalán, hogyan érzem magam az Új Világban. Ami az egészben megdöbbenett: a riporter pontatlanság, a tájékozódás elemi hiánya közép-európai dolgainkban. Furcsa klisék élnek rólunk az amerikai kontinensen...

Ágnesék meghívtak már említett koncertjükre egy bárba: 11-re vagyunk hivatalosak – ebben egyeztünk meg. Én déli 11-et értettem, a húgom meg természetesnek vette, hogy csakis estére szólhat egy bármeghívás. Puccba vágtuk magunkat, s jócskán elmúlt 11, de még sehol semmi. Felhívom telefonon Ágit: mindketten szégyenkezünk a félreértés miatt.

Délután Gyurinál. Földalatti + autóbusz vitt a város széléig, ahol volt sógorom egy jókora bérház 3. szintjén (2. emelet), 2 hálósobás + nagy nappaliból, konyhából és étkezőből, illetve jókora hosszú erkélyből álló lakást bérel. Ilonkát egyből meghódította a rend látványa.

„Tívízünk” egy darabig, ahogy az angol hatásra errefelé í-zően mondják, közben a már ismert élettörténetet hallgatjuk, de így, élőben mintha másként hatna. Repül az idő, közeledik a koncert ideje. Gyuri megvendégel, majd búcsúzáskor ránk erőszakol 40 dollárt taxira. Hát azt azért nem, szabadkozunk, kidobott pénz, jó lesz másra... De zsebre kell tennünk, mert látszik Gyurin, hogy úgy adja: bizonyításként, ő ezt megengedheti magának. Elkísér az első autóbuszig, hosszan néz utánunk, mi is integetünk, mikor látjuk még?

A bár 15 perc járásra van Ágneséktől, de kocsival visznek. A neve: *Queen's Jasmine Bar*. A bejáratnál két fekete, minket jól megnéznak, de továbbengednek. Bent füst, homály, zenészhangolás. Bárhangelat. Látni rajtunk, hogy nem vagyunk otthonosak benne. Kapunk két széket, meghúzzuk magunkat egy kis sarokasztalnál, rajta 1 szál gyertya, meg 1 szál jázminvirág, kis vázában.

A műsorral jócskán megkéstek, több együttes, szólista is föllép ma este, jobbára mindenki saját hangosító berendezéssel jött. Amíg azt be- és kiszerelik, erősítőpróbát tartanak, csupa recsegés és sípolás az osztályrészünk.

Aztán végre, Ágiék következnek. Steve-el nincsen baj, de Ági, a lánya és a harmadik kíséző gépies mereven játszanak, egyetlen pillanatnyi ellazulás nélkül. Itt senkit nem zavar az, hogy ha valakinek beatzenei kedvtelése van, akár ötven éves korában is. Fellép, eljátssza a maga dalát, meghallgatják, ha tetszik, tapsolnak, ha nem, ki-fütyülik, ezzel vége. Mindenki azt a tanulságot vonja le belőle, amilyet szeretne.

1994. április 11.

Ebéd után ledőlök az ágyra. Süt rá a nap, játékon, mintha csak a szüleink szent-királyi házában lennénk, a belső szobában, ahová a nap délutántól estig szabadon beözönlök, s ahol olyan végtelenül hosszú, ájult délutánokat lehet tölteni, amíg a nap egyre bágyadtan magához ölel.

Attilaék román barátai érkeznek vendégségbe, a konyhában beszélgetnek. Nemrég érkeztek Kanadába, munkát keresnek, még válogatnak a lehetőségekben, olykor közösen járnak Attilaékkal bevásárolni.

Verseket bütykölök a számítógépen, számolom: másnap délig szabadok vagyunk, elő kell készülnünk a montreali utazásra. Reggel még elviszem Imolát az óvodába, s aztán egy pár napig levegőt s környezetet váltunk. Várom a Péteréssel való találkozást és az új élményeket...

1994. április 12.

Kellemes az utazás egy olyan vonaton, amely már-már repülő, éppen csak szárnya nincsen. Alig négy-öttször állunk meg a közel 600 kilométeres út során. Minden eszeveszettül vágat kétoldalt: az ültetett erdősávok, rengeteg lábon pusztult fával, farmok, települések, villák, olvadó hófoltok, szikrázó tócsák, kezdetben alig látni állatokat, embereket, sok időnek kell eltelnie, míg azok is beugornak a képbe. A vasút lehetőleg elkerüli az emberi településeket.

Így robogunk egy másik, egy patinásabb és európaibb Kanada felé.

Esti csillogásában vár reánk Montreal, formásabb, mutatósabb Torontónál. Péter és Irina, meg Péter öccse, Sanyiék várnak. (Sanyi Attila fiammal járt egy osztályba Bukarestben, a bátyja, Péter vette a szárnyai alá). Előbb Sanyiékat látogatjuk meg, mert ők ott laknak Montrealban, éppen költözni készülnek egy nagyobb lakásba, de a tárgyak, a bútorok nagyjából még a helyükön. Nem lehet túl nagy élvezet mindent be-, majd kipakolni, annyiszor.

Emlékeket idézünk, koccintunk a találkozásra. Mindannyiunk számára ünnepi ez a nap.

Jókor este érünk Pierrefonds-ba. Péterék vidéki, kertes háza: akár egy múzeum. Előzetesen, már fényképekről részleteiben belekóstoltunk a látványba. Csodálom. Persze, látszik rajta, hogy laknak benne, mert a pipázó ember nyoma mindenütt megmarad. Szaga mélyen beivódik a környezetbe, a drapériákba. Nem beszélve a mindenütt elszóródó dohánymorszalékról...

Félresikerült vacsora: annyira nem vagyunk éhesek, hogy mindent fölfaljunk, amit elének tálalnak. Valóságos bőségasztal kínálhatja magát. Látványnak pompás, vacsorának embertelenül sok.

Péterrel a viszontlátás lendületében kissé megdöntjük a poharat. Magamra ismerem benne: a megfeszített munka után valahogy el kell lazulni, különben az ember hamar bedobja a törülközőt. Ugyanakkor az embernek óvakodnia is kell a túlzástól, különben mi maradna belőle?

Itt még hó van – jócskán! – a tájon, a kerten, a fák dermedten szürkék, csak a madarak énekelnek szörnyen türelmetlenül, mint valami eszementek. Nagyon alszunk, de így is korábban ébredek a háziaknál, s mialatt Péter jegyzetelés közben talál, ámulva meg is jegyzi: „Az este egy kicsit sokat ittunk...” Nem vitatom...

1994. április 13.

Péter vásárolni cipel magával. Ebből az lesz, hogy ha akarnám, mindenféle szart megvennénk. De nem kell rájőjjön semmi: Péter elhatározza, hogy kipróbáljuk a friss tatár bifsztek készítését. És punktum! Végére is, én vagyok a ludas a dologban, mert ahogy kibukik a számon az ártatlan csodálkozás – megpillantván a hűtőpulton az ínycsiklandó alapanyagot –, ő rögtön kapható is a kalandra. Nincs mese: a szupermarketben megvesszük a húst, és minden szükséges hozzávalót, majd amikor napirenden az étel elkészítése, a két hölgy, Ilonka és Irina irtózáttal vegyes kíváncsisággal nézi végig versengő munkálkodásunkat. A lényeg: mindent a lehető legalaposabban el kell dolgozni, pasztásítani, fűszerezni. Péter végül enyhe utálattal és már csak kényszerből eszi, hogy ne maradjon szégyenben, az én adagom viszont szemre is olyan jól sikerült, hogy sajnálom otthagyni. (Megerszem, aztán nyögök tőle délutánig...)

Elmegyünk sétálni, később Irina hordoz végig autóval a környéken. Majdnem a szomszéd „faluig” furikázunk. Parasztagazdaságnak szinte nyomát se látni, mindenütt a kertváros jelleg dominál. Tehetős emberek lakják a jobbára ízléstelen, eklektikus villanegyedet.

Eljutunk a helyi közkönyvtárba is. Nyitott rendszerű, szabadon válogathatunk a polcok között, egy a kikötés: az alapkönyveket csak ott tanulmányozhatja az ember, hazavinni nem lehet. Rengeteg az összefoglaló alapmunka, az enciklopédikus mű, egyik jobb a másiknál, egész nap nézegetném őket, de másra is kell idő...

Időjárási anomáliák a térségben, Ilonkának fáj a feje, otthon marad. Péterrel és Irinával berobogunk Montrealba...

1994. április 14.

Még mindig az előző napról, ami eszembe jut a történetekről reggeli ébredéskor: a kocsikázással az a helyzet, hogy prima dolog, nagyon megfelel a gyors helyváltatáshoz, az embernek az az érzése, hogy mindent képes bejárni, de autózás közben gyakorlatilag mit sem lát, s főként képtelen tájékozódni. Persze, most magamról beszélek.

Montrealt is bebarangoltuk istenesen – kocsival: fel az egyik dombra, le a másikon, be az egyik utcába, ki a másikkól. A látvány helyett főleg a forgalmi jelzéseket lestük: behajtani tilos, kötelező előnyadás, körforgalom, és a többi szokásos... A nyereség: fentről, a Mont Royal tetejéről megláthattuk a nagyváros két szeletének madártávlatú képét: a kikötőt, a Szent Lőrincz folyót, a felhőkarcolókat, a póriasabb fertályokat, az olimpiai stadiont, az ívelt tornyával. Slussz.

Beugrunk egy magyar henteshez is, vásárolni, éppen zárni készült, de mosolyogva, családiásan fogad („Tessenek parancsolni!”), aztán japán étteremben nyers halkülönlegességekkel traktálnak. Később hosszan keresgélünk Péter egy másik testvérének a lakását, csak emlékezetből tudták az utat, elég nehezen, de megtaláltuk. Röpké családi beszélgetés, majd haza.

Szóval, a tegnap elegendő volt az autózásból. Ezért ma délelőttre Ilonkának gyalogos sétát javaslok. Kinn esik az eső, talán elviszi a havat, ami még mindig ott ül a kerteken.

Valamiért nem működik a házi fűtés, Péter ideges lesz, hogy most újra szerelőt kell hívni, de aztán valahogy megoldódik magától a helyzet.

Péteréket rávesszük, ne kényeztessenek lépten-nyomon, maradjanak csak otthon, biztosan van elég munkájuk, mi addig bekóboroljuk a „falut”, ebédre majd hazajövünk. Péter kezembe nyom egy csőre töltött fényképezőgépet – egyet a több mint száz közül, amelyek a nappaliban, üveg mögött vagy szabad tárlón, szeszélyesen elhelyezve kelletik magukat (Péter hobbija, gyűjti a gépeket) –, legyen nálam, ha valami olyasmit látok vagy emléket készítenék. Kissé félve akasztom a nyakamba: féltem az esőtől, meg hogy valami baja történik s a lelkemen szárad. Összesen 5 felvételt kattintottunk el, a még jeges-havas Szt. Lőrincz folyó partján, bebarangoltunk minden sétányt, majd elindultunk Montreal felé, az országút mellett, lehorgonyoztunk útközben egy benzinkút melletti szupermarketnél, ahol egy lakótelepet is észrevettünk a háttérben, ismerkedtünk az árakkal, az árubőséggel, az ottani „falusi” kiszolgálási stílussal. No, meg arra is jó volt az üzletbe be, majd ki, majd megint be taktika, hogy mikor már nagyon fáztunk kint, akkor odabent gyorsan átmelegedtünk. Mikor már túl melegnek találtuk bent, akkor kiléptünk a nulla fok körüli didergető hűvösbe.

Péterék azon izgultak, hogy eltévedünk. Örömmel látták: csak eláztunk. Bent gyorsan lehúzzuk magunkról a nedves holmikat.

Otthon Péter készítette ebéd: svájci leves, párolt hal, zöldségsalátával, könnyű bor. Jóízűen eszünk: a szakács csak udvariasságból.

A délutánt olvasással töltöm, kényelmes fotelben. Karinthy krokijai, novellái. Fotóalbumokat lapozgatok. Újságokat, lapokat. Nincs túl meleg, a macska kitartóan üldögél mellettem, estére vendégek ígérkeztek: Judit és a férje. A hölgy a rádiónál dolgozik, jó beszédkészsége van, most ő ad nekem interjút, a kanadai magyarokról. A férje se hagyja magát, közbeszól, az információk kiegészülnek. Majdnem éjfélig diskurálunk. Kiderül, Jutka Körösi Csoma Sándor kutató is, többször járt Nepálban, könyve jelent meg kutatásairól, ideadja – Kolozsváron adták ki, 1990 után!

Aztán a búcsú órái. Holnap utazunk. Péterék taxit rendelnek reggelre, amely bevisz a montreali állomáshoz.

1994. április 15.

Summázok: szép volt, de valahogy szürreális. Az élet nem ilyen. Ez csak egy látogatás volt. Emlékfakasztó, de nem természetes. Könnyes szemmel búcsúzunk, mindkét oldalon. Öreges sóhajunk: ki tudja, látjuk még egymást?

A visszaút már kevésbé „álomszerű”, mint idefelé. Először is, a vonat késve indul. És sokkal több állomáson megáll, mint jövet. Végül: egy órával később fut be Torontóba. A máz, ami a legelső alkalmon mindig csillogni szokott, egyből lekopott, s minden visszanyerte hétköznapi valóságát. Attilának izgulnak a késés miatt, nincsenek hozzászokva.

Torontóban fullasztó hőség. Ingujjra vetkőzünk. Otthonos hangulat fogad...

1994. április 16-17.

Felkerekedünk és meg sem állunk a High Parkig. Igaz, metróval is utazunk valamennyit, de megéri: a város déli részén, 147 ha-on fekszik, tulajdonképpen nem is park, hanem szabályos kirándulóhely. Egy szabályos liget: kapukkal, kerítéssel, személyzettel, kiépített ösvényekkel. Mindenütt lócák, ácsolt asztalok, ösvények, bungalók, térszobrok, s nem hiányzik az állatkert sem. A mókusokról kár is említést tennem: annyi van belőlük, hogy kiskutyaként követik az embert, éppen csak össze kell koccantani két mogyorót vagy diót.

Ketten-hárman is kitartóan settenkednek Imola mögött, hűségesen elkísérik egy völgyecskeben szikrázó tavacskaig, amelyen pompás színezetű vadlibák úszkálnak. Ott a kislány hátrafordul és odadobja a csalit a reménykedő állatoknak. Pillanatok alatt elássák, végül megunják a koldulást és lekopnak.

Imola a mesémre gondol, amit részleteiben megpróbáltam felolvasni neki. Annak a jeleneteit próbálgatja itt a parkban.

A liget kutyák és gyerekek menhelye. Gépkocsi be nem hajthat. Rengeteg a kocogó felnőtt, továbbá az alig járnivaló tanuló kisgyerekek, az idős ember, a színes bőrű, de hasonlóan sok a fiatal is. Ez az első igazán tavaszi nap. A madarak ujjonganak, Imola szinte elalszik a vállamon.

Már csak egy hetünk maradt Kanadából – elkezdjük a visszaszámlálást. Kisebb vita arról, még mit kellene még megnézzünk, és hogy azt miért nem vettük fel mostanig a programba. Ilonka vásárolni megy a fiamékkal, Loránddal otthon maradok, takarítunk.

Kocsit béreltünk, hogy majd azzal megyünk a Niagara-hoz a hét végén. Este még elugrunk Ágiékhoz, de ezúttal a húgom lányához, aki fiatal házasságba. Házavatásra toppanunk be. A férj latin-amerikai szerzetes, fest is, nemrég kapott rá, a látottak alapján tehetséges. A lakás nagy, szellős, ízlésesen berendezett. Hatalmas fazéknyi zöldséges laskát talál föl Ági, benne a paprika, gomba és brokkoli dominálnak, majd mogyorós-csokoládés torta következik. Ellakunk, a szalonban kinyúlva beszélgetünk: a magyarok külön, az idegen ajkúak egy másik csokorokban. Családi emlékeket elevenítünk föl, egyéb mondanivalónk nem igen akad.

(Az az érzésem, enyhén már elégük van a fiaméknak a vendégségünkből. Ha jól meggondolom, magam se éreznék másképpen: túlságosan hajsza az élet ahhoz, hogy ilyen hosszú ideig tartó terhet, még ha szülőkről is van szó, türelemmel és alázattal elviseljünk.)

Niagaráról szóló előzetes tudnivalók után kellene néznünk, de igazából élvezni sem tudjuk az egyedülálló látványt, indulás előtt szélvihar zúdult az egész amerikai kontinensre, ennek meg akkora huzatja van, hogy Attila alig tudja tartani a limuzinnal az irányt. Amíg odavoltunk, otthon kidőlt a kerítés a nagy szélről – igaz, az oszlopok töve már el volt korhadva.

A Niagara és környéke: nagyszerűség a kisszerűséggel keveredik. Amerre a szem ellát, körülötte monumentális giccsvárosok, panziók, motelek, látványbárok, szerencsejátékok, vendéglők. Hiába rossz az idő, a látogatók mindegyre özönlenek, mintha egész Amerika egymásnak adná a kilincset, megállás nélkül. A két Niagara – a

kanadai és az amerikai – között megszemléljük a határátkelőt: egyszerű híd, két oldalán vámházakkal, az örök sziluettje kirajzolódik az égre. A túloldalon is csak egyre csak torlódnak a kocsik, sokan távcsővel szemlélik a zubogó vízharsogást, a vízesés moraja és a szél bömbölése sajátos dallamot gerjeszt, alig értjük egymás szavát. Ráadásul a szél legalább 10 fokkal lerontja a hőérzékelést, mind jobban fázunk, végül bemenekülünk egy úgynevezett családi vendéglőbe, ahol megebédelünk. Borsos árakat számítanak fel: még Attila is sajnálja kiadni rá a pénzt, de így van, ha nem készültünk rá idejében, mint odahaza, Európában – ott biztosan felpakoltunk volna a házi készletből.

Otthon némi bonyodalom: az utcánkba vezető főutat ideiglenesen lezárták – valami filmet forgatnak, minden irányban rendőrök posztolnak, leállítják a forgalmat. Ugyancsak ők azok, akik időnként beintenek – egy-egy lazább pillanatban az ott lakók besuhanhatnak. Így érünk haza, rendőri felügyelettel.

1994. április 18.

Úgy tervezzük, hogy Budapesten keresztül mennénk haza. Ehhez viszont be kell cserélni a már előre megváltott jegyeket, ami nem kevés bonyodalmat okoz Attilának, de megteszi a kedvemért. A pár napra, amíg Pesten leszünk, szállodára van szükségünk. Felhívom az egyik ismerősömet, nézzen utána egy jutányos, olcsó szállónak. Megígéri, csak hívjam holnap. Vásárlás, nekünk: ruha, cipő. Attiláék ragaszkodnak hozzá. Mi sem nagyon ellenkezünk.

Estére enyém a konyha: kelbimbót főzök, vajjal, prézlivel. Egyszerű, finom étel, mindenki nyalja az ujját.

1994. április 19.

Bukarestet hívom: Annával beszélek. Elmondjuk, hogyan és mikor érkezünk. Majd Budapestre telefonálok: a szálloda tűrhető, közel a Hősök Teréhez, a Pacsirta utcában. Reméljük, minden rendben lesz.

Ági átjön, s kissé neheztel: miért megyünk Pesten szállodába, miért nem beszéltünk a Zsóka nénénkkel, aki időközben Párizsból oda költözött, ő befogadott volna. Igazság szerint elegendő volt már másnak a nyakán élni. Ha mást nem is zavar, de én szörnyen zavarba tudok jönni tőle. Olyan, mintha elfogyna körülöttem a levegő.

Bejelentkezünk egy torontói idős hölgyhöz, aki meséket ír és mindenféle díjakat nyert velük, állítólag ajándékkönyveket küldene a magyar gyermekeknek. Mindenesetre, egy interjú vele is kinéz. Ilonka nem szereti, hogy itt is dolgozom. Mi marad akkor belőlem a családnak? Vitázunk egyet, végül megbékél: megígéri, ő is velem jön. Nem ellenzem, ha nem fog zavarni. Sőt, Imolát is magunkkal vesszük. Hátha úgy közvetlenebb lesz a hangulat már az első perctől kezdve.

1994. április 20.

Az alapítványi hölgy napokkal előtte elküldte a pénzt, amit majd el kell vinnem Romániába. A csekken viszont nem tüntette föl, milyen dollárról van szó, így a fiam kisebb vitába keveredett a bankban, míg aztán győzött a „logika” – ha a pénz az Egyesült Államokból jön és nincs mellette külön jelzés, akkor természetesen US-dollárról van szó.

Reggeli után összeírjuk még a szükséges tennivalókat. Pár napunk van már csak hátra. Majd elindulunk a torontói írónőhöz. Az utcán időnként megnézem magunkat a kirakatok tükrében: eljárt fölöttünk az idő. Nyúzottak vagyunk, korosak. Elnyűttek, magunkba mélyedők.

Hamarabb érünk a megadott címre, s még egy órán át csavargunk le s fel a csodálatos villanegyedben, pazarul megnyírt angol gyepek tájékán.

A luxuslakosztályban idős hölgy nyit ajtót: olyan, mint bármilyen háziruhás öregasszony. Férje doktor volt, ő alapította a torontói nagy kórházat, sokáig gyógyított is benne. Imola azonnal a hölgy szíve alá férkőzik, nincs olyan kérése, amit ne teljesítene. Még Kopernikusz latin nyelvű, liliputi kiadásban megjelentetett munkáját is képes a gyermek kezébe adni. Ajándékozna egy jó adagot saját könyveiből a gyermekrajzversenyünk nyerteseinek, de amennyit az ügyre szánna, azt képtelen lennék hazacipelni, így csak szimbolikus módon a könyvsorozat valamennyi, más-más nyelvű (francia, angol, spanyol, német) kiadásából fogadok el egyet-egyet, illetve egy kazettát, amelyen bábfeldolgozásban is látható az amúgy gügye történet: egy macska, egy kutya és egy mókus rendre fölfedezik maguknak – előbb Torontót és nevezetességeit, aztán Kanadát, az Államokat, Párizst, majd Rómát, Afrikát. A könyvek erősen didaktikusak, a mese szokványos, éppen csak beléjük van rejtve egy tucatszerű, gyerekeknek szóló idegenforgalmi tudnivaló. UNICEF-támogatást is kapott ezért. Interjút készítek vele, búcsúzunk.

Odahaza szívesebben foglalkozom a montreali Judittal (M. Galántha) készült beszélgetés szövegével. Kezem ügyében a könyve: *Fehér hegyek, kék pipacsok*. Megjelent Körösi Csoma Sándor halálának 150. évfordulójára. A szöveg kissé „rádiós”, vagyis túlbeszélt, igen lényeges megfigyelések keverednek üresjáratokkal. Irigylem Jutkát, hogy alkalma volt végigjárni a Csoma Sándor útvonalát. Nem a pénzét irigylem: hiszen ha az nekem meglenne – fűzöm az ábrándot –, biztosan nem utazásra költöttem. Olyan világból jöttem, ahol az anyagiak akut hiánya minden vágyunkra rányomja torz bélyegét.

1994. április 22-26.

Utolsó teljes nap, s az is lemenőben. Holnap délben már a reptéren ücsörgünk. Megismétlem az első napon megtett sétánkat – egyedül. Vágtatok, mint egy örült, hogy minél több jelentéssel tölthessem, lefénnyépezzem az agyammal. Délelőtt Ilonkával együtt jártunk egyet. Szinte hihetetlen, hogy pár nap múlva ez a világ olyan lesz, mintha nem is létezne számunkra – csak a gyerekeink által.

Attiláék emléktárgyakat vásárolnak, átjön Ági is, összeszedtek mindent, ami éppen kéznél volt: kinőtt, de jó ruhákat, telefonos üzenetrögzítőt, gyümölcsöt, fűszert, gyógyszert. Egy nagy bazár már a néhány bőröndünk. Fiam román barátai ráadásnak jönnek: kérik, vigyünk haza a szüleiknek egy jókora csomagot. Nem tudunk nemet mondani. Szerencsére, Ilonka híres a csomagolástechnikájáról: másfél napjába kerül, amíg mindent elrendez.

Hogy aztán a reptéren egy buzgómócsing vámos kiborogasson mindent.

De ez valamivel odébb van, most még Ilonka és a menyem virágot ültetnek a kiskertben. Annyira megenyhült az idő, hogy a tavasznak nem lehet ellenállni.

Mennénk már haza. Pest is érdekel, de már bánom, hogy ragaszkodtunk a kitérőhöz. Mindegy, eltelik.

Párizsban már otthonosan mozgunk a reptéren. Ismerjük a járást, a szokást. Fél napunk van a pesti járat indulásáig – azalatt a külön e célra felállított heverőkön nyújtózunk el. Én nem merek elaludni, nehogy csomagok nélkül ébredjünk. Lehet, fölösleges az aggodalom, de a reflex...

Budapest, Toronto és Párizs után, meglehetősen kopott és koszos.

Amikor pár nap után leszállunk a gyorsvonatról Bukarestben, elfog a sírhatnék: a mocsok, a kisszerűség, a kopottság, a rosszul öltözött emberek, a zűrzavar, mint elfelejtett bűz, újra megcsapnak. Két nap múlva már nem is érezzük...

Az I. utazás „hordaléka”

Alább olvasható az első utazás „hordaléka”: egy riport a torontói kórházalapító Rékai családról, illetve egy interjú Galántha Hermann Judittal a kanadai magyarság állapotáról 1994-ben. Mindkettő napvilágot látott annak idején a Romániai Magyar Szóban. Itt van a helyük azoknak a verseknek is, melyek az utazás során, hangsúlyozottan a kanadai élmények hatására születtek. Egy részük itt lát először napvilágot.

1. „Napszámosok” voltak Torontóban

Betegápolás, 36 nyelven

A Rékai név, minden magyarossága dacára, igen otthonos a torontói köztudatban. Pedig viselői valamikor budapesti lakosok voltak, akik 1948-ban kivándorló útlevelemmel a zsebükben, nekivágtak a nagyvilágnak...

A Rékai testvérek: János és Pál, mindketten gyakorló orvosok (egyikük sebész, a másik belgyógyász), feleségestől és gyermekeikkel kerekedtek föl szerencsét próbálni, mivel egy angol orvosi hetilapban hirdetésre bukkantak: több évre, külföldi orvosokat toboroznak Pakisztánba, hogy ezáltal javíthassanak az orvosi ellátáson. Rékaiék jelentkeztek, a pályázatot megnyerték és az egyezség értelmében Párizson át indultak Pakisztánba. A francia fővárosba érkezve közölték velük: az állásokat időközben betöltötték, több orvosra nincs szüksége a programnak. Rékaiék Párizsban rekedtek s a francia egészségügyi előírások értelmében nem folytathattak orvosi praxist. Szolgálatukat ekkor az Amerikai Egyesült Államoknak próbálták felkínálni, de a szigorú bevándorlási kvóta szabályaiban a magyarok valahol a lista végén szerepeltek, így pályázataikra mindegyre udvarias, de elutasító válaszok érkeztek.

Egyik nap Pál egykori budapesti ismerősével találkozott a párizsi utcán, aki megígérte, hogy összeköttetései révén, az angol kormány támogatásával közbenjár kanadai megtelepülésük ügyében. Így kerültek Rékaiék Torontóba, de az orvosi praxis folytatása itt is nehézségekbe ütközött külföldi származásuk miatt, ráadásul diplomáikat is honosítani kellett.

1950-ben Rékai János és Pál már kórházban dolgoznak, egy évvel később pedig saját rendelőt nyitottak Torontóban. Klientúrájuk növekedtével 1957-ben, 32 ággyal megnyitották az általuk alapított Toronto Centre Hospital-t (központi kórház), amely alig egy évtized alatt 175 ágyasra bővült, majd klinikai részleggel és szanatóriummal egészült ki.

A kórházat építő ugyancsak magyar származású mérnöknek gyakorlatias ötlete támadt: hogy se az orvosok, se ő ne vesztegessék hiába az idejüket, legjobb lenne, ha a kórház közelében telepednének meg (mellesleg így még ebédelni is hazaugorhatnának). Választása a torontói Riverdale nevű parkos-dombos területre esett, ahol

hamarosan sikerült megvetnie a kanadai nagyváros egyik leghangulatosabb, legfestőibb, előkelő lakótelepének alapjait.

A Rékai-kórház szolgáltatásai, amellet, hogy világszinten mozogtak (az oxigén-palack és a vérnyomásmérő a falból csatlakozik minden ágyhoz; a szobákhoz telefon és televízió tartozik; az orvosok és az ápolók minden beteggel a saját anyanyelvén konzultálnak; a konyha mindenki otthon megszokott nemzeti eledelét kínálja), jó 15 évvel megelőzték a hivatalos kanadai politikát, amely, amióta az alkotmány is rögzítette, a legmagasabb szinten támogatja a különböző etnikumok kultúráját.

Dr. Rékai János, akit humanitárius jószolgálatiért választott hazája az Order of Canada elnevezésű, legnagyobb kanadai kitüntetéssel jutalmazott, 1978-ban váratlanul elhunyt. Nevét alapítvány őrzi, amely 1980 óta évente 8 magyar szakorvosnak tette lehetővé, hogy két hónapon át, ösztöndíjas megfigyelőként részt vegyen a 36 nyelven beszélő kórház teljes körű életében. Ugyancsak a Rékai-féle gyógyászati elvek szerint létesült az az öregotthon, mely kimondottan a Kanadába bevándorolt, különböző etnikumú idősök istápolását vállalta magára, ama felismerésből kiindulva, hogy az élemedett kor előrehaladtával az ember hangsúlyozottabban visszazárkózik anyanyelvébe és emlékezetéből kihullanak az idegen nyelvi ismeretek. Ez a fajta öreggondozás nagyfokú otthonossággal és humánus gyöngédséggel könnyíti az elesett idős emberek amúgy nehéz és eredendően sanyarú sorsán.

A megkezdett munkát a belgyógyász testvér, dr. Rékai Pál folytatja, aki az általuk alapított kórház vezető orvosa.

Három kutya és egy cica...

Rékai Jánosék 1967-ben, amikor Kanada fennállásának 100. évfordulóját ünnepelte, sokgyerekes családot láttak vendégül a centenáriumi ünnepségek keretében. A háziasszony Rékai Kati – maga is két kislány anyja – szeretett volna valami maradandó emléikkel kedveskedni vendégeinek Torontóról, de még csak egy árva útikönyv se létezett e témára. Ekkor született meg benne a gondolat: jó lenne a gyerekek szája íze szerint megírt kalandos olvasmányt adni a kis olvasók kezébe. Rékai Kati ekkortól tarthatja számon íróságát, bár az első mű csak 1974-ben, Cristopher nevű első unokája születésekor öltött testet.

– Az is úgy – mesélte találkozásunkkor –, hogy egyre csak mondogattam a lányomnak, aki újságíró és színházi szakember, s amúgy is az egész nap otthon ült azokban a hónapokban, írjon valami gyermekolvasmányt Torontóról. Naponta jöttem az újabb és újabb ötletekkel, a végén felbosszankodott és rám támadt: „Ha olyan jól tudod, mit és hogyan kell írni, írd meg te!” Mit tehettem volna? Két hét alatt elkészültem az unokámnak szóló ajándék kéziratával, amelynek címe: *The Adventures of Mickey, Taggy, Puppe and Cica, and how they discover Toronto*. Dióhéjban arról van benne szó, hogy három kutya és egy cica elindulnak Torontóban és fölfedezik maguknak a várost... A kéziratot megmutattam a polgármesternek, aki lelkesen nyilatkozott róla: ezt a könyvet még az iskolában is tanítani fogják. A szöveg sorsát végül is egy 8 éves kislány döntötte el, akinek annyira tetszett a három kutya és a cica kalandja, hogy meggyőzte könyvkiadással foglalkozó papáját adja ki bátran...

Ezzel elindult a „lavina”: Rékai Kati azóta unokájának minden születésnapjára egy-egy újabb gyerekkönyvvvel kedveskedik. Nemrég készült el a huszadikkal, amit a közben fiatalemberré cseperedett Cristopher változatlan elégtétellel nyugtázott, biztosítván a nagymamát, hogy csak így tovább, mert ezután is beleegyezik neve irodalmi forgalmazásába.

1994.

2. Hullámok hátán Kanadában

Galántha Hermann Judit tavaly ilyenkor még a Szabad Európa Rádió kanadai tudósítójaként jelentkezett Montrealból, most viszont munkanélküliként, új szakma elsajátítása közben ismerkedtünk meg vele Pierrefondsban, Montreal kertvárosában. A SZER előtt a Kanadai Nemzetközi Rádió munkatársa volt, a magyar nyelvű műsorok felelős szerkesztője, s széleskörű élettapasztalata alapján kérdeztük a kanadai magyarság léthelyzetének jellegzetességeiről.

Galántha H. Judit 1944 szeptemberében született a magyarországi Tompán, a gimnázium után a pécsi rádióhoz került bemondónak. 1968-ban hagyta el az országot, s Franciaországon, majd Svájcban át jutott el Kanadába, ahol elvégezte a montreali tudományegyetemet. 1990-ben több héten át követte Körösi Csoma Sándor egykori ázsiai útját, élményei nyomán született naplója (*Fehér hegyek, kék pipacsok*) 1992-ben látott napvilágot a kolozsvári NIS kiadónál.

– *Rádiós pályafutása kényszerű megszakadásával a tibeti hagyományos gyógyászat bizonyos ágában képezi újra magát. Mennyire egyéni sors ez s mennyire kanadai jellegzetesség, hogy ily meredeken váltania kellett?*

– Szomorú szakmai búcsúm a közép-kelet-európai változásoknak tudható be, bár szerintem még kissé korai volt föladni mind a kanadai magyar adást, mind a SZER magyar adását. De hát az intézményes döntésekkel szemben nem igen van apelláta, s rövid idő leforgása alatt, egymás után kétszer kerültem az utcára. Ez egy nagyon általános jelenség Kanadában, amióta a gazdasági változások végigsepertek rajtunk. Egyik pillanatról a másikra húzták ki a lábunk alól a talajt. A váltás sajnos, nem olyan könnyű, s nem csak azért, mivel már egy megállapodott korba jutottam, amikor általában is nehezebb az átállás. Bizonyos kanadai iparágak, a szabadkereskedelmi egyezmények következtében elvándorolnak, teljesen megszűnnek, s maradnak elsősorban a számítógéppel kapcsolatos, informatizált ágazatok, amikhez viszont az átlagember, aki korábban egy attól teljesen idegen területen dolgozott, nehezen tud hozzáidomulni. Egy ötven felé járó ember, amennyiben nem sok a matematikai affinitása, szabályosan gondba esik. Az említett válság milliókat érint, tehát a kanadai magyarokat se kerüli el.

– *Milyen a kanadai magyarság jelenlegi rétegződése?*

– Az első kanadai magyar telepések a XIX. század utolsó évtizedeiben, Esterházy Pál jóvoltából kerültek a prérire. Akkor alakult Kaposvár és Békevár. Az első katolikus, a

másik református népességű s csak a vasút választotta el őket. A harmadik generáció leszármazottjai már nem beszélnek magyarul, de a vallási megosztottság, ökumenizmus ide vagy oda, fennmaradt... A kaposvári katolikus templom nagyon jó állapotban van, mert a lakosok átadták a kanadai műemlékvédő felügyelőségnek, s a renoválást nagyon komolyan veszik Kanadában. Békeváron viszont úgy döntöttek, hogy ők gondoskodnak a templomról és az öreg temetőről, mire az utóbbi időben annyira tönkrement, hogy amikor 1986-ban arra jártam, hatalmas lyuk ásított a plafonon, a padok pedig tele voltak a mennyezetről beesett meszes hulladékkal. Igaz, a kaposvári templom terméskőből emelt építmény, a békevári viszont csak fából készült, erdélyi stílusjegyekről árulkodik... A második kitelepedési hullámra a két háború között került sor, majd jöttek utánuk az ötvenhatosok, később a hatvannyolcasok, most pedig az utolsó, az erdélyi hullám tetőz.

– *Számszerűleg milyen nagyságrendű a kanadai magyarság?*

– Az utolsó hivatalos népszámlálási adat szerint lélekszáma mintegy 200 ezerre tehető. Ennyien valamilyen formában magyarnak vallják magukat. Ennek kb. a fele Magyarországon született, másik fele pedig a mostani utódállamokban. Általános jellegzetesség, hogy egy idő után nagyjából mindenkinek elferdül, „elkopik” az anyanyelve. Mivel Kanada hivatalosan kétnyelvű ország, nekünk mint idevándoroltaknak tulajdonképpen még két nyelvet kell megtanulnunk. Például itt, Québecben, ahol a hivatalos a francia, ezt automatikusan beszélni kell, de aki tudja mellette az angolt, az kimondottan jó dolog, mert ha kiteszi innen a lábát, már csakis az angollal boldogul. Nem beszélve arról, hogy az angol lassan világnyelvvé növi ki magát.

– *Milyen szórásban élnek Kanadában a magyarok?*

– Nem jártam a világ olyan sarkában, ahol ne találkoztam volna magyarral. Még Thaiföldön is akad néhány, pedig az már igazán távoli ázsiai sarka a világnak. de találkoztam magyarral az alaszakai aranyásók között, akinek eszkimó felesége volt, az aranyrögöket pedig a fekhelye alatt rejtegette, s csak rendre, apránként váltotta pénzzé, nehogy istentelenül megadózzák... Azt vettem észre, hogy a magyarok megvágatják azt a helyet, ahová mennek. Ahol nem mutatkozik boldogulási lehetőség, nekik pedig nem muszáj odamenniük, akkor biztos, hogy nem is mennek oda. A magyarokat általában ott kell keresni, ahol pénz van, munka- és boldogulási lehetőség. Ezért nem igen találni Új-Fundlandon vagy Új-Skóciában magyarokat.

– *Foglalkozás szerint milyen a rétegződésük?*

– Erre úgy válaszolnék, hogy Montrealban volt egyszer egy rikkancsnő is. De létezik három virágkertész is, akikről én tudok, bár azt a foglalkozást, amit a kerttel rendelkezők nagy száma tesz nélkülözhetetlenné, szabályosan kisajátították az olaszok... Gyakorlatilag minden foglalkozási ágban találni magyart. Van jó néhány orvos, egy-két művész is előfordul, bár ez utóbbiak nehezen boldogulnak Kanadában. Nagyon tehetséges művészeknek kell lennie valakinek, hogy támogassa is az állam. Igaz, létezik azért egy bizonyos keret, amiből némi ösztöndíj igényelhető, én is pályáztam, hogy a második könyvemet megírhasam Kőrösi Csoma Sándor és a hagyományos tibeti

orvoslás kapcsolatáról, de úgy látom, nem tartották eléggé „kanadainak” ahhoz, hogy állami támogatásban részesüljek.

– *Kanadában nem egyszer hallani a magyar mérnökegyesületről. Mi ennek a szerepe?*

– Létezik helyi és országos mérnökegyesület is. Montrealban például a leghíresebb tavaszi esemény, a Szent István Bál, amin többek között az elsőbálos lányokat szokták bemutatni. Amolyan díszmagyaros, lakkos-frakkos esemény ez, ami nagyon szép és impozáns, de annyira drága, hogy egyre kevesebben engedhetik meg maguknak, főként a jelenlegi gazdasági helyzetben. Nos, a bált a mérnökegyesület rendezi minden évben.

– *Milyen szükséglet hívta életre az egyesületet?*

– Elsősorban társadalmi. Ha valaki relatíve frissen érkezett mérnök s belép a társaságba, munkahelyi üresedés esetén egy régebbi tagtársa be tudja őt protezsálni. Ezenkívül tapasztalatcseréket is szerveznek... De léteznek kulturális egyesületek is, mint a Bethlen Gábor irodalmi és baráti kör, a Mocsári irodalmi társaság, a Szent István Klub, amelyek rendszeresen tartottak kulturális előadásokat, egy-egy vendégelőadó részvételével... Az utóbbi időben mindez valahogy ellaposodott, legalábbis én így érzem. Az emberek mind jobban belesüllyednek az itteni életbe, hiszen '56 régen volt, '68 óta is eltelt egy kis idő. Ezalatt az ember annyira beágyazódik az itteni környezetbe, hogy nincs már szüksége „mankóra”, egy bizonyos értelemben beszűkült társaságra, nincs rá szüksége, hogy csakis az anyanyelvén kommunikáljon, mert képes a hivatalos nyelveken társalogni. Anyai tapasztalatom alapján is állíthatom, hogy a második generáció már igen kevésbé magyar. Van egy 18 éves lányom, aki itt született, apja–anyja magyar, otthon magyarul beszélünk, a gyermek 4 éves koráig csak magyarul beszélt. Elkezdte nézni a televíziót, angolul és franciául, s 6 éves korában már nem szólalt meg anyanyelvén. Ért magyarul, s ha nagyon sarokba szorítják, ha olyanokkal beszélget, akik csak magyarul tudnak, akkor udvariasságból előveszi minden magyar tudományát. De soha nem keresi a magyarok társaságát. Hiába tudja azt magáról, hogy magyar származék, s hiába megy Magyarországra is szívesen látogatóba, mert amikor onnan visszajön, akkor ez itt Kanada, ami elsősorban angol és francia. Az, hogy magyar, valahogy nagyon távol esik tőle. Ha pedig nálunk ez a helyzet, elképzelhető, mi van egy olyan családban, ahol az egyik szülő nem is magyar... Én csodálom azokat az erdélyi családokat, melyekben a fiatalok megmaradtak magyarnak. természetesen, nekik annyi előnyük megvolt, hogy közel volt a magyar rádió és televízió állandó hatása s könnyebb volt számukra a megkapaszkodás.

– *A lemorzsolódás, beolvadás természetes folyamatok. Érdemes-e fölöttük tragédiázni, lamentálni, vagy az ellensúlyra kell összpontosítani?*

– Gyászolni kár, mert ez az élet természetes velejárója. Hogy meddig marad magyar a magyar, az itt mindig egy óriási kérdőjel. Szerintem igazán az a magyar, aki magyarnak vallja magát. Ha a lányom mondja, ám legyen, hiszen ha nyelvében nem is, vérében még az. Ha viszont azt vallja, hogy ő kanadai s a nyelvet is elvetette, akkor nincs mit tenni ellene... A közép-európai változásokkal egy időben érdekes

módon megugrott a kanadai magyarok érdeklődése az anyaországi valóság iránt: merre tendál otthon a politika, milyen a kulturális élet. Korábban ezt valahogy mindenki diszkrétebben, egyénileg, a rokonok, az ismerősök révén valósította meg. Most viszont a kanadai magyar média hangsúlyosan azzal foglalkozik, hogy mi történik Magyarországon. Nem azzal, hogy mi van itt, hogy Pista bácsi vagy Julcsa néni befejezte az aratást és hogyan sikerült a termés, pedig a prérilakókat ez igazán érdekkelheti, hanem hogy a magyarországi politikai pártok miként fenekednek egymással. Mintegy külső szemlélőként is aktív életet folytatnak Magyarország felé. Nem kevesen vannak azok, akik bele is akarnak szólni az ottani politikai életbe, szavazni kívánnak... Véleményem az, hogy nekem sose lesz olyan alapos képem a honi helyzetről, mint azoknak, akik ott élnek. Kissé fonák dolognak tartom, hogy szavazhassak arról, miként rendezzék be az otthon maradottak az életüket. Még ha szívemben, lelkemben magyar is vagyok, hivatalos állampolgárságom a kanadai. Nem lenne igazságos eljárás részemről a közbekotyogás... A beleszóláshoz való jog követelése elsősorban az idősebb nemzedékre jellemző, a fiatalabbak inkább már csak fél füllel figyelnek oda – ha odafigyelnek egyáltalán! –, hogy miről beszélnek a szülők.

– *Más nemzetiségekhez képest Kanadában mekkora a magyarok beilleszkedési foka?*

– Sietősebbek másoknál. Mindig volt bennük egy nagy adag törekvés. Saját bőrömön tapasztaltam, hogy ha megmaradtam volna a magyarok szűk körében, soha semmire nem viszem az életben, vagy legalábbis sokkal több időmbe került volna a karrier. De magam is ismerek nem egy és nem két ötvenhatos menekültet, aki bár közel negyven év telt el idejövetele óta, nem tanult meg se angolul, se franciául, egész életét magyarul élte le. De nem is vitte sokra. Anyagilag kényelmesen élt, de nem voltak különösebb igényei, megmaradt a maga szűk körében, a magyar kollégákkal, egyéb nem érdekelte... Egy másik sajátosság, hogy ahány egyház, felekezet, templom létezik, megvan a maga kis kulturális élete, törekvése, s gyakran előfordul, hogy az ember a sajátján kívül nem tudja, mi történik egyikben vagy a másikban. Magam a montreali sziget nyugati csücskén lakom, 35 kilométerre a katolikus magyar templomtól, és nem sokkal közelebb a reformátushoz. De kinek van ideje, hogy egy átdolgozott, kemény hét után, ilyen távolságról, szombaton vagy vasárnap bejárjon? Esetleg lesse, hogy melyikben-másikban van valami érdemleges tevékenység? Elsősorban az újonnan jöttek a lelkiismeretesebbek, akiknek szükségük van, hogy otthonérzésükben megerősítést nyerjenek.

– *Fél évszázad múltán mit gondol, mi lesz az itteni magyarsággal?*

– A mostani gazdasági-társadalmi változások annyira mélyek és erőteljesek, hogy jelenleg fortyogó katlanhoz hasonlít az életünk. Még a következő húsz esztendőt is nehéz kikövetkeztetni. Annyira megingatta az embereket a biztonságukban, ami még betonszilárdnak tűnt a tegnap, az ma egyszerűen megszűnt, hogy az ember csak nézett: te jó ég, mi lesz velünk? És ez ma milliók életérzése... Annyit azért megkockáztatok, hogy a magyarság megőrzésének vágya még élni fog vagy 20-25 évig, de aztán valahogy elkopik a jelentősége. És akkor, aki elmarad, az elmarad, aki megmarad, az megmarad. Természetesen a megmaradók a kanadaiak lesznek, a magyarok

valahol jobbra-balra felszívódnak... Hozzájuk képest a kínaiak gettószerűen élnek, nem is nagyon akarják megtanulni a befogadó ország hivatalos nyelvét, remekül boldogulnak a maguk zárt közösségeiben, külön utcáikban, negyedeikben, ahol mellesleg a bolti és az utcai feliratok is kínaiak. Beállnak mondjuk kereskedőknek, ezt nagyon hozzáértően csinálják, akárcsak a vendéglői munkákat, s életük végéig megmaradnak a pályán. Abban viszont szinte tökéletesek... Az olaszok törtetőek, de azért makacsul őrzik az identitásukat, számszerűleg is sokan vannak. Pénzük van, mert például minden vasárnap súlyos százezrekért kibéreltik az egyik montreali tévéadót, s reggeltől délutánig olaszul megy a műsor, benne helyet kap a helyi adó és az olasz tévé műsora is.

– *A kanadai magyar média mennyire segíti elő az identitástudat fenntartását?*

– Az anyanyelvű média nélkülözhetetlen. Az más kérdés, hogy a fő tendencia mindinkább az óhazára való hazakacsintás, az ottani fejlemények boncolgatása, a helyi információk rovására. Ettől függetlenül, ha ennyink se lenne, eléggé szomorú állapotba kerülnénk és teljesen szétszóródnánk. legalább ennyivel tartozunk a magyarságunknak. Igaz, a magam részéről be kell vallanom, vajmi kevés hasznát veszem a montreali tévé magyar adásának, mert az adásidők olyankor vannak, amikor vagy már nem nézek tévét, vagy nem vagyok otthon, esetleg teljesen elfelejtkezem róla. Sajtó nélkül viszont teljesen ki lennénk szolgáltatva az egyéni sorsnak, még inkább elsikkadna magyarságunk. szerintem, az itt élőket is nagyon érdekelné egy Duna TV szerű kezdemény, idősek és fiatalabbak egyaránt nyomon követnék a magyar kultúrát. Csakhogy rengeteg pénzbe kerülne, ezért eléggé utópisztikusnak tűnik. Clevelandból, az Egyesült Államokból jött hír valami hasonló elképzelésről, ahol nemzetiségi televíziós hálózat alakul, de mert az ottani és a kanadai kábelrendszer között nincs összedolgozás, nem valószínű, hogy az adás Montrealig eljut. Pedig már egy ilyen lépés nagyban lassítaná a lemorzsolódást.

1994.

3. Valaki öltözik

az idő vasfüggőnye mögött
öltözik valaki
szanaszét röpködnek a ruhák a rongyok
ahogy magára próbál egy elfogadható
gesztust egy mindenkinek szóló
semmit nem ígérő mosolyt
indián tolldísz eszkimótekintetet
kínai buzgóságot olaszos dallamot
mindent ami körülvesz
kínálja magát
hozzánk dörgölőzik

mint macska az alkonyatban
mikor a halak csöndjét fölváltja
az est hallgatása
a minden zugba feketén szétömlő titok

bálba készülünk
várom hogy kilépjen
az ajtón de a fal sima áttörhetetlen
sehol egy repedés
egy átjáró
egy rés legalább belesni oda túlra
ahol valaki
öltözik

Toronto, 1994

4. Éjjeli bár

az éjszaka fényeiben
a szabadság pincehomálya
decibellekkel nyomatékosítva
lilába játszó sárga árnyak elzöldülése
gyertya jázmin az asztalon

ha akarsz berúgsz
ha akarsz józan maradsz amíg élsz
fejedre állhatsz
mezítláb lejthetsz előre hátra
sóhajthatsz szenvedhetsz a magánytól
a mámor aknamezőin
miközben azt éneklik neked
de azt éneklik és csak azt
hogyan harcolni kell kell kell kell
foggal körömmel
valami ellen ami beléd szorult
és bárhogyan szeretnéd
jól érzi magát odabent
nem hagy el

Queen's Jasmine Bar, Toronto, 1994

5. Tökéletes világ

sehol egy ránc egy gyűrődés a tájon
csak tűnékeny sóhaj sirályfohász
gyöngén támadó szél borzolja maradék hajam
mintha csak nagyapám lenne csontkemény
merev ujjával
ahogy sose tudott életében simogatni
csak a fát
a papírost
a térképeket
a menetrendek csomópontjait
hágók és tengerfokok menedékét
hegycsúcsokat krátereket és vöröslő őszi tisztást
a város fölött

mindig csak későn ébredünk
mikor már elhamvadt tüzek
mélyén a felgyémántló bölcsesség kilátszik
elnézek visszafelé a mélység
fölzenél egy hangolt hárfa
feszülő húrjain

még élek
és ez elég elég

Toronto, 1994

6. Ahol a szél lakik

mintha úrhajó indulna velünk
örök útjára
meredek gyorsulással
valósággal felszökkenünk a város a szemhatár
a világ fölé
életünk egyetlen gyomorgörccsé töpörödik
ha most kiszalad alólunk
a pénztárnál megváltott biztonság
ha elzuhanunk a szél hátán
szabadeséssel
ha belénk költözik az örvény
és csak torlódik forog
forog

vigyázva élj
ahol a szél lakik
csak magad vagy önmagaddal
ilyen magasan
a felhők felett
senki se győzhet le nem taszíthat

a kilátótorony
egyetlen célba ért dárda
szíveden át örökké odaszegezett
életedhez

CN Tower, Toronto, 1994

7. Lesz ébredés

talán egy megvalósult álom ilyen
visszavonhatatlanul nyomasztó
nem léphetek ki belőle
föl se ébredek már
ez a ház
ez a kandalló a pattogva leégő tűz
a tálcán a gyümölcs-
csendélet
a minden sarokból rám leső antik bútorok
a mennyezetet támasztó húsos szobanövények
a kertben a hó
a hóban a dermedt fák
a fák alatt a türelmetlenül füttyögő cinegék
az éjjeli világra hangolt rádió
az asztalon felejtett pipák
mind létező együvé tartozó
valóság széthullásra ítélt szilánkjai
egy élet ára
amit valahogy mind leélünk
ki rosszabbul ki jobban
előbb-utóbb mégis csak felébredünk
a mellünkre térdelő végső napokban

Pierrefonds, 1994

8. Ácsorogj csak a parton

majd téged is észrevesz valaki
e zord időben
egyedül állsz a parton
lehetnél hajócölöp parkolóóra emelődaru
vagy ottfelejtett szennyes hókupac
s mégis te vagy
azt se mondhatod hogy céltalanul
nézed a víz lélegzését
a távolba nyújtózó fájdalom irányát
próbálsz bemérni
sehol egy lélek
már szinte gyötrelmes
ennyi visszhangtalanság
követ kerítesz megpróbálkozol
egy ártatlan csobbanással
még eggyel és még
még
már te is hullámsz forogsz hajlongsz bemérsz
nem is te vagy már csupán a kíváncsiság
a fejét víz fölé tartó
partra igyekvő
gazdátlan kutya

Torontói kikötő, 1994

9. Harsogó végzet

megláttam én is a niagarát
milliók fejére szórta már permetét
mikor engem észrevett
ólálkodni a parton
azt lestem miként lehet a közelébe férközni
zuhanása fölé hajolni
észrevétlenül titokban hogy rám se hederítsenek

mindenki bámult fényképezett videózott távcsővel pásztázta a vízesés patkóját
ámult e harsogó csodán
mely mossá mossá
mélybe sodorva a világ szennyesét
de beléhullani nem enged
előbb mindig csak a kövekre betonra jégre aszfaltra bozótba zuhanva

mielőtt elnyelhetne a víz laposra kalapál az élet
végzeted ez a vízesés
anyásan nyúl utánad

Niagara, 1994

10. Lapulni készülődve

tisztult idő
a szél elhordott mindent
szétsepert koszt hajat borzas füvet
nem kímélt ködöt vászonreklámot kerítésdeszkát
ruhámat tépte cibálta
legszívesebben levetkőztetett volna
anyaszült meztelenre
mire latba vetettem minden gombomat
övet csomóztam hátat fordítva
a száguldó csapkodásnak
süvített üvöltött bömbölt a prérin
majd a tavak fölött
hullámot hullám hátára lökve
hiába tombolt haraglott
ereje lassan elszállt
kimerült
még kitörülte a csillagok szeme sarkából a port
lesikálta a holdat az éj ragyogását
néhány búcsúpofont kimérve odalett
volt nincs
bottal üthetem nyomát
kristályos reggelemen
itt járt valaki azt tudom
emlékét őrzöm lapulni készülődve
vadul támadó bőszelekben

Toronto, 1944

11. Utolsó dollár

a száműzetés lassan véget ér
elfogynak a napok
apróra váltod az utolsó dollárt
bálába rakod ami még a tiéd

amit a gondoskodás veled küldene
ne szenvedj hiányt soha
semmiben
napokon át már csak az utazás jár az eszedben
az élet amit odahagytál
az idő amiből kiszakadtál
a folyó amibe nem lehet kétszer belelépni
valahol folytatni kellene ami megszakadt
összebogozni az elvásott szálat
beállni a szédítően forgó
terád váró
gyilkos
mókuserékbe

Toronto, 1944, április 20.

II. /2004/

Az 1994-ben Attiláéknál való kanadai vendégeskedésünk alatt látottak-tapasztaltak-átéltek inkább csak a felszínt, a Kanadával való ismerkedés hangulatát jelezték. Kereken tíz évvel az első látogatás után immár nem Attiláék voltak vendéglátóink – ők akkor már jó pár éve Magyarországra telepedtek –, hanem Anna lányunk, aki 1995-ben telepedett meg férjével együtt Torontóban, s 2004 nyarán második gyermeke születését várta Nymark utcai otthonában.

Nagyszülőként úgy számítottuk, s szerencsére ezzel Annáék is egyetértettek, hogy a szülés előtti utolsó hetekben, Ilonka és én némiképp segítségükre lehetünk a családi élet megszervezésében. Így aztán nem is vendégként utaztunk hozzájuk, hanem kimondott segítő szándékkal. Hogy ez mennyire sikerült, az a továbbiakból talán kiderül.

(Utazásunk előtörténetéhez szorosan hozzátartozik a repülőutat megelőző gyáli tartózkodásunk, ahová azért utaztunk el június 10-én, közel húsz nappal az óceán átrepülése előtt, hogy részt vegyünk Imola unokánk általános iskolai búcsúzóján. A kislány különben sikeresen felvételizett a Karinthy Frigyes kétnyelvű, magyar–német gimnáziumba. Közben úgy számítottuk, hogy egyúttal Péter fiunkkal is találkozunk, aki 1999 óta Budapesten élt.)

Akkoriban már nem tartoztam szorosan a Romániai Magyar Szó kötelékébe, 2003 decemberében sikerült nyugdíjba vonulnom. A bukaresti lakásunkat eladtuk, mi pedig új létformánkat kóstolgattuk Csíkszeredában. Félig-meddig azért a Romániai Magyar Szó zsoldjában tudósítottam a lapot és közreműködtem a művelődési, illetve az útirajz melléklet szerkesztésében. Szerencsére, Torontóban is sikerült megtalálni azt az üzemmódot, amellyel interneten keresztül rendszeresen kapcsolatban maradhattam a szerkesztőséggel, ezt pedig a vejemnek, Gabinak és a lányomnak köszönhettem, illetve annak az empátiának, amivel megértették, mennyire fontos számomra az otthonról való távollétben megtalálni azt a foglalatosságot, amire évtizedek szerkesztőségi kötődése után továbbra is áhítoztam: az írásbeli hasznosság lehetőségét.

A fentiek miatt ezért kissé szorongva, a „lesz, ami lesz” vakmerőségével indultam útnak Ilonkával a nagy utazásnak.

2004. június 10-28. (Mielőtt a nagy útra kelnénk...)

Ragyogó meleg, ígérkező nyár. Elvágjuk az utolsó „szálakat”. Üzenet a három gyereknek, indulunk az állomásra. Számítógép, villanybiztosítékok, nagyfogyasztók kikapcsolva. Nyáriasan öltöztünk, de így is meleg az este.

Míg a leszálló alkony látni engedett, néztük a vonat mellett elforgó csíki, majd gyergyói és Maros menti tájat. Hamisítatlan, harsány színek, friss növényzet, gondozott parcellák – tulajdonképpen számunkra megszokott látvány, még nem látott kiadásban. Ilonkát valósággal megbabonázza, és én sem tudok eléggé betelni vele.

Eszembe jutnak szerkesztőségi „rabságom” behatárolt eseményei, és még mindig hitetlenkedve vallom: amiben most leledzem, az ahhoz képest maga a szabadság.

Újra enyém az idő, a látvány, a hallgatás – a választás lehetősége. Még akkor is, ha – akár ezzel az utazással is – szűken megrajzolt kényszerpályán mozgok: arra megyek, amerre megélhetés mutatkozik és részben régi-új életformámnak hódolhatok.

*

Attila és Péter Kőbányán várnak reggel. Péter épp csak megölel, rohan munkába. Még visszaszól: szombaton találkozunk!

Mindenütt vihar nyomok: érkezésünk előtti estén tornádószerű szélvész tört Budapestre, Attiláék cseberbe ültetett virágait mind felborogatta. Délután benézünk Imola iskolájának Ady-ünnepségére is (az iskolát a költőről nevezték el). Minden hely foglalt, sebaj, majd az évváróra is eljövünk. De azért megnézzük Imoláék osztályának Palotását. Fergeteges siker.

Félbehagyott, illetve meg nem kezdett fordítani valót hoztam magammal. Ha nem egyéb, itt lesz időm órákat szentelni a csendes meditációnak, az elmélyült szövegezésnek.

*

Reggelente, ahogy kipattan a szemem (ötkor-hatkor...), gözerővel olvasok. Óvakodok tenni-venni, nehogy felébresszek másokat a házból.

Tegnap Lóránd visszaadta azokat a házi olvasmányokat, amiket korábban neki kölcsönöztem. Jókorá stósz lett! Kettő kivételével azt mondtam: tartsa meg. A Zola Patkányfogójához és Dreiser Amerikai tragédiájához ragaszkodom. Ez utóbbit még kamaszkoromban olvastam, nagy hatással volt rám. Akkor istenítettem az íróját. (Persze, mert mindenki dicsérte. Mellesleg tagja volt az amerikai kommunista mozgalomnak...)

Ma már korábban odaérünk az ünnepségre. Alig lehet leparkolni a pestszentimrei iskola környékén, annyi az anyuka-apuka-rokonság-ismerős. Imoláék látványos Palotása újra a várt sikert hozza: tombolva újrátat a közönség.

Délután ünnepi piknik Attiláéknál, belenyúlunk a késő estébe. Péter is eljött...

*

Ilonkával kézbe vesszük a sorsunkat, s mintha összebeszéltünk volna, mindketten a városba készülünk. Úti cél: Nyugati PU, Margit-sziget, esetleg a Parlament. Leülünk a parton egy padra és nézzük a lassan hömpölygő folyamatot. Vadkacsák úsznak az árral, majd ár ellenében. Hajók mindkét irányban. Kocogók iszkolnak el a rugalmas tartánösvényen. A sziget belsejében Arany János fája. Az Árpád hídon, előttünk diákcsoport viháncol: ugrálnak, aggasztóan kileng a híd.

Máskor csak Gyál központjáig merészkedünk. Útvonal: Viola utca, piac, iskola, posta, Nagykőrösi út, önkormányzat, egészségügyi központ, gyógyszertár, üzletházak, PROFI supermarket. Az út mellett vasút, időnként végigdöcög rajta egy-egy személyvonat.

*

Célirányos tekergés: a Hősök terén. Végiggyalogolunk az Andrássy úton. Megcsodáljuk a hatalmas, régi bérházakat. A biciklisávokat. A hősök szobrai előtt egyik turistabusz a másik után áll meg. Mindjárt körülveszik őket a valutaüzérek, mindenféle árusok. A rendőrök tessék-lássék odaszólnak, de mindenki végzi a maga dolgát.

*

Otthon az udvaron álló nádfedeles asztal árnyékába húzódok. Teteje olykor még az esőtől is megvéd, csak a szélnek nem tud ellenállni. Újraolvasom az Amerikai tragédiát. Most bosszantóan egyenetlen könyvnek találom, sajnálom, hogy első alkalommal a csapdájába estem. A körülményesség és a túlírtág iskolapéldája. Mennyivel erőteljesebb, amikor a második részben a bűnügy felgöngyölítésével, illetve a tárgyalással kapcsolatos huzavonák és taktikázások bemutatásával foglalkozik!

*

Szombaton Örbottyánon járunk. Fiamék vettek egy telket, építkezés végett, de bizonytalanok benne: megtartsák-e vagy sem. Kiránduláshoz jó ürügy.

Vasárnap Esztergom az útirány, Péter is velünk jön. Korán érünk a bazilikához, a vásárosok még nem nyitottak, látogatók is épp csak lézengenek. Körbejárjuk a környéket: a bástyákat, kazamatákat, a múzeumot, a haranggyűjteményt. Majd mindannyian leereszkedünk a vár tövébe. Lejtős, zezzugos utcák, panziók, rengeteg virág, majd a Duna, oda túl Párkány s a befejezett híd a folyón által, a maga szépségében.

*

Szülői szemmel szétnézünk Péter újonnan bérelt lakásába. Régi, kényelmes bérházban van. Kissé belengi az elhanyagoltság s a gázfűtés káposztaszaga. Bent emeletes ágy, a szoba központi helyén a számítógép, nagy ablak előtt. Kitör a zivatar, s mikor eláll, lemegyünk ebédelni a közeli étterembe.

*

Egy sor rokoni és baráti látogatást bonyolítunk le.

És csomagolni kezdünk: mit viszünk, mit hagyunk. Nahát, ez tömény idegességgel jár...

*

Új olvasmányba vágok bele, amit majd magammal viszek Kanadába: Cseres Tibor Vízaknai csaták. Amikor még csak a Kortársban jelent meg, folytatásokban, elaprózottsága folytán nem tűnt elő a jelentősége. Vasárnap reggel kb. 100 oldallal végeztem (a mintegy 800-ból), egyetlen hátulütője: magyar ember írta. Így csak részleges

hitele lehet sokak szemében, s úgy ábrázolja román szereplőinek román gondolkodását, hogy kitetszik: az író nem az ő oldalukon áll. Ami nem baj, de íróilag nem teljesen korrekt. És nem is meggyőző.

*

Anna segítség gyanánt elküldött egy angol nyelvű támszöveget, amit gyorsan ki is nyomtatunk, hogy ha a torontói reptéren túl kimerítően faggatóznának jövetelünk célja és körülményei iránt – ahogy néha keletről és harmadik világból jött látogatókkal szokás tenni –, akkor azt csak felmutatjuk. A szöveg végén Annáék telefonszámai állnak – további felvilágosítások esetére.

2004. június 29., kedd

Ideges feszült várakozás, míg elindulunk a reptérre. Túl korán érünk oda, s az elsők között jelentkezünk be. Középen kapunk helyet, ablak mellett. Leülünk a váróban. Újságokat vásárolok, Attila csokit, azt majszolgatjuk. Elmúlik a szorongásunk, a dolgok sínen: minden úgy történik, ahogy számítunk rá.

Az utazás nem tűnik túl hosszúnak. A Malév gép egész Torontóig repül, sehol nem kell leszállnunk. Az óceán fölött kissé ráz a gép, de különben tűrhető. Minden filmet, amit unaloműzőként vetítenek, végignézek. Esemény nélkül szállunk le. Csomagok érkezése után gond nélkül találkozunk Gabival, lemegyünk a mélygarázsba, ahol mindent bepakolunk a fekete terepjáróba; irány a Nymark utca!

Otthon Anna és Andrea türelmetlenül várnak: egyenesen a nyakunkba szöknek! Már késő délután van, sőt, estefelé jár, visszafiatalodtunk 6 órát a budapesti időhöz képest. Enyhe idő. Kicsomagolunk, közben beszélgetünk. Este 11-ig bírjuk valahogy, a végén már lekoppan a fejünk, szemünk. Végtelen hosszú éjszaka következik, többször is felébredek...

2004. június 30., szerda

Gabi dolgozni ment, Anna és Ilonka elindultak a nőgyógyászhoz – már csak néhány hét van hátra, vagy tán még annyi sem, a szülésig. Én ezalatt Andreára vigyázok. Elmegyek vele a közeli parkba (Lescon a neve), a kislány iskolájának tözsomszéd-ságában van, jól karbantartott, csupa zöld területen, jól kiépített játszótérrel. Andrea egyik hintától és mászókatól a másikhöz szaladgál. Stramm leányka, feszül az energiáktól. Nem most látjuk először, korábban néhányszor már hazalátogattak Romániába... Látom, otthonosan szóba elegyedek egy fiatal nővel – mint kiderül, a hölgy az iskolában a gyerekekre felügyel. Andrea elújságolja neki, hogy én csak magyarul beszélek, mire a nő meglepődve: *jó-jó, Andrea, de te tudsz-e magyarul? Nem... S akkor hogy értekeztek? Hát... kézzel-lábbal...*

Délután Ilonka, Gabi és Andrea felkerekednek az egyik kereskedelmi központba, ünnepek előtti bevásárlásra. Július elseje ugyanis nemzeti ünnep itt. *Canada* –

korábban Dominium – *Day*... És ezt a napot a kanadaiak nagyon komolyan megünneplik, tiszteletben tartják. Az üzletek zárva.

Anna lepihen, míg a többiek odavannak, mi jót beszélgetünk.

2004. július 1., csütörtök

Ismerkedem az Annáék számítógépével. Számba veszem a rajta működő programokat és fortélyait. Minden gépnek saját egyénisége van. Próbálom fölfedezni azt, ami közös bennük.

Írok Pusztai Péterrel, talán valamikor augusztus elején el tudnánk menni hozzájuk Montrealba, néhány napra. Gyors válasz: az időpont alkalmas, addig befejeznek egy gyors grafikai rendelőt.

Ünnep lévén, kirándulás gyanánt egy eperfarmra megyünk, a közeli Missisaugába. Mindannyian, az egész család. Csak Tipps, a fekete (kasztrált) kandúr marad otthon. A farmon megszedhetjük magunknak, amennyire szükségünk van, a kapunál lemérik a termést és taksálják. Fontja 1,25 kanadai dollár, de ez a konjunktúrához igazodva változó: hol több, hol kevesebb. Nem túl olcsó, de legalább friss és ellenőrizhető eredetű gyümölcs kerül a kanadai asztalra. Azt és annyit szedünk, amit és amennyit akarunk. Utánfutós traktor szállítja ki a látogatókat a soros eperparcellákig. Gyalogosan jócskán időbe kerülne, s kár minden elvesztegetett percért... A parcellák mellett árnyékos erdőnyelv, ahol Anna egy hordozható székre ül. A születéshez készülődő gyermek már erősen feszíti. Négyesben szedünk, s alig egy óra alatt jókora edénnyel sikerült begyűjtenünk. Pedig közben nem tartóztattuk meg magunkat. Körülöttünk csak úgy hullámszik a jónép. Mikor hazafelé indulunk, csak úgy tódulnak minden irányból, gépkocsikkal, idősek, felnőttek, gyerekek, sokszor egészen kicsik is. A farmlátogatás itt, Torontó környékén egyfajta kedvelt szabadidős szórakozás. Mindig azt szedhet az ember, aminek éppen ideje van. Így kellemes kikapcsolódás gyanánt be lehet szerezni áfonyát, szedret, paradicsomot, paprikát, vinetét – ami csak megterem ezen a földrajzi szélességen. Szedés közben pedig mindenki annyit ehet, amennyi belefér...

Délre haza is érünk. Meleg van, jöhet az autómosás, kertöntözés. Andrea örömmel pancsol a kertben. Estefelé a szomszédok átszólnak a kerítésen: holnap elutaznak egy hónapra. Iráni házaspár. Az asszonyka Anna sorstársa, novemberre várják a gyereket. Eperrel kínáljuk őket.

Este farkasétvágyunk van. Mindent felfalnánk, de elfogy a kenyér. Holnap folytatjuk!

2004. július 2., péntek.

Otthoni kenyérgondokat megoldandó, Gabi elkísér a sarki üzletig, a pékségbe. Útközben megtanulom azt a néhány varázsigét, amit angolul el kell mondani ahhoz, hogy a megfelelő kenyeret, felszeletelve, a kezembe nyomják. És, persze, megtanulom az utat a legközelebbi boltokig. Következő alkalommal már önállóan is elboldogulok...

Ilonka ezalatt nekiáll befőzni a gyümölcsöt, eperillattal telik meg a ház, a legkisebb zugot is betölti.

Anna és Gabi vásárolni indulnak, levelet hagynak Andreának, aki még alszik. Angol nyelvű utasítások vannak benne, meg szülői intések, hogy miként viselkedjen a távollétükben. Továbbá, hogy elmehet velem a Lescon parkig, ahol már tegnapelőtt is voltunk együtt.

Andrea későn ébred. Meglátja a levelet az asztalon, egyből azt hiszi, hogy anyját már be is vitték a kórházba, s hirtelen megijed, hogy lekészt valamiről, amiről pedig nem szeretett volna. Mikor elolvassa a szöveget, megnyugszik.

A játszótéren ismerős kislányt fedezünk fel, aki már a múlt alkalommal is ott ügyeskedett a szerek körül. Most is ugyanaz az idős férfi vigyáz rá. Kiderül, hogy a nagyapja, és románul beszélnek egymással. Mi, felnőttek távolról figyeljük egymást, de az ember nem lehet eléggé óvatos. Látom, nem csak én várok ki, ő is bizonytalan benne, hogy megszólítson vagy sem. Fölösleges félelmek?

Lelkem mélyén meggyőződése, hogy az illető ugyanúgy tartózkodik Kanadában, mint mi: gyermekük családjának segítenek, ahogy tudnak.

Délután, érkezésünk hírére, betoppannak Torontóban élő testvéreim: Ágnes és Tamás. Ági a gyermekkori élményeit próbálja megidézni, feldolgozni. Rendre kiderül: kellemetlen emlékei vannak rólam. Mint legkisebbik testvér – közöttünk 9 év a korkülönbség – nagyon boldogtalannak és magányosnak érezte a gyermekkorát. Tamás is teli van hasonló meghatározó élményekkel, amik az én emlékezetemből szinte teljesen kiestek. Mindenképpen tanulságos találkozás volt: kerek évtizede nem beszéltünk egymással...

2004. július 3., szombat

Anna elvitte Andreát, hogy úszótanfolyamra írassa be. Minden második nap egy félóra foglalkozás. Holnap kezdődik az oktatás.

Egyedül megyek a pékségbe. Mától kezdve én leszek a kenyérbeszerző. Anna a biztonság kedvéért leírta egy cédulára a tudnivalókat, amiket én majd a boltban ékes angolsággal elmondok (és mindig csak azt!), megmutatta, hol áll az aprópénz, onnan mindig csak vegyek, ha kell.

Gabi egész nap villanyt szerel a háznál egy kolozsvári román fiúval, aki szakképzett villanyszerelő. Nekiállt ugyanis lakhatóvá-élhetővé tenni a ház pincszerű alagsorát – tulajdonképpen alsó szintjét –, hogy mire megjön a kicsi, nagyjából végezzen az építkezés mocskosabbik felével.

Római költészeti antológia összeállításába kezdek. Már tudom: Kölcsönsorok lesz a címe. Legtöbbször mindig a címmel készülök el leghamarabb. Amíg azt nem tisztáztam, minden zavaros bennem...

2004. július 4., vasárnap

Úszni megyünk Andreával: felkerekedik az egész család. Az uszoda Annáéktól még északabbra fekszik, a kertvároson is túl, ahol már csak hasonló létesítmények terülnek el. Egy Valleywood nevezetű klub felé tartunk, mely pompás természeti környezetben fekszik, óriási parkolóval. A buján tenyésző zöldövezet ölen tenispályák, konditermek, uszoda sorakoznak egymás mellett. A strand felügyelői vakációzó diákok, fizetésért dolgoznak, nagy türelemmel s látható szakértelemmel foglalkoznak a kliensekkel.

Kitör a zápor. Meleg van. Délutánra egyre közelebb morognak a felhők. Aztán elszabadul az égiháború. Hirtelen nagy csattanás és kialszik a villany. Órákon át várjuk, hogy megjavítsák az ismeretlen hibát.

Az eső után sétálni megyünk a környező utcákra. A fertály – akár egy hatalmas botanikus kert. Dombra fel és völgybe le. Házak a zöldben, tengernyi zöld a házak körül. Másfél órán át kóborolunk, vacsorára hazaérünk, de még mindig nincs villany. Búvárlámpa fényénél étkezünk. Utána kiülünk a kertre nyíló teraszra, s további „tábori fényben”, immár gyertyák mellett beszélgetünk. Aztán lefekszünk, Gabi még éjfélig őrzi a házat, hátha megjön az áram, de belefárad és ő is nyugovóra tér.

2004. július 5., hétfő

Rekonstruáljuk a történeteket: a villany éjfél után néhány órával jöhetett meg. Anna, mivel nem tudott aludni, felkelt, minden elektromos fogyasztót ellenőrzött hajnalig. Sehol semmi...

Reggel 5-6-ra időzítem a felkeléseimet. Akkor már működőképes minden elektromos holmi. Hajnalban még mindenki alszik, a számítógép is szabad. Elkezdtem írni az antológia bevezető esszéjét, amelyben megmagyarázom, miért lesz olyan a válogatás, amilyen? Meg egyáltalán, a románsághoz, a román nyelvhez és költészetéhez fűződő személyes kötődésem történetét. Vázlatot készítek az egészből, nehogy valami lényeges kimaradjon...

Lazításképpen Andreával a parkban. Alkalmi játszópajtások is kerülnek, lelkesen kergetőznek a játékszerek között. Zajos, vidám majomcsapatra emlékeztet ez a gondtalan kergetőzés... Kissé tovább ültünk, mint az előző napokban, Anna itthon már izgult, mi történhetett velünk. Én voltam a hibás, előre szólhattam volna, hogy hosszabb ideig maradunk.

Amúgy szeles, egyre hűvösebb az idő, rendre mindenkit beparancsol a házba. Gubbasztunk a nappaliban, ki könyvvel, ki anélkül, és kedvetlenül szemléljük a kinti zord időt.

2004. július 6., kedd

Derűs, szép napra ébredtünk. Eltakarodtak a felhők. A napsütésben tűző forróság, árnyékban hűvös.

A pékségbe magammal viszem Andreát. Ez így neki időtöltés – mondhatni, szórakozás, hogy segít rajtam –, nekem meg nagyobb biztonság, hogy nem kell szégyenszemre mindegyre mutogatni a cédulát. A kislány tökéletesen belép a szerepembe, szívesen diskurál felnőttekkel nyilvános helyen.

Anna adott egy térképet Torontóról, hosszasan tanulmányozom rajta a lakásuktól minden irányban kivezető utak szövevényét, azok leágazásait, csatlakozásaikat. Iszonyú háló ez a város! Mindenek előtt meg kell érteni a logikáját... Az pedig csak a térkép segítségével lehetséges.

A városnak amúgy két nagy tengelye van: egy függőleges, meg egy vízszintes. Minden többi ezekhez igazodik. A függőleges megegyezik a Yong utcával, annak nyomvonalát követi és Délen az Ontario tó partján ér véget. Csakhogy ez az utca tekintélyes hosszúságú: közel 1900 kilométer, és az északi partokig nyúlik: híven követve a nagy indián ösvény nyomvonalát! A vízszintes tengely egybeesik a „csak” 25 kilométer hosszú Bloor utcával. Ugyanakkor, minden torontói város-rész, amely a Yonge-tól jobbra esik, az E betűvel jelzett a térképen (a tengelytől keletre), ami pedig balra, az a W jelet kapja (a tengelytől nyugatra). A várostérkép további hálózata már egyszerű részletkérdés: kiváló mérnöki munka.

Az ember hamar megtanulja, hogy ami a világon mindközönségesen metrónak mondott, az Torontóban subway (földalatti vasút), de Montrealban már megint csak metró.

Ilyen és ehhez hasonló „finomságokat” olvasok le a várostérképről, s közben egyetlen lépést sem kell tennem. Majd máskor, a gyakorlatra is sor kerül!

2004. július 7., szerda

Anna újabb ellenőrzésre megy az orvoshoz. A szentencia: a gyermek az eltelt egy hét alatt mondhatni semmit sem nőtt a méhben, tehát megérett arra, hogy ne késlekedjék, és a világra jöjjön. Amennyiben hétfőig nem indulna be magától a szülés, akkor hétfőn megindítják.

Nyugtalanító ez a bizonytalan várakozás, amelyben az utolsó napok telnek. Mint katonáéknál, amikor a támadóparancsot lesik. Napok óta össze van már pakolva Anna minden szükséges holmija, hogy percek alatt kórházban lehessen. Kettőzött figyelemmel lessük mindannyian az állapotát.

Kenyérért megyünk Andreával (újabbán nem csak kéri, de fizeti is az árut, amiből hamarosan az lesz, hogy egymaga megy majd el kenyérért a 200 méterre található boltba), majd kis idő múlva játszani a parkba. Ami észrevétlenül kezd egy biztos, kedves helyé válni torontói életemben. Mindegyre más-más arcát mutatja. Ma éppen a délutáni napsütés lengi be, távolra nyúló gyepe a sétáltatni kivitt kutyák kedvükre nyargalásznak, majd kíváncsian közelednek, ismerkednének, egymással is, velünk is, gazdáik visszaszólítják őket. Az állatok városi mozgását is szigorú szabályok tartják kordában. Itt ismeretlen a saját magát sétáltató kutya. Ez ugyan nem vonatkozik a macskákra, de azok okos állatok: őket azért nem látni az utcán, mert a hátsó udvarokban, a kerítések árnyékában, suttyomban közlekednek.

A mászókáknál Andrea alkalmi játszótársakra akad. Aprócska kínai lányok veszik körül, hihetetlenül ügyesek. Andrea egy fejjel magasabb náluk, öntudatosan magyaráz, dirigál nekik. Kiköpött felnőtt. És egy pissenés nélkül hallgatnak rá, akár egy kis kapitányra.

Este fényképeket nézegetünk a család első torontói évéről. Akkor 1995-öt írtunk. Milyen régen is volt – sóhajt fel Anna emlékezés közben –, és akkor még Attiláék is itt voltak...

2004. július 8., csütörtök

Egész nap lóg az eső lába. Kiderült közben, az ember boldogan kiült a napra, mire azonnal ott termettek a felhők és meglódult a bolond szél.

Ágnes érkezett látogatóba, mindenkinek hozott valami figyelmességet. Nekem két kazettát adott át, a Coppola-stúdiókban készültek. Az egyik címe *Koyaanisqatsi*, ami hopi nyelven annyit tesz: egyensúlyából kibillent – kizökkent – világ, a másiké *Powaqqatsi*, ami viszont már változó világot jelent. Jellegzetességük, hogy szöveg nélküli, képpel és zenével kommunikáló, olykor feliratos, dokumentumértékű filmesszék. (Este bele is kóstoltunk. Igaz, némileg cselekményesebbre számítottunk, de túléltek. A maguk nemében kiváló alkotások.)

Aztán kaptam egy lépésmérőt is. Itt bevallom: mostanig titkos vágyam volt egy ilyen bizgentyű, de mert végső soron gyerekesnek és értelmetlennek tartottam, elfojtottam magamban.

(Élénken él bennem egy iskolai emlékem: középiskolás éveinkben egyszer a kolozsvári Szent János kúthoz kirándultunk az osztállyal, s néhai Mikó Imre tanár úr, aki rövid nadrágban és melegítő felsővel indult útnak velünk, a mellényzsebére akasztva furcsán csillogó, kis mérőeszközt hordott. Kíváncsian álltuk körül s kértünk engedélyt, hogy végigtapogassuk, akkor tudtam meg, hogy az se nem óra, se nem iránytű, hanem csak egy lépésmérő, ami az emberi test zökkenéseire reagálva, egy kis számlálómotort tart működésben... Most meg anélkül, hogy ki kellene nyújtanom érte a kezemet, megvalósult a „kívánságom”, hogy nekem is legyen egy.)

A kis, immár digitális műszert mindjárt el is vittük magunkkal Andreával a játszótérre, ahol sajnálatunkra, csúnyán megeredt az eső, s az esernyő alatt összefújva tartottunk hazafelé vidáman, kimelegedve, kereken 2975 lépést összesítve. A szakirodalom, amely elsősorban fogyókúrázóknak, egészségügyi járkálóknak ajánlja e szerszámot, azt állítja, átlagosan 0,3-0,4 métert számítsunk egy emberi lépésre, és bár az ember mikor hosszabbat, mikor kurtábbakat lép, meg az emberek lábhossza sem egyforma, a különbségek hosszabb távon kiegyenlítődnek, s így meg lehet határozni, mekkora távot tettünk meg. Ezek szerint mi egy kilométer körül teljesítettünk kísérletképpen... Igaz, teljesítménynek nem volt nagy kunszt, de játéknak megjárja...

2004. július 9-10., péntek-szombat

Jól haladok a Kölcsönsorok antológia bevezető esszéjével. Levelet küldtem Párizsba Dan Culcernek: hajlandó-e elolvasni konzultálás végett az eddig elkészült fejezeteket. Számomra nagy haszonnal járna...

Tíz évvel ezelőtt, amikor Attiláék az Ontario múzeum közelében laktak, a múzeum és az előtte elterülő park volt a kedvenc életterem, most meg a Lescon. Meg se kottyanna, ha egész napomat ott kellene töltenem nézelődéssel, csatangolással.

Gabival sikerül végignéznem a második Ágnes-féle kazettát is – nem különbözik az elsőtől.

A Kölcsönsorok bevezető esszéjéből az elkészült 31 ezer leütésnyi szöveget elküldöm az RMSZ Színpéneknél. Nem ártana, ha közölnék, ha folytatásokban is, mert így kényszeríteném magam a biztos befejezésre.

Padlízánt készítenek Gabival: ez itt félig-meddig az ő szertartása. Úgy csinálja, ahogy odahaza, Câmpinán az édesanyjától látta-tanulta. Inkább csak a keze alá segítek. Azt tesznek bele, amit csak mond: a végső ízeket is ő adja meg az ételnek. Jól kijövök vele, szeretem a nyíltságát. Úgy érzem, ha valami nem tetszik neki, vagy valamit másképpen gondol, legalábbis az ember értésére adja, így mindig tudhatni, mihez tartsam magam.

A közelben egy másik közkedvelt pihenőhely: a „vizes” park. Némileg több lépésnyire fekszik Annáéktól és a közepében pancsolni való csapok, zuhanyozók, kutak, kis medencék, homokozók is vannak a már mindenütt megszokott mászókkák és hinták mellett. Ahányszor jó az idő, Anna engedélyével oda is elvihetem a kislányt. Előnye, hogy kényelmesebb hely, nyáron vonzóbb időtöltést ígér.

2004. július 11., vasárnap

Anna rosszul aludt az éjszaka, felkelt, aztán később, reggel felé, visszafeküdt. Utolsó napjaiban nehezen találja a helyét.

Az éjjel hazajött a Tippy Boy, a macska. Amikor tegnap a vizes parkba indultunk, az istennek sem akart otthon maradni és nyávogva követett bennünket, de csak rejtőzködve, a kerítések, bokrok védelmében. Olyan jól álcázta magát e természetes fedezékekben, hogy észre se vettük, amikor elmaradt. Este nem jelentkezett, csak hajnal felé kezdte kaparni hálósobánknál a teraszra vezető ajtót – boldogan engedték be, mert már meg voltunk győződve róla, hogy végzetesen elcsatangolt. Egész délelőtt kimerülten aludt az Anna ágyában, ijedten fölrezenve minden zajtól, aztán kora délután nagy álmosan újra kíváncsi volt vadászterületére, a nagyvilágba.

Már szervezzük a hétfőt. Annáék feltöltik a mobiltelefont, megtanítanak kezelni, az Andrea irányításával kapcsolatos részleteket egyeztetjük. Abból kell kiindulnunk, hogy a mi befolyásunk rá megáll egy ponton – hiszen igazából el sem tudjuk mondani neki, mit várunk tőle, mire figyelmeztetjük. Ha valamire mindenáron rá akarom venni, egyedül fizikai kényszerrel befolyásolhatom, de az nem vezetne jóra.

Éjszaka nevet álmodtam a születendő gyereknek: Bella. De nem árulom el senkinek, hogy egyáltalán kislányt álmodtam, csak amikor már előbújt a gyerek.

2004. július 12., hétfő

Ma nem keltem fel korán dolgozni, hogy Annának legyen elég mozgástere a házban. Olyan vidáman és magabiztosan indult útnak, mintha hivatalba készülődne. Mindenki talpon volt, még a rendszerint később kelő Andrea is felriadt.

Gabi az elmúlt napokban mindinkább a közelgő gyermekáldásra összpontosított. Már vasárnap rendbe hozta és megtöltötte a fényképezőgépét, kipróbálta a videófelvételét, ellenőrizte a kocsi állapotát. Úgy tervezték, hogy apaként jelen lesz a szülésnél, megörökíti az eseményt.

Mikor elmentek, Andreának megígértem, hogy reggeli után ma a „vizes parkba” megyünk. Addig ültünk ott, amíg ő volt az, aki nógatni kezdett: menjünk már haza. Azt hiszem, neki se állt oda az esze a játéokra. Erősen tűzött a nap, alig találtunk valamicske árnyékos ülőhelyet, ezért megálltam egy távolabbi halmocskánál, egy terebélyes fa koronája alatt, s a törzsének dőlve tartottam szemmel a játszótéren zajló eseményeket. Mindenek előtt az Andrea ficákolásaira figyeltem – hirtelen és rendkívül gyorsan váltogatta a helyszíneket, hamar megunta az egyik foglalatosságot s már nyargalt is a következő mutatványhoz. A sorrend, sajnos, véletlenszerű volt és szeszélyes. Úgy tűnt, leginkább a homokozás vonzotta: minden elképzelhető építményt elkészített, utána vederszámra hordta rá a vizet, s zúdította a saját gyártmányú világra. Mikor már semmi sem maradt korábbi alkotmányból, elégedetten keresett meg a tekintetével. Én pedig visszaintettem neki: látom, rendben minden!

Tökéletes volt közöttünk az összhang.

Délben hazamentünk, de Annáról semmi hír. Aztán egyszer mégis felcsörgött a telefon, Gabi a vonal túlsó végéről beszámolt a helyzetről: rosszul fekszik a gyerek a méhszáj előtt, császármetszés lesz, de majd csak délután 3-kor... Andrea az egészet tragikusra fogva, elbőgte magát, nem lehetett megvigasztalni. Aztán 3 után megjött a jó hír is: kislány lett, Máriának hívják, 3,6 kiló, kék szemű (melyik nem az?!), 15.01-kor született.

A délután ismét a parkban talált. Ezúttal a Lescon-ban. A játszótéren Andrea fünek-fának újságolta, hogy kishúga született.

Vacsorakor Gabi beszél telefonon: eljönne értünk, hogy kocsival bevigyen a kórházba, csodájuk meg mi is a kis jövevényt. Negyven percnyi az út az autósztádán, ehhez hozzájön a hely keresgélése a kórházi garázsban. Szédítő cikázás jobbra-balra a zegzugos kórházfolyosókon. Mikor belépünk, Anna éppen szopni tanította a kis Máriát, aki hevesen csemcsegett, a maga módján fontoskodott. Megilletődötten álltam meg az ajtóban. Egy pillanat alatt megtelt velünk a kórterem.

2004. július 13., kedd

A macskánk sehogy sem leli a helyét. Mindegyre bekérezkedik, néhányszor nyávogva körbejárja a házat, és újra nekivág a vakvilágnak. Mintha keresne valamit-valakit. Délutánig aztán nem is tette tiszteletét.

Gabi ma elvitte Andreát a kórházba, úgymond segíteni. Az eredeti szándék az volt, hogy estig marad bent az anyjánál, de már délután visszajöttek mind a ketten. Andrea még túlságosan gyermekes ahhoz, hogy felelősen viselkedjen. Rámenős gondoskodása kényelmetlen lehetett – neki is új, szokatlan és felkavaró ez a helyzet. Idehaza áradozva mesélt a kishúgáról. Este felé vízi játékfegyverekkel felszerelve kiviszem a vizes parkba, hagyom kedvére viháncolni. Mikor már jól kimerült, hazamegyünk.

2004. július 14., szerda

Éjszaka nagy vihar. Mielőtt kitört volna, váratlanul betoppant a macska, evett valamit, majd szomorú öregemberre emlékeztetően kibaktatott az esőbe. Reggel korán visszakérezkedett a házba, és keresett magának egy zugot az ágyunk körül. Nem bírta tovább, ki kellett aludnia magát. Korábban az Annáék hálósobájában húzta meg magát, de az most kiürítve, takarítva várja, hogy hazaérkezzen a kis Mária. Sajnálom a semmit sem értő állatot, de a kisgyermeket még jobban sajnálom, s úgy a természetes, hogy megóvjuk az esetleges fertőzésektől.

Gabi bent aludt a kórházban, Annával és a kicsivel, a kórteremben, hogy segíthessen. Később elmondták: a gyerek éjszaka fel-felsírt, nem igen lehetett aludni mellette. Problémák vannak a szoptatással is: nem keletkezik elég tej, akárcsak Andrea születésekor, tápszerrel kell majd pótolni.

A szülőknek rendre eszébe jutnak az első szülés már-már kifakult emlékei.

Pénteken szó lehet arról, hogy hazaengedjék anyát és gyereket. Holnap még lesz idő takarítani egyet a lakáson.

Andrea mai „segítsége” sem járt sikerrel: játéknak fogja fel a gyermekgondozást, amiben az a fontos, hogy ő minél jobban szórakozzon. Ezen nincs mit csodálkozni. Ilonka felajánlja, hogy másnapra bemegy ő Annához, Gabi is pihenje ki magát, aki a szülés óta nagyjából talpon van.

Andrea mindezt nehezen dolgozza föl; keservesen sír, amiért itthon kell maradnia. Anna telefonon próbálja őt meggyőzni, de eredménytelenül. Végül a kislány belealszik a búsulásba.

A macska mindenáron szeretne visszakerülni addigi megszokott helyére, ahol majd a gyermek hálósobája lesz. Szabályos állóháborút folytatunk egymással: hol én hiszem azt, hogy kitoltam vele, hol ő igyekszik túljárni az eszemen. Nincs kegyelem: a hálósoba ajtaja zárva marad!

2004. július 15., csütörtök

Több mint két hét telt el érkezésünk óta. Hideg, borús idő. Szorongó várakozással lesem, miként alakul majd a mai nap.

Gabi és Ilonka elindultak a kórházba. Gabi megígéri, délre visszajön és akkor elmegyünk a moziba. Olajat és krumplit kellene vásárolni – elgyalogolok a Galati

nevezetű üzletházig, ahol vásárolni szoktunk. Autóval pár perc, gyalog oda-vissza háromnegyed óra. Bár erősen fúj a szél, jól esik az erőltetett menet.

A mozi egy zsúfolt üzleti központban, ún. mall-ban található. Ez sincs túlságosan távol Annáéktól. A mall-ban minden van, akár egy kis városban. Sok ember tölti ott a napjait: téblábolnak, vásárolnak, szórakoznak, beülnek egy étterembe, társasági életet élnek. A Shrek 2-t vetítik, premier, alig kapunk jegyet, akkora közönségsiker.

Ebédet főztem, takarítottam. A macska valahol a kertek alatt fogott közben egy kis nyulat, kitekerte a nyakát és elegánsan lerakta az udvar közepére, a fűre, majd nyoma veszett. Nem tud ellenállni vadászösztöneinek. Egyszer már tett rossz fát a tűzre, akkor Gabitól megkapta a magáét. Körülbelül egy órán át ástam a kert egyik sarkában, hogy kellő mélységig érjek, nehogy a tetemet más állatok kíváncsian kikaparják.

Ilonka bent maradt éjszakára, Andrea vigaszdíjként játékot választhat magának egy boltban: agyagoló korong mellett dönt. Eközben Gabival babakocsikat próbálgatunk, aztán megveszünk egyet, ami jónak tűnik.

2004. július 16., péntek

Gabi dél körül az autóból telefonál: már úton vannak hazafelé. Aztán kiderül: a legnyugodtabb lény a kis Mária ebben a házban. Csak akkor nyugöľődik, ha éhes, vagy ha szelek feszítik. Az arcán végtelen nyugalom, mintha örömet lelné az alvásban. Mi, felnöttek, szorongva és lábujjhegyen keressük mellette a helyünket. Pedig nem kicsi a ház, de valahogy a gyermek lénye és szelleme minden zugot kitölt. Főtt zöldségekből salátaként fogyasztható ebédet készítettem, de csak az alapanyagot: mindenki abból vesz a tányérjára, ami neki ízlik belőle.

Gabi pár óra múlva rostélyos vacsorát tálal, ez az ő specialitása. Együtt eszünk, az újszülött a konyha közepén, egy kosárban alszik ezalatt. Végül csendes gyereksírás ringat álomba.

A macskát éjszakára az alagsorba zárták, s csak reggel eresztette ki Anna. A megszeppent állat az Andrea szobájába húzódott, de amint felharsant a gyereksírás, úgy menekült tőle, mint akit puskából löttek, még a farkán-hátán is felmeredt a szőr.

2004. július 17., szombat

Mária „megkapja” a születésére szánt ajándékokat az ismerősöktől. Minden ajándék mellett kísérőlevél, melyről hiányzik ugyan a termék ára, de ha történetesen nincs mit kezdeni vele, be lehet cserélni valami másra. Ez történt például egy agyonbonyolított, idétlen kinézetű fűrésztöteknővel. Viszont egy hordozható, muzsikáló, fényjátékos hintaszerű alkotmány rögtön megnyeri sokunk tetszését. Az ásítozó kicsit ültetik bele, aki semmit sem érzékel még az egészsből, és a felnöttek szórakoznak a muzsikáló hinta látványán. (Jobb is lenne egy ilyen játékot mindjárt a legnagyobb méretben és felnötteknek szánt boltokban forgalmazni...)

Délután telefonált Pusztai Péter, megegyeztünk: marad az augusztus elseje utáni időpont utazásunkra (ha marad). Hirtelen olvasni való kedvem támad, de elolvastam minden elérhető könyvet. Talán Péternél találok olyasmit, ami felkelti az érdeklődésemet.

2004. július 18., vasárnap

Az antológia elé szánt bevezető esszével meglepően jól haladok. Már az utolsó köröket futom...

Anna első ízben mozdul ki a házból, a műtét után. A közeli gyógyszertárig sántikálnak, Ilonka támogatja. Gabi holnaptól dolgozni megy. Megkért, segítsék neki a következő napokban felszerelni az alagsor plafonjára a burkolólapokat, ehhez a művelethez minimum két ember szükséges: egy, aki végzi, a másik meg, aki Atlaszként tartja. Ez az Atlasz leszek én...

Este van, ülünk Andreával a játszótéren, viharfelhők gyülekeznek, majd a lengedező szél el is sodorja őket. A Lescon és környéke mint táj is megejtő: egyre jobban belém ivódik, mint egy éles fénykép. Andrea egy barátnőjével találkozunk. Szombat délutánra találkát adnak egymásnak a parkban. Andrea annyira szeretné elmondani nekem az egyezés lényegét, hogy nekiáll kézzel-lábbal, általa ismert néhány román szóval magyarázni. Az első ilyen eset, amikor ő a kezdeményező...

2004. július 19., hétfő

Az éjszaka közepén két óra telt el sírással. Utána Gabi vette át a virrasztást Ilonkától. Ha kell, ma éjszakától beállok én is a sorba. (Gabi halkán, tréfásan megjegyzi: *jó jel, hogy Anna ideges. Kezd visszatérni a régi formája...*)

Délután Andreát elviszem a Toronto Könyvtár északnyugati részlegébe. Kétszintes épület, nyitott intézmény. Elvileg magyar könyveket is tartanak, de most csak az üres polcot és rajta az eligazító feliratot találok. Az a kevés számú állomány is, ami létezik, mind egy szálig kikölcsönözve. A román könyvek részlegén már akadnak kézzel fogható kötetek is, elég nagy számban... Ha az embernek szüksége van egy címre, megkeresi a városi szintű nyilvántartásban és ha éppen szabad egy példány, akkor a központból rögtön megküldik a részlegnek és értesítik erről az olvasót.

Andrea négy könyvet választott a gyerek- és ifjúsági részlegről. Tetszik neki ez az intellektuális környezet. Hazafelé mondogatja: ide még eljövünk...

2004. július 20., kedd

Éjszaka újabb három órás koncert. Hatkor ért véget, amikor kimozdultam a szobámból, hogy a számítógép elé üljek.

Mindenkinek nehéz, érzem a nyomott, ideges hangulaton. Anna fáradt, étvágytalan, nehezen gyűri le nyugtalanságát. Gabi kialvatlan, Andrea nem tudja, hová tegye

magát, én tehetetlennek érzem magam: szívesen könnyítenék mindenki helyzetén, de ez nem ilyen egyszerű. A legfontosabb mégis az anya és az újszülött nyugalma...

Annáék a gyermekorvosnál, aki a kicsire OK-t mond, Andreával kapcsolatban viszont figyelmeztet: vigyázni kell a táplálkozására, nehogy komolyan túlsúlyos legyen. Rendszeres, ellenőrzött étkezést ír elő, s ebben a család is segíthet: együttes étkezéssel, a válogatás lehetőségének kiiktatásával.

Ha nem ez, hát a plusz egy gyerek is a családi életmód valamilyen reformjára szólít.

2004. július 21., szerda

Nekivágok gyalog és felkutatom a közelünkben lévő dolláros üzletet. Ez a fajta bolt, amelyben minden csak egy dollár (mikor benne van az ember, akkor látja, hogy humbug az egész), egyre divatosabb, s ha nem egyéb, pár év múlva Kelet-Európában is megveti majd a lábát, erősen vásárlóbarátnak tűnik. Egyelőre csak az útvonal érdekel, hogy ha kell, magunkra is odataláljunk. Holnap talán már sort is kerítünk rá Ilonkával.

Délután a vizes parknál Andreát és engem elkapott az eső. Ő boldogan fürdött az égi zuhany alatt, én magam ernyő alá bújtam, onnan néztem, hogy miként pancsolnak a fekete, arab, kínai és fehér bőrű gyerekek, egyetlen boldog rakáson. Az eső után csodálatos nyári alkony ereszkedett a világra, nem akaródzott hazamenni...

2004. július 22., csütörtök

Pontot tettem a bevezető esszé végére, legalábbis most azt hiszem. Helyenként egészen biztos, hogy bővíteni kell majd, mert a végét elnagyoltam. És megírásra várnak az életrajzi szócikkek is.

A párás, borús reggelben idegesítően villog befelé az ablakon át a közeli kanyart jelző szemafor. Olyan, mint egy óriási, kíméletlen szem, ami megállás nélkül ránk hunyorog...

Kettesben a dolláros boltban, odakint erőteljes szmog. A teremben légkondicionálás, kellemes odabent tartózkodni, viszont nem sok értelmét látom. A polcokon olcsó szarságok, legtöbbje kínai vagy indiai, pakisztáni bővli. Az egy dolláros termékek – emléktárgyak, műtűrök, kulcstartók, giccsek stb. – alig egy negyedét teszik ki a boltnak, a többit rendes áron adják, mint bármely más üzletben.

Mire délután a vizes parkba megyünk, a fojtogató hőség, a párasság valamennyire enyhül. Lassan ismerősek lesznek a játszótéren felbukkanó arcok. Már-már családdiasan biccentünk oda egymásnak. (Így legalább az az érzésünk, tudjuk, hogy kívül van dolgunk.)

Lefekvés előtt pézsmapocok családra bukkanunk a terasz fölé hajló körisfa sűrű lombjai között. Anya és a három kölyke dermedten merednek bele Gabi jókora bűvárlámpájának éles fénysugarába. Szabályosan megsajnáljuk őket, pedig amúgy sok galibát okoznak a házak körül, ha odaszoknak: rájárnak a házi szemétre, kéretlen

vendéggé válnak, követelőznek, lopkodnak. Jellegzetes szagukat még sokáig érezni a házban és a környéken...

2004. július 23., péntek

Ágnes húgom és lánya, Ágica érkeznek látogatóba délután. Estig ülnek, újabb családi emlékezők, olykor civódások azon, ki emlékszik jobban valamire a régmúlt időkből. Sajnos, az ilyesmiben olyan nehéz igazságot tenni, hogy legjobb visszakoziert fújni.

Olvasnivaló-hiányban szenvedek. Ezért inkább fordítok, legalább tartalmasabb lesz az antológia. Nekikezdtm Nietzschének is, amit Ágnestől kaptam ma olvasni, de bármennyire erőltetem, úgy érzem, hamarosan beletörik az agyam.

2004. július 24., szombat

Vásárolni megyünk Ilonkával. Mindent megnézünk és megállapítjuk: gyakorlatilag semmi sem elég olcsó ahhoz, hogy érdemes legyen megvenni. Én az üzletjárást amúgy is csak úgy viselem el, hogy közben az embereket figyelem: a gesztusaikat, a beszédmódjukat, hogy miként válogatnak, hogyan viselkednek. A polcon lévő áru önmagában sosem elég érdekes, csak ha az ember birtokolhatja is azokat.

A főzést mostanában roston sült ételekkel – hús, mindenféle zöldség – oldjuk meg. Könnyű elkészíteni és egészséges. Majd békésen süttetjük magunkat a nappal a tornáccon. Az az érzésem, mintha csak most kezdődne a nyár, ami eddig volt, csak készülődésnek hatott.

Délután a Lesconban és a vizes parkban is megfordultunk. Andrea ma találkozott volna azzal a kislánnyal, akivel találkat beszélte meg az elmúlt vasárnap. A „barátnő” azonban – nem jött el. Biztonság kedvéért megfordulunk a vizes parkban is, nehogy félreértették volna egymást. De sehol senki. Andrea végig duzzog, csak nagy későre engesztelődik meg, akkor is magától.

2004. július 25., vasárnap

Mária kora reggel felsírt, majd nehezen aludt vissza.

Első ízben vehettem kézbe a kislányt. Gabi le is fényképezett vele. A gyerek nem rendezett cirkuszt, végül megnyugodva elaludt, úgy tettük be az ágyába.

Közelegő születésnapomra Anna szeretné meghívni a testvéreimet és hozzátartozóikat. Az ünnepséget következő vasárnapra időzítenénk.

Amúgy Andrasew Ivánnal egy napon születünk. Néhány éve minden alkalommal küldök neki egy saját írást, olvasni. Ez az én „ajándékom”. Most az antológia esszéjével fogom meglepni. De addig be kellene fejezni. Hát majd ráhajtok!

2004. július 26., hétfő

Váratlanul egy régi-új költőre bukkantam: Dohi Sándorra (Alexandru), akit valamikor az Ifjúmunkás Matiné is felkaroltak, akkor éppen Dusa Ödön színi csoportjával dolgozott együtt. Az interneten bukkantam verseire, s megtaláltam életrajzát, sőt fotóját is. Szeretem ezt szikáran is fantáziadús, örökifjú költőt. Matinének egyik fellépésén a műsorba meghívott román költő nem jött el, s helyette, hogy ne legyen luk a műsorban, Dohit kértük fel szerepelni; akkor tudtuk meg ugyanis Dusától, hogy a srác költő is, versei jelentek meg a kolozsvári román irodalmi lapban...

Lassan a montreali utazásra is esedékes. Közel 300 dollárba kerül az út oda-vissza, Pusztai Péter ebből kétharmadát állja; köszönet neki érte! Sokat tépelődöm magamban: teher vagyok-e Annáéknál, vagy segítség? Igyekszem hasznossá tenni magamat, de minden olyan ideiglenes, bizonytalan. A szüntelen alkalmazkodás felőröl. Emiatt menekültem nyugdíjba is: hogy csak saját magamhoz kelljen igazodnom. Az sem könnyű, sőt...

Az olvasmány hiányát továbbra is fordításba öltöm, csak az a baj, hogy ebbe gyorsabban belefáradok...

2004. július 27., kedd

Andreával egyik baleset a másik után: a parkban előbb a sárkánya akadt fenn egy fa tetején, de annyira, hogy a közelébe se tudtunk férkőzni, majd egy növekvő foga fájdukt meg, mikor almába harapott. Meg se lehetett megvigasztalni, fejébe vette, hogy mivel ráadásul a fogorvoshoz is el kell menni, hát itt a világ vége. A sárkányt sikerült este valahogy visszaszerezni: Gabinak sikerült leráncigálnia a fennakadt játékszert. Jócskán megsérült, de megkerült!

Megváltottuk a vonatjegyet Montrealig, de már csak 3-ára volt szabad hely. A repülőről lemondtunk, mert jóval drágább a vonatnál. Megírtam Péternek is az indulásunk és érkezésünk időpontját. Ígérték, várnak az állomáson.

2004. július 28., szerda

Nekikezdttem egy versciklusnak. A cím másodpercek alatt született: *A tolószék utasa*. Egy olyan ember gondolatai köré építeném, aki nem tud mozdulni és csak a szemével követi nyomon az élet történéseit, amelyek elvonulnak mellette, de – mint kiderül – mások mellett is.

Péter válaszolt: várnak kedden este a dorvali állomáson, onnan gépkocsival fél óra alatt már ismert kertvárosi otthonukban vagyunk (Pierrefonds).

Este Andreával a parkban. A visszaszerzett sárkány újabb kalandjai: most nem csak hogy fennakadt, hanem el is hasadt műanyag vitorlája. De a korábbi kaland meg-edzette a kislányt: ezúttal csak vállat von, összetekeri a játék maradék roncsait és elegánsan a kezembe nyomja: vigyázzak rá! Ő meg toványargal néhány kínai leány-

kával, hogy nyaktörőbbnél nyaktörőbb mutatványokat végezzenek a játszóteri korlátokon...

2004. július 29., csütörtök

Gyönyörű időre virradt, csupa felhajtóerő minden. Az egész világ lebeg és röpköd. A mai program: Andreával a vizes parkban (kár lenne kihagyni), eléggé későn értünk haza, ahol várt a születésnap ceremónia: ajándékok, torta, jó hangulatú vacsora. Ittunk is egy kicsit, majd megnéztünk egy angol filmet.

2004. július 30., péntek

Gabi, mivel ma szabadnapja van, azt ígérte: elvisz egy népszerű üzletbe, ahol alacsonyok az árak. Úgy járkalunk a zsúfolt polcok között, mint a múzeumban, de aztán veszünk holmi apróságokat is, s főként az unokáknak – Andreának és Máriának holmi csekélységet. Az üzletház mellett újabb dolláros üzlet, oda is benézünk: számítógépes kellékekre bukkanok, kedvező áron.

Telefonon megkeressük Ágnes húgom volt férjét, Dombi Gyurit. Továbbra is egy nagy bérház emeletén él, magában. Most sem zárkózott el az elől, hogy fogadjon bennünket, de akkora beszédkényszer vett erőt rajta, hogy nem lehetett letenni a kagylót, mindegyre mondta a magáét, mesélte az életét, a gyerekei helyzetét. Egész héten dolgozik, mondotta, még szombaton is, nincs megállás. De azért felmehetünk egyik este...

2004. július 31., szombat

Fél négykor ébredtem, hajnalban. Zuhogott az eső. Nem volt kedvem az íráshoz, internetes közléseket böngészttem. Eközben, mintegy varázsütésre, elérkezettnek találtam a pillanatot, hogy nekikezdek a Biblia olvasásának. Ez mindeddig csak a szándék szintjén történt meg, nem is egyszer; de ahogy elhatároztam, úgy azonnal el is halasztottam a cselekvést. Most viszont, a gondolatot tett követte. S már az első oldalaknál rájöttem, hogy huzamos olvasás nélkül nincs eredmény, mert az ember hajlandó könnyen feladni. Az első 30 oldalon találtam máris egy rakás ellentmondást, logikátlanságot, de egyelőre hagytam őket elúszni magam mellett, nem jegyeztem fel egyiket sem. Gyanítom, nem vagyok velük egyedül, csak hát mások beérik azzal a magyarázattal, hogy ez egy régi-régi, idő görgette szöveg, amin nem szabad számon kérni a logikát.

Eső, majd nedves forróság. Bekapcsoljuk a légkondicionálást a lakásban, még mielőtt ránk telepedett volna a nedves hőség..

Gyurinál, látogatóban. A lakás, akár tíz évvel ezelőtt. Ő pedig most is csak mesél, mesél, parttalanul, nehezen, fűzi a szót, folyamatosan elkalandozik, gyakran vissza kell vinni a megkezdett útra, közben elfelejti, amit mondanak neki, a saját történetén

kívül nem igazán érdekli a másé, mindegyre a munkájához, munkahelyéhez kanyarodik vissza; ha tudnánk, milyen nehéz az élete, hány tulajt kiszolgált már, egyik jön, a másik megy, csődöt jelentenek be, aztán mégse zárják be a boltot, az megy tovább, csak az emberek cserélődnek, ő az egyetlen, aki a régi gárdából megmaradt, mert nem mernek hozzányúlni... És ez így megy, sokáig...

Hogy kifújta magát, megosztja velünk két súlyos dilemmáját is. 1. elköltözzön-e a lányáékhoz, az általuk bérelt ház alagsorába. És 2. látogasson-e haza, Erdélybe, hogy lássa még egyszer az apját, és elhozza azt a pénzt, amit a kolozsbácsi családi házáért kaptak évekkel ezelőtt, mielőtt az öccse meghalt volna s eladta volna az apja feje felől a házat, olyan kitéttel, hogy amíg az öreg él, addig nem költözhet bele a vevő, aki nem más, mint a szomszédjuk fia... Ez egy kicsit bonyolult nekünk, de megnyugtattuk, hogy az elmondottak alapján túl sok pénz nem várhat rá Bácsban, viszont ettől függetlenül, az apja elég idős ahhoz (83 éves), hogy akár éppen egy utolsó találkozást tervezzen vele... A lányához költözés esetén az a legsúlyosabb érv, hogy nem túl rózsás egészségi állapota a közeljövőben odajuttathatja, hogy a család mellett nagyobb biztonságban érezheti magát.

Aztán eljöttünk. Tele súlyos gondolatokkal...

2004. augusztus 1., vasárnap

Születésnap vendégség. A délelőtt készülődéssel telt el (terítékeket előszedni, saláta, ital, poharak, székek, seprés stb.) Az idő remek. Mindenki hoz valami ajándékot. Összegyűl pár jegyzetfüzet, kis rádió, lézerfényes kulcstartó, dugóhúzó, alsónadrág, gyógykrém. Borozás, beszélgetés estig a teraszon és a kertben, majd eltakarítjuk a romokat.

2004. augusztus 2., hétfő

Tegnap megegyeztünk Ágnessel, hogy ma délben elmegyünk Tamáshoz, ott eszünk valamit, majd járunk még egyet a városban. Fel is kerekedünk, hogy beutazzunk a központba, ahol valamikor, tíz évvel ezelőtt Attiláék is laktak. A helyszínen aztán minden leegyszerűsödött, a térkép életre kelt, felidéződtek korábbi tartózkodásunk belvárosi emlékei.

Az ebéd jó, Tamás és Ágnes dobták össze. A két testvér összeszólalkozik, mintha rituálé zajlana köztük, aztán feladják. Lélekben már készülünk Montrealba.

Péter a lelkünkre kötötte, hogy az utolsó előtti állomáson szálljunk le, tehát Dorvalnál, mert az közelebb van a házukhoz. Én visszaválaszoltam: vagy leszállunk, vagy nem. És ha nem sikerül, találkozunk a montreali főállomáson...

2004. augusztus 3., kedd

A reggel és a délelőtt a készülődés jegyében telik. Idegeskedünk: vajon minden rendben lesz a hosszú, több órás úton? Boldogulunk-e egyedül? A nyelv, a nyelvtudás gondja minden utunkon jókora koloncként akasz kodik ránk.

Felkerekedünk. Gondolom, Annáéknak sem árt, hogy ha egy hétre visszaadjuk nekik a saját életüket. Minden jószándékunk és segítő gesztusunk ellenére, rengeteg fölös problémát vittünk megszokott mindennapjaikba. Végül is az ő sorsuk az önálló életben való kitartó helytállás marad, a mi segítségünk ebben jobbára jelképes és nem mindig egyértelmű. (Ezt majd egyszer, évek múlva, hátha tisztázzuk magunkban. Most csak leírom, ne rekedjen bennem.)

Gabi kivisz kocsival az állomásra. Korábban érünk oda, mert ki kell váltanunk a félretett jegyeket.

Egész úton a dorvali állomásra gondolunk. A helység a térképen egy aprócska kertváros. De a térkép arról is árulkodik, hogy a montreali nemzetközi repülőtér Dorval közvetlen közelében terül el, tehát ugyanolyan komoly gócpont, mint Bukarest mellett Otopeni, vagy Budapest mellett a Ferihegy. A logika azt sugallja, hogy egy ilyen kulcsfontosságú állomás fölött nem könnyű átsiklani, s fölösleges aggodalom arra gondolni, hogy netán a vonaton maradunk. De azért árgus szemmel lessük az érkezési idő közeledtét, amit sajnos, a kanadai vasútnak sem sikerül japán precizitással tartania. Romániai viszonyokhoz idomult eszünkkel-reflexeinkkel viszont attól félünk, nem tudunk majd idejekorán felkészülni a leszállásra (öltözködés, csomagok, felsorakozás,) így megtörténhet, hogy a vonaton ragadunk. Ámde az utaskocsikhoz beosztott kísérszemélyzet minden megálló előtt öt perccel angolul és franciául kihangosítva, az utasok tudtára adja, mi vár rájuk, ezért nem igen pártolják az előzetes kászálódásokat; a türelmetlenkedőket pedig – bennünket is – visszaparancsolja repülőjárat-szerűen kiképzett ülőhelyeinkre. Addig kell ott rostokolnunk, amíg a kocsikísérő egyszer csak kegyesen beint. Ez pedig akkor következik be, amikor már a közeledő állomás váltóin fut a szerelvény. Akkor viszont kényelmes libasorban addig nyomulhatunk, amíg mindenki épségben peronra lép valamennyi cók mók jával. Félig leürül a szerelvény. Úgy látszik, a reptér vonzereje nagy.

Péter elbújt valahol, onnan fényképezi, amint éppen a peronra lépünk a kényelmes vasúti kocsiból. Irinát mindjárt észrevesszük, a sínek mentén szedett sárga mezei virágcsokorral fogad bennünket, boldogan találunk egymásra. Péterék, bár húsz éve élnek Kanadában, személyesen még nem kóstoltak bele a kanadai vasút körülményeibe, s kérdésükre, hogy milyen érzés vonaton utazni, stílszerűen azt mondjuk: ugyanolyan, mint repülön, csak a vonat hiába száguld, nem emelkedik a levegőbe...

A lakásban a régi, már ismert otthonosság. Minden a régi és mégis, belakottabb. Tíz évvel ezelőtti látogatásunk óta eltemették az Irina édesanyját, aki velük lakott, a ház emeletén.

Közös vacsora. Az asztalon minden elképzelhető jó. Irina sürög-forog körülöttünk, Péter ímmel-ámmal eszik. Emlékek sorjáznak, éjfélkor fekszünk le. Kérik, délig ne hiányoljuk őket, mert éjszaka dolgoznak, utána alszanak néhány órát.

2004. augusztus 4., szerda

Kései lefekvés dacára korai kelés. Szokatlan élmény a „vizes ágy”, amit felkínálnak nekünk, mintha egész éjszaka a tengeren himbálóztunk volna. S ráadásul a matracban lévő tekintélyes víztömeg egyet sustorog a fülembe. Ilonka pedig egyáltalán nem díjazza. A légkondicionálástól állandóan szipogok. (A modernnek mondott civilizáció nagyon ostoba tüneteket tud produkálni...)

Pusztaiék elújságolják: nagy döntés, költözés előtt állnak. Megelégtették itt: a hideget, a fokozódó drágaságot. A... sok mindent. Valamilyen meleg országban telepednének le, mondjuk Tunéziában. Például... Több mint két évtizedes kanadai létük után tehát valahol az afrikai földrész északi partjain kezdenének új, immár nyugalmasabbnak remélt életet... Vajon megéri? – idáig jutottak a töprengésben. Az elképzelés úgy meglep mindkettőnket, hogy sokáig nem tudunk napirendre térni fölötte. Lehet-e, szabad-e ilyenkor tanácsot adni? Még a véleménymondáshoz is tekintetbe kell venni, hogy nem a mi szubjektív érzésünk az igazán fontos benne, hanem annak reális tartalma, következményei...

Kiülünk a kertbe. Nyugágyból ismerkedünk a Rue André hétköznapi életével, a kertben rejtőző talpalatnyi vadonnal, amelyből nem hiányzik az örök homály, a valamikor beföldelt, majd később kitakart házi szökőkút és betonmedence, a sejtelmesen meglóduló lombos ágra aggatott, szellő működtette harangjáték, a karcsú lábon álló, bokrok közé illesztett madáritató tányér, a két fatörzs közé kifeszített, beszürkült zsinagóga, ütött-kopott függőágy, a virágdekorációnak elszegődött, patinásan horpadt réztrombita, a fehér kerti karosszékek és asztalok, a csöppnyi zöldséges ágyás mindenféle gyógy- és fűszernövényekkel, az ide-oda költöztetett óriási napellenző ernyő, a kőlapokkal kirakott sétatábla, a közeledő ősztől besárgult gyepek... Minden olyan, mint Péter korábbi ismert fotóin, csak azok a részletek, amik eddig önálló életet éltek, úgy tűntek, mintha külön-külön is léteznének, most hirtelen egyetlen képbe olvadnak össze.

Ebéd a közeli Gourmand vendéglőben. Stabil, megszabott ára van az ebédnek, azért viszont azt és annyit ehet az ember, amennyi belefér. Csalóka kísértés (s egyúttal kísérlet) 7-8 fogással is megrakni egyszerre a tányért; több már nehezen férne. Végül is, mindenki nyer a bolton: a fogyasztó kilókat, a vendéglős klienseket...

Valahányszor felkerekedünk, Péterék kettőzött figyelemre szólították önmagukat, mivel egymást érik a közlekedési jelek, újabb tiltások és feloldások, hol angolul és franciául, hol kizárólag az utóbbin kiírva, attól függően, mely nyelvterületen járunk éppen – ami egy olyan nagyvárosban belül, mint Montreal, sűrűn váltakozó. Vannak utcák, nem egyszer egész lakónegyedek, ahol a helyi közösségek döntésének megfelelően alakul, változik a közlekedés rendje. (Néha olyan utcákon hajtottunk végig, amelyek két végében máról holnapra, szinte észrevétlenül jelent meg tábla olyan felirattal, hogy reggel 9 és délután 6 között – autóbuszokat kivéve – tilos behajtani. Szerencsénk volt: megúsztuk büntetés nélkül.)

2004. augusztus 5., csütörtök

Lehült odakint az idő, alig 15 fok van. Szabályosan vacogni lehet. És további lehülést ígérnek. Délig olvasgatunk, szemlélődünk a ház körül. Irina halat sütött, borsófőzelékkel, majd kocsiba ülünk: városnézés. S ha már városnézés, akkor minden esetben bepillantunk a látvány történelmi függőnye mögé is...

Péter új digitális kameráját teszteli, amerre járunk, kíváncsi, milyen lehetőségek rejlenek benne. (Munkamegosztás: ő képeket gyűjt kószálásunkról, én szavakba foglalt pillanatképeket firkantok le...).

Az ötven éven át épült montreali székesegyház, a St. Joseph Oratorium első célállomásunk: az észak-amerikai földrész legnagyobb templomának tartják; 1937-ben kezdték építeni, s fennállása óta a québeci metropolis legkeresettebb idegenforgalmi látványossága; évente több mint kétmillió nyilvántartott látogatója van. A várost uraló Mont Royal nyugati oldalára épült, kanyargó szerpentin emelkedik a földszinti főbejárathoz, a közeli parkolóhelyek szűköseknek bizonyulnak a zavartalan forgalomhoz. A főbejáratról meredek, többszörösen ívelt lépcsősoron jutni a legfelső szintre – a többség viszont a két emelet közötti belső mozgólépcsőt választja, amely félúton elvezeti a látogatót a templommúzeumhoz is.

A legfelső szinten helyezkedik el a templom tulajdonképpeni főhajója, tetején az épületet megkoronázó, félgömb alakú zöld kupolával, amely a római Szent Péter bazilika kupolája után a második legnagyobb a világon, a tetején lévő kereszt (285 méterrel a tengerszint fölött) a város legmagasabb pontja. (Formájában erősen emlékeztet az esztergomi Bazilikára...) Magán viseli a klasszikus templomi építészeti megoldások és beldíszítések erőteljesen modernizált, olykor stilizált változatait.

Az Oratorium hírnevét növeli a hely csodatévő tulajdonságairól szóló jól táplált legenda, előszeretettel nevezik a „kanadai Lourde”-nak, s alkalmanként valóságos zarándoklatok járulnak ma is a Mont Royalra, ahol a szinte egész nap nyitva tartó székesegyházban működik a világ egyik legnagyobb orgonája is (5811 sípból áll!).

A székesegyházat tulajdonképpen egy boldoggá avatott bizonyos András testvér sírja fölé emelték. Említett szerzetes a Szent Kereszt rend tagja volt, a templom fölött ma is álló kis kápolnájában sokan keresték föl életében, a helyhez főződő csodatételek okán. Az aprócska faépületben található szerény oltárocska két oldalán, a falhoz támasztva állnak ma is azok a hirtelen feleslegessé vált mankók és egyéb mesterséges járőszközök, amelyeket a nyomorékságukból csoda folytán, nyomtalanul felgyógyultak hagytak ott, a falakra rögzített, örök hálájukat megörökítő márványtáblákkal együtt. (A csodatétel mibenléte és jelenkori működése iránt érdeklődőket – vannak ám örökké elegen! – szolgálatos, csuhás szerzetesek világosítják föl, egyúttal a Mont Royalhoz fűződő egész legendakört is ismertetve.)

A tolókocsival érkező fogyatékosok látványa teljességgel megszokott a St. Joseph környékén, akár csak a nekik szentelt össznépi figyelem egész Kanadában: utcán, tömegközlekedési eszközökön, parkolóhelyeken, parkokban, szórakozóhelyeken.

A Mont Royal déli oldalán terül el egy 210 hektáros hasonnevű park, benne a hosszan és kacskaringósan elnyúló Hódok Tavával, amelyen télen korcsolyapályák egész fűzére működik. A fák közt, a friss gyepen minden lépésre pihenésre szánt padok, asztalok, mellettük egy-egy magányos járőkelő vagy piknikező asztaltársaság. Több

irányból is lacikonyhák rostélyainak füstjét sodorja felénk a szél, a tó körül pedig az adakozó vendégekhez szokott, követelőző sirályok állandó, gyakori őrzárata rikácsol. Az Oratorium tágas kilátóján állva elnézünk a város északnyugati irányába. Távcövet is hoztunk magunkkal, amivel közelebb hozható ugyan minden látvány, még a nevezetes olimpiai stadion távoli, tetőtartó betoníve, a sok-sok magasépület, továbbá a montreali egyetem is, de az optika törvényei a rendkívüli közelítésért nagy árat számítanak fel: le kell mondanunk a térhatásról, nem érzékeljük a más-más távolságra található látványsíkok valódi helyét és méreteit...

Montreal központjában szabályos időközönként utcátárlatokat rendeznek. Az ennek szánt gyalogjáró felét elfoglaló, hosszú, állandó pannósoron Roberto Dutesco (Robert Dutescu) Romániában született, a bukaresti szépművészeti akadémián végzett, jelenleg New Yorkban élő riportfotós nagy méretű felvételei láthatók, többek között a Dalai Láva hétköznapijairól, illetve az Atlanti Óceánban, Halifaxtól délkeletre található Sable szigetről, amely nem csak ott élő több mint 300 fős vadló-ménéséről és finom rajzolatú homokdűnéiről nevezetes, hanem arról, hogy mostanig kereken 275 hajó süllyedt már el partjainál, amiért az „Atlanti Óceán temetőjének” is nevezik a helyet.

A régi montreali kikötő fölötti téren – Amerika egyik leueurópaibb hangulatú városrészében – bábész vásári sokadalom: egy égőpirosra festett platformon nevetséges kosztümbe öltöztetett, vézna kutyus táncolgat, mellette az állat pórázát tartó, pergő nyelvű, angolul szövegelő kikiáltó, nyakában kopott gitárral éppen az imperializmust és éllóvasát, az USA-t szapulja, melléje eldúdol néhány ütemet is, erőteljes húrpengetés közepette, kérve a hallgatóságot, hogy a nagyobb nyomaték kedvéért legyen oly szíves őt tapssal kíséreni. Mikor a legforróbb az ütemes tenyércsattogás és a ritmussal is egybevág, a kicsiny, de nyúlánk öleb az ég felé taszítja orrát és éneklészerű vonításba kezd, amit háromszor-négyszer még – mind kényszeredettebben – megismétel, a közönség nagy mulatságára, ezzel vége is a reprezentációnak, a kutya megkönnyebbülten szökken a vásári kikiáltó ölébe, ugyanakkor mint egy tankfedél, hirtelen felcsapódik a platform teteje, s derékig kiemelkedik belőle egy középkorú, nagy kalapos, meglehetősen közönséges hölgy, s fejfedőjével mindjárt neki is lát a tányérozásnak, csakhogy addigra már a közönség jó része, egyik pillanatról a másikra fogta magát és elpárolgott.

A montreali Notre Dame éppen zárva. A szüntelenül érkező látogatók sorozatosan hoppon maradnak: a bejáratnál feliratos tábla adja tudtul, hogy esténként zenés fényjáték keretében látogatható a Miasszonyunk temploma, amely annyira beépült a környezetébe, hogy méretei nem igazán érvényesülnek. Olyankor természetesen jókora beléptidíjat is kérnek... Kárpótlásul körbejárjuk a templommal szemközti Maisonneuve – Kanada megalapítója, máskülönben első kormányzója – szobrát, amelynek talapzatát a kanadai történelem néhány fontos epizódja, illetve alakja díszíti, majd a város első, 30 emelet magas felhőkarcolóját, amelyben a Kanadai Nemzeti Bank székel, s amelyet az ezernyolcszáznyolcvanas években emeltek; most sűrű állványerdő övezi, hogy felújítva átmentsék az utókornak.

1967-ben Világkiállítás volt Montrealban, amelynek maradandó nyomai közül távolról is jól látható az alkalomra kialakított mesterséges szigeten a légies konstrukciónak tűnő pavilon, a Világgömb, illetve a Habitat nevezetű kísérleti épületegyüttes,

Moshe Safdie építész újszerű lakótömb-elképzelése. A létesítmény az észak-afrikai építészeti modor, a fészekrakás modern megtestesítője nyugati környezetben, tíz emelet magasságban. A lakások mindenike egy-egy különálló betonkockában foglalnak helyet, ezeket változatos elrendezésben emelték óriásdarukkal egymásra úgy, hogy aki a lakásból kitekint, sehol sem lát falat az ablak előtt. Így minden egyes lakás teljesen önálló lakóegységként él, bár más-más „ágon”, de egyazon „fán”. Az épületegyüttes ma is vitákat vált ki (egyések szerint inkább nevezhető a világ legnagyobb kubista szobrának), viszont a jelek szerint teljesen belakott, jókora zegzugos udvar tartozik hozzá, lépcsőházanként két-két nagyméretű felvonó röpít a felsőbb szintekre. A helyenként üvegtetővel felszerelt teraszokról a harsogóan hömpölygő Szent Lőrinc folyóra látni, mely méltóságteljesen átszeli a város déli részét, előtérben a régi kikötővel, és a mára már elhagyatott, lezárt, gyakorlatilag elpusztíthatatlan régi gabonasilókkal, ahol hajdanán a Kanadában termesztett nagy mennyiségű gabonát tárolták, s értékes rakományokként indították útra, mindenekelőtt Európába. A folyópart és az alkonyi derengés közé ékelődött óriásdaru a soha nem lankadó kikötői tevékenységet és az előszeretettel szorgalmazott kanadai méreteket példázzák.

Jól fog a Habitat teraszaira szerelt törhetetlen üveg szélvédő az időnként hevesen nekilöduló, viharos szellőkések ellen. Elnézzük a zúgó folyó bomlott örvényeiben megpörgetett extrém-kajakozók nyaktörő edzését is: nyolc-tíz sportoló szünet nélkül leereszkedik a folyó szédítően sodró szakaszán, hogy pár percnyi lélegzetelállító küszködés után, kajakkal a hátukon kutyagoljanak vissza, dombra fel egy kitaposott parti ösvényen odáig, ahol aztán újra és újra vízre szállnak.

Otthon leroskadunk a „jól végzett munka” fáradalmai után.

2004. augusztus 6., péntek

Mára vásárlást, üzleti látogatást iktattunk. Ez számomra nyilvánvaló eseménytelenséget jelent. Estére megjön Dan Culcer levele az antológia bevezetőjével kapcsolatban. Kedvezően viszonyul hozzá, legjobb lesz, ha véleményét az előszóhoz csatolom.

Péter szkennelésből ad leckét: régi fényképeket retusál Ilonkának a szüleiéről, képjavítási fortélyait megmutatja nekem. Esti séta a sötétben. Sajnos, fenyeget az ősz. Reggel 13,5 fok volt. A kertet bánom, mert most huzamosan nem lehet majd kiülni.

2004. augusztus 7., szombat

Tegnap este túlságosan pesszimista voltam, mert az idő délelőttre már annyira kimelegszik, hogy a kertben teríthetünk asztalt. (S mire enni kezdünk, elered az eső...)

A tervezett és közben elkezdett versciklussal egészen jól haladok, Péteréknél számítógépbe írtam az eddigi részeket. Mivel a kertjük, s a benne lévő nyugalom adta meg a döntő ihletet ahhoz, hogy kiteljesítsem a ciklus vázlatát, úgy döntök, nekik ajánlom majd a kötetet, ha elkészülök vele.

Felkerekedünk, ellátogatunk Péter testvéreihez, akik neki köszönhetik az újrakezdett élet itteni esélyét azzal, hogy következetesen segítette kitelepedésüket, viszont tovább nekik kellett utat vágniuk az életben, hogy felszínen maradjanak. Meg is tették, váltakozó, de reális szerencsével.

2004. augusztus 8., vasárnap

Az utolsó előtti nap nehezen indul. Felkel Péter is, és felpörögnek az események: ebédelni indulunk, majd onnan az ún. „ócskapiacra”, ami vasárnaponként tart nyitva. Montréal szigetén több helyen is működnek ezek az európai mércével mérhető bazárok, bár itt sem hiányzik a szabad ég alatt elhelyezett asztalok kínálata. Mégis inkább szabályosan bérelt helyiségekben működő régiségkereskedésekről van szó. Irina és Péter rendszeresen felkeresik az árukészletüket visszafogottan kínáló, műkereskedőknek is beillő eladók pultjait, ismerkednek a változatos műtárgyakkal, régi holmik formavilágát, esztétikáját tanulmányozzák, elbeszélgetnek a kereskedőkkel a világ folyásáról, olykor vásárolnak is egy-egy kisebb darabot. A pár órányi csellengés alatt láthattunk porcelánbabáktól katonai egyenruhákig és rangjelzésektől, állványos csillagászati távcsőtől eredeti kínai fali hímezésekig bármit. Az árusok pedig szívesen adnak felvilágosítást, még akkor is, ha sejtik, sose lesz üzlet belőle. Azt vallják: sose lehet tudni...

Egy egész délutánon át kóricáltunk Dorval közelében, egy kis előfaluban, Pointe Claire-ben, a Saint Louis tó partján. Az egyik mellékutcában, ódon épület falán a kiaggatott történelmi dokumentumok szerint a helységet jó két és fél évszázada alapították egykori telepések, s egy templomból, iskolából és pár tucat lakóházból állt. A festői, lépten-nyomon virágokba öltöztetett, turisztikai látványosságnak is beillő falucskának viszont olyan jól felszerelt kulturális központja van, amelyet bármelyik kisvárosunk megirigyelhetne. A tóparti, az egykori, katonatiszti villában, ahol annak idején annyi látványos fogadást és mulatságot rendeztek a házigazdák a hatalmas bálteremben, a teraszon és a tágas kertben, most példásan felszerelt, patika tisztán tartott kiállítócsarnok, múzeum, könyvtár, dokumentációs központ, szabadidős tevékenységek klubja, öntevékeny amatőr alkotóműhelyek, büfé stb. működnek. S a tetőrészen berendezett galériát járva, majd szükségképpen a mellékhelyiséget fölkeresve egyszerűen megállapítottuk: ilyen tiszta és elegáns, emberhez illő illemhelyet és mosdót nem igen láttunk... Igazi kultúrintézmény ez is.

Az estét képnézegetésnek szenteljük. Péter felvonultatja előttem termése egy részét az alagsorban, majd Irinának ruhaanyagokat teregetnek szét, válogatnak. Később befűjjük magunkat szúnyog elleni permettel és kint vacsorázunk. Péter szerint, ez a pár nap volt a vakációjuk. Tovább foglalkoztatja a költözés gondolata...

2004. augusztus 9., hétfő

Az utolsó nap. Arra gondolunk, hogy este felé már Torontó felé suhanunk a VIA Rail-lal. Addig is, csöndes tűnődés a kertben, majd feltöltjük az ittlétünk során készült

képeket a számítógépről egy lemezre. Délután szomorkásan búcsúzunk a dorvali kis állomáson, ahol bevárjuk a vonatot. Rájövünk: visszafelé már minden oly egyszerű. Felszállunk és megkeressük a helyünket...

Torontóban Gabi vár bennünket hűségesen, egykor már ágyban vagyunk. Az egész ház csendes, éjszaka sem ébredtünk sírásra.

2004. augusztus 10., kedd

Végigböngészem az eltelt héten megjelent újságokat az interneten. Az a pár montreali nap mintha kiemelt volna az időből. Pedig akkor is a jelenben jártunk. A média szerint különben: nem történt semmi lényeges. Különben is, nyár dereka van: ilyenkor a politika is lazít. Lélekben amúgy is egyre jobban távolodom a lapok világától. Már csak a kíváncsiság dolgozik bennem, tájékozottnak maradni, de a beleszólás naprakész ördöge már nem ösztökél.

Andreával szeretek a torontói könyvtárban időzni. Azt figyelem, milyen témákra, irodalmi világra mozdul rá az érdeklődése. Pillanatnyilag mesék és indián történetek izgatják a fantáziáját. Ahogy birtokába kerül néhány új kötet, azonnal nekiesik az olvasásnak, a könyvtár előtti padon, akárha otthon lenne: hasra vágódva, mintha díványon... Az arra járók meg is mosolyogják elmenőben.

Hazafelé tartva, becipelt magával a közeli üzletközpontba; kiderült, hogy van 16 megtakarított dollárja, amiből 3-at induláskor magához vett, most pedig kishúgának szeretne valami játékkal kedveskedni. Sajnos, az elegáns üzletben, ahová betévedtünk, olyanok az árak, hogy láttára elszállt az adakozó kedve. Valahogy értésére adtam, hogy másnap elmegyünk majd a dolláros boltba, az a mi zsebünknek való.

Anna sétálni indult Máriával, vele tartott Ilonka és Andrea. A ház közelében rótták az árnyas fákkal szegélyezett utcákat, hazafelé a kislány tolta a „dzsippet”, ahogy a terepjáróra emlékeztető sportkocsit találóan elnevezte. Mária mindvégig nézelődött és okosakat hallgatott a friss levegőn.

2004. augusztus 11., szerda

Egyezségünk értelmében irány a dolláros üzlet. Andrea most az egész összeget magával hozta és egyúttal mindenkit szeretne megajándékozni a családból. Útközben a vizes parkban is lehorgonyoztunk és jól elmúlattuk az időt.

A veteményeskertben az augusztusi melegtől növésnek indultak a zöldségek: minden buján tenyészik, rengeteg a paradicsom, nő az uborka, a csípős és az édes paprika, magzik a fokhagyma. Éppen csak további napsütés kellene hozzá, hogy minden be is érjen.

Tamástól kaptam olvasni egy eddig ismeretlen Rejtő könyvet, mely az író fiatalkori prózai kísérleteit, úti riportjait gyűjti egybe. Kár, hogy ezek torzóban maradtak, valóban érdekes realista regény születhetett volna belőlük, ha a szerzőben megvan a kitartás a nem lineáris cselekménybonyolításhoz. De Rejtő inkább mesélő volt. Annak viszont kiváló.

2004. augusztus 12-13., csütörtök-péntek

Egy hónapos lett Mária.

Ágnes fia, Tamáska jövő hétre meghívott kettőnket autókirándulásra: majdani falusi lakásukat szeretné bemutatni, a környék természeti szépségeivel együtt. Ugyanakkor Ilonka partnert talál Ágnesben vásárlásaihoz: megbeszéljük a találka helyét, én meg vállalom, hogy elkísérem Ilonkát a Bloor metróállomás északkeleti kapujáig. A találkozás sikerült, sarkon fordulok.

Végig csöndesen paskol az eső, miközben hazafelé tartok, otthon befejezem a magamra vállalt takarítást. Ilonka este hét felé vetődött haza: vidáman, frissen, feldobódva, bár fáradtan. Élményeit meséli. Fejem alatt a kisorádióval alszom el, éjfél után valamikor vidám zeneszó hoz vissza az életbe. Kikapcsolom a készüléket, pihenjen az elem is..

2004. augusztus 14., szombat

Gabinak segitettem felrakni a kocsira az építkezési szemetet, amit később a kerületi szemetesgödörhöz szállított, ahol aztán komoly taksa fejében veszik csak át. Az ember így kétszer is meggondolja, nekifogjon-e valamit lebontani, javítani, építeni?! Azt hiszem, hamarosan a mi fejünk is fő majd szemét-ügyben, Európa keleti tájain...

Beindult a soros olimpiai játékok motorja. A kanadai televízió nagy témája, hogy telefoninterjúkat készít az Athénba utazott kanadai sportolókkal – mintha egyéb fontos esemény nem is történne az Akropolisz lábánál. Úgy látszik, minden nemzet szereti a köldökét nézegetni... (Értem én, hogy az adásidő véges, és a nemzeti büszkeség oltárán el kell égetni a kötelező gyertyamennyiséget. De azért azt hittem, hogy egy ilyen befogadói nép, akinek mindenfelé illik kacsintani, egy kicsit nagyvonalúbbra veszi a figurát...)

Roston sült lazac készül ebédre. A hús, a hal – a többi élelmicikk árához képest – hihetetlenül olcsó, s zöldséggel párosítva bármikor könnyen ebéddé avatható. Az Annáék udvarán álló rostély pedig vígan füstölöghet ilyenkor nyáron.

Annyira lehűlt a levegő, hogy Gabi az éjszaka begyújtotta a kazánt. Nem szólt a szándékáról, ezért a hajnalban feldübörgő monoton zajt hallva azt hiszem, valamerről vihar közeleg, annak moraja töri meg az éjszaka csendjét.

Ma végre kádban fürödtem. Ha nem otthon vagyok, ritkán élek vele. Jellemző, hogy karórával a kezemen tíz percen át lubickoltam a kádban, amíg leesett a tantusz, hogy talán másként kellett volna eljárnom. Gyorsan kihajítottam a kádból, mintha veszedelmes holmiként áramütéssel fenyegetne. Szerencsére, nem esett semmi baja.

2004. augusztus 15., vasárnap

Pusztai értesített: belevágták a fejszéküket a tuniszi nagy fába. Ügynököt kerestek, ajánlatokat várnak vételre és eladásra. Ezek szerint végleg döntöttek, hogy szakítanak

eddiggi életmódjukkal. Talán a mi jövetelünkre vártak még, hogy meghozzák a döntést: érdemes-e egyáltalán ebben a korban még egyszer sorsot cserélni? Csakis a legjobbat kívánhatjuk nekik...

Mária napi ebéd kitűnő: először is, Ilonka kitett magáért, mert az általa készített karalábé leves, a rántott hús és a rizs igazán remek volt, nem beszélve a salátáról, amit mellelég én készítettem. Egyszóval, remekeltünk...

2004. augusztus 16., hétfő

Két hetünk maradt a „vakációból”. Annáéknál ezután Andrea számára megkezdődik az iskola. Nem is jó rá gondolni, milyen gondok várnak majd a családra, akit itt hagyunk.

Otthoni ízeket idéző szilvás gombóc készül, irányításommal. Nincs vele semmi baj, lelkesen fogadják, csak a tészta ázott el kissé, valamiért gumiszerű lett, de azért elpusztítottuk.

Búcsúzkodik a nyár. Egyre hosszabb sétákat teszünk a parkban, most már Anna és Ilonka is jönnek, s velünk tart dzsipjével a kis Mária is. A sort Andrea és én zárjuk be.

2004. augusztus 17., kedd

Ágnes fiát várjuk, hogy megmutassa nekünk Tottenhamban található rezidenciájukat, ahol ő, Sandy, a feleség és a kisfiuk hármában laknak majd. Ingatlanügynöki munkakörben készül elhelyezkedni, s reméli, egy kis szerencsével megüti majd a főnyereményt. Végigvezet leendő lakásukon, majd a munkahelyén – az egész település eléggé lepukkant helynek látszik és mindent ellep a szemét –, majd elsétálunk az idegenforgalmi nevezetességnek számító régi típusú vasútállomásra, ahonnan egészen a turista idényben sűrűn látogatott Simcoe-tóig lehet töfögni egy korhű szerelvényen az 1912-es évből. Az efféle töfögésnek nincs semmiféle konkrét célja, az egyedüli nosztalgiát leszámítva. Az állomásfőnök és az egész személyzet, beleértve a mozdonyvezetőt, korabeli vasutas egyenruhában díszleg és legfőbb gondjuk, hogy minél több fotóhoz állhassanak modell. Közben szaporán osztogatnak egy színes szórólapot, ami a vasúti utazás körülményeit ecseteli, a környékbéli turistautak vázlatos térképével egyetemben. Aztán füttyöl a mozdony, indul a bakterház, integetnek az ablakokból kikönyöklő utasok, s integetnek az állomáson maradt kíváncsiak – mint mi is, például –, ki tudja, mikor látjuk újra egymást?

Dolgunk végeztével tovább kocsikáztunk, meg sem állva a Mono nemzeti parkig, miközben Tamáska a robogó kocsiból futólag megmutatta egy korábbi farmjukat, amelyen évekkel előtte próbáltak szerencsét, változó eredménnyel.

Egy faiskola mellett árnyas gyalogútra kanyarodunk, a kocsit letettük az út mellett, majd egy sziklafal tetejéről belátjuk a környék panorámáját. Visszafelé málnabokrok között szemelgetünk, közben elered az eső, de el is áll. Végül egy hangulatos vidéki üzletben, ahol fogyasztani is lehet, megebédelünk – szendvicset és salátát rendelünk.

A kirakatablakon át pedig végignézzük, hogy a szomszédos családi sörfőzdében, amelynek szintén csupa-üveg falai vannak, miképpen készül a házilag gyártott itóka.

2004. augusztus 18., szerda

Ilona-nap. Anna elszaladt ajándékot venni, én visszaadtam Ilonkának ajándék gyanánt, egy borítékban, azt a kemény 10 dollárost, amit azért kaptam, hogy ha netán váratlan költségeim adódnának, legyen nálam némi pénz.

Ma este „bao-bao” is lettem a vizes strandon. Egy Andrei nevezetű román fiúcska nevezett így, aki minden huncutságot kitalált, csak hogy bosszantsa a nagyanyját, aki kétségbeesetten próbálta hazahurcolni kis unokáját. Látván az asszony kétségbeesését, a fiúcska még homokot is képes volt nyelni... Kész cirkusznak asszisztálhattunk így a strandon...

2004. augusztus 19., csütörtök

A terhesség alatt meggyengült fogaival kezelésre jár Anna. Kihúzták egyik hátsó fogát és csontot ültettek a helyébe, hogy majd új fogat ültethessenek be. Szabályos fogműtétről van szó, ami körültekintő kezelést igényel. Most csak passzírozott ételeket ehet és szigorú időrendben antibiotikumot szed.

Nagy szellőkések érkeznek keletről, bágyadt őszi napfény. Kellemes mezítláb sétálni a napsütötte fűvön.

A macska ma játékosan megharapott. Egyre többször próbál rávenni arra, hogy foglalkozzék vele. Én viszont nem vagyok aktív állatbarát – mármint, tisztelem, becsülöm ökelméket, de csak a maguk helyén. Nem keresem az alkalmat, hogy mindenáron egy fedél alatt éljek velük. Ez most így alakult, az ember valahogy elviseli. A játék hevében Tipps elfelejtkezhetett arról, kivel is szórakozik, s folytatni próbálta a némileg agresszív bolondozást, én viszont egyszerűen véget vettem a hancúrozásnak.

Az esti hírek között, Szent István napjára hangolva, felfedezem: a magyar miniszterelnök (Medgyesi Péter) hirtelen lemondott (lemondatták?). Mindennek, e nagy távolságban úgy tűnik, nem sok jelentősége van. Perspektíva kérdése az egész?

2004. augusztus 20., péntek

Szent István napja. Odahaza, a Székelyföldön fokozott ünnepi hangulat lengi körül, itt egy nap a sok közül. Így igaz: könnyen átvesszük környezetünk hangulatát. Ha kell, komolykodva dolgozunk, máskor meg lazítva vigadunk.

Ágnessel találkozunk a belvárosban. Miután kószálunk egyet, elmegyünk hozzájuk, odajön Tamás öcsém is ebédre. Csöndes múltidézés, majd Tamás udvariasságból elvitet bennünket taxival az egyik földalatti állomásig, ahonnan majd könnyen vonatra. Az állomás labirintusában azonban úgy elkeveredünk az esti, kései órán,

amikor szinte egy lélek sincs már a roppant csarnokokban, hogy csak nehezen találjuk meg a hazavezető utat.

Holnap a Niagarához készülődünk, addig nem fekszünk le, amíg össze nem csomagoltunk minden szükséges úti holmit. Gabi nagyobb terepjárót bérelt pár napra, hogy mindannyian kényelmesen elférjünk. Mária első komoly kiruccanása lesz ez a város határain túlra. Tíz éve már bejártuk egyszer a vízesés környékét, de úgy látszik, a torontóiaknak egy kissé szakrális kirándulásnak is számít. Azt is mondják, hogy e nagy formátumú, világszerte csodált természeti jelenség látványa és élménye minden alkalommal új energiákkal tölti fel az embert. Az évente ide özönlő embertömeg méreteit tekintve, lehet benne valami...

2004. augusztus 21., szombat

Korai indulás a Niagarára. Az időjárás jelentés esőt jósol ugyan, de az menet közben elmarad valahol. Déltájban érünk oda és még a kocsiból elkezdjük nyújtogatni a nyakunkat, hogy lássunk valamit a tájból. Hömpölygő nép az utcákon, sétányokon, kocsi kocsi hátán, motorok, kerékpárok, mindenféle járgány cikázik látszólagos összevisszaságban, keresztezve egymás útját.

Elirányítanak, valamerre jóval feljebb a vízesésen, amerre a szabad parkolók vannak. Ott helyet keresünk magunknak az utcaszerűen kiképzett sávok egyikében, minden szükséges cók mókot bepakolunk a gyermekkocsi bő csomagtartójába, eközben a kocsi főhelyén Mária zavartalanul alussza az igazak álmát. Jócskán távolra kerültünk a látványosságtól, de szerencsére, autóbuszokból összeállított, gyakran közlekedő szerelvények szállítanak be innen a vízesésig, e szolgáltatást pedig belefoglalják a parkolójegy árába. (Ezt jól kitalálták, és senki se érzi megrövidítve magát!)

Errefelé minden, ami természet, élénken tenyészik, mindenütt virágok, zöldövezet, a roppant vízből felszálló felhőpermetből bőven jut mindenüvé.

A vízesés környékéhez közeledve, egyre erősödő, morajló hangzavar, amely kettős hangsorból áll össze: a lezúduló óriási víztömeg dübörgéséből és az utca öblös zsvijából. Úgy tűnik, mintha itt lenne az egész világ, a kanadai és amerikai rendszámú kocsik uralják a mezőnyt. Rendre, apró lépésekben haladunk el a régi vízi erőmű mellett (több mint száz esztendő), majd egy jól gondozott, nagy méretű pálmaház következik (ide még benézünk később).

De a nagy mágnes mégis csak a Niagara Falls.

Egyezkedünk: ki vállalkozik sétahajókázásra a vízesés közelébe? Negyedóránként ugyanis motoros hajó indul a partról, egy irdatlan sorálláshoz kiképzett kikötőből a lezúduló vízfüggöny felé. Fentről a hajó játékszernek tűnik a fortyogó habok örvénylő kavargásában. A fedélzeten víztől csillogó, kék esőköpenyes-csuklyás utasok nyomulnak szorongva egymáshoz, mint nyáj a viharban. Zárjuk a listát: Gabi, Andrea és én megyünk, Anna és Ilonka maradnak Máriával, s míg visszatérünk, piknikezéshez alkalmas zugot keresnek valahol a közelben.

Alkalmunk van nagykanállal belekóstolni a kanadai stílusú sorállásba. Mivel itt szinte mindig csak csoportosan lehet beléptetni az utasokat, egész rendszert dolgoztak ki, amely átlagos forgalom esetén teljesen olajozottan működik.

Először is, egy roppant csigalépcsőn lépegetünk le, tömött sorokban, több emelet magasból mind mélyebbre, míg az öböl szintjéig érünk. A sor vége kötelezően mindig látja a sor elejét és érzékeli az állandó mozgást, amely ha nem is túl gyors, de szinte folyamatos. A lépcsőház falai körben üvegből vannak, s így a kint rekedtek is bármely szögből láthatják, hogy nem csalás, nem ámítás, a sor fokozatosan az ő javukra apad, sőt azt is elégedetten nyugtázzhatják, hogy hamarosan távolról sem ők a sereghajtók, sőt, minél közelebb kerülnek a gyűjtőcsarnokhoz, ahonnan már csak egy lépés, hogy a mólón találják magukat, annál hosszabb és tömöttebb a mögöttük várakozók serege. Nincsen ebben semmi ördögösség, nem most találták fel azt a módot, ahogyan az embert kiemelik a passzív, sors verte, öntudatlan várakozó állapotából és bár helyzetében alapvetően semmi sem változik, végig az a látszat, hogy ő irányítja a dolgokat, amelyek ha nem is rögtön, de folyton folyvást haladnak előre. (Ezzel a trükkel aztán akármit meg lehet etetni az emberiséggel, talán még azt is, hogy saját kivégzésének pillanatát siettesse...)

...Verejtékben fürödve, csöndben araszolunk le a lépcsőn, majd végre, bejutunk a következő sok száz bámész társunkkal a kikötő előterébe. Akadályként már csak a mólóra vezető betonplaccot kettévágó, leeresztett sorompó áll előttünk, azon túl néhány tengerész egyenruhás, pelerines nő és férfi, adóvevőkkel értekeznek a hajó személyzetével, minden egyes percről pontos helyzetképük van, tudják, mikor köt újra ki a járat, milyen a hangulat hőfoka a fedélzeten, van-e pánikveszély, miként működik a motor...

Mikor az előtérbe lépünk, mi is megkapjuk a magunk olcsó, műanyag esőköpenyét, védekezésül a vízesés permete ellen. Látjuk a visszafelé evickélő, töfögő, mintegy hatszáz embert szállító hajót közeledni, kipirult arcok halmaza a fedélzeten, mindegyre dolgoznak a fényképezőgépek, a kamerák, felszabadult nevetés, a partra lépés előtt sokan még visszanéznek a Nagy Vízfalra, aztán leürül a hajó, az utasok egy másik kijáraton le-, majd felözönlenek a felszínre. Néhány másodpercnyi szünet után, amíg a hajócska éppen csak „felszusszan”, az útelzáróláncok lehullnak, újabb hatszáz pelerinessel együtt a fedélzetre tódulunk. Onnan jól látjuk, hogy az amerikai Niagarától is sűrűn indulnak a turistajáratok, melyik kanadai, melyik amerikai lobogóval. A miénk éppen a sokcsillagos felségjel alatt utazik.

Az egész utazás alig 20 percbe kerül.

Ahogy a vízfalhoz közeledünk, a vízesés alatti partfalon, kiépített járatokban sárga pelerines alakok tűnnek föl, amint libasorban ereszkednek lefelé a vízfüggöny mögött: közöttük és a hajónk között az iszonyú permet a választóvonal, felér egy szabályos viharral; a sárga pelerinesek expedíciója költségesebb, de élménydúsabb is egyúttal; amíg bennünket éppen csak jól meghintáztat a hatalmas örvény, amit a magasból zúduló víztömeg kavar, a „sárgák” kalandja erős lélekjelenlétet kíván.

Szemben a vízfallal, mintha egy mindent elnyelő felhőbe kerülnénk, egyből csuromvizesek leszünk, de legalább lehülünk a kánikulai melegben. Hatszáz torokból egyszerre harsan fel a csodálkozás és az elismerés sóhajtókórusa.

Utána viszont kissé csalódottan lépünk újra partra. Keveselljük az élményt: csak ennyi? A pelerint viszont megtarthatjuk emléke: benne van a jegy árában. Akinek nincs rá szüksége, a kijárat melletti papírdobozok egyikébe hajítja. Lesz belőle majd új köpeny, *recycled*.

A felszínre vezető lépcsőkön mindenkit egy liftbe terelnek, amely megállás nélkül közlekedik a part és a felszín között. A lift felső ajtaján át viszont nem az utcára, hanem egy üveges teraszvendéglőbe jutunk, ahol a szuvenírektől kezdve a harapni-valóig és hűsítőig minden megtalálható. Irigylésre méltó az a mód, ahogyan szemrebbenés nélkül mindenki a vendég, a turista zsebére játszik. Naná, hogy sokan akadnak, akik a kalandos kiruccanás után megengedik maguknak a lazítást! (Mi, átlátva a szitán, ellenállunk a csábításoknak és kilépünk az izzó napsütésre, hogy megkeressük Annáékat.)

Csendes autózás szebbnél szebb helyeken, hazafelé. Mária meglepően jól viselte az utat. Kocsikázás közben nyugodtan aludt, akár csak a gyalogos séták során is. De azért, amikor este hazaértünk, kimerülten elaludt. Mi is eltesszük magunkat, mert úgy döntünk: mi előtt visszaadjuk, kihasználjuk a bérelt autót s még felkeressük a Cullen Garden nevezetű virágparkot.

2004. augusztus 22., vasárnap

Nyolc nap múlva pakolhatunk... Amúgy hűvös reggelre virradt. A mai úti cél a Cullen Garden virágkertészet és múzeumpark, mintegy órányi autótút Torontótól. A Cullen-család birtokolta kertfalu 1980 óta létezik mint turisztikai érdekesség, 36 hektáron terül el. A szenvedélyes kertrendező és virágtermesztő család nagyon rövid idő alatt nemzetközi hírű szabadidős helyé bővítette birtokát, egyfajta központot alakítva ki a múzeumként működtetett kert közepén. A pompázó, változatos flóra mellett a fenntartók még szórakoztató műsorról is gondoskodnak. Erdei túrákat szerveznek, labirintusokat építettek ki, lengőhidakat állítottak titokzatos zugokba, kisvasutat telepítettek az ágyások közé, amely miniatűr kerítés mögött ugyan, de keresztül-kasul fonja a kerti ösvények hálózatát – hol itt, hol ott bukkan fel, éles mozdonyfütyöt hallatva a sétálva baktatók közelében. Az apró vagonokból vigyorgó utasbábok integetnek, a peronokon vasutasok, rakodómunkások figurái várakoznak, az alagút előtt cserkészkalapos kanadai rendőrbábu tiszteleg fegyverével. A vasút mellett ugyanakkor a közeli kisváros fontosabb épületeit építették fel kicsiben, utcákkal, forgalmi csomópontokkal, járművekkel, járókelőkkel, csónakázó öböllel, reptérrel, parkolókkal... Elkészítették a park bejáratánál álló Cullen-ház kicsinyített replikáját is. Kis túlzással azt mondhatnám, hogy aki a várost akarja látni, annak elegendő, ide bekukkantani és lábai előtt, karnyújtásnyira hever a teljes látvány. A bejárat mellett, jól elkerített részen külön rendezett díszkert, padokkal és asztalokkal, ahol meghitt családi eseményeket – esküvő, gyászszertartás, keresztelő – lehet szervezni, bérleti díj fejében, gyönyörű természeti környezetben. Minden júliusban megtartják itt a Rózsa Fesztivált, ilyenkor virágba borulva pompázik a kert gazdag rózsáállománya... Szívesen csatangolunk e buja labirintusban, ahol nem lehet eltévedni, mert végül minden út törvényszerűen visszavezet a kiinduló ponthoz. Andrea elemében van, és bár még soha sem vezetett autót, most kész helyet foglalni egyedül a komoly terep-pályát befutó go-car kormányánál; a go-car egyfajta, gyermekek számára kiképzett, játék versenyautó, de egész ügyesen lehet száguldozni vele, s az apukák-anyukák lélekszakadva figyelik a rajtnál, vajon felbukkan-e csemetéjük az erdőt átszelő éles

kanyarban, vagy valahol, a pálya láthatatlan részén elakadt, netán „balesetet” szenvedett...

Gabival mi is ott állunk, bizakodva, de kimondatlanul aggódva is. Ismerjük Andrea magabiztosságát: ha nincs semmi probléma, akkor azt hiszi, hogy minden egyszerű fűttyentésre megy. Ha meg kudarc éri, elkedvetlenedik. Szerencséje-szerencsénk van: minden egyes alkalommal sugárzó arccal tűnik fel a kanyarban, biztosan fogja a volánt.

Ha tőlünk függne, akár egész késő estig eltölthetnénk itt az időt, de a társaság fölött pillanatnyilag az egy hónapos Marika az úr, ő szabja meg programjaink szélét és hosszát, hangulatát és minőségét. (Igazán nem panaszkodhatunk, mostanig kegyes volt hozzánk...)

Hazaérve, merő kíváncsiságból rákattanok a bukaresti művelődési minisztérium könyvtámogatási oldalára. Egy napja múlt, hogy eredményt hirdettek. Mivel a Pont kiadó megpályázta a román versantológiát, magam is érdekelt vagyok az eredményben. Meglepődve fedezem föl a címet, mellette a támogatás tétele: 25 millió lej. Ez, a könyv méreteit és a mások által kapott összegeket nézve, nem valami sok (kb. 6-700 euró), de jelzi, hogy az eddigi erőfeszítés még sem volt teljesen hiábavaló. Most már csak véglegesítenem kell az anyagot és leadnom nyomdakész állapotban.

2004. augusztus 23., hétfő

Ilonka elkezdte a csomagolást. Igaz, hogy még bőven van időnk, de megértem: jobb hamarabb megszabadulni egy nyomasztó tehertől. A csomagolás ugyanis, hosszú repülőút előtt, művészet. Bármikor számíthat az ember arra, hogy útközben ellenőrzik, s olyankor alaposan jó tudni, mi hol található. Meg aztán a súlyeloszlás sem mindegy...

A dolláros üzlet felé készülődöm, hívom Andreát is, hátha elkísér. Éppen nem fűlik hozzá a foga, otthon marad. Pedig az útvonal a vizes parkon keresztül vezetett volna (igaz, ezt nem árultam el neki, csak este, amikor már zártuk a napot...) Este Annát próbálta rávenni, menjenek a park felé, de mert nem talált meghallgatásra, némi tépelődés után a nyomukba eredtem és magammal vittem a parkba. Hálája jeléül végig kifogástalanul viselkedett és hallgatott rám.

A parkban fekete kisgyerek rohangál, cipője sarka fel-felvillanó, éles fényt áraszt. Ez a lábbeli divat most jelentkezett, nagy tömegek hódolnak már a fénysarkantyúnak. Egy másik fiúcska, aki nagyanyjával románul beszél, félénken áll a csúszda előtt, nem tudja eldönteni, lecsússzon-e vagy sem? Andrea angolul biztatja, nevetve mondja, hogy semmi az egész, de szavai lepereregnek a gyerekről. Rászólok románul: *nu te teme! Ne félj!* Nagyot néz, arcán elterül a nyugalom: végre, valaki más is, aki megérti őt Toronto kellős közepén!

2004. augusztus 25., szerda

Attila jelezte Budapestről: megvette nekünk szeptember 2-ára a hazautazásra szóló jegyeket Csíkszeredáig. Ugyanakkor érdeklődött a járatunk száma és érkezése iránt. Ő közben megjárta Erdélyt, Ilonka szülőfalujába is ellátogatott, mindent rendben talált.

Gabi a munkahelyéről hazaküldött egy még friss bűnügyi hírt, a torontói nagy vasútállomási metrómegállóban történt, ma: egy férfi túsul ejtett egy fekete nőt, több órán át tartotta sakkban a rendőröket, végül a túszejtőt egy jól irányzott lövéssel kilőtték...

Hátborzongatók ezek a nagyvárosi történetek, de az ember hamar túlteszi magát rajtuk. Hamarosan jön másik. Az élet megy tovább...

Andreával olykor leülünk a kertben, van ott egy macskaasztal, ahol beszélgetni, kávézni, rögzíteni stb. lehet. Ülünk egymással szemben, ő barkácsol valamit, én meg a társaságot szolgáltatom, amiben a kislány láthatóan hiányt szenved. Most éppen egy toronyugró modellezéséhez van kedve, a tornyot építgetjük-ragasztgatjuk kartonból és egyéb hulladékból, végül bevonjuk papírral, annak a végéről lógatjuk le az ugrásra ítélt bábót. Az eredmény nevetségesen siralmas, de amíg elpiszmogtunk vele és hittünk a sikerben, addig hamar repült az idő.

2004. augusztus 26-27., csütörtök-péntek

Mintha csúfságot akarna, az idő most trópusira állt be, s úgy tűnik, most már ilyen marad, amíg még Torontóban vagyunk. Jó olyan szempontból, hogy nem fázunk, viszont nem jó, mert teljesen kiájulunk tőle.

Felkeressük Ilonkával az úgynevezett farmerpiacot. Állítólag olyan, mint mifelénk a hagyományos termelői piac. Torontói méretekhez képest közel esik Annáékhoz, és még közelebb az Anna munkahelyéhez: modernül kiképzett tér egyik diszkrét sarkában, kis asztalokon, a szabad ég alatt sorakoznak a kistermelői áruk, amiket a torontóiak hiába keresnének a boltokban, itt viszont frissen beszerezhetők: hagyma, paradicsom, főzőtök, gomba, gyümölcsök, befőttek, lekvárok, virágok, vetőmagok – de még sorolni lehetne. Egyetlen napján a hétnek szabad itt a vásár a farmerek számára. Nem nagy az érdeklődés, az árusok inkább egymás termékeit vizsgálgatják, méregetik. Van ebben némi szakmai versenyszellem, de ösztönös kíváncsiság is. Azon töprengnek, ha valaki a vásár napján nem árul szinte semmit, az hazaviszi az áruját – ez rendben. De egy hétig mit csinál vele? Persze, olyan rejtélyek ezek, amikre rá lehetne kérdezni; nem teszem. Kicsinyes okoskodásnak érezném a kért helyében... Nagy kosár paradicsomot veszünk, hosszas bámészkodás és válogatás után. Amolyan igazi, zamatos kerti fajta. Az üzleti testvére meg se parittyázza...

Egyre hosszabb sétákat teszünk Máriával. Láthatóan kedvére van a kocsikázással járó hangulat. Amíg a gördülő haladást, a folyamatos ringatózást érzi maga alatt, addig csendben van, jobbára alszik. Már elég nagy ahhoz, hogy mi is felelősen átvehessük a tologató szerepét s így Anna némi pihenéshez juthat. Megkezdődött a mesterséges táplálás időszaka is, a kislány jó étvágyal, mohón fogyaszt.

Tipps egyik nap úgy jött haza, hogy valahol, valamilyen titkos párviadalban jócskán megsebesült. Erősen sántikálva jár, csak három lábára támaszkodik és feltűnően sokat alszik, alig nyúl az ételhez. Ennek ellenére nem panaszkodik, csak néz nagy bánatosan az emberre, mint egy keleti bölcs. Most még nem viszik állatorvoshoz, mert sokba kerül a röntgenezése, a vizsgálat, a gyógyszer, a várható kezelés... Még a hideg is kirázza tőle az ember zsebét. Így az égiekre marad: orvosolják ezt a bajt. Higgyünk benne, hogy sikerülni fog nekik...

Minden szempontból megfakult a város. Vagy talán csak annyi történt, hogy két hónap elteltével emberibb szemmel tudok rá tekinteni. A korábbi patikatisztaság benyomása után most lépten-nyomon felfedezem a kosz, az elhanyagoltság nyomait is. Elég volt például pár melegebb, száraz nap és a füvek egyből kiégtek mindenfelé. Gondolom, otthon már hűvös ősz vár ránk, hát majd abba is bele fogok törődni. Amúgy bennem van az alkalmazkodás vágya, de ehhez azért nem óhajtok gyakran teremteni a magam számára új helyzeteket. Azt a munkaasztalom mellett kívánom megtenni.

2004. augusztus 28., szombat

Családi konzílium a macska állapotáról. Megállapítjuk: többbe kerül, mintha embert kellene meggyógyítani. Hétfőig várunk még, lássuk, hogy alakul az állapota, addig szigorú szobafogságra ítéljük. (Nem telik bele pár óra, és ravaszul elillan az Ilonka lába mellett, az ajtón...)

A Lescon parkban már szorgalmasan készülődnek a közelgő tanévre: finom homokra cserélik ki a kavicsos földet a hinták és a mászóállványok alatt. Andrea megbűvölten nézi a végeredményt és több marokkal is aláperget a földre az apró szemű homokból. Az olimpiai játékok résztvevői is javában csomagolnak: már csak egy nap van hátra, s az utolsó döntőket közvetítik; még nem dőlt el a maratoni futás sorsa és hátravan a záróünnepség.

A ház melletti fészter és lomtár alól elköltözött a pézsmapocok család, már nem látni újabb kotorászás nyomait a padló alatt. Ebből arra következtetünk, hogy az utóbbi napokban megszűnt itt a ki-bejáráskálás.

2004. augusztus 29., vasárnap

Az utolsó előtti reggel. A világos nyári hajnaloknak befellegzett. A macskának megkegyelmeztek: az éjszakai szobafogság után, mivel panaszmentesnek látszik, kimehet egerészni. Még sántít, de a következő napokban már jobbra fordulhat minden. A macska szívós jószág....

Az utolsó séta Annával-Máriával. Az utolsó közös ebéd a családdal. Anna tésztát süített, gyertyát gyújtott az asztalnál. Még egy utolsó délutáni kiruccanás a játszótérre Andreával. Lassan elvarrjuk a szálakat...

2004. augusztus 30., hétfő

Úgy indult, mint korábban a többi nap. Felhős kedv ül a házon, fokozott feszültséget is érezni a levegőben, amit nehéz elleplezni és nem észrevenni, de mindannyian úgy teszünk, mintha nem létezne. Lehet, hogy úgy is van, csak én képzelem az egészet...

Túljutunk a csomagolás utolsó fázisán. Gabi többször is elmesélte (érezhetően tanítómesé gyanánt) édesanyja esetét: repülője csak este indult, de ő már délben lehozatta szobájából a csomagokat, és táskával a kezében üldögélt a nappaliban, várva a végzetes órát. (Ez a fajta türelmetlenség akár ránk is könnyen átragadhat...)

Ágnes búcsúlatogatása, amelynek végén alig tud elválni tőlünk. Fogadkozik, hogy nemsokára ő is hazalátogat Erdélybe. Annáék sétálni indulnak, hogy tudjunk valamicskét aludni. Ilonka elalszik, én elnézem a macskát, amely félénken foglal helyet az ágyon, amely távozásunkkal immár újra visszatér az ő birodalmába. Elalszik a lábamnál, majd elkezd tollázkodni, de egy vigyázatlan, hirtelen mozdulatomra ijedten szökken le az ágyról; erővel húzom vissza. Néz rám, és azt hiszem, nem igazán érti, miért is zavartuk el két hónapon át az ágyunkról...

Este a repülőtéren. Jóval hamarabb jelentkezünk, hogy Gabi és Andrea időben hazaérkezessenek. Éjfél előtt 15 perccel kezdenek a gép fedélzetére szólítani. Felhívjuk Annát, ez most már tényleg a búcsú. A gép félig üres. Bevacsorázunk. Két filmet vetítenek, mindkettőt végignézném, de a végük felé átalszom a végkifejletet. Maradnak az örök kérdőjelek... A menetrendhez képest fél órával hamarabb szállunk le, s mire elérkezik a hivatalos érkezési idő, már kint állunk a csomagokkal az előcsarnokban, Attila mellett.

2004. augusztus 31-szeptember 1., kedd-szerda

Gyálon minden a régi, ami új, az egy kutyakölyök, Szultán. Időközben jött a világra. Közös ebéd. Attila mesél szentmártoni és szamosújvári benyomásairól. Éjfél után 3-ig egyhuzamban alszunk, utána már csak forgolódnak fél hatig.

Beszélgetés a nappaliban, Péter is velünk van, végignézzük a kanadai képeket az Attila számítógépén.

2004. szeptember 2-3., csütörtök-péntek

Útnak indulunk Csíkszereda felé. Az idő csöndes, napos, őszi. Attila kivisz a Nyugati PU-ra. Elhanyagolt, lerobbant az állomás környéke, omladozik az ódon épületegyüttes. A vonat bent áll, az utolsó vagonba szól a jegyünk, annak is a közbülső fülkéjébe. Ketten vagyunk a négy helyre. Kényelmesen utazunk, éjszaka hűvös van odakint, jól betakarózunk. Püspökladány közelében elromlik a mozdony, visszatolatunk, háromnegyed órába telik, míg kapunk egy újat.

Péntek estére áthívjuk a szomszéd Misiéket, akik vártak az állomáson, hogy beszéljünk élményeinkről és megköszönjük, hogy vigyáztak a virágokra és a lakásra.

Ezzel ténylegesen véget ért az utazás és a nyár.

A II. utazás „hordaléka”

2004-es kanadai utazásomon, mint a naplóban említettem, kötetre rúgó versciklus született A tolószék utasa címmel, amely többféle szerkesztésben is elérhető a világhálón. A ciklus születése Torontóhoz kötődik, majd kibontásakor számos kanadai benyomásom játszott közre. Az alább olvasható részlet – az utalásokon túlmenően – közvetlenül vonatkozik olyan montreali élményekre, amire jónak láttam ekként is felhívni a figyelmet.

Csodahelyek

vannak csodahelyek a földön
vagy legalábbis hírük járja
ez az élet egyfajta börtön
testem lelkem a kór bezárja

azt mondják Lourde-ban, Montrealban
Nikulán vagy Somlyó hegyén
a gyógyulás szelleme leng át
mindent és mindig van remény

ezt mondja fennen aki nem éli
csak átgondolja sorsodat
a tolószékben bízni tévhit
nem lesz belőle gyorsvonat

elhordoz hogyha van ki tolja
három utcán s egy téren át
mintha egy nagy szimfóniának
csak négy ütemét hallanád

unos-untalan újra s újra
nyekergő hangzatokba fúlva
uram ha vagy most tégy csodát
kárpótolj engem odaát

A tolószék utasa, Toronto-Pierrefonds, 2004 (részlet)

III. /2009/

Eredetileg 2008-ra terveztük következő torontói utunkat, kíváncsiak voltunk a távoli unokákra, de lakásunk felújítása felülírta a szándékot. Szerencsés döntésnek bizonyult, mert közben Annáék lakást változtattak Torontóban, nem túlságosan messze a Nymark utcától, de az adás-vétel lebonyolítása, majd a költözés így is elegendő felfordulással és izgalommal járt.

Ezért aztán, közös megegyezéssel, „ugrottunk” egy esztendő.

Keserűen tapasztaltam magamon, hogy ha utazásra gondolok, az eddigi jótékony izgalom helyett inkább csak szorongást érzek. Ennyire kikoptam volna a kalandorkedvből? Nyűgöt jelentett a vízum beszerzése, az itthoni ügyek „elvarrása” – talán először éreztem azt, hogy az utazás nem csupán annyit jelent, hogy mosolyogva felszállunk a vonatlépcsőre...

2009. június 27-28., szombat-vasárnap

Nehezen hagyjuk oda az otthont. Megnyugtató, hogy a repülőútig hátralévő másfél napot Attiláék körében tölthetjük, Péter is odajön majd búcsúzni, s így aztán, amennyiben valami történne velünk útközben, még ez egyszer együtt látjuk őket, hagyakozhatunk nekik. (Talán az ilyesmiről nem is kellene beszélni, csak megélni egyszerűen azt, ami ránk méretett, de azért néha nem árt kissé tárgyilagosabban is szólni mindezekről.)

Megszokott villanyborotvát nem hoztam magammal, most szörnyen zavar a kiserkenő szakáll. A gyáli vasárnapi piacon veszek hát egy formás pamacsot, s végre, annyi év után ismét borotvával kaparom a szakállam. (A sors iróniája: a pamacsot végül Pesten felejttem, a fürdőszobában, s az első torontói napokban újra megoldatlan gond a borotválkozás...)

2009. június 29., hétfő

Frankfurtban átszállás. Amíg megtaláljuk az újabb indulásra kijelölt kaput, kész kálvária. Senki se tudja pontosan megmondani, hol válthatjuk ki a beszálló kártyát. (Vagy csak mi nem tudjuk pontosan, hogy kitől kell érdeklődnünk...) A reptéren teljében a nagyüzemi káosz. Az utolsó pillanatokban érünk a kapuhoz, még akad néhány sorstárs, akik szintén Budapestről jöttek és Torontóba tartanak, kézzel-lábbal magyarázzuk, mit akarunk, végül beternelnek a kígyózó sorba. Mindenütt sűrű biztonsági ellenőrzések... Öt éve még egyhuzamban repültük meg a Budapest-Toronto távot: időközben a világ recesszióba került, a „régi, jó” dolgok szerre elveszítik „hasznosságukat”, veszteség növelő luxusnak ítéltetnek.

Utazásunk, mint mindig: hosszú, monoton. Inkább csak kuporgunk az ülésen, ahonnan meg Ilonka ül, az ablak felőli részből amúgy is nehéz kievickélni. A huzamos

egy helyben ülésnek meg is lesz a következménye: mire Torontóba érünk, az Ilonka lába megdagad, belső visszerei feszülnek, fájnak. Sajnos, megfelelő gyógyszert nem csomagoltuk be otthon, indulhat a hajsza a kenőcsök, a borogató szerek után.

Annáék szép, a 2004-es látogatáskor megismert környezethez hasonló városrészben laknak. Ami fontos: itt is mindent elérhető közelségben találunk. Az iskolát, a könyvtárat, a már ismert Galati nagyáruházat, az uszodát, sőt, a korábbi lakás egész holdudvarát, amely mintegy 25-30 perc járásra távolodott. Sajnos, az utca nevébe szerre beletörök a nyelvem (Threadneedle cres.), annyi biztos, hogy magyarul 'három varrótű'-t jelent...

2009. június 30., kedd

Az első érdeklődők (hogyan megérkeztünk-e már): Ágnes és Pusztai Péter.

Ágnes már hétfőn eljött volna, de Anna lebeszélte, hadd pihenhessünk egy napot közvetlenül az érkezés után. De ma már beállít, mindenféle ajándékkal, apró kedvességekkel. Megígéri, hogy a menyé révén segít valamilyen kenőcsöt szerezni Ilonka lábára. Közben ő maga is megszeppen, mert szintén hadilábon áll a visszereivel, de eddig nem fordított rá túl sok figyelmet. Most, hogy a kérdés szóba kerül, előtérbe kerülnek a panaszai.

2009. július 1., szerda

Újfent – Canada Day. Már a második, amit Torontóban töltünk.

Marika megnőtt, már óvodába jár, de most éppen szünetel minden. Hét közepe van, az élet pedig leállt. Abszolút ünnep...

Gabi kivételével, valamennyien elmegyünk, ezúttal egy, a múltkoréhoz képest közelebbi farmra; az internetes tájékoztató szerint most éppen epret és cukorborsót lehet szedni. A nagyváros körül különben egyik farm a másikat éri, és mindegyiknek megéri, hogy e sajátos idegenforgalomra – és a változó, de mindig „újratermelődő” alkalmi munkaerőre – berendezkedjen.

Anna a farm címéről, működéséről az interneten tájékozódott. Ezúttal mintha egy céltudatosabb, talpraesettebb embert ismernék fel a lányomban. Szó se róla, ezek a tulajdonságok mindig megvoltak benne, de most valahogy jobban felszínre törtek. Időközben megtanult vezetni, s ezzel jócskán tehermentesíti Gabit is, akinek a rendszeres pénzkeresetén alapszik a család létbiztonsága.

Hozzászokunk, hogy az esetek többségében Anna vezeti a kocsit, amellyel ide-oda megyünk. Most éppen a farmra...

Amely mellett, elkerített részen kertvendéglő és gyermekjátszótér működik, látványosságokkal, kisebbfajta állatsereglettel. Belépődíj ellenében kellemes órákat tölthetnek el itt a gyümölcs- és zöldségszüretre érkező látogatók, akik rendszerint gyerekekkel érkeznek. Elmondják, hogy már bérlet is váltható külön a „gyerek-farmra”, ahol számos érdekes előadást és időszaki rendezvényt is lebonyolítanak, sőt, ősszel hagyományosan Halloween-ünnepet is rendeznek.

Az általunk csecsemőként ismert Marika az eltelt öt év alatt jócskán megnőtt. Együtt készülünk megünnepelni a születésnapját. Most ő az, aki a nagyszülői törődést fokozottan igényli.

Andreára alig ismerek rá: testileg kész nagylány. Semmi sincs már benne a korábbi, könnyen duzzogó, minden lében kanál pukkancsból. Igaz, hogy két nyáron át Annáék is jártak nálunk, a gyermekek növekedése mondhatni nem volt idegen tőlünk, az idő elteltét azért mégis csak jól le lehet mérni.

Andrea ma már önállóan jár iskolán kívüli tevékenységekre, barátnői vannak, sokat olvas, segít a házimunkában, az iránta való törődést és felügyeletet, amit 2004-ben két hónapon át megpróbáltam pótolni, már semmi értelme újra melegíteni. Marika viszont ellenkezőleg: valósággal szomjazza a társaséletet.

Megérkezésünk első pillanatától lelkesen kommunikál, rengeteg dolgot elmond nekünk angolul. Én úgy teszek, mintha értenék belőle valamennyit, de a legtöbb dologra magyarul válaszolok. Lassan-lassan valahogy egymáshoz illesztjük a szavainkat, gondolatainkat.

Van egy kedvenc játéka, nemrég kapott rá: tojások elrejtése az udvaron. Tizenhét darab műanyag tojás van egy kosárban, mindegyikben egy-egy találós kérdés lapul a beléjük rejtett cédulán. Ha megtaláltuk a tojást, válaszolnunk kell a kérdésre, de ezt a részét gyorsan elhanyagoljuk, mert csak lassítaná az iramot, nehezítené a megértést. Keresgélés közben rábukkanunk még egy tizennyolcadik darabra, egy korábbi játék során úgy eldugták, hogy mostanig lapult a bokor alatt. Az udvar amúgy nem túlságosan nagy, képzeletünk is véges és nemsokára beleununk. Marika végül már úgy rejti el a tojásokat, hogy megáll egy bokor előtt és az egész kosarat a bokorba zúdítja, és kijelenti, hogy ezzel kész. És indul új időtöltést keresni...

Este sétálni megyünk a környező utcácskába. Egy közeli iskola melletti játszótérnél megállunk, a padok közt kamaszkorú gyerekek kergetőznek, petárdákat gyújtanak, pepsit isznak, mogyorót rágcsálnak. Minden irányból ropognak a petárdák, szállnak a rakéták.

Lemérjük az epret: mintegy 20 fontnyit hoztunk haza. Töményen illatozik a konyhában. Egyre fogy, valahányszor betéved valaki, belemarkol és falatozik egyet. Ilonka reméli, a maradékból holnap lekvárt főzhet...

2009. július 2., csütörtök

Eperlekvár főzéssel kezdődik a nap. Marika is segít: ő adagolja rozsdamentes üstbe a megmosott gyümölcsöt, én meg a krumplitörővel szétroncsolom.

Ismét előlépek fő kenyérvásárlónak. Az első számú bázis ebben a fertályban a Galati üzlet, amely igaz, hogy nem túl szolid árakat számít fel, de választéka és árukészlete tűrhetően közel áll az európai ízléshez. A bőséges, több polcsort elfoglaló péktermék kínálatból az első napokban ki is szűrünk egy European Bread nevezetű nagyobb cipót, amely ízre és kinézésre is erősen emlékeztet a hagyományos erdélyi kenyérre. (Később, amint felfedezzük ennek kukoricaliszttel kevert változatát is, amelynek sárgás színe tojást és napot egyaránt idéz, akkor következetes hívéül szegődünk.) Gabi kedvence egy tömény, erősen barna színű, teljes kiőrlésű rozskenyér, annak az

üzleti helyét is megjegyzem, s olykor szívesen vásárolunk arab lepényt vagy gyűrű formájú péksüteményt is, de mindig csak egyik napról a másikra, mert a legtöbb péktermék inkább csak frissen élvezhető.

Úgy tűnik, kerül megfelelő orvosság Ilonka lábára. Éppen csak el kell mennünk utána, hogy Ágnestől átvegyük valahol a központban. A kiruccanást másnapra halasztjuk.

2009. július 3., péntek

Anna is eljön velünk az Ágnessel való találkozóra, hogy el ne tévedjünk. Öt év mégis nagy idő, fejünkől kikoptak az egyszer már rögzült útvonalak. Ráadásul a kiindulópont, az Annáék lakása is teljesen más. Újra kell tanulnunk az utat a hozzájuk pár száz méterre lévő buszállomásig (42-es busz), továbbá arról az átszállást a Finch végállomási földalattira, majd a leszállást a Bay állomáson, ahol is végre, összefutunk a húgommal.

Sietősen kibújunk a föld alól, az állandó folyosói nyüzsgés, alul- és felüljárók labirintusában irreálissá teszi a mindennapi létet. Odafent, a napfényen a forgalmas központi utca egyik oldalán álló kőpadokra ülünk, egy könyvesbolt előtti nyílt teraszon, ahol rengetegen megfordulnak, állandó a ki-bejáró forgalom a boltba. Továbbá galambok és verebek egész hada látogatja, kolduló szándékkal a környéket. Marika etetné őket, majd úgy tesz, mintha megfogná valamelyiket, a madarak óvatosan menekülnek, de azért helyben maradnak. Edzettek már a váratlan helyzetekhez. Előttünk zajlik, sodródik, lüktet a torontói délelőtt. Beszélgetünk, fagylaltozunk, fényképezkedünk. Majd hazafelé, a buszállomástól a ház ereszéig, szabályosan bőrig ázunk.

A házak nem úgy épültek a villanegyedben, hogy az ember szükség esetén ideiglenes menedéket találjon valamely tetőkiugró vagy tornácfedél alatt, esetleg kapumélyedésben. Csak a fák koronája és a ritkásan álló buszállomások nyitott bódéi jelentenek korlátozott védelmet, de csak ideig-óráig maradnak vízhatlanok.

Este a visszatérő napfényben tisztán ragyog a lemosott természet, melenget az alkonyi nap. Esti kikapcsolódás gyanánt egy kissé távolabbi park felé indulunk, amit a család „erdős parknak” nevez, mert bár az utcáról nyílik hozzá a bejárat, akár egy közönséges kertre, valójában egy jócskán kiterjedt, házak közötti, dimbes-dombos, erdei növényzettel benőtt zöldövezetről van szó, melynek alján patak csörgedez, amely nagyobb esők idején jócskán megduzzad és elárasztja a partján vonuló ösvényt. Tulajdonképpen ez a völgy jelenti itt az igazi anyatermészetet, maga a negyed, a torontói északi városrész erre a természeti környezetre épült rá, ennek a vad szépségeit rövidítette meg újra és újra, amíg a mai állapotok kialakultak.

Jellemző, hogy a park két irányból is megközelíthető: az egyik, a szelídebb utcáról nyíló aszfaltos járdaszalagon, a másik egy keskeny, növényzettel benőtt ösvényről. Gabi, Marika és én ez utóbbi, romantikusabb, ám nyaktörőbb, sáros utat választjuk, Ilonka és Anna a civilizált sétányon jutnak ugyanahhoz a hídhöz, ahová mi liánokon, vihar ledöntötte fatörzseken, sűrű csalánoson átmászva-átgázolva jutottunk. A hídtól aztán, kis emelkedő után egy szelíd halmocska tetején békés játszótér kínálja szol-

gálatait az odáig merészkedőknek. Marika beleveti magát a játszótéri változatosság örömeibe, egyre nyaktörőbb mutatványokat próbálgatva, irigylésre méltó makacssággal és kitartással.

2009. július 4., szombat

Kimerítő házimunka folyik a kertben. Csak addig marad abba, amíg Anna és Ilonka virágpalánták után néznek, mi, többiek addig itthon lézengünk. Egész nap viharos szellőkések teszik kellemetlenné a kinttartózkodást. De azért kitartóan játszom Marikával a kertben, amíg egy idő után rá nem ununk az egészre. Az unalmat rendszerint az alagsorban berendezett játékteremben üzzük el: itt zajlik a vasalás és mindenfajta kézimunka, fűrés-faragás, s akár zenehallgatás is, de megfelelő a tér a társasjátékoknak, itt van felállítva egy terepasztalon egy miniatűr vasúti makett, itt van a családi akvárium is, a díszhalakkal és ide szorulunk szórakozni, ha kedvezőtlen odakint az időjárás.

2009. július 5., vasárnap

Gabi reggel korán indul útnak: a barátaival bújárkodik. Pár éve ez lett a szabadidős szenvedélye, nem szeretné elveszíteni a nehezen megszerzett gyakorlatot. A Toronto környéki tavak nagyszerű terepet biztosítanak a bújársporthoz. (Néha, amikor ideje engedi, részletesen elmagyarázza, mennyiféle tudnivalót kell elsajátítania egy amatőr bújárnak és milyen állandó egészségügyi készenlétben kell állnia, hogy a merülései minimális baleseti kockázattal járjanak. Drága sport ez olyan szempontból is, hogy költséges a védőfelszerelés beszerzése és karbantartása, ugyanakkor nem kevés pénz egy-egy közös expedíció megszervezése.

Mi kevésbé kockázatos, de felnőttnek-gyerekeknek egyaránt élményt jelentő célpontként az állatkertet választjuk: hogy a jókora kiterjedésű Zoo minden fontosabb látványát becserkésszük, jó pár órai bolyongásra számítunk; ezért uzsonnát csomagolunk, mindenkinek a befogadóképessége és ízlése szerint; ivóvizet tartalékolunk, külön kis palackokban, kijelöljük a helyeket az autóban, majd késő délutánig kószálunk az állatkertben, amely méreteivel és változatos állatseregletével a világ élvonalába tartozik.

Az 1974-ben felavatott, kanadai viszonylatban legnagyobb létesítmény amúgy fárasztó nagyüzem, s nem csak az ott dolgozóknak. A városon kívül fekszik közel 300 hektáron, egy Vörös Völgy nevű részen, s gépkocsival közelíthető meg. Rengeteget kell gyalogolni, amíg bejárjuk minden zegét-zugát, komoly térképismeretre van szükség ahhoz, hogy az elszórt, egységekként működő részlegeket gondolatban összeillesszük és bejárjuk. Több részlegen éppen átalakítás, bővítés folyik: az észak-amerikai terület és állataik ezúttal rejtve maradnak előttünk, mert a grizzly medve tanyáját és az indián „településeket” alaposan korszerűsítik. Talán majd ősszel – olvashatjuk plakátokon az ígéretet, ezért aztán látogatásunk inkább Ausztrália, Ázsia és Afrika állatvilágának körzetére korlátozódik. A jelek szerint az itt élő állatok

általában jókora, félig-meddig természetes környezetet jelentő területet lakhatnak be, mégis foglyok. És ez akárhogy is, de meglátszik rajtuk, különösen a látogatókkal való kontaktusaik idején.

Andrea, aki általában minden iránt érdeklődik, az élővilág szerelmese. Pályaválasztásról beszélve egyre biztosabban hozza szóba, hogy szívesen végezné el a tengerbiológiai egyetemet. Most is kíváncsian szemlélődik, olykor tőlünk leszakadva, magányosan bóklászik egy-egy állat ketrece körül. Alig telik el egy óra, Marika belefárad a sok figyelésbe és magyarázatba, könnyebb időtöltés után vágyik. Mi, felnőttek a két szándék között őrlődünk, igyekszünk mind a kettőnek lehetőleg eleget tenni.

Az állatkert mellett különben mindenféle mutatvánnyal csábító, szórakoztató park és étterem is működik. Ez a fajta üzleti párosítás majd minden kanadai közszolgálati intézménynél tapasztalható: a nevelés és a tájékoztatás mellett a biznisznek is „mennie” kell.

2009. július 6-7., hétfő-kedd

Telefonálok Tamás öcsémnek, hogy leszögezzünk egy találkozót. Csak a rögzítő válaszol, bemondom, amit akarok, de aznap már nem hív vissza.

Kedden délből jelentkeznek, s megegyezünk, hogy szerdán délelőtt találkozunk egy parkban, ahol ő és Buksi nevezetű kiskutyája rendszerint sétálni szoktak. Abban maradunk, hogy 10-kor, indulás előtt, még felhívom telefonon.

Célpontnak Summerhill földalatti állomást jelöli meg a már ismert vonalon, azzal, hogy a kijáratától csak átkelek a forgalmas Yonge úton és máris a parkban vagyok. „A parkban pedig Bodri és én”. Délután a rögzítőn újabb üzenet Tamástól: tévedtem, a korábban említett megálló helyett a Rosedale állomás a megfelelő, az utátkelésről szóló tanács viszont továbbra is helyes. Mindezt nyugtázzván, már nem jeleztem vissza, hiszen indulás előtt amúgy is beszólok neki. (Ki gondolta volna, mekkora félreértés lesz az egészből!)

Marika kedden és szerdán az óvodában tartózkodik, estefelé viszont fáradtan, elcsigázva, nyűgösen tér haza. Eltelik egy óra, s ezalatt összeszedi magát, felélénkül, később már alig lehet lefektetni.

2009. július 8., szerda

Reggel 10 óra 1 perckor tárcsáztam Tamást. Anna, az élettársa vette fel, tudatván velem, hogy az öcsém már elment Bodrival, mert nem tudta, megkaptam-e a délutáni üzenetét. Semmi baj, mondtam, akkor majd találkozunk a megbeszélt helyen... Egy órai utazás után leszálok a Rosedale állomáson. Átvágok a forgalmas utcán, megvan a jelzett park is, hosszan elnyúlik a város szívében, végignézek a tágas, füves térségen, de Tamás ismerős alakja nincsen sehol. Hiába, ez a nagyváros átka. Körbe-körbe járok a fák árnyékában elhelyezett padok és asztalok között, minden szembe jövőnek jól az arcába nézek, közben fél szemmel a távolabb felbukkanó személyeket

figyelem, különös tekintettel a kutyás emberekre, akiknél történetesen kerékpár is van. 11.10-kor telefonálok Tamásékhoz, de akkor már senki nem veszi föl a kagylót. Szalagra mondom, hogy részemről megérkeztem, 12-ig a parkban lófrálok, utána elmegyek. Leülök egy padra és onnan figyelem a járókelőket, mindenféle irányból, de senkit sem látok, aki Tamásékre emlékeztetne.

12-kor feladom a várakozást, Anna vásárlási megbízását igyekszem teljesíteni és sietek haza. Szerencsémnek köszönhetően 13 órakor már otthon is vagyok. Éppen jókor – mondják –, mert Tamás már keresett. Menten felhívom, s tisztázzuk, hogy a félreértés onnan származott: nem figyelt oda, amikor azt mondtam, hogy előzetesen amúgy is hívni fogom. Ő meg azt hitte, nem kaptam meg az üzenetét, s a Summerhill-i állomáshoz sietett, hogy ne kerüljük el egymást.

Hát elkerültük...

De azért nem veszítjük el a reményt: még találkozunk!

2009. július 9., csütörtök.

Levél megy Pusztai Péternek: sikerült eldöntenünk, hogy az augusztus 7-10 közötti napokat szabaddá tesszük. A válasz nem késlekedik: várnak, csak majd írjuk meg a vonatérkezés idejét.

Itt némi magyarázattal tartozom, hiszen legutóbb, az öt évvel korábbi látogatáskor még azzal búcsúztunk tőlük, hogy viszontlátásra, melegebb éghajlaton. Mondjuk Tuniszban... Csakhogy az az öt év nem telt el nyomtalanul.

Azalatt ugyanis a Pusztai házaspár nem mindennapi kalandon ment keresztül. Múltkori látogatásunk után kanadai házukat a Rue André-n eladták, mindenüket hajóra tették s a kanadai zord időjárásból egy melegebb, mediterrán klíma alá költöztek. Az egyszer már megkóstolt Európa helyett valami áthatóbb, mélyebb nyugalomra és békére vágytak, nem túlságosan távol Európától, de azért megfelelő tisztes távolságra a túlcivilizált élet hullámverésétől. Valaki váltig állította, talán nem is minden érdek nélkül, hogy Tunisz épp egy ilyen hely, s ekként telepedtek le mindenki számára meglepő módon Afrika északi részén, nem túl távol a tengerparttól.

Egy év telt el, s ők akkor már tudták: torkig laktak a tunéziai élettel, amelynek szokatlan rendjébe sehogy sem tudtak beilleszkedni. A helybeliek közül senki se értette meg, miért telepedik meg ott két, korábban Kanadában élt európai, ha idejövételük mögött nem bújik meg holmi mögöttes szándék? Pusztaiék pedig nem bírták elviselni a helybeliek gyógyíthatatlan gyanakvását. Belátták: nehezen kialakított rokoni-családi hálójuk, s mellettük az egzisztenciát nyújtó grafikai vállalkozásuk igazából mégis csak Kanadában működik igazán, még ha hullámzó esélyekkel és haszonnal, de azokat legalább ki lehet számítani. Ezért aztán a tuniszi kaland után, a költözéssel járó minden tetemes, ám szükséges pluszkiadást vállalva, visszatértek Montreal vonzáskörébe; immár nem Pierrefonds-ban, hanem Vautreuil-Dorion-ban vásároltak a korábbinál kisebb házat.

Ez azonban mit sem változtatott azon a tényen, hogy nekünk megint csak a dorvali állomáson kell leszállnunk, ha találkozni kívánunk velük...

Javában készülődünk eközben a Marika közelgő születésnapjára.

Közös megegyezéssel kialakított é(let)rendünk, amiben természetesen az Annáék által megszokott életstílushoz igazodunk: reggeli (ki mikor éri), könnyű ebéd 13 órakor (leves és valami), este felé (legtöbbször 18-19 között) bő vacsora. Nagyjából ilyenkor fut be Gabi a munkából. .

Sorra jelentkeznek távolról az otthon maradt barátok, ismerősök: Kocsis Francisko új szerzőket javasol abba az újabb román költői antológiába, amit már odahaza elkezdtem, de amelynek a nyersanyagát magammal hoztam torontói tartózkodásomra. Francisko megítélése szerint, aki blogomon nyomon kíséri a készülő anyagot, „*va fi o adevărată carte de referință.*” (vagyis valódi forrásmunka lesz belőle) Úgy legyen! Kanada amúgy is termékeny hely számomra a fordításokhoz...

2009. július 10., péntek

Fejembe veszem, hogy pusztán kíváncsiságból, elgyalogolok Annáék régebbi házáig és bejárom az öt évvel ezelőtti ismerős helyszíneket: a Lescont, a vizes parkot, az Andrea volt iskoláját, az üzletközpontot, ahonnan valamikor a kenyeret vásároltam.

A Nymarkon álló, egykor a szívünkhöz nőtt ház most szomorúan, elhanyagoltan néz rám a túloldaltól. Mintha valamiért neheztelne, pedig ártatlan vagyok a sorsában. Vagy mégsem? Nem merészkedek a közelébe, csak fél szemmel pislogok, ahogy titokban mustrál valakit vagy valamit az ember. Érzem, hogy fölösleges elérékenykednem, a mostani lakásukkal Annáék jelentőset léptek előre, kényelmesebb is, jobb a beosztása, az emlékeken s a költözési költségeken kívül semmit sem veszítettek a cserén.

Telefonálok Tamásnak, hogy helyreüssük a sikertelen találkozást. Hétfő délelőttben egyezünk meg, ugyanott, ahol a félreértés megesett.

2009. július 11., szombat

Özönvízszerű eső zúdul a mai reggelre. Szerencsére, előtte még sikerült eljutnom a boltba, hogy friss kenyeret hozzak. Bőrig áztam volna, ha útközben ér utol a felhőszakadás. Minden csupa pára, nyomott égbolt, egyfolytában verejtékezünk.

De se baj, legalább a város lehető legjobb kenyerét esszük!

Kitapasztaltam, hogy ama reggeli időpontban, amikor a Galati üzlet kezd megtelni étellel, s a friss kenyér teljes választéka is a polcokra kerül a közeli kemencéből, a sajt- és a felvágott részlegen megjelennek a kínáló tálak, apróra vágott akciós termékekkel, amiből szabadon lehet kóstolgatni. Úgy intézem, hogy lehetőleg kiegészítsem a kóstolóval a napi reggelit. (Látom, nagyjából nyugdíjasok művelik ezt a sportot...)

Marika egy nappal hamarabb megkapta a biciklijét. Kár lett volna dugdosni előle: nincs az a rejtekhely, ahol a gyermek meg ne találna egy vadonatúj holmit. Csak holnap van a születésnapja, de már ma sem tud betelni vele. A vásárláshoz ráadásul szükség volt az ő jóváhagyására is: szülei olyan modellt kívántak megvenni számára, ami elnyeri az ő tetszését is. Nem volt könnyű, mert a kislány elsősorban a külsőségek alapján ítélt, elkápráztatja a csillogás-villogás, a praktikumot inkább a

felnőttek látják belé a játékszerbe. Végül egy olyan kerékpárt hoznak haza, amelynek még támaszkerekei is vannak hátul (ezeket alkalomadtán el lehet távolítani), így könnyű megtartani az egyensúlyt. Hátránya: a gyermek hozzászokik ahhoz, hogy nem kell egyensúlyoznia, mert úgy sem dől fel. Késő estig folyik az ismerkedés a járgánnyal...

2009. július 15., szerda

Mivel Marika ma is óvodába ment, kihasználjuk a szabaddá vált délelőttöt, illetve azokat az ingyenes belépőket, amiket szombatonként osztogatnak a közeli közkönyvtárban, a különböző, éppen időszakos torontói kiállításokra. Irigylésre méltó művelődési szolgáltatás ez, mert különben a kultúra mindenütt komoly pénzbe kerül. Mindig sok az igénylő, köztük is az idősek és a keleti típusú emberek tűnnek ki, ezért jókor sorba kell állni, hogy ne térjünk haza üres kézzel – a belépők száma erősen korlátozott.

Legutóbb Annának volt szerencséje, a torontói kerámia múzeumba (Gardiner Museum) szerzett 5 személyre szóló belépőt. Kész ajándék... Andrea elhívja Fatima nevezetű barátnőjét is és Anna vezetésével, étellel-vízzel felpakolva, elindulunk a földalatti felé. Hosszú, egyhangú utazás után a Museum megállónál szállunk ki. Egész csokorékban állnak a környéken a jelentős múzeumok: a Gardinerral átellenben például a történelmi múzeum (Royal Ontario Museum) az egyiptomi piramisok világát és civilizációját kínálja (tárlat formájában) megtekinteni – egyéb állandó kiállított anyagai mellett.

A Gardiner egy szenvedélyes gyűjtőházaspár magánszorgalmából nőtte ki magát, az intézményben az i. e. 3500-tól napjainkig találni rendkívül értékes kerámiákat. Az első benyomás mindjárt az, hogy egy múzeum hatékonyságát a rend és a tisztaság fémjelzi. A régi családi épületet mára háromszintes, modern múzeumépület váltotta fel, amelynek bebarangolásához a kapunál eligazító térképet és rengeteg tájékoztató anyagot kapni a különféle termekben található tárgyakról, gyűjteményekről. Étterem, konferenciaterem, alagsori műhelyek egészítik ki a múzeumot. Ez utóbbiakban gyakorlati tanfolyamokat tartanak érdeklődőknek, 3-400 dollár fejében, tanulóknak némileg csökkentett díjért.

Izgalmas élmény végigjárni az amerikai Georg Ohr Rising keramikus fotókkal gazdagított vándorkiállítását. A Biloxiban (Mississippi) született művész a modern kerámia egyik megteremtője. A 19. század második felében alkotott, az ezredforduló táján munkáinak jó része (kb. 10 ezer darab) egy tűzvészben megsemmisült, s tulajdonképpen utána kezdi el a „biloxi kerámia”-ként ismert modern alkotásait készíteni, amelyek később nagy hírnevet szereznek számára. Életében azonban rendszerint kinevették, bohócnak tartották, amihez hozzájárult különnc, torzonborz kinézete is. Egy Ohr-kerámia ma szinte egy vagyont ér, s a vándorkiállítást a művész szülővárosában alapított Ohr múzeum menedzseli, arra érdemesnek talált külföldi múzeumok felé, mindenek előtt az Egyesült Államokban. A torontói kiállítás az egyetlen kanadai állomás volt – a világon sok helyen versengenek azért, hogy vendégül láthassák a közel félszáz darabot számláló kollekciót. Ohr értelmezésében különben a modernség

nem a torz, eszement, elgyúrt formákat jelenti, hanem a funkcionalitás megőrzése mellett, alkotó fantáziáját az ízléses díszítésben éli ki. Ami pedig extrém külsejét illeti – hát az igaz, hogy Chaplin kedvenc csavargóinak egyikére emlékeztet... De azért jó fej lehetett!

Külön csoda a kínai és a japán porcelánholmik világa, a porcelánfestmények divatjának a bemutatása, de belefáradunk még a bámulásába is. Andrea és barátnője jókora léptekkel, jóízűen társalogva menetelnek végig a múzeum labirintusán, mi még a feléig se jutottunk, amikor ők már leviharzanak az emeletről és amíg mi is méltóztatunk végezni, elkéredznek egy kis tekergésre a múzeum körül. Anna kissé szorongó szívvel, de elengedi őket, abban a tudatban, hogy Andreánál ott a telefonja, s bármikor elérhető. (Sajnos, tévedett: a telefon a ruhatárban maradt, az elemózsiás csomagokkal, amiket érkezéskor leadtunk a kapunál. Szerencsére nem volt rá szükség...)

2009. július 16., csütörtök

Marika ma úszótanfolyamra megy. Mikor hazajönnek, Anna elviszi Andreát moziba, majd bevásárol. Amíg távol van, én vigyázok Marikára (a legegyszerűbb foglalatosságot választom: tévézünk), utána megebédelünk.

Délután Marikával a könyvtárba indulunk. Pontosabban mímelek, mintha nem ismerném az utat, mire ő nagylelkűen kalauznak ajánlkozik, mutatja, melyik utcán és milyen irányba forduljunk. Szerencsésen célt érünk, de a bejáratnál sem nyugszik, amíg meg nem mutatja, miként működik az automata ajtónyitogató, amit különösen a gyermekek nagy előszeretettel működtetnek: egy fémkorongot kell megnyomni a bejárat mellett, amely egy sűrített levegővel működő zárat működtet, amitől majdnem hangtalanul kicsapódik az ajtó, így nem kell a gyermekeknek és az időseknek erejüket megfeszítve nekiveselkedniük a masszív ajtószárnyaknak.

Marika a kazettákért rajong mostanában, Disney rajzfilmek közül válogat, sikerül is hazahoznia pár olyan tekercset, amit egyszer már kikölcsönzött, de sebj. Az ismétlés nem akadály... Hazafelé egy másik útvonal felé terelem, amelyen körülményesebben érünk haza, élénken tiltakozik, hogy nem a jó úton megyünk. Javában huzakodunk, amikor gépkocsi túlköl ránk, Gabi érkezik haza, erre szokott kanyarodni, megáll, hogy beüljünk, de Marika nem hajlandó öntudatosan nemet int, velem jön tovább s int az apjának, hogy hazamehet... Játszadozva, nevetgélve érünk haza, éppen vacsora-időre. Marika nem sokat eszik, tudja, hogy van még otthon fagylalt, makacsul azt követeli, mire felküldik a szobájába, ahol addig pityereg míg bele nem alszik. Az egész éjszakát átalussza, s kipihen a hét fáradalmait.

2009. július 17., péntek

Ma Tamás öcsémhez készülődünk. Előtte Ilonkával elmegyünk a Galati üzletbe, kenyeret és virágot veszünk. Hol napos, hol felhős, nyomott az idő. Megállapítjuk: egészen bolond ez a nyár. Anna térképet készít a számunkra, hogy biztosan eltalál-

junk Tamásék címére; egyre-másra kell megállapítanunk, hogy az öt évvel ezelőtti terepismereteink nagyjából mit sem érnek.

Reggelente egyre későbbén virrad már, amióta túl vagyunk a leghosszabb nappalon (Szent Iván). A hálósoba ablakán át a kertre látok: Gabiék napelemes világítóttesteket szúrtak le a virágok közé. Fél hatkor eleinte egyik sem világított már („lehunyták a szemüket”), de ahogy teltek a napok, előbb egy, majd kettő, majd már négy lámpás is fénylett a borongós hajnalban, mint valami szentjánosbogarak.

Jól haladok az antológiával. Napközben kézírással fordítok, reggelente beírok. Ilyenkor csak az a gond, hogy szinte mindent újra fogalmazok.

Tamásék felé simán elérünk minden lényeges átszállóhelyet. A jelzett földalatti állomásról telefonálunk Tamásnak, percek alatt ott terem s a térképnek megfelelően, gond nélkül elgyalogolunk hozzájuk. A ház mellett aprócska konyhakert pompázik, amelyben mindenféle zöldség és fűszernövény szorong benne, testvériségben és nagy bujaságban. Tamásék gondozzák s élvezik is a termését. Az emeleti lakásban is sok a virág, a növény, minden elképzelhető zugban cserepek virítanak.

A kis lakásban minden ugyanúgy a helyén van, mint öt évvel ezelőtt.

Buksi lelkesen fogad bennünket, viszont még inkább várja az ebédet. Megérkezik Ági húgunk is, minden nagyon ízletes és finom, valahonnan nagyon jó képviselőfánkot vásárolt egy cukrászdában, nehezen tudunk neki ellenállni, nem nyugszunk, míg el nem pusztítjuk.

Lóg az eső lába a levegőben, miközben hazafelé tartunk, Gabi és Anna várnak a megállóban, esernyővel. Jó is, mert már csorog az égből, mintha dézsából öntenék.

2009. július 18., szombat

Hűvös reggel.

Annával és Marikával sétálok egyet, ahhoz a parkhoz megyünk, ahol Kanada-napkor egyszer már jártunk és ahonnan végignéztük a tűzijátékba borult eget. Olyan mutatványokat végez most Marika a szereken, amiket két héttel ezelőtt még félt megtenni.

Ebédidőben újabb galibát okoz az a fránya fagylalt. Alig ülünk asztalhoz, Marika máris igényli. Képes falatot sem enni, csak megkapja kedvenc édességét. Nagy bögés után Gabi valahogy belediktálja a levest, mire megkapja az „utolsó” fagylaltot, mert Anna fogadkozik, hogy többé nem tart a házban egyetlen kiskanálnyit sem.

Délután Ilonka és Anna kereskedelmi örjáratra indulnak, mi meg lecseréljük a vizet az akváriumból; pontosabban Gabi cseréli, mi, többiek meg bámuljuk. Elhangzik egy nemes ígéret: vízcsere után mindannyian elmegyünk egy „halas” üzletbe, ahol a lányok választhatnak maguknak saját élő példányokat. Ettől aztán mindenki tűzbe jön...

Az üzlet, amely a Tropical Fish (Trópusi Hal) névre hallgat, jókora szaklerakat, látványszerűen, ám zsúfoltan berendezve: hosszú akváriumsorok keresztezik egymást, keringünk közöttük, a víz alatti élővilág minden elképzelhető teremtményét megcsodálhatjuk. Az akvárium oldalán kis táblácskán tudnivalók az illető fajták életmódjáról, táplálásáról, szokásairól, származási helyéről, áráról. Többször is

végigbámuljuk valamennyi akváriumot, míg Andrea és a Marika döntésre szánják el magukat, és kis, férgekre emlékeztető halak hamarosan egy erős műanyagzacskó vízben úszkálnak, a lányok nagy meglepedésére.

A raktár hátánál különleges látnivaló: törpecápa úszkál körbe-körbe egy nagyobb üvegmedencét. Ketrecében idegesen kerengő tigrisre emlékeztet, minden kör után dühösen villan átható, sötét tekintete, jól látszik gyilkos fogazata. Medencéjén felirat adja tudtul, hogy hetente egyszer, meghatározott időben nyilvánosan kerül sor az etetésére, amikor is közönség nézheti végig, miként kapja el és falja fel az akvárium-ba dobott véres húscsacokat.

Ezek után, stílusosan, roston sült falatokból – hús, zöldség – állítjuk össze az estebédet, s bár tartunk az esőtől, Gabi begyűjtja a szabadtéri tűzhelyet a rostély alatt, mire néhány kósza cseppet leszámítva a zuhé elkerül minket.

2009. július 19., vasárnap

Ma ismét korán indulok kenyérért a Galatiba, legyen elég a reggelihez. Gabi búvárkodni készül, csomagol, felszerelését – búváröltönyt, oxigénpalack, úszólábak stb. – rakosgatja. Mi még tanácstalanok vagyunk, ami biztos: a reggeli utáni kávé.

Amikor mindenki otthon van, Marika gyakorlatilag senkire se hallgat. Ilyenkor nehéz lefoglalni. Elvinném biciklizni, de még nem hajt eléggé biztonságosan, féltő, hogy bármilyen apró, de baleset éri. Egyedüli módszer figyelmemnek a lekötésére, ha odaültetik Anna laptopja elé. Órákon át képes elszórakozni az ötletes gyermekportálokon található rajz- és logikai feladványokkal, zenés tréfákkal.

Reggel írtam néhány baráti sort és néhány alkalmi strófát a Botár Laci születésnapjára. Holnap mutatják be ugyanis azt az albumot, amit Ádám Gyulával ketten szerkesztettünk erre az alkalomra, s amelynek korrektúráját még utazásom előtt elvégeztem. Így ha nem is személyesen, de lélekben én is ott leszek a távoli tárlatnyitón.

Annával és Marikával végül is elmentem a parkba, visszük a biciklit. Ketten valahogy megpróbáljuk kordában tartani a kislány buzgalmát. Alig érünk a dolláros üzlethez, Marikát elkapja a pisilhetnék. Nyilvános vécé pár lépésre, a Galatinál működik, de Anna előbb vásárol valamit s amíg a pénztárnál kiállja a sort, a kislány majdnem lecsurgat engem, aki próbálom temperálni, hogy tartson ki.

(Sajnos, majd minden az Anna fején csattan. A mi bajaink, a gyermekek gondja, mindenre figyelnie kell. Nem is tudom, sokszor hogy bírja energiával.)

Délután tollaslabdázás Marikával. Ezalatt belelépek a fűvön egy hegyes ágba. Pillanatnyilag túlteszem magam rajta, de egy óra eltelte után már komolyan sajog, alig tudok rálépni. Ennek az orvoslása is Annára hárul: kimossa, bekötözi a sebet, én meg átkozom magam a könnyelműségemért. Fogadkozom, hogy többé nem járok mezítláb a fűvön, de idővel, ha majd jobban érzem magam, biztosan könnyelműen feloldom a tilalmat.

2009. július 20., hétfő

Szürke, nyomott hétkezdés. Pedig szép, meleg napnak ígérkezett az elején. De aztán elállunk attól az ötlettől, hogy a farmra menjünk, s akkorra halasztjuk, amikor Marika óvodában van és így nagyobb hatékonysággal gyűjthetjük be a termést.

Reggel elsétálok Marikával a Galatiba, az is egy órányi mozgást jelent számára a szabad levegőn. Útközben fűszálakat, gyomvirágokat tépdesünk. A boltban kis bevásárlószekeret szerez és a polcok között szorgalmasan tologatja maga előtt, ő viszi a kenyeret a pénztárhoz, s a kasszagép mellett megvárja, amíg fizetek.

Dél előtt az udvaron pancsolunk. Néhány ócska vízipisztoly is hever a játékos dobozban, talán még Andrea régvolt gyerekkorából maradtak meg, egymást fröccsentjük le velük. Engedem Marikát a saját feje után menni, nem merem túlságosan nyilvánvalóan irányítani, pár nappal ezelőtt is, egy idő után rám szólt: egyedül akarok játszani!

Mintha csak legkisebb fiamat hallottam volna! Ő védte ilyen szigorúan a saját köreit...

Esőfelhők kergetőznek. A nap éget, a szél hűt. A kettő furcsa egyveleget alkot.

Este Gabi elviszi a lányokat kerékpározni, Ilonka és Anna sétálni indulnak, én „szabadot” veszek ki és otthon maradok.

Marika kis idő múlva bölgve érkezik haza, mert Andrea gyerekes lelkesedéssel versenyre hívta őt és az apját, akik persze alulmaradtak a versengésben. Gabi hosszas vigasztalásba kezd, amíg sikerül lecsillapítania a kis versenyzőt.

2009. július 21., kedd

Kenyérvásár. Majd a farmra készülődünk. A sebesült lábam továbbra is érzékeny, állandó kötést igényel. Remélem, nem járok majd úgy, mint egykor, a katonaságnál, amikor a cipő jócskán megfertőzte a sebet. Igaz, hogy a gyógyuláshoz elég volt pár napi mezítlábas otthon ülés és a makacsnak tűnő sebnek annyi volt.

Másfél órát töltünk a mezőn. Szedünk két kisebb kosárka epret (szezona már a vége felé jár), egy jókora zacskó zöldborsót és két nagy zacskó zöldbabot. Egészen zsenge termés, még nyersen is remek az íze. Estebédre már abból falatozunk – párolva, kolbással és kenyérrel.

Délután elered az eső. Marikának ajándékba elhoztuk Fekete István Vuk-ját DVD-n, de a kanadai lejátshó nehezen ismeri fel az európai gyártási kódot. Gabi sokat szöszmötöl, amíg valahogy beállítja a készüléket. Marika egy darabig érdeklődéssel követi a világszerte népszerű történetet, de amikor a vadász lövésétől Vuk nagyapja elpusztul, a kislány felpattan a díványról és dühösen dohogja: rossz ez a film, többet nem nézem! Az alagsorba szólítja az apját, hogy nézzék meg az új halakat, vajon nem pusztultak-e el.

Holnap újabb kirándulás vár ránk: Anna ezúttal a textilmúzeumba kapott belépőket.

2009. július 22., szerda

Úgy alakul, hogy az utolsó pillanatban lefűjjük a múzeumi látogatást, az asszonyok nekilátnak varrni és virágot ültetni. Én kenyeret hozok és a kézírataimmal foglalkozom. A talpam nehezen gyógyul, nappalra leragasztom, de éjszakára szabadon hagyom, hogy szellőzzön a seb.

Holnapra nagy esőt jósolnak. Az óvoda közös kirándulásra készült az állatkertbe, Anna is kellene menjen mint meghívott szülő, aki segít vigyázni a rendre annyi gyermek között, de a viharjelzés miatt törlik a kirándulást.

2009. július 23., csütörtök

Éjszaka óta egyvégtében esik, és csak délután áll el az eső. Kenyerért és ceruzabélért azért kimozdulok a házból. Az utóbbi években előszeretettel írok ceruzával. Szeretem a grafit diszkrét siklását a papíron. Ehhez persze olyan jó minőségű hegy is szükséges, ami nem áll mindig a rendelkezésemre. A mostani vásár a lehető legrosszabb: fillérekbe került ugyan, de valahányszor a papírhoz érintem a ceruza hegyét, azonnal lepattan a vége. Máskor viszont annyira szennyezett a grafit, hogy inkább csak kaparja a papírt, de alig hagy rajta látható nyomot. Délután Marika a könyvtárba megy velem, viszi a korábban kikölcsönzött kazettákat, már előre örvend az újaknak.

2009. július 24., péntek

Éjszaka újabb hatalmas vihar. Dobpergéshez hasonlóan pattogott a háztetőn, a ház folyosója fölötti tetőablak üvegén. Reggel minden vízben úszik körülöttünk, és egész nap hol megered, hol eláll...

Marikával azért sétára indulok, különösebb cél nélkül. Leveleket tépdessünk apróra, vagy szándékosan belelépünk a szelídebb pocsolyákba, amitől a víz messzire freccsen – e gyerekes huncutságok jótékonyan lekötik a figyelmét. Tudom, nem a legdicséretesebb nevelési módszereket követem ezzel, de apró, ártatlan cinkosságoknak tűnnek, amelyek visszaidézik a gyermekkor öncélú szabadságát.

Anna egyik családi fényképalbumában talált egy gépelt román nyelvű verset, amit még Attila fiam írt kilencedik osztályos korában. Meglepően korrekt, akár egy hibátlan sablon, méghozzá a jobbik fajtából. Most visszajuttatjuk Attilának. Úgy rémlik, román nyelv és irodalom tanára hagyta fel házi foglalkozásként: írjanak román nyelvű verset adott témára. S mintha nekem is megmutatta volna annak idején... De már nem emlékeztem rá. Mindenesetre, kellemesen meglepődöm tőle.

Toronto városa 175 éves. A média igyekszik nagy feneket keríteni az évfordulónak. Európai szemmel nézve egy ilyen méretű és időmélységű jubileum enyhén nevetséges, mint ahogy túlon túl egyszerűnek tűnik egy történelmi visszapillantóban áttekinteni a kanadai állam egész történetét. A kezdetek valahogy a jótékony feledés kútjába vesznek, a gyarmati szemlélet csak azokat az időszakokat veszi igazából számba, amikor az európaiak hódítókként megbolygatták az őslakosok addig zavar-

talán életformáját. Ahelyett, hogy békésen betelepedtek volna, elfogadva az ott élők hagyományait és konvencióit, az európai magasabb rendű civilizációt kezdték terjeszteni.

És miközben az őslakosság műveltségét durván a háttérbe szorították, megkezdődött egy máig tartó presztízsharc, amit az európai kontinensről hoztak át a bevándorlók: az angolok és franciák közötti viszály. Mind a két tábor vélt pozíciókat és előjogokat védett, ma pedig az egyenlőségért és a méltányosságért folyik a harc. Ráadásul az etnikumok megosztottsága a sokszorosára növekedett – nem véletlen, hogy ezt csak a multikulturalitás elfogadásával kísérik meg jól-rosszul orvosolni.

A 175 év itt valódi történelmi életkornak számít: igazság szerint sok minden történt ez idő alatt, s az ország is nagy lépéseket tett meg a történelmi időben. A könyvtárban boldog-boldogtalannak könyvjelzőket osztogatnak, amiket régi fényképekkel illusztrálnak. Minden esetben arra hívják fel a figyelmet, hogy a mai modern kanadai állam megerősödése távolról sem járt annyi kegyetlenkedéssel és konfliktussal, mint a Nagy Tavaktól délre, az Amerikai Egyesült Államokban. Az ottani történelemhez képest a kanadaiak története szelíd gyermekmesének hat...

2009. július 25-26., szombat-vasárnap

Ma is bolond idő kavarog. Délelőtt a parkban, Marikával és Annával. Szerencse, mert délután ismét szakadt az eső.

Gabi és Anna vendégsége készülődnek, azalatt Ilonka és én itthon maradunk a gyerekekkel. Először fordul elő, hogy teljesen ránk bízzák a házat. A vacsorát én készítem elő, Marika – előzetes anyai jóváhagyással – a laptop előtt ül, boldogsága felhőtlen, nincs is gondunk vele. Hideg ételeket tálalok, Marika pedig jóízűen falatozik mindenből: sonkából, uborkából, paprikából, tojásból, pástétomból, sajtból, olajbogyóból, kenyérből; végül tésztát is kér.

Későn ugyan, de békésen ér véget a hét vége. A lányok megfürödtek, Ilonka elaltatta Marikát. Éjfél előtt pedig megérkeztek Annáék is: felszabadultan, jókedvűen.

Reggel 8-kor kenyérért. Az utcák még kihaltak, csak a kocogók és a kutyasétáltatók töltik meg élettel a fertályt. Meg én...

Játszunk az udvaron: szobrozunk és bújócskázunk. Klasszikus gyerekjátékok, mindegyre kéznél vannak. Elered az eső, másfél órán át ömlik és még hátravan a délután. Amúgy Anna névnapja van, felköszöntjük. Andrea bűvártanfolyamra ment. Két héttel korábban komoly teszten esett át, ma teszi le a kötelező vizsgát.

A macskának, Tippsnek feltűnően habzik a szája és időnként rettentően nagyokat köpköd, krákog. A biztonság kedvéért reggelig nem engedjük be a házba, akkor viszont egyenesen kézi ketrecbe zárjuk, s Anna reggel elviszi az állatorvoshoz.

2009. július 27., hétfő

Reggel 8-ig Tippsnek se híre, se hamva. Mintha érezné, hogy rejtőzködni kell, különben mehet az állatorvosi rendelőbe... Reggeli után Anna észrevette, amint

behúzódott a kerítés árnyékába, onnan valahogy a ketrecbe csalta s el is robogott vele, mert a nap hátralevő részét a torontói falumúzeumnak kívántuk szentelni. Szerencsére, az orvosnál nem időztek sokat, aki szerint nincs szó mérgezésről, a mája rendben van, inkább egyfajta gyomorrontásról lehet szó. Javaslat: egy-két napig tartsuk szigorú megfigyelés alatt és ha lehet, ne eresszük szabadon.

Be is zárjuk az üres házba, kocsiba vágjuk magunkat s irány a Black Creek – vagyis a titokzatos, indián hangzású névre keresztelt Fekete Patak...

Ami nem más, mint egy forgalmas, erősen turistalátványosságra hangolt, sajátos kanadai falumúzeum. Területén a történelmi Kanada megannyi kisebb-nagyobb tárgyi, környezeti relikviáját gyűjtötték össze. Mivel az ottani falvak alig-alig hasonlítanak az Európában megszokott falusi világhoz, és a vidéki települések távolról sem akként alakultak és fejlődtek, hosszú évszázadokon át, mint mifelénk, szerencsésebb lenne telepes múzeumnak nevezni, s ez az alapítók adta elnevezésből is kitetszik: a Torontó északi településgyűrűjében fekvő „pioneer village” mellett a hely történelmi jellegére tett historikus utalás egy fokkal tekintélyesebbé avatja az intézményt, mint aminek a látogatók többsége tekinti...

Mindezeket még otthon tudom meg, egy múzeumi tájékoztatóból, miközben a múzeum felé kocsizunk és parkolóhelyet választunk. Itt majd minden helyváltoztatás időbe kerül, mialatt alaposan fel lehet készülni a látogatások témájából.

Viszonylag könnyen leparkolunk, még nem indult be a napi forgalom, különben is hétköznap van, a nagyüzem hétvégeken szokott javában működésbe lépni. Mi ennek csak örvendünk, mert a megafalu ténylegesen pár ezer ember nyugodt egyidejű látogatására méretezett, s mihelyt a bejáratot, a pénztárt, az irodákat, majd a kis bemelegítésnek szánt rögtönzött néprajzi kiállítást, vetítőtermet és emléktárgy-boltot magába foglaló pavilonból a szabadba lépünk, s a gondozott, kövezett, virágágyásokkal szegélyezett csinos „falusi” utacskákon megindulunk a viktoriánus hangulatot árasztó falu zezugos ösvényein, a kanadai Ontario különböző vidékeiről „átültetett” jellegzetes telepes épületek, otthonok és műhelyek alkotják az utcákat (mintegy 40 hitelesen helyreállított épületet tartanak nyilván – és rendben). Kezünkben a látogatóknak osztogatott hangulatos látványterképpel, rendre fölkeressük a bejelölt szatócsboltot, a gabonaraktárat, a községházát, az orvosi lakot a rendelővel, a tanító lakását, az iskolát, a farmot, a vízimalmot, a kis közösségi templomot, a temetőkertet és a paplakot, a postát, a vegyeskereskedést, a kovácműhelyt, a kerámiaműhelyt, a szövőműhelyt, a nyomdát és egyben lapkiadót, a kádárműhelyt, játszóházat, a gyógynövény- és fűszerkertet, a sörözőt és vendéglőt, miközben az úton 19. század végi jelmezekbe öltözött csinos nőket és fiatalembereket láthatunk kart karba fűzve lépdelni vagy kosárral, egy-egy tálcával vagy csak egy napernyővel végigsétálni a telep utcáskáin. A hangulatkeltő, a látogatókkal kedvesen, közvetlenül szóba elegyedő statiszták alkalmi bedolgozók, legtöbbször diákok, s az az ember érzése, hogy az egész falut behálózzák, mindenütt ott vannak, elevenné téve a park életét.

A telepes múzeum helyén hajdanán (nem is olyan régen) egy kiterjedt farm terpeszkedett, annak egy részén rendezték be 1960-ban a rendre kialakított, egységbe szervezett gyűjteményt. Nem az események, inkább a letűnt életmód történelmi múltjába kapunk egész napos visszatekintést, s a gyerekeknek (és gyerekes lelkű felnőtteknek) külön öröm, hogy minden eszköz, kézműves technika, technológia

helyben közvetlenül kipróbálható, végignézhető. A farmon gyerek-közelbe kerülnek a háziállatok is, az asztalosműhelyben ötletes faalkotmányokat lehet próbából összerakni, majd szétszedni. A játszóházban korhű kosztümök, ruhadarabok közt lehet válogatni s beöltözni telepes gyerekeknek, az egyéni fantáziának megfelelően. Azt mondják, vannak iskolák, amelyek tartalmas nyári táborozást szerveznek a faluval kötött szerződés alapján, s munkájukkal nemcsak tanulnak, hanem az intézményt is segítik.

Az egyik „falusi” ház látványos konyhájában két beöltözött fiatal asszony hagyományos recept alapján kanadai tésztát készít a látogatók szeme láttára, s meg is sütik a régimódi kemencében. Miközben egy nagy adag javában sül, az asztallapon már gyúrják is a következőt. A teljes kiőrlésű gabonából készült nyerstészta állaga darabos, amikor pedig megsül, ropogós. Sűrű almalekvárral – úgynevezett almavajjal – kenik meg, úgy tolják sütőbe. A látogatók mindegyre sorban állnak, a sor pedig sehogy sem akar elfogyni: a közönséges édesség nagy kasszasiker. Andrea és Marika is lelkesen majszolják, de mi, felnőttek se vetjük meg, sőt, Anna meg is kérdezi a receptjét, amit helyben nem tudnak megmondani, mert a konyhai asszonyok az alapanyagokat ömlesztve kapják egy zsákban, egyszerűen csak össze kell hogy gyúrják, s a gyurmát a megadott időnek megfelelően megsütni, de ígérik, hogy kérésre e-mailban megkapjuk a szükséges információkat.

És tényleg, pár nap múlva kezünkben a receptet tartalmazó levél, udvarias köszönő fordulatokkal megtűzdelve, amiért ennyire behatóan érdeklődtünk a múzeum dolgozóinak munkája iránt... Megköszönjük a gesztust, s úgy határozzunk, majd csak akkor próbáljuk ki a receptet, ha találunk hozzá almavaját is. (Ha már eredetiek akarunk maradni...)

Este vetődünk haza kimerülten, de jókedvűen. Sikerül felhajtani az almavaj receptjét is egy megfelelő weboldalon, s hogy ne csak áradozzak, de használjak is, a gyengébbek kedvéért itt is megosztom:

Almavaj / almadzsem

Az Egyesült Államokban méltán népszerű fűszeres dzsem a téli zord napok megmentője. Próbáld ki te is, hiszen egyszerűen elkészíthető, és még ajándéknak is nagyon ötletes.

Hozzávalók:

Alma, almaecet, őrölt fahéj, cukor vagy édesítő, ízlés szerint egész fahéj, narancs vagy szegfűszeg, fűszerek.

Hámozd meg és vágd kis kockákra az almát, egy kevéske almaecettel és pár csipet fahéjjal turmixold krémesre. Főzd folyamatos kevergetés mellett 45-60 percig, míg sűrű lesz és mély, karamelles színű. Adhatsz hozzá melaszos barna cukrot, de pikáns fűszereket – szerecsendió, koriander, ánizs -, narancshéjat, vagy narancskockákat is. Hűtőben 2 hétig áll el, tartósítószerrel pedig bármeddig.)

De ma nem csak ennyiből állt az egyetlen falusi „felfedezésünk”.

Az egyik múzeumbeli épület homlokzatán feltűnően nagy betűkkel ez állt: Laskay Emporium. Az épület amúgy szatócsbolt volt, s valamikor ott állt az Ontario tartományi Laskay nevű település szívében, jellegzetes újvilági kereskedelmi központ ösét illusztrálja, amelyben a petróleumtól kezdve a keménykalapig minden elképzelhető holmit forgalmaztak, de benne kapott helyet a helység postahivatala is. Látni ilyen nem egy, a tizenkilencedik századi Amerikában játszódó játékfilmben, de mi most a valóságot tapogathattuk. Az egykori üzlet ma is működik: divatos emléktárgyak mellett ezernyi apróságot, „hasznos” semmiséget, postai kelléket vásárolhat itt a látogató.

Sokat tűnődtünk, honnan érhetette a távoli helységet az a nem várt megtiszteltetés, hogy ilyen magyaros elnevezéssel illessék. A kanadai történelmi források nem felejtik el hangsúlyozni, hogy metodista vallású emberek virágoztatták fel a települést a XIX. század első felében, ők emeltek közös erőből templomot és iskolát. Ugyanakkor az interneten gyakran találkozni olyan személyekkel, akik különböző magyar családokhoz való kötődésük fokát próbálják kideríteni. Közöttük a Laskaiak /Laskayak/ sem hagyják magukat. Nem volt érdektelen átböngészni a magyar nyelvterület majd minden sarkából jelentkező Laskai /Laskay családok emlékeit, adatait. Az derült ki ugyanis belőlük, hogy nevezett családnév bizony Horvátországtól és Szerbiától kezdve egészen az Egyesült Államokig is eljutott – s a többi már csak idő és részlet kérdés... Miért ne juthatott volna el egy Laskay Kanadába is, telepes helységet alapítók közé, hiszen a Laskayak egészen a XVI. századig visszamenően is tudják igazolni történelmi létezésüket.

Talán itt abba is hagyhatnám az illetéktelen „kutatást”, hiszen ami érdekelt, arra valamennyire választ kaptam. A hipotézisben nincs semmi képtelenség, hiszen Kanada – s az Újvilág – történelme át- meg át van szöve magyar vonatkozásokkal is. (Azt már nem is említem, hiszen „csak” olvasmányélmény, hogy az 1989-es vancouveri világkiállítás magyar napján az EXPO kanadai kormánybiztosa szerint „az elmúlt száz év során Kanada sok magyart fogadott, és a telepesek ragyogó, erős szálat szöttek bele a nemzet szövetébe. Olyan sok magyar telepes jött Kanada termékeny síkságaira, hogy egy időben Saskatchewan kis Magyarországnak nevezték... Békevár mellett egy sor más magyar település is létrejött: Esterházy, Kaposvár, Sokhalom, Otthon, Magyar. Ma azonban már csak egy kis patak őrzi a régi nevét: Kaposvár...” – idézte a korabeli magyar sajtó.)

2009. július 28., kedd

Az istennek se tudjuk reggel óta elérni a VIA Canada weboldalait, pedig előnyös vonatjegy-vásárlási akciót kínáltak mindazoknak, akik szerda éjjelig kiváltanák a jegyüket. Ha nem akarunk lemaradni az esélyről, Anna kész elmenni az Ontario tóig, ahol a nagy állomás van, hogy befizessen a jegyre. Kanadában (bár, ha jól meggondolom, sehol) sem mindegy, hogy valamit az áráért kapunk meg vagy 10-20 dollárért olcsóbban.

A macska továbbra is szobafogságban él, az éjszaka végighányta az alagsorba vezető folyosón a padlószőnyeget, Anna mindjárt azzal kezdhette a napot, hogy alaposan felsikálta a földet.

Marika ma az óvoda keretében „kirándult” a vizes parkba, ahová annak idején, a kislány születésekor Andreát mindegyre magammal vittem, s ahol mindig sikerült levezetni a gyermek fölös energiáit. A hely szelleme ma is csodákat művel: Marika korábbi szokása ellenére jóízűen elaludt a kirándulás után az óvodában, majd másfél órát pihenve, egészen nyugodtan, mosolygósan jött haza.

Közben Anna sikeresen megszerezte a kedvezményes vonatjegyeket. Az állomáson kiderült: elromlott a vasút számítógép rendszere, s a társaság addigi büszkesége, az informatizált, internetes-telefonos-faxos ügyintézés egyik pillanatról a másikra összeomlott. Az ilyen, ma már világszerte hódító és mindenhatónak bekonferált rendszerek végzetes gyengesége, hogy a legapróbb hiba esetén is, a következmények aránytalanul nagyok, már-már katasztrofálisak, a rendre kiábránduló kanadaiaknak pedig lassan kezd elégük lenni a hasonló „balesetekből”.

2009. július 29., szerda

Tipps alig bírja már a szobafogságot: úgy könyörög mindenkinek, szívet tépően vernyogva, mint egy mostoha sorsú gyermek. Egy idő után feladja, de ha feltűnik valaki a színen, újra kezdi a próbálkozást.

68 éves lettem. Ennek fejében Anna betessékel a kocsiba és elvisz egy irdatlan papír-írószerboltba, válasszak ott magamnak valamilyen, az írói mesterséghez illő / szükséges ajándékot. Mikor meglátom az üzlet feliratát – Bussines Depôt –, eszembe jut az az 1994-es rácsodálkozásom az effajta üzletekre. Akkor Attilával léptük át a nagy híru üzletlánc központi lerakatának küszöbét, s a bőség zavarával, az élmény sokkjával küszködve, két kézzel kapkodva, kapzsi módon összeszedtem minden elképzelhető, pillanatnyilag hasznosnak vélt apróságot, elképzelve, milyen jól hasznukat veszem majd a szerkesztőségi munkában. A gyakorlat, sajnos, mást mutatott: az akkori szerzemény több mint a fele ma is használatlanul porosodik, elfelejtve, fiókjaim mélyén: a gyors-ragasztók beszáradtak, a gépirat fedőfestékek úgyszintén, a *post-it* lapocskák szétestek, a papírvágó kések kicsorbultak, a ragasztószalagokat megette az idő...

Ezúttal nem kívánok ilyen könnyelműen pazarló módon hozzáállni Anna nagylelkű felkínálásához, s úgy határozok: mindent, ami csak fölkelte a figyelmemet, alaposan megnézek, előzetesen kézbe veszek, és csak azt teszem a kosárba, aminek már a célszerűségét is meg tudom szabni. Most csak egy tucatnyi minőségi ceruzabelet, egy csinos kis szürke noteszt és egy asztallapot pótló, műanyag papíralátétet választottam, az egész alig rúgott pár dollárba. Viszont a bélre nyilvánvaló szükségem volt a nyár további részében, a papíralátéttel az volt a célom, hogy bármilyen élethelyzetben írni tudjak, ne legyek asztalfüggő; az alátétben lévő csíptető ugyanis nem hagyja, hogy a szél vagy bármi szerteszórja a papírjaimat. A notesz pedig... nos, a noteszbe minden nap íni fogok legalább egy rövid verset, egészen addig, amíg az egész betelik. A gyűjtemény címe legyen, mondjuk – *Szürke rímek*...

S ezzel már el is dőlt, hogy a tervezett költői kísérletek rímesek lesznek, legalább a minimális együtthangzás erejéig...

Anna hüledezett, hogy így kitoltam vele s képtelen letudni ezzel az ajándékozást, de lenyelte a békát, s pótlásként becipelt a Depot szomszédságában ásitó cipőboltba, keressek benne magamnak egy használható, strapabíró cipőt. Percek alatt kinéztem egy traktortalpú, masszív, s ugyanakkor mutatós kínai lábbelit, s amíg próbálgattam, a lányom éles szeme észrevette, hogy a magammal hozott egyetlen pár cipőm felső részén hajszálvékony hasadás indult meg a bőrben, ami miatt hamarosan szétnyílik. Így a kényszerű pót-ajándék végül életmentőnek bizonyult...

Kíváncsiságból, a továbbiakban Andréával átmegyünk a közelben található nagy könyvkereskedésbe is, amelyben nagy felülete miatt nem csak, hogy szinte el lehet venni, de meg is lehet zavarodni, ha az ember szeretne eligazodni azon az irdatlan mennyiségű kiadványon, amit egyidőben és látványosan, mindenféle rafinált eszközökkel felkínálnak. Nyilván, a legtermészetesebb viselkedés e csapdahelyzetben az, amit a többség csinál: a boltban lévő számtalan ülőalkalmatosság egyikén helyet foglalva olvasnak, vagy hangos könyvet, illetve zenét hallgatnak. Zavartalanul, akár órákon át. Itt mindent ki lehet próbálni, sőt, ha be akarod fejezni a könyvet, megveszed és két nap múlva visszaváltod (ha nem öntjük le közben kávéval vagy vörösborral...).

Nagyon kevesen vásárolnak. Hiszen az itteni kölcsönkönyvtárakban szinte minden újdonság megtalálható. Sok a klasszikusokat kínáló olcsó kiadás és újraközlés, de ez az olcsó is csak kanadai viszonylatban az, tehát relatív: 15-25 dollárnál kezdődik.

Ugyanennyi nagyjából egy múzeumi belépő is, igaz, egy olcsóbb cipő is. Nyilván, ha választani kell, hogy mire költsük a kevés pénzünk, akkor előbb cipőt húzunk és csak azután állunk sorba a múzeumi pénztárnál, s akkor is többnyire azon a napon, amikor – mint az Ontario művészeti múzeumban – rendszerint ingyenes napot tartanak...

Az egész család várja Annáék igazi ajándékát, amit az én tiszteletemre harangoztak be: mind egy szálig elmegyünk vacsorázni a Mandarin vendéglőbe. Ott ugyanis a bő választékból azt ehetünk, amit a szívünk diktál s a szemünk megkíván. (Montrealban Péteréssel öt éve kipróbáltunk egy hasonló rendszerű éttermet, de Gabi szerint ez azon is túltesz...)

Hogy mindenki beférjen a kocsiba, két autóval megyünk – elől Gabi, őt követi Anna. Én Marikával és Ilonkával az Annáéban ülök, s hamarosan el is veszítjük Gabiékat szem elől, Marika legnagyobb bánatára, aki mindenáron szeretné rávenni az anyját, hogy rendezzenek szülői autóversenyt. Öröme, szinte egyszerre érünk a Mandarin mögötti parkolóba. Amint kiszállunk, végignézek magunkon: úgy kiöltözött az egész család, mintha sátoros ünnepre készült volna.

A bejáratnál mindjárt két, aranyhalaktól hemzsegő, halk vízcsobogással frissített hűvös medence fogad, Marika rögtön le is horgonyoz mellettük. Elegáns kínai nő „igazoltatja” a vendégeket: az előzetes bejelentkezést tartalmazó névsoron megkeresi a helyfoglaló nevét, a bejegyzett személyek számát és közli, mely sorszámú helyekre ülhetünk. Gyerekeknek és 65-ön felüli idős embereknek csökkentett a díjszabás.

Mint kiderült, egy hónappal korábban, Kanada Napján, hogy népszerűségét növelje, a Mandarin-lánc szabályosan ingyen etette betérő vendégeit – mármint azokat, akik a jelzett időpontig befértek a terembe. A többiek maradtak a reklámértékű hírrel...

Igyekeztem hát maximálisan kihasználni a ritka helyzetet s minél több fogást és különlegességet legalább megkóstolni, egy idő után viszont megcsömöröttem ennyi gátlástalan kínálattól.

Még amikor szóba került az ünnepi vacsora ötlete, Gabi, aki munkahelyéről néhányszor a Mandarinba járt ebédelni, előre figyelmeztetett: a vendéglő trükkje, hogy a pincérek megállás nélkül friss vizet hordanak szét az asztalokhoz. Sokan be is dőlnek az udvariasságnak, szaporán ürítik poharaikat, hogy a pincérnek legyen hová töltenie a jéghideg vizet. Aztán csodálkoznak, hogy vízzel jócskán eltelve, már alig jut hely az ételnek...

Ha most föl kellene mondanom a maga teljességében, hogy mi mindent zabáltam össze azon az estén, természetesen nem tudnám megtenni. Igaz, hogy minden fogás mellett szerepelt a pontos angol elnevezés egy árcédulán, tehát nem árultak zsákbamacskát, de több tucatnyi idegen hangzású nevet ki az ördög tud egy ültében megjegyezni?

A memóriámmal különben is hadilábon állok. Nem, mintha feledékeny lennék, de adatokat, pontos szövegeket, címeket nehezen jegyzek meg. Álmomban – ebből is látszik, hogy alaposan belakmároztam – rémes szituációba kerültem: egy gyanúsán viselkedő román pasas mindegyre arról szeretett volna levizsgáztatni, hogy hol laktam Bukarestben. És hiába, nem jutott eszembe a címünk, ahol évtizedekig laktunk, csak annyi, hogy P betűvel kezdődik... Ébredés után az eszembe villant, hogy Bukarestben két P betűs elem is volt a lakcímünkben: előbb a Plavăț utcában volt a lakásunk (Drumul Taberei negyed), majd a Pajurei negyedbe költöztünk (a Băiculești utcába...)

A Szürke rímek-be pedig, ennek a napnak az élményei nyomán az alábbi vers került:

(a nagy zabálás háza)

*a nagy zabálás háza
nyitva áll
a kínai csak hajlong
invitál
egyet fizetsz
és annyit tömsz
magadba
míg elmondhatod: most etted
dagadtra
magad
s utána csak a nagy csömör
marad*

2009. augusztus 3., hétfő

Tovább tart a „hosszú hétvége”, tehát a hétfő is szabad. Most Gabi marad otthon házőrzőnek (legalább nyugodtan tud dolgozni). Elég nehezen szedjük össze magunkat, mindenkinek van még egy kis dolga, amiről éppen megfeledkezett és az idő csak nyúlik, nyúlik...

Aztán elindulunk a már megszokott „farmunkra”.

Ahol is az az újság fogad, hogy a málnához nem irányítottan engednek szedni. Ez azt jelenti, hogy nem lehet eldönteni, a kijelölt területen végigmentek-e már szedők vagy teljesen szűz a terület. Ki vagyunk téve annak, hogy esetleg sokat hajlongjunk és keveset találjunk. A másik gondunk, hogy a málnabokrokat kétoldalt kifeszített drótokkal fogták fel, hogy ne dőljenek le a földre, így a tövük, a bozótosuk nehezen megközelíthető, az embernek vakon kell tapogatóznia az ágak között, hogy megtalálja a zsenge, enyhén túlérett, könnyen szétfreccsenő gyümölcsöt. Nem is szedünk túl sokat, és amit begyűjtünk, annak is egy jó részét megeszik a gyermekek. A túlérett szemek ráadásul az első érintésre lehullnak, s nagy földgöngyök közt kellene kotorászni, ha nem szeretnénk veszendőben hagyni.

Paszuly (zöldbab) viszont van dögivel, s hogy nagyobb legyen a szaporája, én a két leánnyal elmegyek a játszóparkba, ne lábatlankodjanak a fuszulykaföldön. Marika amúgy is ki van éhezve a játékra, éppen csak odaérünk, máris hosszasan végigpróbálnak mindenféle játékeszközt: hintákat, mászókat, csúszdát, s eljutnak az óriás-csúszdához is, ahol egy roppant, zárt csövön át, meredek útvonalon kell alásiklani. Mostanáig Marika csak sóvárogva és vonakodva szemlélte a sikongva alázúduló gyerekeket, köztük Andreát is, most viszont valami váratlan bátorság szállta meg, s ő is elindult, hogy nénye után felkapaszkodják a starthelyre. Behunyt szemmel, de az élménytől felajzva sikkantva ér földet, s mint akit puskából lőttek ki, rohan ismét a feljáróhoz, egy újabb menetre... Megtört hát a jég, teljes a siker, nekem meg csak az a dolgom, hogy figyeljem őket, egyiküknek se történjen valamilyen bántódása.

Ezalatt Ilonka és Anna két nagy műanyagzacskót szednek teli zöldpaszullyal, amit aztán estefelé megtisztítok. A maradék málnából pedig sűrű lekvár készül.

Andrassew Iván a blogján bejelenti: haiku-kötetet szándékozik írni, Wanda lánya illusztrálná majd, s az anyagot folyamatosan az internetre viszi. Gondolok egyet, s magam is blogot nyitok a Szürke rímekből, amit aztán naponta frissítek.

Málnásban való békés csörtetésünk itthoni, erdei emlékeket idéz bennem, erről születik aztán a blogba kerülő alábbi rigmus:

(málnavészben, medveésszel)

*málnavészben
medveésszel
tömök magamba
gyümölcsöt, levelet, ágat*

*ha fordulok,
felmordulok
duda a szélben
utánam vágtat*

2009. augusztus 4., kedd

Igaz, hogy az időjárás jelentések korábban viharokat jeleztek, +21 fokra ébredünk. Mondhatom, rekkenő a hőség. Tipps rendhagyó módon egész nap kint szunyókált a szabadban, s csak reggel felé kezdte kaparni az ajtónál a küszöböt, amikor már nagyon éhes volt.

Ma: a textilmúzeumot keressük fel – ez még a július 22-éről elhalasztott kirándulás. A belvárosban található, a St. Patrick metróállomásnál szállunk ki, egy csinos, három emeletes házban foglal helyet, de a környék annyira teli van tűzdelve fontosabb intézményekkel, hogy első látásra alig akadunk rá.

Aki ide betér, annak jó előre tudnia kell, hogy hová érkezik. Mert amúgy, amint a kapun belépünk, az az érzésünk, mintha egy akármilyen szállodában járnánk: a recepciónál ülő hölgy, amikor egymás közti magyar szövegelésünket meghallja, örömmel vált magyarra s bár kissé töri a nyelvet, lelkesen magyarázza el, milyen látnivalókra érdemes közelebbről betérni.

A múzeum két szintjének tulajdonképpen érdekessége az alkalmi, tematikus kiállításokban van; ezek mind-mind azt demonstrálják, hogy a különféle textiltechnikákat miként lehet alkotói célokra, művészi önkifejezésre felhasználni. Egyidejűleg most egy amerikai és egy dán textilgyűjtemény, illetve a hozzájuk tartozó videóriportok tekinthetők végig, a felállított, szabad monitorokon, a múzeum többi részében az állandó kiállítások, illetve jól ellátott rövidáru szaküzlet található. A gyakorlati műhelybe érve Andrea lelkesen végigpróbálgatja valamennyi textiltechnikát, odaül a működő szövőszékhez is. (A kanadai múzeumok legtöbbször eleve számítanak rá, hogy látogatóik eredendően kíváncsi természetűek – elvégre azért térnek be hozzájuk –, és sokuknál ez az érdeklődés nem nélkülözheti az érintést, a tapintást, a lehető legközvetlenebb tapasztalást. Így szinte nincs is olyan hely, ahol valami módon ne kerítenének sort arra, hogy ne csak a szem, hanem a kéz is megtalálja a maga élményét...

Mivel a múzeumhoz közel volt a Toronto központját jelképező „Gomba”, ahogy az új városházát csúfolják, megpihentünk Henry Moore nevezetes Íjász (Archer) bronzszobra tövében, felidézve annak viszontagságos történetét is. Az absztrakt stílusban készült térplasztikát a hajdani városatyák nem voltak hajlandók megvásárolni a köz számára, mondván, hogy az nem eléggé reprezentatív. Csakhogy a lakosság más véleményen volt: közadakozásból sikerült összehozni azt a pénzt, amivel a művész fáradozását honorálhatták. Moore-t annyira meghatotta a lakosság rajongó elismerése, hogy végrendeletében munkáinak jelentős részét a torontói szépművészeti múzeumnak adta át, állandó kiállítás céljaira.

Érezni lehet, szinte valóságosan, hogy ezen a ponton lüktet a város szíve: hosszasan elnéztük az ebédidőben nyüzsgő torontóiak tarka összevisszaságát az óriási szökőkutas medence körül, amely télen átalakul mesterséges korcsolyapályává, s további ezrek keresik fel.

Bekapunk néhány otthonról hozott szendvicset, majd felkerekedtünk, hogy megkeressük Attiláék és Annáék régi lakását a Beverlyben, illetve a Henry utcában. Szépen feslenek föl bennünk a kilencvenes évek emlékei. Most látjuk, milyen siralmasá fajzott idő teltével a környék: a városháza közösségi gondozásában lévő,

történelmi levegőjű központi ingatlanok lerobbanva, felújítás után kiáltva mutogatják szégyenfoltjaikat. Mindenütt a kukákból jócskán túlbuggyant, szagos szemét díszeleg, lehullott vakolatba botlik a járókelő. Elered az eső, amiből pillanatok alatt vastagon ömlő, pergő zápor lesz, s mire találnánk egy kiugró tetőrészt valamelyik ház bejárata előtt, már bőrig is ázunk. Nehezen akar elállni, ezért kénytelen-kelletlen megindulunk a földalatti állomás felé, lesz ami lesz alapon. Az állomáscsarnokban, ahol állandó a léghuzat, lefejtem magamról átázott ingemet, s bár nem nézek tükörbe, sejtem, hogy olyan látványt nyújthatok, akár egy csatornából kimentett hajléktalan. Otthon rendre megfürdünk, asztal mellé ülve eszünk, lustálkodunk. A bőrig ázás élménye újabb „szürke rímeket” hív elő:

(bőrig ázva egy tornácról)

*bőrig ázva egy tornácról lesem
hogy szakad le a városra a felhő
kis hólyagok patakzanak tova
duzzad az árok víze megnő
talán már el sem áll soha*

2009. augusztus 5-6., szerda-csütörtök

A legutolsó kerti vacsora után, estefelé, megcsíphetett egy szúnyog (talán pók? egyéb rovar?), a csípés helyét aztán kitartóan elvakartam, de azóta is rettentően viszket és sehogy sem múlik a kiterjedt piros folt. Vazelinrel kenegetem, ideig-óráig enyhíti is a tüneteket, most meg várom, hogy teljesen felszívódjon.

Éjszakára jócskán lehűlt az idő a sok eső után. Közben Anna kertjében elkezdett érni az uborka. Tömpék, torz növések, de jóízűek. Nem győzünk betelni a valódi zöldség ízével.

Egész délelőtt egyedül maradtam odahaza. Andrea úszóedzésre ment, Ilonkák vásárolni vannak, Marika óvodában. Ezalatt szétnézek az Annák láthatóan megnövekedett könyvtárában, amely a számítógépes kuckóban, illetve az alagsori játéktérben áll. Nagy nyereség lenne a számomra, ha tudnék angolul, sok alapkönyvet fedezek föl a polcokon. Feltűnően sok a dokumentáris, életrajzi-történelmi jellegű munka.

Végül is Wass Albertre fanyalodtam. Öt évvel ezelőtt a Funtinelli boszorkányt olvastam el ugyanitt, most a Mire a fák megvélnének-re vagyok kénytelen sort keríteni. Felületes, tendenciózus könyv, minden ki van találva benne s megtévezve nagyúri göggel. Ez utóbbit végig élénken érzem a történeten, az egész szövegen.

Meglátogatjuk Ágneséket. Az Ossington metróállomástól régi, tornácos házak között kell gyalogolni, hosszú sorban szaglanak végig a frissen kiürített, maguk alá levet eresztő, legyek járta szemetes kukák. Az elmúlt hetekben szemetesszájk sújtotta a várost, ami most szerencsésen véget ért, de hiába kezdődött meg a személtelhordás, jócskán időbe telik, amíg teljesen megszabadítják a várost a szennygócoktól és a dögtemetőre emlékeztető illatfelhőtől.

Ágiék lakása – pár napja már nem csak az emeletet, de a földszintet is bérlik –, ellentmondásos érzéseket kelt bennem. Nagy szobákból, nagy pincéből áll, de mindezeket lerobbant bejáratokon, kanyargó lépcsőkön, alacsony boltozatokon átbújva, ilyen-olyan kapukon át lehet csak megközelíteni. A házhoz tartozik egy kiskert is, ahol az árnyékban felállították ugyan az ebédlőasztalt, amit körbeülünk, de alig telik el pár perc, máris megtalálnak a darazsak, s amíg csak egy falatnyi hús is van az asztalon, nem tágítanak, sűrűn mindenkit körüldonganak. Hiába gyűjtjük meg rendre a szantálfüstölőket, permetezünk riasztóvegyszert, meg se kottyán nekik.

Otthon gyors csomagolás, eljött a Montrealba készülődés ideje. Egy bőrönd és egy kézitáska lesz minden csomagunk.

2009. augusztus 7., péntek

Reggel elszaladok kenyérért, majd kiindulunk az állomásra Annával és a gyerekekkel. Óriási fejtelenséget találunk ott, ahol öt évvel ezelőtt még rend és átlátható szabályok uralkodtak. Mintha rossz felé haladna a világ, s ami jó volt benne, lassan az is meghibásodik...

Előbb a 21. sz. kapunál sorakoztatják fel a kacskaringósan kígyózó utassort, majd egy hirtelen döntéssel a 24-eshez irányítanak át, ami újrarendezi a tolongó, türelmetlen embereket. Az időseket és a gyermekeket kiemelik a sorból és egy külön váróterembe terelik, hogy az elsők között szállhassanak a vonatra. Természetesen, mi is ehhez az utolsó csoporthoz tartozunk. Anna aggódva végigjárja velünk a váróterem különféle zugait, míg úgy tűnik, hogy indulásig már nem ér újabb szervezési meglepetés.

Az utazás további részében is tapasztalni lehet a régi szabályrend sajnálatos megbomlását: a kocsikísérő már nem ül az utasok nyakán, ahogy régebben tette, hagyja őket úgy viselkedni és megnyilvánulni, ahogy kedvük szottyán... Dorvalnál is jóval hosszasan időzik a szerelvény, sokan leszállnak a repülőtér végett. Pontban 4 óra 47-kor érkezünk, Irina áll a peronon, Péter a távolabbi parkolóban vár bennünket. Kíváncsian körülnézünk új házukban, mely kisebb a korábbinál és némileg eltérő berendezésű, de az ismerős bútorok, tárgyak, díszek képesek ugyanazt a hangulatot megteremteni, mint amit Pierrefonds-ról őriztünk. Sokat beszélgetünk, majd belefáradunk a véget ért napba.

2009. augusztus 8., szombat

Szép, derűs reggelre ébredünk. Elkészítjük a reggelit, majd előbukkan Péter és sétát javasol a közeli tópartra, amely néhány utcával odébb van.

A tó a Szent Lőrinc folyóból képződik, felszíne nagyjából akkora, mint a Balatoné s népes jachtkikötővel rendelkezik.

Reggeli után Irina ültet autóba s elkalauzol a nyári vásárra, ahol a környék lakói igyekeznek túladni mindenféle ócskaságukon, amit asztalra vagy éppen a földre terítve, jó pénzért árusítanak Legtöbbjüktől távol áll a nyereszkeskedés szándéka, egyszerűen szeretnének megszabadulni a fölöslegessé vált limlomoktól. Képtelenség

fölsorolni, mi minden található ezen a pár hektáron, ahol most gyilkosan tűz a nap, ami elől csak esernyővel és ponnyával lehet meghúzódni. Mi sem tudjuk befejezni a nézelődést, pedig felér egy rendezetlen, de annál festőibb múzeummal, s félútról visszafordulunk a bejáratnál hagyott gépkocsihoz.

Pétert átmenetileg, erős fogfájás kínozza, nem beszélve a gondolatáról, hogy minden valószínűség szerint, napokon belül közvetlenebb kapcsolatba kell majd lépnie a fogorvossal.

Ebéd után kiülünk a teraszra, s osztjuk a világ sorát: halálról beszélünk, ideológiákról, középútról, rendszerekről, eszményekről. Olykor egészen magasröptűek tudunk lenni, még mi is meglepődünk ettől. Aztán hirtelen beleununk a világmegváltásba (amely láthatóan nem tart ránk igényt) és lemegyünk a műhelybe, ahol Péter megmutogatja egymásra stószolt munkáit. Ezúttal a művészi foglalatossága kerül terítékre...

Péterék háza számomra azért fantasztikus, mert telis-tele van jelentésszerű alkotással, tárggyal. Mindennek van valami szemantikai szerepe, például annak az ócska zsáknak is, mely a falon lóg kifeszítve, s amelyet valamikor valóságos, csatakosra izzadt, görnyedt háta cipeltek föl ismeretlen hajókra vagy szállítottak ki a partra gabonával, egyéb áruval degeszre tömve. A történelem mint műtárgy – mintha erről szólt volna az egész szombat a zsidvásáron és idehaza is.

Esti lefekvés előtt még megnézzük a szombati utolsó híreket a tévében: Egy kis repülőgép összeütközött egy helikopterrel a Szabadság-szobor közelében... 25 éves a Cirque du Soleil... Eltemették a száguldó autón egyensúlyozó kanadai nőt... Szinte mind felfújtt álhírek. Nyár van, szombaton amúgy is áll az élet s a politika is pihen.

Péteréknél különösen meglódul verselgető kedvem. A Szürke rímekből négy, jellegzetesen náluk született darabot is fel tudok mutatni:

(drága errefelé)

*drága errefelé a paradicsom
és még drágább a paprika
nem illatozik a bazsalikom
de épp úgy elporlik itt is a
világok legjobbika*

(zsák lóg a falon)

*százados zsák lóg a falon egymaga
érzik még rajta a búza szaga
hátán folton folt csupa könny
felitta a szürke közöny
nem cipeli már többé senki se
tegnapi súlya ma könnyű pihe*

(az ócskaságok körbe vándorolnak)

*az ócskaságok körbe vándorolnak
ma nálad holnap nálam porosodnak
és lesz belőlük lassan antik holmi
ami előtt muszáj majd meghajolni
szép lassan ránk is patina rakódik
s leszünk megannyi rozsdás húsdaráló
- antik holmik*

(pók szalad...)

*pók szalad a falon mellette
vörösen izzik a kivetített idő
hol a lassan vánszorgó percet nézem
hol meg a pókot mely sző mindegyre sző
és egyiknek sincs vége mert túl az időhatáron
megtanulunk lógni egy pókfonálon*

(Ez utóbbi már átvezet a következő nap, vasárnap hajnalára, amikor nagyon korán megébredtem és hogy ne unatkozzak, a pók megfigyelésével foglalkoztam.)

2009. augusztus 9., vasárnap

Pókfizetés közben az jár az eszemben, amit egy barátom nemrég bizalmasan a fülembe súgott, és azóta, mint sűrű árnyék, időnként visszaúszik kedvem egére: szép az én ügyködésem a román költészet körül, de számítsak rá, hogy magyar körökben ez nem szül jó vért, nem kelt kimondott szimpátiát irántam... Azt próbálom eldönteni magamban, hogy ha így is lenne, számít-e ez egyáltalán valamit az én szememben, vagy nyugodtan tehetem magam angolnak s hagyjam leperegni magamról? Felidézem magamban a mára jócskán megcsappant műfordítói gárdát. Szinte minden jelentős erdélyi költőnk valamikor beállt a sorba... Hja, akkor még jól fizetett a műfordítás, megélhetési forma volt! Fél kézzel meg lehetett keresni vele a mindennapi betevő falatot. Nevek nélkül is tudhatjuk, hányan vészeltek át letiltásokat, állástalan, nehéz éveket egy-egy román (ehhez korábban az orosz is hozzátartozott) mű lefordítása révén, amit nem egyszer jobban megfizettek, mint az eredeti munkát. Ma viszont – mosolygok magamban -, amikor már én is belevágtam a fejszém a kemény fába, a fordító jobbára csak a munka örömeivel és izgalmával maradt. Nem csoda, hogy kiürül körülötte a préri, és nő az ellenszenv, elhangzik a nyugtalanító kérdés: ha nem pénzért fordít, akkor ugyan miért?

Tízkor nagy nehezen felcihelődünk és elmegyünk a Vaudreuil-Dorion-i templomig és temetőig. A várost 1700 tájékán alapítják, a templom 1776-ból való. Tipikus, angol modorú kisváros. A templom védőszentje St. Michael. A közelben park, a tó partján, egy fűzfa mögötti csilitban gyanús találkahely – legalábbis, úgy hírlík, ide járnak a homoszexuálisok... (Akkor mi most éppen a kivételek vagyunk...)

Ebéd, délutáni pihenés, majd egy utolsó, hosszú beszélgetés a teraszon, míg ránk esteledik és beköszöntenek a seregestől érkező szúnyogok. Nem mondjuk ki, de sejtjük: kicsi a valószínűsége annak, hogy még egy ilyen közvetlen eszmecserére le tudjunk ülni. Mindenki ismeri a saját belső óráját, amely állandóan ketyeg, figyelmeztet múlt időre...

2009. augusztus 10., hétfő

Reggel szitáló esőre ébredünk. Minden az előre leszögezett menetrend szerint megy: reggeli, csomagolás, uzsonna pakolás. Péterék későn feküdtek le – továbbra is az éjjeli munka hívei –, nehezen kelnek. Érezhető feszültség vibrál a levegőben: mi attól tartunk, nem érünk ki időben az állomásra. A szorongás aztán, akaratunkon kívül, fatálissá növekedik, amikor a dorvali állomás közelében az útépítés miatt elterelik a forgalmat, de az ideiglenes letérőhöz elmulasztottak jelzést tenni, mi emiatt összevissza cikázunk, keressük az állomáshoz vezető terelőutat, csak az állomás épületét látjuk, hol az egyik irányból, hol a másiktól tűnik fel, de mindegyre akadály állja utunkat. Irina egyre idegesebben vezet, ha gyalog vágnánk neki az utolsó pár száz méternek, talán gond nélkül átgázolhatnánk a telkeken, földutakon, de a gépkocsi közlekedésnek megvannak a szabályai. Végül megcélozzuk a kissé odébb található kisállomást, s a sínek mentén, erőltetett menetben, valahogy a nagy állomás szomszédságába jutunk. Tíz percünk maradt a vonat érkezéséig, miközben fújtatva befutunk a peronra. Gyors búcsúra is alig van időnk, felpattanunk az érkező szerelvényre, s ülőhelyet keresünk. Valamennyi ablak melletti ülés foglalt, így csak egymás mögött találunk helyet. Némán nézzük a tájat, az érkezésre gondolunk. Útközben belerohanunk egy heves zivatarba. A vagonon csak úgy pereg a víz lefelé, az egész világ merő vízpermet, az autósstrádán hömpölyög a víz, aztán kiérünk a viharzónából és újra süt a nap...

Mikor kilépünk a vagonból (odabent természetesen mindvégig működött a klíma-berendezés), valósággal fejbe ver a kinti hőség. WC-t keresünk, mert még időbe telik, amíg a földalattival hazaérünk. A lejáratnál Ágnesbe botlunk, de nem véletlenül, kimondottan elénk jött, hogy találkozzék velünk. A Bloorig együtt utazunk, ott ő kiszáll, mi tovább megyünk. Már közel járunk Annáékhoz, amikor Annát látjuk az utcán felénk jönni: miért nem vesszük fel a telefont? – kérdi. Négyyszer is telefonált már, tudni akarta, miként boldogulunk...

Egyszerűen nem figyeltünk oda, mondtam, és ezzel újra itthon voltunk. Várt az estebéd.

A délelőtti kalandról a Szürke rímek is őriznek néhány sort:

(közel a célhoz)

*közel a célhoz szinte látni
hol fut be értünk a vonat
útlezárás útigazítás
csukott sorompó bólogat*

*csak néhány lépés lenne és nem érted
miért nem nyúl a szerencse érted
tilosból nézhesd a jövőt
a feléd robogó pontos időt*

2009. augusztus 11., kedd

A napokban kinyomtattam a torontói városközpont részletes térképét, hogy ha felkerekednénk várost nézni, legyen egy biztos kalauzunk. Úgy látszik, ma jött el ennek az ideje...

Az időjárás kellemesen borongós, esőbe hajló, de azért meleg. Annáék ezúttal megkockáztatják az elnapolt állatkerti kirándulást az óvodával. Marika elsőnek ébred, akkora benne az izgalom, hogy szóra se méltat engem, büszkén lépdél a fürdőszoba felé.

Pusztai Péterékkal rövid levélváltás: szerencsésen megérkeztünk, az állomási tévelygés pedig ahhoz kellett, hogy felejtethetlenné váljék az elválásunk.

Tíz óra előtt pár perccel nekivágunk a városnak. Előzetes terv szerint már tudjuk, hol szállunk le, körülbelül meddig jutunk el, mit nézünk meg stb. Menet közben még alakítottunk az elképzelésen: az elején komótosabbak voltunk, majd közbeszólt a nehézkes közlekedés (a parlament épülete körül pokollá vált a gyalogosok élete, alig van gyalogátjárás), fülledt és sűrű meleg ereszkedett a városra, a végén már nem a látnivalók foglalkoztattak, hanem a kevés árnyékos oldal, ahol a tavak felől érkező szél némi enyhet jelente. A kikötőig tervezett utat már nem vállaljuk be, mert eléggé elfáradunk, így is három óra lesz, mire otthonasztalhoz ülünk.

A megtett útvonal, vázlatosan: indulás otthonról – Wellesley megálló – Queen's Park – Parlament – College University Toronto – Beverly utca (ahol egy ideig Ágnesék és Annáék is laktak) – Henry utca (Attiláék volt lakása állt itt) – Mc Caul – Simcoe – Queen sugárút – University sugárút – Union szálloda (itt a vasútállomás) – hazafelé földalattival.

A térképeknek jó hasznát vesszük, a végén könnyűszerrel igazodtunk el az utcák tömkelegében. Lényegében ugyanazt az utat jártuk be, mint a textilmúzeumban tett látogatás után; most minden barátságosabbnak tűnt, mint a megázásunk idején. Megpihenünk egy kis templomnál, Anna gyakran járt ide sétáltatni Andreát, amikor az még csak csecsemő volt. Hiszen csak itt laktak, a szomszédban... A romos állapotú templom udvara elhanyagolt, vadul benőtték a virágok, gyomok. Még a padon ülök, amikor már tudom, hogy a helyszín a Szürke rímek-be is bekerül...

(a repkény alatt)

*a repkény alatt megroskadt a templom
tornya inog ez hát az enyészet
előbb a hit vonult ki innen észrevétlen
magára hagyva rútot az egészet*

Az Ontario Múzeum tájékán nem ismerek a környékre, pedig 1994-ben többször is visszatértem oda pihenni, kikapcsolódni, szépséget magamba szívni. Azóta bővítették a múzeumot, még jobban kiemelkedik a környezetből, modern vonalai sehogy sem illenek az enyhén klasszicizáló, békebeli stílushoz. Mellette, magas talapzaton furcsa fémalakzat, rajta a rozsdás felirat: *Imperfect Paradise*. Szerzői szignó nyomát sehol sem találom. Később tudom csak meg az alkotó nevét: John McEwen. És Szürke rím is születik róla:

(acélos rozsdás csillagboltozatban)

*acélos rozsdás csillagboltozatban
ahány érintés annyi kapcsolat van
ki belül kerül mint boltos a kárban
fogoly a lehetetlen paradicsomában*

Annáék minden kellemetlen esemény nélkül megúszták az állatkerti kirándulást, a gyerekek még aludtak is egyet utána az óvodában. Andrea, aki szintén a kirándulókkal tartott, segített az óvónőknek lefektetni a felajzott kicsiket. Mire hazajöttek, sikerült befejeznem a terítést, véglegesítjük az estebédet és valamennyien asztalhoz ülünk a nappaliban. A gyerekek nagyon szeretik, hogy amióta itt vagyunk, az esti étkezést a konyhából átköltöztettük a szobába s családi eseménnyé avatjuk.

2009. augusztus 12., szerda

Délután az Ontario múzeumba készülünk, Andreával. Ő még sosem járt benne, sokat hallott már róla, az ott őrzött páratlan művészi alkotásokról, én is meséltem neki róla egyet s mást, példának okáért azt, hogy első kanadai utazásunk során milyen kellemes órákat töltöttem a termeiben. Most hirtelen ő is kíváncsi lett rá. Kinevezem útikalauznak avégett, hogy a közlekedési eszközökkel biztosan vegyük az irányt.

Az interneten elérhető nyitászrendből az derült ki, hogy ma délután öttől este 8-ig ingyenes a tárlatlátogatás, expedíciónk tehát az oda-vissza utazással együtt legalább hat órát vesz igénybe. Legjobb lesz, ha uzsonnát (vacsorát?) is pakolunk magunknak, aztán csak találunk a múzeumban vagy a környékén egy zugot, ahol el is fogyaszthatjuk.

Kiadós, heves zápor után, fülledt hőségben indulunk útnak. A földalattiban szerencsénk van a klímaberendezéssel, annál rosszabb, amikor ismét a felszínre bukkanunk a kínai negyed tájékán s Toronto délutáni zűrzavarában araszolunk a zsúfolt járdán, a lépcsőben haladó gépkocsikat kerülgetve.

A múzeum előtt, már messziről látjuk, több száz méteres, sűrű embertömeg kígyózik, hullámoz és viselkedik fegyelmezetten, beszélgetésbe felejtkezve, zsolozsmázva. Elég gyors ütemben teszünk egy-egy lépést, egyre közelebb a bejárathoz, egyenruhás múzeumőrök figyelik árgus szemmel az ajtón besodródókat. Senki nem szól hozzánk egy szót sem, de az ajtón- és a lépcsőkön álló megfigyelők csupa szem és fül, azt

hiszem, egyetlen mozdulatot se mulasztanak el, közben az ezüstös, nem túl feltűnő térfigyelő kamerák is hangtalanul tekergetik a nyakukat.

A szépművészeti múzeumhoz tartozónak tudják a bejárattal ellentétes oldalon álló Grange (kúriát, udvarházat jelent) múzeumot, amit Toronto legrégibb téglalapú épületében rendeztek be. Az 1817-ben emelt, lakóháznak készült kúriaépület szervesen illeszkedik a galéria fő szárnyába, s a város életében döntő szerepet játszó Boulton család tulajdonában volt. Valamikor egymaga volt a szépművészeti múzeum, amely rendre kinőtte eredeti székhelyét, s akkor emelték a mostani múzeumépületet. A „grange” most lakástörténeti múzeumként mutatja be, hogyan és milyen körülmények között élt egy tehetős kanadai államalapító polgár.

Andreának végtelenül tetszik, nem csupán a labirintusos útvonal, amit választok, hanem a falra aggatott, a termekben kiállított értékbőség. A két és fél óra alatt, ami rendelkezésünkre áll, alig loholtunk végig két emeletet, s csak a prospektust böngészve jövünk rá, hogy még mi mindent szalasztottunk el. Sokat időzünk a számomra is új csarnokokban: 1994-hez képest például a fotó is meglegelte méltó helyét a szépművészetek e tárházában. (S nem is akármilyen trófeákkal! – bár legtöbb odaillő kiállítási tárgy egyelőre ideiglenesen, vendégségben tartózkodik itt...)

Ha már vacsorát is pakoltunk, el kéne fogyasszuk – nógat Andrea, aki amikor éhes, olyan jóízűen tud falatozni, hogy már csak a látványtól is megjön az ember étvágya. Egyetlen diszkrét privát helyiségnek a mosdóval párosított illemhelyek tűnnek, de oda valahogy mégse ülnénk be falatozni. Andrea szétnéz kissé a folyosón és felfedez egy, az alagsorba vezető lépcsőt. Lemegyünk s a múzeumhoz tartozó műhelyekhez érünk. A tág előcsarnokokban és folyosókon beszélgető fiatalok, házi kiállítást rendeznek be éppen: kiderül, hogy a múzeumi képzőművészeti oktatásra járó tanfolyam hallgatói állítják ki munkáikat. Szívesen látnak bennünket is, mint névtelen látogatókat, becsületesen végig is nézzük az ígéretes alkotásokat, belelapozunk a kiállított házi folyóirat összegyűjtött számaiba is, vigyünk csak haza belőlük, nógatnak többen, ingyen van. Láthatóan tetszik nekik a nem várt érdeklődés. Andrea minden további nélkül szóba elegyedek az egyik tanfolyamvezető idősebb hölgygel, figyelem őket: mintha két felnőtt, egyenrangú ember cserélne eszmét. A hölgy igen komolyan és felnőttnek kijáró tisztelettel kezeli az alig 14 éves kislányt (kislányt? de hiszen nővére már majdnem akkora, mint én...), a „kislány” pedig úgy tárgyal vele, mintha a nagyobbik testvérével beszélgetne. Csevegésük végeredménye az, hogy a hölgy maga után szólít bennünket, s kinyitja az egyik műhely bezárt ajtaját, majd a bent lévő, alacsony rajzasztalokat körülvevő padokra mutat: foglaljunk helyet, és – jó étvágyat! Kér, hogy amikor távozunk, oltsuk el a villanyt és hagyjuk az ajtóra kattanni a biztonsági zárat, amikor befejeztük.

Andrea elégedetten mosolyogva lesi rajtam a hatást, majd ügyesen kiteregeti az asztalra a magunkkal hozott papírszalvétákat, kirakja az ételes dobozokat, majd nekilátunk a falatozásnak. Vigyázunk, hogy ne hagyjunk magunk után szemetet, s mire megköszönhetnénk a vendéglátást, a tanfolyamosok már elvonultak valamerre, csak a folyosói lámpák hunyorognak, jelezve, hogy közel a záróra, ideje kiüríteni a múzeum épületét.

Annyira az élmények hatása alatt tartunk hazafelé, hogy nem vesszük észre: a metróállomáson ellenkező irányba ülünk fel a szerelvényre, s csak néhány megálló után tűnik fel, hogy rossz útvonalat választottunk.

2009. augusztus 13., csütörtök

Ágnes húgom lánya hívott meg ebédre. Ahányszor Torontóba jövünk, mindig megpróbáljuk ápolni a (nagy)családi kapcsolatokat is. Kis Ágnes valamivel fiatalabb Annánál, első unokatestvérekként következetesen kapcsolatban állnak egymással, kisebb-nagyobb kihagyásokkal. Mindketten anyák, akad elég házi elfoglaltságuk... Előtte még virágot, kenyeret vásárolunk, a dolláros üzletben csokiból készült pénzimitációt veszünk egy jókora zacskóval a gyermekekre gondolva, az „aranytallérok” vidáman csillognak a napfényben.

Naponta többször inspekciózunk az Anna kiskertjében. Ilonka kapál, öntöz benne, én Marikával csak időnkénti őrzőjáratot tartunk, s ha valami rendellenességet észlelünk, jelentjük a felsőbb „hatóságoknak” – Ilonkának vagy Annának. Gyönyörű paradicsomtermés ígérkezik. Kissé megkésett ugyan, és talán augusztus vége lesz már, mire szüretelni lehet belőle, de öröm látni, mint roskadoznak a paradicsomtövek a bő termés alatt. Fejlődnek mellettük a csípős paprikák is, a mai égbolt felhőtlennek ígérkezik, 28 fokot jósolnak délre. Napfényre pedig most igazán szükség van.

Indulás előtt még lekötöm Marika figyelmét, hogy türelmetlenségét csillapítsam. A legnagyobb hőségben kerekedünk fel, s mintegy félórányi gépkocsizás után nagyjából hasonló, enyhén elhanyagoltabb vidéki villanegyedbe érünk, mint az Annáéké. A közművesítés itt csak halvány árnyéka a North Yorkban megszokottnak. (Észrevehető, hogy minél közelebb esik valami a központhoz, a belvároshoz, annál jobban lesilányodik, kopottassá, használttá vedlik.)

Kis Ágiék háza, amit bérelnek, kétszintes: a felsőn lakik Kis Ági, a férje, Angeló és a kislányuk, az alsó szinten Gyuri, Ági apja, aki végre feladta magányos függetlenségét, s úgy döntött, hogy elfogadja a lánya javaslatát, hogy költözzön velük egy házba. Az udvaron terítették asztal, s hamarosan megérkezik Ágnes is, fiúunokájával. Az asztal árnyas fa alatt áll, kellemesen elüldögélünk körülötte, a gyermekek – akár egy óvodában, mert van belőlük egy pár – ide-oda rohangálnak, a beszélgetés hevében olykor meg is feledkezünk róluk, bár Gyuri a fél szemét rendszerint rajtuk tartja. Sophie-val, a legkisebbel nincsen baj, ő még kocsiban ül vagy a felnőttek ölében mászkál s nyúlka az asztalra kerülő tálak felé, de Marika és Sacha egyik pillanatban még itt vannak, a következőben már ott tűnnek fel. Kiismerhetetlenül cikáznak. A hangadó persze a fiúcska, egyik csínyt a másik után követi el: elbújik a nagyapja szekrényében, kilyukaszt egy, a kiskertben a Halloween ünnepére kiszemelt, még növekedésben lévő díszfát, Marika pedig mindenben szeretné őt utánozni. Hiszen olyan imponáló. Annyira „férfias”!

Mindezeket leszámítva, az ebéd jól végződik, jó lenne még sokáig az árnyékban üldögélni, de elálmosodunk, ideje hazakocsikázni. Otthon, ahogy rendre leszáll az este, hozza meg az enyhülést és az életkedvet is.

2009. augusztus 14., péntek

Ma elvileg itthon, Gabi kivételével. Beszélünk Péter fiunkkal. Ezért délelőtt itthon kell maradnunk, az időeltolódás miatt. Annyi esemény zsúfolódott össze az eltelt két hét alatt, hogy füzetből olvassuk fel azokat, különben honnan emlékezzen az ember mindenre?

Budapesti hírek: Attila új szenvedélynek hódol: repülni tanul, motoros kisgépen. Majd kifaggyatjuk részletesebben, amikor hazafelé tartunk. Tisztelem és egy kicsit irigylem is azért, hogy egyik gyermekkori álmomat merte valóra váltani. Esetemben a tériszony szólt bele abba, hogy a szenvedély csak a képzeletemben bontakozott ki, akár csak a hegymászás.

Ilonka megsütötte ittlétünk második mézes tésztáját. Nagyon ért hozzá, jól be is gyakorolta, s Marika névnapja jó alkalom arra, hogy az unokáknak – de a felnőtteknek is! – kedveskedjék. Örömet jelenthet neki az, ha látja, miként vetjük rá magunkat a süteményre. Marika nem hagy kárba veszni egyetlen percet sem: alig készül el a mézes, ő már kiköveteli a kóstolót. Hiába magyarázza Ilonka, hogy ennek még puhulnia is kell, ami egy-két napba beletelik, ő csak zavartalanul nyújtogatja a kezét, majd miután kikönyörögte az adagját, lelkesen mondja, hogy nem baj, mert neki így is jó...

Lélekben már a holnapi utazásra készülünk. A Niagarát ezúttal se lehet kihagyni. (Ez egy kicsit kanadai utazásaink kabalájává is vált... Különben Annáék minden évben, legalább egyszer elzarándokolnak a vízeséshez, talán a közös emlékek okán is.) Tervünk az, hogy legkésőbb 9-kor elindulunk, hogy még a nagy hőség előtt a Niagarához érjünk.

Anna süt-főz mindenfélét, Gabi vinetét készíti, én meg Marika körül téblábolok, üldögélünk a félárnyékban a tornácon. Elnézzük az udvaron és a kerítésen zavartalanul szaladgáló mókusokat. Annyira szemtelenek, mintha mi bitorolnánk az ő területüket, s köszönjük meg, hogy egyáltalán elviselnek bennünket. (Valami igazság is volna benne, ha így gondolkoznának...)

A Szürke rímeket különben ők se ússzák meg (olyan ez a versfüzet, mint a Noé bárkája: minden belefér).

(mókusok lesnek)

*mókusok lesnek minden ágról
mint mozdulok és rezdülök
körben csupa izzó szem világol
mit bánom én tovább ülök*

2009. augusztus 15., szombat

Mária napja. Úgy határozunk, hogy nem csak Marikának adunk ajándékot, hanem Andreának is, hiszen most még mellettünk vannak, megtehetjük. Távolból csak a szimbolikus gesztusokkal kell beérnünk. Adunk nekik húsz-húsz dollárt, költőpénz-

nek. Ami nem nagy pénz, de nem is kevés. Tárgyajándékot, édességet nem érdemes vásárolni nekik, hiszen gyakorlatilag mindenük megvan. Az alagsor csak úgy roskadozik a minden rendű és rangú, porosodó játékok alatt.

Rekkenősegre ébredtünk. Ilonkával hamar elkészülünk, várjuk, amíg a többiek elrendezik magukat. Az indulás végül is csak 10-kor sikerült, még volt időm kenyeret hozni, szendvicseket készíteni. Kánikulában haladunk az autósztádán. Gyakoriak az átépítések, a sztádabővítések, mindegyre vissza kell fogni az iramból, ráadásul a szombati csúcsforgalomba is belekeveredünk, végül lépésben haladni kényszerülünk. Egy idő után a légkondicionálót is muszáj bekapcsolni, bár egyikünk sem szívleli. Marika nyűgös, többször is meg kell állnunk, mert úgymond kisdolgoznia kell, de gyanítjuk, hogy ez amolyan pótcselekvés nála.

Végre, begördülünk a vízesés menti főútágyra! Parkolás végett ugyanoda tartunk, mint öt évvel ezelőtt, de most távolról sincs akkora zsúfoltság, mint annak idején. A parton erősen fúj a szél, a vízpermetet messzire sodorja a vízesés fölé, a sétány több méteres sávban olyan, mintha apró, szitáló eső mosná megállás nélkül. A levegő párás, fátyolos, a víz kicsapódik a bőrre, a ruhára, a hajra, a szélvédőkre, szemüvegekre, a hevesen tűző nap fénye pedig megtörik a vízesés fölött, jókora szivárvány ívét rajzolva az égre. Aki csak él és mozog, fényképezi, filmezi, a jelenség nem zavartatja magát, sokáig kitart, ha nem látnánk a saját szemünkkel, azt mondanánk, hogy giccses üzleti hatás az egész, de hinni kell a szemünknek, és bölcsen elkönyveljük, hogy a giccs is az élet elidegeníthetetlen része.

Osztjuk-szorozzuk, ki milyen látványosságra nevez be szívesen. Megkockáztatnánk a hajókázást, de még a vízesés alá bújást is, viszont oly hosszú sorokat kellene kiállni, hogy ebben a hőségben senki se vállalkozik rá. Inkább vásárolunk egy-egy adag (vigasz)fagylaltot, egyszerűen csak sétálunk, fényképezkedünk. A Niagara akkor is Niagara, ha távolról csodáljuk.

Visszaúton, további „vigasztalásként”, beülünk egy kávéházba (az egész Kanadát sűrűn lefedő Tim Hortons-féle hálózat egyik egységébe), ahol nagyon jó amerikai fánkot forgalmaznak és a tejeskávéjuk is közkedvelt. Odaadjuk a lányoknak a pénzt. Marika mostanig nem is igen tapasztalhatta, milyen az, amikor valakinek pénze van, s elfogódottan forgatja a kezében, láthatóan nem tud mit kezdeni vele. Andrea arca felderül, messziről lerí róla, hogy az ő láthatatlan könyvelésében a bankjegy máris megtalálta a rendeltetését.

Az autópályán, félúton hazafelé, egyszerre csak leáll a forgalom, senki nem tud semmit, állunk, várunk. Gabi gondol egyet, Oakville-nél letér a főútról és némi kerülővel, alvóvárosokat keresztülszelve, valahogy hazavergődünk. Tiszta szerencse, hogy megszabadultunk a dugótól!

A bérelt autót ki kell használnunk, ezért másnap a Huron-tó környékére tervezünk kirándulást. El vagyunk csigázva, de annyi erőm még van, hogy térképen bemérjem a Huron-tó környékét s utána nézzek, milyen jellegzetességek kötődnek hozzá. Olvasmányaimból annyit már tudok, hogy jellegzetesen indián vidék, a tóparti városok némelyikében még ma is élnek csekély létszámú indián közösségek... Feltámad bennem a gyerekkori indiánregények és -történetek romantikus világa, fokozott kíváncsisággal készülök a vasárnapi kirándulásra, elalvás előtt még egy négysorosral gazdagodik a Szürke rímek:

(lábujjhegyen az indiánok)

*lábujjhegyen az indiánok földjén
ki tartja észben a derék huronokat?
egy üveg ginnet a hónuk alatt
kínálgatják a túlvilági rokonokat*

2009. augusztus 16., vasárnap

Ha a végéről kezdeném a beszámolót, így foglalnám össze: zsúfolt, ám derűs nyári nap. De mégis az elejéről kezdem...

Mikor reggel lementem a konyhába, mindenütt a készülődés és a csomagolás apró, de látható, izgatott jelei fogadtak, innen sejtettem, hogy tényleg elindulunk a Hurontóhoz.

Indulás előtt még két kenyeret vásároltam, hogy mire megjövünk, ne maradjunk éhen. Korábban elkészültünk, mint tegnap, pedig Gabi és Andrea még bűvárfelszerelést is csomagoltak.

Odaúton, bár az autópályát egyáltalán nem lehetett néptelennek mondani, eléggé jól haladtunk, 12-re Midlandban voltunk, még hozzá a kikötőben, ahonnan a népszerű sétahajókat indítják a Georgian-öböl szigetei körül. A minden utcasarkon megtalálható prospektusok szerint mintegy 30 ezer szigetecskéből és kisebb-nagyobb sziklazátonyból áll a körülbeli látnivaló, a mérgesen töfögő motoros hajó jókora kört ír le a tavon. A gyakran látogatott és nyaralókkal, pihenőházakkal, tanyákkal sűrűn benépesített vidék az észak-kanadai gleccserek lecsúszásából és lemorzsolódásából keletkezett, látványos tó- és szigetrendszer, amit a szél és a jég, a nagy hőmérséklet különbségek továbbra is állandóan alakítanak. Olykor az édesvizű tó hatalmas, több méteres hullámokat is vet, mintha ki tudja, mekkora tenger volna, fövényes partjai a kanadaiak kedvelt fürdőhelyei közé tartoznak. Amúgy is tódul errefelé a turistanép, hiszen Huroniának a kellős közepén járunk, amit francia telepések fedeztek föl első ízben, az itt élő legnagyobb, Mexikótól északra található indián népcsoporttal (kb. 30 ezer lélek), a huronokkal egyetemben.

Kétséges, hogy belefér-e egyáltalán a mai programba a huron néprajzi múzeum meglátogatása is (ha nem, hát egy másik alkalommal kerítünk rá sort), de plakátjait és eligazító tábláit lépten-nyomon felfedezzük. Ezek tudunkra adják, hogy a múzeum keretén belül újjáépítették a valamikor itt található missziós telepet, ahonnan úgymond a megszállók szerzetesei megszelídítették a rézbőrű „vadakat”. Itt található ugyanakkor Kanada legrégebb fennmaradt indián temploma is.

A Huronia Múzeumnak amúgy, magyar vonatkozásai is vannak. Élt ugyanis nem olyan rég Kanadában egy európai képzőművész, aki arra tette fel az életét, hogy márpedig ő az indiánok festője lesz: régen volt életük, néprajzuk megörökítője, föld mélyére süllyedt nyomaik felfedője. Ahhoz, hogy valóságosan is a festőjük legyen, egyúttal régésznek is kellett lennie Kocsis Ivánnak, aki 1956 után emigrált Kanadába.

Az újpesti születésű (1933), grafikus képzettségű művész új hazájában letelepedve szenvedélyesen megkedvelte az indiánok világát, tiszta szívvel vallotta, hogy Kanada földje tulajdonképpen az ő szabad világuk, csak az Európából érkezettek szorították le őket a pástról.

Amit az indiánokról ma már nem tudunk, azt sok esetben a lelkes földfoglalóknak, az úttörőknek „köszönhetjük”. Mert sok nyomot sikerült nekik akarva-akaratlanul, de végérvényesen eltüntetniük. Amit még tudunk, az olyan emberek kései lelkiismereti fellángolásának műve, mint a Kocsis Iváné, aki haláláig (2008) egyre-másra készítette indián tárgyú munkáit, válaszolt az ilyen irányú közösségi és állami megrendelésekre. Rajzai, festményei, makettjei, maszkjai ma ott vannak az Egyesült Államok és Kanada vezető múzeumaiban, de nem hiányoznak az indián (maradék) önismeret éledező intézményeiből sem, mint a midlandi Huronia Múzeum. Nem egyszer a munkáiból befolyt összeg a csappant számú indián lakosság és társadalom kultúrájának fenntartását, átmentését szolgálja. Az indiánokért élő Kocsis Iván szívesen rajzolt úgynevezett történelmi tablókat, felidézve az indián történelem különféle alakjait, vadászokat, harcosokat és békés törzslakókat. Az ilyen történelmi felidézések ma már többé-kevésbé sántítanak, ugyanis a jelenkor emberének inkább arról beszélnek, hogy miként élte túl a hódító ember a földjét védelmező indián népesség harci cselekményeit, s csak „mellesleg” mutatnak be néhány, az őslakosok életére vonatkozó utalást is...)

A Huron-tó mai felszínén már nem indián kenek siklanak, hanem csinosabbnál csinosabb, nem kevés pénzbe kerülő jachtok, veszettül száguldó vízijárművek fecsegnek, sivalkodnak a régmúlt világot szemfedőként elborító hullámok között. Úgy hánykolódik nyomukban a víztükör, mintha ki tudja, milyen tengeri szörnyek szántának keresztül-kasul.

Mikor a kikötőbe érünk, Anna fürgén kiszökik a kocsiból és a mólóhoz szalad, majd kétségbeesetten integet: igyekezzünk, mert pár perc múlva indul a soros sétahajó, amit ha elszalasztunk, értékes órákat veszítünk, felborul a nap hátralévő részére tervezett egész program.

A *Miss Midland* névre keresztelt vízi alkalmatosság volt olyan kedves és megvárta, amíg kapkodva kipakoltunk minden szükségességet a gépkocsiból, felmentünk a fedélzetre és elhelyezkedtünk a gyéren benépesített alsó fedélzeten, ahol kellemes árnyék honolt. Az utasok többsége a nyitott, felső fedélzeten sütteti magát a nappal, ahonnan 360 fokos szögben körbe látni, a legtávolabbi horizontig, de nekünk most többet ér az árnyas tető, mint a messzeség illúziója. A perzselő napról bemenekülve pihegve élvezzük, hogy a köteleit eloldozó Miss Midlandot a tavi szélfutatok simogatják, s vele együtt bennünket is. De alig néhány métert haladunk csak az öböl belseje felé, a motor hirtelen rükkvercbe kapcsol és lomhán visszatolatunk a móló mellé... Az ok: kéttucatnyi kirándulóból álló kirándulócsoporthoz érkezését jelezték telefonon a kapitánynak. A hajón jócskán maradt még hely, tehát hajrá, mindent a vendégekért! Bevárjuk a parkolóba befutó autóbust, a buszról lekászálódó, eléggé ráérősen ballagó – nyugodtan mondhatom, éppen hogy vánszorgó – turistákat, amint szotyogósan fellépkednek a hajópallón és egyből benépesítik az alsó fedélzetet, felélénkülnek, hangoskodnak, helyezkednek, nagyokat nyérítenek valamelyikük egy-egy szellemesebb beszólásán. De hát senki nem siet sehová, az extra bevétel jól jön a

hajókázást lebonyolító vállalkozásnak, hát még, amikor kiderül, hogy a turistacsoport költségeibe a fedélzeti ebédet is belefoglalták, s a hirtelen buzgósággal megszállt személyzet rendre kezdi kihordani nekik a szokásos gyorsételeket, hozzá kólákat és egyéb üdítőket...

A többi utas néz – és nagyokat nyel. Vagy ha annyira kíváncsi, maga is rendel a hajókonyhán egy adagot. Amit aztán jó pénzért felszámítanak neki.

Végre, elindulunk. A kirándulócsoporthoz csámcsoport, mi pedig merően félrenézünk.

Csendes, nyári szemlélődéssel eltöltött, két és fél órás hajókázás következik, nincs benne semmi rendkívüli, az ember mégis szabadnak érzi magát, mert messzire elláthat, ide-oda járkalhat a két fedélzeten, megállhat a hajóorrban, s a végtelenségig elnézheti, mint hasítjuk lassan, de biztosan a kék vizet. Mikor ott megunja, ugyanezt megteheti a tatnál, ahol a motortól fortyogó víz zubog és a hajó keltette hullámok elindulnak a messzeségbe. Gabi Andreával és Marikával filmezik a látványt, én szótlánul üldögélek. Ha találkozunk egy-egy vízi járművel, kölcsönös integetésekkel jelzünk egymásnak – adott ponton mindenki integet mindenkinek, mintha egy nagy közös játszótér lenne a világ...

Egyeseknél lassan a tengeribetegség jelei jelentkeznek. Egy fiúcska látványos görcsökben fetreng, majd mindent kiad, de attól sem csillapszik, holmi pasztillát diktálnak belé, aztán az üléseken elnyúlva kucorog, ahová végigfektették. Az erősebb gyomrúak, értetlenül bámulják a történeteket. Arra gondolok, mi történne, ha nem ilyen kis, fodrozódó hullámocskák, hanem több méteres víztüremlések dobálnák lefelé a hajót, amely szemmel láthatóan kiszolgált, lestrapált jószág?

Később sikerül megörökítem ezt a derék „Miss”-t, a Szürke rímek egyik újabb darabjában:

(a kikötőből kifutó hajó)

*a kikötőből kifutó hajó
visszatért
egy csapat lemaradt
utasért
a babonásabbak sűrűn vetették
a keresztet
a matrózoknak mindez csak húzd meg
és ereszd meg*

Marika láthatóan elfárad, egyik pillanatról a másikra sírós kedve lesz, maga sem tudja, mitől, belealszik a rosszkedvébe. A hajóút utolsó 20-25 perce már türelmetlen várakozás: jó lenne kikötni, hiszen még előttünk az egész délután, s el kell jutnunk a Simcoe tó partjára, az Awenda nevezetű nemzeti parkba, ahol Annáék már többször is megfordultak és egyik kedvenc erdei kirándulóhelyük. A kora délutáni hőségben alig várjuk, hogy fák közé érjünk...

Az Awenda kapujánál – szabályos adminisztráció működik, akár egy szállodában – kis közjáték, amíg a belépőt kifizetjük. Figyelmeztetnek, hogy a parkolóhelyek nagyon zsúfoltak, jó mélyen be kell mennünk ahhoz, hogy megfelelő helyet találjunk.

Erdei utakon, ösvényeken kanyargunk jobbra és balra, le-fel, míg végre egy szabad helyre bukkanunk. Az erdő zegzugos járatai azonban ennél jóval bonyolultabbak – majd, amikor hazafelé tartunk, Gabi egy kis kóstolót ad a park belső, kusza szervezettségéről –, mi viszont alig várjuk, hogy a gépkocsitól kikecmereghessünk a fák közül, a finom homokkal beszórt tópartra, amely minden ízében tengerparti fövenyre emlékeztet.

Szabadon száguldozik a szél a víz fölött, most éppen a tó irányából, de csak annyit ér el, hogy időnként elviselhetőbbé teszi számunkra a hőséget. A levetett ruhadarabok, az újságok, a könyvek, a lepedők és pokrócok, a napernyők viszont nem kimondottan örvendenek neki, kétségbeesetten vergődnek, sodródnak a ritkásan növényes, erőteljes szárú füvekkel egy ütemben. A tó felszínén apró, sietős fodrokat küld a part felé, ringatja a senkitől és semmitől nem tartó sirályokat.

Amióta az autóból kikerültünk, mindent a hátunkon cipelünk, később Gabinak gondja van rá, hogy visszamenjen a parkolóba és keressen a gépkocsinak egy időközben megürült, partközeli helyet. Marika és Andrea kitűnően érzik magukat, látszik, hogy a vidék már-már családi pihenővé vált Annáék számára. Gabi nem emlékszik, mikor volt ennyire langymeleg az öböl vize, hatására láthatóan el is szaporodtak a felszínén az algák, mindenféle mikroorganizmusok. De ez nem gátolja meg őt és Andreát, hogy bűváröltözéket húzva beljebb ússzanak és lebukva feltérképezzék az egy-két-három méter mély tófenék – számunkra rejtve maradó – világát. Marika is velük tartana, de gyakorlat és öltözködés híján meg kell elégednie a part menti lubickolással, a homokvár építéssel.

Egy idő után annyira éget a nap, hogy megfájdul a fejem, felkapaszkodok az erdőszélre, ahol az erdei ösvény kibukkan a napozóra. Kinyitható széket támasztok az egyik fának, mintegy páholyból szemlélhetem a parkolók felől jövő-menő vendégeket, távolról is szemmel tarthatom a parti nyüzsgést. Az erdő mint egy hangtölcsér, begyűjti a part hangzavarát, az egymásba úszó kiáltásokat, beszédfoszlányokat, nevetést, sikkantásokat. A szokásos angol, olykor francia szó mellett viszonylag sok a magyarul beszélő turista is, s ha jobban kinyitom a fülem, a románt is jól meg tudom különböztetni.

A délutáni napsütésben a sirályok egyre közelebb nyomulnak az emberi társasághoz – ami fogyaszthatót csak találnak a homokba szórva, a pokrócok és lepedők tájékán, az árnyékba rejtett csomagok mellett, azt módszeresen mind felkutatják és bekebelezik. Buzgó köztisztasági tevékenységüket látva nem kerülük el sorsuk: pár perc és a Szürke rímekben találják magukat.

(a sirályok tudva tudják)

*a sirályok tudva tudják: záróra közeleg
kezünkből rángatják ki a maradékot, a szemetet,
járőröznek a napozó homokján csodás keretlegények
egy-egy bomló csikk, köpés láttán elszomorodnak szegények*

De az erdőszéli üldögélés meghitt pillanatára is szánok négy sort, mielőtt a gyengülő napsütésben visszamerészkednék a családhoz a partra:

(erdő mélyén üldögél)

*erdő mélyén üldögél vak bottyán
még hozzá a saját vándorbotján
így biztos lehet hogy el nem lopja senki
de előre tapodtat se tud menni*

Hazafelé Gabi bemutatja a park közepén, a sűrű erdő mélyén helyenként kiképzett tisztásokat, elfér rajtuk néhány sátor, gépkocsi; kitűnő hely táborozáshoz. A számozott, név szerint nyilván tartott tisztásokat, melyek ritkás láncba szerveződve követik az utat, rögtönzött léckerítés jelöli s néhány ilyen táborhely közelében tisztálkodásra való és illemhelyként is szolgáló épületeket helyeztek el, ahol az adminisztráció villanyáramról, hideg-meleg vízről és tisztaságról gondoskodik, játszótérrel és néhány paddal körítve. Gabi elmondja, hogy tapasztalata szerint az Awendában előzetes bejelentkezés, foglalás nélkül nehéz helyet kapni, annyira népszerű, akár hosszabb időre is érdemes letáborozni; itt még akkor is jól érzi magát a kikapcsolódni vágyó ember, ha eső csapkodja az ágakat és a szél a fülébe süvít...

Gabi nemsokára praktikusabb dolgokra tereli a figyelmünket: vasárnap estefelé van, a hétvégi kiruccanásról hazafelé tartó gépkocsiáradat már nekilódult Torontónak. Ideje nekivágni a visszaútnak, de előbb még keresünk egy Tim Hortons-féle cukrászdát. És bár úton-útfélen kínálgatják magukat, most történetesen olyan helyeken járunk, ahol minden van, csak éppen Tim Hortons hiányzik. Gabi bekapcsolja a GPS-t, betáplálja az objektumot s hamarosan térkép alapján közelítünk a célponthoz, amit hamarosan meg is találunk, a fánkok és a kávék nem kis bánatára...

Hanem most már tényleg szedhetjük a sátorfánkat, odakint bealkonyult s hirtelen elérünk a sztrádán egy olyan ponthoz, ahol már csak lépésben haladhatunk. Gabi kiszámítja: ha így haladunk, éjfélig se érünk haza. Ismét csak a GPS húz ki a csávából: olyan kerülőutakra vezet, melyeket követve sikerül megszabadulnunk a bolytól. Néhány vállalkozó szellemű gépkocsivezető a nyomunkba is ered, egész új konvojt alkotunk, mely messzire világító, jobbra-balra kanyargó kígyóként keresi az egérutat Torontó felé. Szótlatlanul, elbambulva nézzük az autót körülvéő mély sötétet, a számunkra ismeretlen településeket, utcákat, útkereszteződéseket, már régóta nem is tudjuk, merre járunk, de bízunk Gabiban és a GPS-jében. Andrea és Marika elalszanak, magunkba roskadunk s csak akkor kezdünk felélénkülni, amikor felismerjük Toronto közeledtének tagadhatatlan jeleit.

Fél tizenegyre érünk haza, teszünk-veszünk-fürdünk-beszélgetünk, a gyerekek behullnak az ágyba, mi éjfél táján követjük őket.

Nyilván, az esti dugó élménye is versbe vonul:

(kocsi kocsi farába)

*kocsi kocsi farába bújva araszol
az országúton csupa kicsi hangya
igyekszik ösztöne után csak előre
hátha egyszer mindeniket le hagyja*

2009. augusztus 17., hétfő

Tovább tart a hőség, reggel már egészen fullasztó a levegő. Kiülünk a teraszra, de az árnyékban is gőzölög a test. Az olykor meglendülő szél csak a forróságot fodrozza.

Anna és Ilonka az Ikeába mennek, otthon maradunk Marikával és Andreával. Csöndesen játszunk, főként az alagsori játéktérben, az egyetlen elviselhető helyen. Gabi nehezen ér haza, torlódás van az utakon, a meleg miatt rengeteg a lerobbant autó, kész rémálom hazatérni a munkából.

Ilonka boldogan öntöz, a hűvös vízpermet mellett könnyebben megnyugszik az ember. A gyerekek is szívesen locsolódnak, ha van rá alkalom, az öntözőcső napok óta tekergőzik az udvaron, felszerelve, bármikor működésbe hozható.

A paradicsom is elkezdett pirulni, de még időbe telik, amíg tömegesen beérik. Hogy felgyorsítsuk a természeti folyamatot, néhány rózsaszín gyümölcsöt kiteszünk a napra.

Mind az öntözőcső, mind a paradicsomok – jobb híján – versbe vonulnak. Íme:

(a kerti csap kígyója)

*a kerti csap kígyója szikkad a napon.
zöld hasában poshad a víz nem ihatom.
bármerre tekergőzzön is jobbra vagy balra
a házig ér és bekúszik a falba*

(három rózsaszín)

*három rózsaszín paradicsommal
együtt ülök az őszi napon
enyhén pirulunk mind a négyen
estére hármukkal jól belakom*

Ideje elkészítenem a nyári napok, hetek mérlegét. Vegyük sorra: nagyjából elkészültem az antológiával, a végső simításokat, kiegészítéseket Csíkszeredában hajtom végre. Itt nincs lehetőség a hosszas munkára... Gyűlnek továbbá a Szürke rímek, befejeztem a Petőfi-könyvet, tovább rögzítem a kanadai útirajz nyersanyagát, a napló vezetése mellett képeket gyűjtök, prospektusokat szerzek.

Pusztai Péter jelezte, hogy újabb hosszú távú megrendelést kaptak Svájcból. Egyúttal kér, fényképezném le azt az albumot, amit ajándékképpen állítottak össze a számomra A tolószék utasa című, nekik ajánlott ciklusom illusztrálására. Amikor náluk jártam, ezzel fogadtak: annyira megilletődtem, hogy érdemben nem is mertem fellapozni, most végre alkalmam lesz, hogy lapjaira szedve gyönyörködjek a versekhez mellékelt fotók és grafikák öntörvényű szépségeiben.

(Valamelyik nap elkérem Gabitól a fotóállványát, Annától a fényképezőgépet és megnyitom az ideiglenes fotográfiai műhelyt a teraszon. Csak múltjon el fejtünk fölül ez a veszett hőség...)

2009. augusztus 18., kedd

Ilona napja. Ajándék: előbb csokor virágra gondoltam vagy csokoládéra. Téblábolok a Galati hűvös, árugazdag csarnokában, méregetem magamban, mi fér bele abba a 10 dollárba, ami költőpénzként a zsebemben lapul és még nem adódott alkalom, hogy eltékozzoljam? Gondoltam alkoholmentes borra vagy pezsgőre is – mert itt csak azt lehet kapni, az igazi italt külön üzletláncban forgalmazzák –, de végül mégis a csoki mellett döntöttem, éppen belefért 9 dollárba, és (megkóstoltam): finom, keserű, s ami a legfőbb – igazi csokoládé!

Ilonka és Anna piaci körúton. Andreával maradtam otthon. Ülünk, mint két remete egy kolostorban, akik nem zavarják egymás köreit.

Ma bújok be először a születésnapomra vett új cipőbe, elmegyek vele a sarokig, majd vissza. Semmi baj, fog ez menni. Ősszel és télen különösen megfelel, a talp vastag, de nem húzza le a lábat, hanem könnyedén rugózik.

További új verseket fordítok az antológiába: előkerült Theodor Duna egy nagyívű, sodró poémájával. Őt nem lehet kihagyni. Emlékszem, az első antológiába is ilyen rábukkanásszerűen, az utolsó pillanatban sikerült beszuszakolni. Jelenlegi terjedelem túlhaladta már a 400 oldalt.

2009. augusztus 19., szerda

Lötyögős, laza nap – délutánig. A meleg valamelyest mérséklődött, széles körben erős viharokról szólnak a hírek. Tamás unokaöcsémék farmján állítólag még a tornádó is megmutatta az erejét, ami újdonságként hat a kanadai tájakon.

Kenyeret veszek, majd kivonulok a teraszra és nagy kinnal lefotózom a Pusztaiék-féle albumot. Egyenként küzdök meg minden egyes oldallal, s jobban is sikerülhetett volna, ha egy idő után nem fuserálnám el a végét. Képtelen vagyok ugyanis végig tartani a nyugodt ritmust, ami pedig nagyon kellene a pontos, precíz munkához. Túlságosan könnyűnek véltem a feladatot ahhoz, hogy kénytelen legyek végül megállapítani: homok ment a gépezetbe.

Pusztai foga továbbra sincs jól. Holnap műtik. Levelet írok neki, amelyben beszámolok elsietett kísérletemről s küldöm az eredményt. Baráti gesztusként a régi Romániáról készült fotóriport kópiáit küldi el egy 1932-es National Geographic-ből.

Tervek szerint délután mennénk az Ontario múzeumba, de Andrea megbetegedett és lázasan fekszik, Anna ágyba parancsolta. Jön viszont velem Ilonka, s a látogatási idő éppen csak elég a második emeletet felületesen végignézni. Ez az emelet tartalmazza a Henry Moore galériát és a kanadai művészet galériáját.

A kanadai „klasszikusok” a XIX. századot népesítették be és úgy tűnik, eléggé sovány képességűek: szorgalmasak és elsősorban iparos lendületük a figyelemre méltó, művészi értékben többedranguak. A XIX. század végén tapasztalható aztán némi fellendülés és korszerűséggel való kacérkodás soraikban, hogy aztán a XX. században kibontakozzék egy funkcionális, sokszínű, világszintű képzőművészet, s ez nyomon követhető az állandó gyűjteményen.

A múzeum emeleti homlokzatán üveges folyosó, ahol olasz galéria kapott most helyet.

A napsütötte, szellős csarnokban Giuseppe Penone olasz szobrász alkotásai terpeszkednek: megmunkált gerendákból, legyalult hasábfákból bontja ki vésője azt az élő formát, amit a fafeldolgozás során az ember megpróbál eltüntetni, nullává silányítani. A holt fából az élőtvét hívja elő, de ez az előhívás, amilyen heroikus, ugyanolyan tragikus is, hiszen ezáltal semmi sem kél új életre, csak az emlékezet, aminek a hatása legtöbbször áttételesen is oly csekély...

Ott, a torontói múzeum olasz galériáján jutott eszembe a baróti Varga Béla egyik fotója, az E. T., amely a fotó eszközeivel épp a fordítottját műveli annak, mint ami a Penone törekvése: Varga a természetesből, a készen adottból, az istenadta leletből bontja ki a számára jelentéses konnotációt, humanizálja a fát – anélkül, hogy deklarált természetvédelmi üzenetet fogalmazna meg.

Itt látszik meg a sarkalatos különbség a képző- és a fotóművészet között: az előbbi tevőlegesen beavatkozik az anyagba, a formába, akár lényegileg is megváltoztatva, felforgatva, újrateremtve azt, míg az utóbbi inkább csak láttat, tükröz, trükköz, leporol, bevilágít, elhalványít, megkettőz egy valóságelemet, ami továbbra is önmaga marad, s a teremtés tárgya maga az anyagiassuló fotó – az új entitás...

A múzeum fedett belső udvarán még bebújunk a felállított indián wigwam sátorlapjai alá, ahol nonstop filmvetítés zajlik az indiánok életéről s a zárórakor kitessékelt látogató népséggel együtt kiözönlünk az esti utcára.

Hazafelé minden jól ment addig, amíg az Union állomásig értünk. Itt kiderült, hogy áramszünet miatt a földalatti szerelvény nem megy tovább, ezért akik a Finch-et választották végállomásul, tartsanak tovább, Nyugat Eglinton felé, mert onnan busz viszi őket át Eglintonba, ahonnan már tovább juthatnak a Finch irányába. Ez így leírva egyszerű, de az ideges estébe, a nyüzsgő metróállomáson eléggé zavarosan hangzott. Nem is nagyon értettük az elején, mi történik körülöttünk, de aztán egy fiatal nő megszólított magyarul, mondván, hogy ő maga is ugyanabban a helyzetben van, mint mi és segít eligazodni az ismeretlen útvonalon. Különben is, Eglintonból két lehetőségünk is van hazajutni Annáékhoz: az egyik a földalatti, a másik egy autóbuszjárat.

Hittünk neki s nem is hiába. Hosszas kerülő után végre otthon, csekély fél órányi késéssel. Annáéknak nem is volt idejük megijedni, éppen csak egy kissé hosszasan találták érkezésünket.

2009. augusztus 20., csütörtök

Szent István napja. A magyar weboldalak pihengetnek. Egyetlen hír se „rezdül”... Engem sem illetett ma reggel senki levéllel.

A nap furcsán fülledt, egész nap otthon maradunk. Napsütés csorog a városra, de erőteljes szél ront rá a melegre, mintha vihar készülődne.

A reggeli hírekből megtudjuk a tegnapi földalatti eltérítésének „bűnügyi” hátterét: egy csoport utas szállt fel valamelyik állomáson, s eltűnt körükből egy 3 éves gyermek. A lezárt szakaszon a rendőrség mindent végigkutatott, jó lenne tudni a vég-

eredményt, de hiába böngészem át a sajtóhíreket, pörgetem vissza a tévéhíradókat, csak a pusztá eseménnyel maradok.

Délután kitörő égzengés. Egy heti kihagyás után ismét békaúsztatóvá válik a kert, a környék. Rengeteg paradicsom indult meg ezalatt az érés útján, csak le ne verje most a sűrű, paskoló eső. Ülünk a nappaliban, az egész család: nagyszülők, gyerekek, unokák és nézzük az este hétkor koromsötétbe süllyedő, a világot bakacsinba vonó eget.

Napok óta mondogatják a szakképzett időjósok, hogy Szent Istvánkor kósza viharok törnek e vidékre, roppant elektromos kisülésekkel és tornádó veszéllyel, majd jöttek a hírek is: hol itt tűnt fel pusztító óriástölcsér, hol amott tekergette a derekát a láthatáron, s minden esetben akadt egy-két áldozata, akik jól tudták: ha támad a vihar, ajánlatos lemenni a ház pincéjébe, ahol nagyobbak a túlélés esélyei. És mire elcsitult a tánc és az illető kimerészkedett a napfényre, láthatta: szabad ég van a feje felett, a ház a távozó tornádóval együtt tovaszaladt...

Eleddig inkább az Egyesült Államok volt a tornádók bevett tanyája, néhány éve viszont Kanadát is sikerült behálózniuk. Ma este North Yorktól némileg északra, a torontói nemzetközi repülőtér szomszédságában, Vaughan területén és környékén csapott le, ijesztően, ám jelentősebb áldozatok nélkül (ha a több mint 70 tönkretett házat nem tekintjük annak), mi pedig maradtunk a dézsából ömlő esővel, a zengzetes és látványos égiháborúval, amiről a tévé riporterei helyszíni közvetítésekkel szolgáltak. A kanadai tévében is vastörvény ma már: minden áron, percre pontosan ott lenni a pörgő események közepén.

A Szürke rímek-be került a tornádóból is valamennyi:

(a forgószél tölcsére)

*a forgószél tölcsére ma is elkerült
a katasztrófából mások részesedtek
nekem csak a nyugtalanító hír maradt:
még eljövök üljetek veszteg*

2009. augusztus 21., péntek

Délelőtt elmentem Marikával a boltig, utána a kicsi park felé sétáltunk, majd haza. Jókor, gyerekfárasztó körút ez. Odahaza a mosó- és takarító brigád, vagyis Anna és Ilonka fogadott bennünket. Ilonka különben nekikezdett a csomagolásnak. Arra gondoltam, hogy amit csak lehet – elsősorban a papírholmiról, könyvekről van szó – itt fogom hagyni. A prospektusokat, lapokat nincs miért cipelnem, van időm, hogy beszkennelem azokat, az adathordozón meg elférnek. Ráadásul nem is porosodnak... A felhők egymást kergetik az égen. Tűz a nap, majd sötét felhő takarja el, de hamar eltakarodik. Tipikus vihar utáni hangulat, mindenkit felkavar és kiborít.

2009. augusztus 22., szombat

Gabi és Andrea a bűvártanfolyamon. Keményen megdolgoztatják őket, de nem is egyszerű szórakozásról van szó! Beszkenneltem az eddig összegyűjtött dokumentációs anyagot. Anna, Ilonka és Marika elmentek a „static-parkba” – ez az a játszóhely, ahová július 3-án este, két csapatra szakadva igyekeztünk. Családi elnevezését onnan kapta, hogy a játszótéri berendezések érintésekor gyakran érezni a sztatikus elektromosság kisülését, a gyerekek pedig erre utalva különböztették meg a többitől. Később kenyeret vásárolok, a pénztárnál ismét Raluca ül – olvasom le a kitűzőjéről, többször is megszólítottam már románul, mert látom, hogy jó néven veszi. Sajnos, ezzel nincs mindenki így – vannak, akik szeretnék rejtve tartani identitásukat a környezetükben. A kanadai társadalom amúgy toleráns. Elviseli a másságot, de sose lehet tudni, hogy kinél hol a határ. Ráadásul évről évre „sokszínűbb” a lakosság összetétele, újabb etnikai és vallási árnyalatok bukkannak fel, fejtik ki hatásukat, kiszámíthatatlan kihívással járnak...

2009. augusztus 23-25., vasárnap-kedd

A vasárnap sem volt különb a szombatnál. Kéziratokon dolgozom, Marikára vigyázok, tervezzük a hétfőt és a még hátralévő néhány napot.

Hosszas töprengés és keresgélés után megtaláljuk azt a minitranszformátort, amit még Attila hagyott itt Magyarországra költözésekor, s amivel át lehet hidalni a kanadai 110 V és az európai 220 V közötti „szakadékot”, magyarul: feltölthetjük a mobil telefonunkat. Hazaúton, mielőtt Európába érünk (pl. a zürichi reptéren) már biztosan szükségünk lesz rá.

Ágneshez megyünk látogatóba, aki ezúttal meghívott minden Torontóban élő rokont. Az udvaron tartózkodunk, Marika és Sacha a Tamás öcsém fehér Buksi kutyájával szórakoznak (vagy a kutya szórakozik velük?), mi beszélgetünk. Közben befut Zsóka néném telefonhívása is, aki Budapestről jelentkezik, szívesen itt lenne velünk, de jobb híján az iránt érdeklődik, mikor keressük föl, hazafelé menet...

Hirtelen elfog az utazhatnék. Nagyon szeretnék már otthon lenni, a gyerekeken kívül lényegében semmi nem köt és nem tart itt. Folynak az antológia utómunkálatai, közben újabb költőket fedezek fel magamnak.

Egyre nagyobb szükségét érzem egy elektronikus könyvolvasónak (pocket book), talán még megérem, hogy egyszer azon olvashatom azt a sok jó digitalizált könyvet, amit az évek során összegyűjtöttem.

Türelem – intem magam. Már csak kerek három nap maradt az indulásig.

2009. augusztus 26., szerda

Esős reggelre ébredünk. Mikor kiugrok az ágyból, még nem esik, de mire leülök a gép elé, már nekigorombul. Búcsúzik a nyár – valahogy mindig megtalálja a módját a fájdalommentes elválásnak.

Ma reggel egy ismerősöm egy Michelangelo nevű olasz régész előadásának linkjét küldte el. Állítása szerint a magyarok Európa őslakóinak számítanak, akik a Kárpát-medencében nagyon fejlett kultúra nyomait hagyták hátra, még Krisztus előtt 4-5 ezer évvel korábban. Ezt a kultúrát állítólag magukkal vitték Közép-Ázsiába, ahonnan aztán a honfoglaláskor visszahozták... Hogy mennyiben érdekelt egy ilyen mesét fenntartani az olasz professzor, még nem világos számomra, de azt hiszem, hogy ez is nyugodtan a ködös mítoszok, téveszmék közé sorolható. Van belőlük elég a környező népek történelmében is!

Úgy döntünk, szerzünk még egy kézitáskát, hogy biztosan beférjünk mindennel. Anna talál is egy leárazott darabot, amin rajta van Kanada neve – Kanada-napi áru, amiket most, hogy túl vagyunk az eseményen, jókora árkedvezménnyel árusítanak. A felírás csöppet sem zavar bennünket, az ár több mint megfelelő.

Marikával a kicsi parkban. Süt a nap, de már bágyadt melegséggel, ősziessen. Az árnyékban alig melegíti föl a levegőt. Kihúzódnak a napra, ő a vastag homokban játszik, én elnézem a körben haldokló kerteket, amelyeken olyan végletes – vagy túl fényes, vagy erősen árnyékos – színek, tónusok vetülnek.

Este testületileg elsétálunk a közeli uszodába, ahol Andrea úszómentő tanfolyamot végez és ahová Annáék év közben is rendszeresen eljárnak úszni. Üvegfal mögül végignézhethjük a mentőiskola kurzusát. Öröm látni, hogy az egykori szeleburdi kislány most mindenre odafigyelő, ambiciózus fiatallá alakul át. És feltűnően szeret mindennek a központja, animátora lenni.

2009. augusztus 27., csütörtök

Mire a hajnali műszakkal végzek, Ilonka már talpon van és javában csomagol. Ezzel telik el gyakorlatilag az egész nap. Estére, természetesen, mindennek helye kerül. Még kaptunk egy kisebb bőröndöt Annáéktól kölcsön és ott a frissen vásárolt kézitáska – ennyi a plusz, amivel hazatérünk.

Az utolsó napokat fokozott feszültségben éljük át. Mindenki tudja, hogy vissza kell állnia a régi barázdába. Annáék itt, mi pedig ott. Véget ér az átmeneti két hónap és kezdődik az új bizonyosság. Amikor mindenki a saját életére van utalva. Közöttünk pedig a tengernyi távolság és a Skype program. A hetenkénti kapcsolattartás.

2009. augusztus 28., péntek

Utolsó előtti nap Torontóban, de teljes napnak az utolsó. Reggel 19 fok a hőmérséklet. Ágnes várjuk ebédre. Készül Erdélybe jönni a közeljövőben, de arra vár, hogy viszonylag olcsó utazási lehetőséghez jusson. Nem könnyű kifizetni a hazáig vezető utat. Ebéd előtt rövid körsétát teszünk: posta, Galati üzlet, könyvtár, park. Anna fényképeket készít.

Egész nap fúj a szél, hideg napokat ígérnek. Attila is üzen: öltözzünk fel jól, Budapesten bekeményített az idő. Megjön Ágnes, főznilót is hoz, azt megkészítjük, közben beszélgetünk.

Estére mindenki fáradt, de még levonulunk este a játékterembe, emlékfotókat készítünk a családról, ott hirtelen még felizzik a hangulat, gyermekek, szülők, nagyszülők egy csomóban nevetünk, tréfálunk, bolondozunk. Marika és Andrea valósággal úsznak az együttlét örömeiben. Szinte sajnálunk véget vetni egy ilyen napnak...

2009. augusztus 29-31., szombat-hétfő

Augusztus utolsó napja már Budapesten ér.

A szombat délelőtt viszonylag nyugodtan és feszültségmentesen telt el. Amennyire lehetett, próbáltunk minél hamarabb túljutni a kínos pillanatokon, mint amilyen a búcsú. Ennek dacára, bennem erőteljes nosztalgiát ébresztett az a kicsi sátor, amit Gabi a kertben állított fel, főképpen a gyermekek s mindenek előtt Marika kedvéért, az utolsó héten. Nem egyszer fordult elő, hogy a kislány megtömte az árnyékos, de a naptól fülledt odút mindenféle játékkal, párnákkal és takarókkal, mígnem egyszer észrevettük, hogy az esők idővel jócskán beáztatták s minden benne lévő holmi erős dohos szagot áraszt. Az ázott dolgok most kint sütkéreztek a napon, én meg arra a kis szürke rímre gondoltam, amit a sátor fölállításakor az esemény sugallt nekem:

(már áll a sátor)

*már áll a sátor s a repedésen át
belát az est és behajol az ág
itt alszol majd szíved az ingaóra
lelked nyugodni kiteszed a hóra*

Marika elfogódottan oldalog körülöttünk. Nehezen érti meg, hogy a mi ottlétünk csak átmeneti, múló közjáték, elutazásunkkal pedig minden törvényszerűen visszazökken a régi kerékvágásba. Tudja, hogy nemsokára repülőre ülünk, hiszen a szeme előtt csomagoltunk, de nem izgatja magát. Mint kiderül, úgy veszi, hogy ő is velünk jön a már ismert, többször is megkóstolt, távoli csíkszeredai világba. Erről senki nem beszélt vele, de mint kiderült, gyereklelke ezt főzte ki magában, s csak amikor már a reptér felé tartottunk, döbbenünk rá, hogy őt most gyorsan ki kell ábrándítanunk egy illúzióból. Végül Anna vállalta magára a kínos feladatot.

A nap süt, de az árnyékban már borzongani lehet. Erre is kerülnek szürke rímek:

(ezen az őszön is)

*ezen az őszön is
mézel a napfény
fázós a világ
minden csupa agyrém*

Gabi az utolsó napokban vett egy iPhone készüléket. Éppen akkor indult be a nagy kereskedelmi akció, mindenféle kedvezményeket adnak. Gyermekként élvezni az

előtte megnyíló új kommunikációs lehetőségeket. Ha csak teheti, lelkesen elmagyarázza a marokba illő okos készülékkel megoldható problémákat. Feladatokat tűzött ki magának, hogy gyakorlatban is bemutathassa a szerszámot, a reptéren kipróbálja a fotózási lehetőségeket, majd a fotókat elküldi elektronikus postán. Az Apple társaság büszke lehet magára: végre nagy dobása van az IT-piacon...

A csomagokat nem sikerül fóliáztatni, mint Budapesten, ez itt nem divat, viszont erős műanyagpántokkal teli abrongozzák, ami legalább annyira tartóssá és sérthetatlenné teszi a bőröndöket, akár a fóliaburok. Kisebb sort állunk ki a bejelentkezésnél, ott rendesen elmagyarázzák, mit és hogyan kell eljárnunk a zavartalan zürichi átszállás érdekében, majd elbúcsúznak, puszi-puszi, elbandukolunk a beszálló kapu felé. Meglehetősen hosszú az út, végül csak odaérünk.

Találkozunk egy idős magyar házaspárral, akik szintén gyerekeiknél voltak és Budapestre utaznak, de ők sem beszélnek semmilyen világnyelvet. Bízunk benne, hogy négyen valahogy majd elboldogulunk az átszállással. Utazás közben derül ki, hogy végső soron ők is csíkszeredaiak lennének, de Pesten egy másik gyereküknel időznek néhány hetet...

Az éjszakai utazás alatt alig aludtam valamit, Ilonka ezalatt is az utazás számítógépes szimulálását követte nyomon az ülések hátára szerelt apró képernyőn. Zürichben már mind a ketten félig feszült, félig fásult állapotban voltunk, szanaszét járt az eszünk. Az utunk summája rímekbe foglalva:

(átszeltem a fél világot)

*átszeltem a fél világot a
levegőben
úgy utaztuk át az időt
lebegőben
belerohanva az éjszakába
reggeledőben
korábbi hátrahagyott életembe
visszamenően*

A Ferihegy szűknek és játékszernek tűnik a nagy világvárosi testvéreihez képest. A csomagokra alig 10 percet kellett várni, gyorsan beszállunk az Attila Hondájába és meg se állunk a Tulipán utcáig. Attiláéknál vendégek vannak, az udvaron sütnek-főznek. Nem sok kedvünk van a vendégeskedéshez, minden vágyunk, hogy alhassunk pár órát. Amit meg is teszünk, s utána némileg kezelhetőbbé válok. Finom kajákat eszünk a kertben, a nádfedeles padon körbeülve az asztalt, borozgatunk, aztán Annáékkal is beszélünk a számítógépen keresztül, Marika lelkesen integet nekünk a kibertéren át...

Még két napig ülünk Budapesten, majd vonatra ülünk, hogy késő este megérkezzünk arra az állomásra, amelyre az áll kiírva, hogy Miercurea Ciuc – Csíkszereda.

Alig telik el pár nap hazaérkezésünk után, a házuk melletti üres telekre betolat egy európaiságával hivalgó budapesti vándorcirkusz, három napig tartó előadássorozatot reklámozva egy hangszórós kocsiból, kifeszítik a sátrat, etetik a ketrecekben

zsúfolódó szelídített vadállataikat, én pedig a további szürke rímeimmel felhagyva, hazatértem az alábbi versikével:

(kifeszült hurrá...)

*kifeszült hurrá a cirkusz kupolája
egy egész város befér alája
vagy ha úgy tetszik hat-hét falu
tágra nyílt szemünk mint a kapu*

A III. utazás „hordalékai”

A Szürke rímekről a III. fejezetben már beszéltem, többet ott idéztem, hogy közvetlenebbül aláhúzzam az illető verseket ihlető benyomásokat.

Ugyanakkor Andrea unokám erre a nyárra azt a feladatot kapta az iskolától, hogy az őszi kezdésig készítsen interjút családjá egyik, számára érdekes mesterséget űző tagjával. Némi tanakodás után úgy döntött, hogy engem választ; talán azért, mert az ő képzeletében egzotikus foglalatosságnak tűnt az újságíró mesterség. Ügyesen elkészítette a kérdéseit, majd a Google fordító programja segítségével, sikerült mindkét fél megelégedésére teljesíteni a házi feladatot. Az interjút, amelyben igyekeztem egyszerű, rövid mondatokban fogalmaznom, azóta is őrzöm.

Interjút adok Andrea unokámnak

1) Mi a foglalkozásod?

– Újságíró vagyok, az voltam az egyetem elvégzésétől egész nyugdíjazásomig.

2) Milyen tevékenységeket végzel a foglalkozásodon belül?

– Amilyen tevékenység az újság készítéséhez kapcsolódott, mindegyiket kipróbáltam. Ha szükség lenne rá, ma már egyedül is el tudnék készíteni egy újságot.

3) Szeretted a foglalkozásodat/munkakörödet? Miért?

– Mert eredetileg is ez szerettem volna lenni, és az idők során, ha találkoztam is nehézségekkel, nem csalódtam az újságírásban.

4) Milyen erényekre van szükséged, hogy újságíró lehessél?

– Szeretned kell az igazságot, a pontosságot, objektívnek kell lenned és mindenre kíváncsi.

5) Milyen más foglalkozások állnak közel a tiédhez?

– A felfedező, a nyomozó, a fotós, a pszichológus például. Minden olyan foglalkozás, ami az ember belső életében, a valóság bonyolultságában szeretne eligazodni.

6) Mi a főiskolai végzettséged?

– Bölcsészetet végeztem Kolozsváron.

7) Mi volt a fő szakod?

– Magyar nyelv és irodalom.

8) Milyen kurzusaid voltak, amelyek összefüggésben vannak a foglalkozásoddal?

– Volt egy nem kötelező újságírói kurzusunk az utolsó egyetemi évben. Mivel az nem volt kötelező, mindenki szívesen hallgatta.

9) Mi a legutóbbi „feladat” amit a munkád körében elvégeztél?

– *Bár nyugdíjas vagyok, interjúkat készítek írókkal, művészekkel, tudósokkal. Sokukat ismerem, könnyű velük szóba állni.*

10) Milyen cégen belül dolgozol most?

– *Annak a napilapnak dolgozom, amelytől nyugdíjba mentem: a bukaresti magyar napilapnak.*

2009

IV. /2013/

A negyedik látogatás – már bónusz. Mi adtuk saját magunknak. Az első hármat a gyermekek költségén tettük meg, a negyediket viszont a gyermekek, az unokák öröméért vállaltuk – Andrea 2013-ban érettségizett. Hadd lehessünk ott a torontói ballagásán! Ehhez igazítottuk útitervünket, és pedig a következőképpen: június 12-én felkerekedtünk és meg sem álltunk Budapestig. Ott 15-én repülőre ültünk és Torontóban kötöttünk ki, pontosabban Annáéknál.

Hogy is volt? Mi újat mesélhetnék még, negyedszeri látogatás után?

Ez a napló már visszafogottabb lesz a többinél, hiszen a tereppel nagyjából már megismerkedtünk, a szereplőkkel is. Ami mindig új: az az Idő és az általa okozott változások...

Toronto, 2013. június 14-16.

Nagyjából eseménytelen út. Varsóban átszállás, mindent megtaláltunk, de a meghirdetett időpontokat nem szeretik betartani (LOT).

Anna a hálószoobánk egyik fiókjába üres naplófüzetet helyezett, írószerrel: úgymond Apák Napjára – de igazából a torontói feljegyzéseimnek.

A környéken minden a régi – 4 év újabb eltolódással. Marikáék évváró előadásra készülnek, még két barátnőjével együtt kitaláltak egy táncbemutatót, azt gyakorolják Andrea és Anna irányításával. Ilonka segít elkészíteni a jelmezeket. Végignézzük a próbát: nem is rossz! Kilenc éves gyerekek dobták össze önállóan. Ezek után minden segítséget megérdemelnek!...

Megismerkedem Polly papagájjal: szemközt ül a számítógéppel, a kalitkájában. Nem tudni, a klaviatúra hangját utánozza, vagy a kertből jövő külső hangok ingerlik, netán nekem mondana valamit, de be nem áll a csőre. Egy estén, még jóval érkezésünk előtt talált Annáékra: Marika éppen zongorázott a teraszon és Polly egyszer csak ott volt: a semmiből jött elő. Azóta a házban él. Óvják a macskától, de öreg Tipps már észre sem veszi. Nehézkesen vonszolja magát.

Toronto, 2013. június 17-19.

Magammal hoztam a Jelentések magamról (Polis, 2010) digitális változatát, javított formában, hogy itt majd nyugodtan, alaposan kigyomlálom. Majd elküldöm a Magyar Elektronikus Könyvtárnak.

Iskola után, a közeli parkban a kislányok még egyszer tartanak egy próbát (kész jelmezzel!): egész csoport gyerek és szülő bámulja őket. Mindenkinek tetszik. „Nyílt színi” taps.

Anna „csodakenyeret” süt, amit állítólag nem is kell dagasztani. Sebtiben leírom a receptjét, mert megkóstoltuk, és nagyon finom. Ami miatt a mi konyhánkban „utánozhatatlan” lenne: hiányzik hozzá az állandó hőmérsékletet biztosító villany-sütőnk. Talán, egyszer?

Az idő elromlik, lehül. Gabi elfoglalt, és megkér, készítsek videót a gyerekek iskolai fellépéséről. Kezembe nyomja a kameráját azzal, hogy ne féljek, könnyű kezelni. Hát... tényleg nem nehéz, de – rezzenéstelenül, biztos kézzel sokáig tartani eléggé macerás.

Az iskolai ünnepély tomboló siker. Az iskolai tornateremben tartották, a rögtönzött színpad előtt a gyerekek szép sorban ültek a földön, a terem hátsó részében a szülők foglaltak helyet, tábori székeken. Fotóztak, videóztak. Marikáék műsora kirítt a többi közül: rövid volt és kellően gyerekes ahhoz, hogy autentikus sikere legyen. A videó is elég jól sikerült (reszkető kamera a divat amúgy is).

Toronto, 2013. június 20-22.

Ágnes húgom jelentkezik. Elbeszélgetünk, de végül már belemelegedve vitatkozunk – helyben vagyunk. (Hogy min? Bármin – csak vita legyen.)

P. Péter barátom szeretné, ha újra meglátogatnánk Montreal mellett. Én is szeretném viszontlátni. Anna akciós jegyek után néz a vasút honlapján: július végére-augusztus elejére talál is négy helyet. Ő is szívesen eljönne Marikával. Lelevelezzük az időpontot, Péter válasza: nem minden nap jöttök, így akármikor megfelel.

Hét végére a Georgian-öböl egyik jachtkikötőjébe készülődünk (Victoria Harbour), ahol a Gabiék jachtja áll kikötve a tavaszi-nyári-ősz-i idényben, s ahol a későbbi napokban majd közösen eltöltünk egy hetet. Anna javában intézi a szállásfoglalásokat.

Péntek este Annáék elvisznek a Harmony Clubba, ahová időnként táncolni járnak, barátokkal találkoznak. Itt rendszeresen tanítanak társasági táncokat is, a terem közepén hatalmas táncparkett, a falak mentén asztalok, ahol vacsorázni is lehet a belépti díj fejében. (Jó hangulatú este: szolid zene, ízletes konyha, oldott beszélgetés...)

Elérte Torontót a párás meleg: ilyenkor lucskos az ember az izzadságtól. Az interneten otthoni hírek közt: elhunyt Lohinszky Loránd. (Majd előbb-utóbb mi következünk?)

Toronto, 2013. június 23-25.

Első nagyobb városközi utunkra készülődünk: Tamás öcsémhez. Még emlékszünk a négy évvel ezelőtt bejárt útra, autóbusz- és földalatti járatokra. Kapunk Annától kölcsön egy telefont, baj esetére. Gond nélkül célhoz érünk. Jókat eszünk (reformkonyha) és közben a digitális könyvek világáról beszélgetünk. Tamás ilyen szempontból osztja a véleményemet: nem idegenkedik a virtuális könyvektől.

Két komor hír is utolér: 1. vonat alatt végezte Rafi Lajos cigány költő (Gyergyószárhegy) 2. Andrassew Iván barátom kórházban, áttétekkel. Hogy lehet ennyi súlyos információt rövid idő alatt feldolgozni?

Andrea, aki pár nap múlva ballag, letette az utolsó vizsgáját. Úgy tűnik, meglesz az egyetem részéről a szükséges támogatás, megfelelő tanulmányi eredményeire való tekintettel.

Gabi és Ilonka nekiláttak, hogy a kertben álló terebélyes magnóliafáról eltüntessék a nemrég fölfedezett darázsfészket. Amúgy csodáltnivaló építmény, pontos mérnöki konstrukció alapján készítette a rovarcsalád, de túlságosan közel lenne az életterünkhöz, ezért egy ág lenyisszantásával percek alatt műanyagzsákban, majd a lezárt kukában végzik. Szinte sajnálom zümiéket.

Az alagsorban fölfedezünk egy egeret is. Gabi jobb híján klasszikus egérfogót fabrikál egy cseréptányérból és egy feltört dióból, amely rövid idő alatt meg is fogja az eltévedt látogatót. Aprócska jószág, megmutatjuk Tippsnek: előbb csak nézi, bambán, majd láng gyúl a szemében, lelkesen agyonpofozza, végül bekebelezi. (Két nap múlva megtaláljuk, kihányva, a teraszon. Nem vette be a gyomra...)

Toronto, 2013. június 26-28.

Anna meghívót küldött a Torontóban élő valamennyi rokonnak, hogy július 13-án délutánra szeretettel várja őket, családi találkozóra. Tréfából fogadásokat kötünk, szerintünk ki fog majd válaszolni először.

Csütörtökön délután tartják Andrea ballagását. Igazából ez az esemény mozdított ki bennünket a világ túloldaláról, hogy átrepüljük az óceánt. A rendezvényt egy bérelt konferenciateremben tartják, legalább ezer ember fér be, s ahogy megtelnek a széksorok, csak a ballagók számát több mint háromszázra becsülöm. Minden egyes végzöst kiszólítanak legalább egyszer, hogy elmondja a nyilvánosság előtt, milyen tervei vannak az életben. Itt is javában dívnak a diplomák, a jutalmak. A szülők, a vendégek rendületlenül fotóznak, videóznak. Egy profi fotós(nő) minden ballagót több szögből is megörökít, amint kezét ráz az iskola vezetőivel. Andreát többször is kiszólítják, a diploma mellett díjakat is átvesz. Este ünnepélyes családi beszélgetés a kertben, amíg a szúnyogok be nem kergetnek.

Lázás készülődés az öbölbe: szombaton két napra elutazunk Victoria Harbour-ba, hogy terepszemlét tartsunk, hol is nyaralunk majd július végén. Gabi egyúttal rendbe rakja és bemutatja nekünk is a jachtot.

Anna süt-főz, szendvicseket készítünk, csomagolunk. Elképzeljük, hogy milyen lesz majd a Kaland.

Toronto, 2013. június 29-július 1.

Útnak indulás előtt felköszöntjük Annát – születésnapján.

Sima út Victoria Harbourig, a Georgian Bay (Huron-tó) partjáig. Lerakodunk. Gabi valamennyiünket kivisz a tóra, a vitorlát egyelőre nem bontja ki, motorral haladunk,

bemutatja a környéket. Aki akar, még maradhat vitorlázni. Tombol a szél, nagy a huzat a tavon. A vitorlázók között maradok. Javában dőlünk jobbra-balra (a szél kénye-kedve szerint), aztán arra ébredünk, a hajó kormányozhatatlan: elszakadt a kormánylapát kábele. Gabi egész kedve odalett. Nem is csak a költség miatt: az alkatrész beszerelése sokszorosan komplikált.

Este a kikötő vendéglőjében ismét felköszöntjük Annát. Sajnos, az étel csapnivaló, az adagok óriásokhoz méretezettek. (Elnevezzük a vendéglőt: legyen a neved *Ide se jövünk többé...*)

A társaság fele a hajón, a másik egy midlandi szállodában alszik. Ezért aztán elválunk, vasárnap reggel újra összefutunk.

Marika mindenáron horgászni szeretne. Az önkiszolgáló bolt (Foodland) mellett automata, amely pár dollárért 12 darab jól fejlett gilisztát ad ki egy jól hűtött dobozban. Az öböl vizében vannak ugyan némi halak, de szerencsétlenek, aprók és legtöbbször kitanultak: ügyesen leszedik a csalit a horogról. Marika így is fog néhányat – minden oldalról megszemléli őket és visszadobja. A sikerhez elég az élmény.

Délután visszaindulunk. Odahaza Polly papagáj és Tipps macska duzzognak, mert otthon maradtak és nem értették, hol maradtunk olyan hosszú időn át.

Marika, aki általában nem kedveli a vitorlázást, „interjút” készít velem. Ez már a második, amit az unokáim elkövetnek, de ezen hamar túlesünk. Marika azt szeretné megtudni, hogy másoknak mi a véleményük arról, amiről neki nem kimondottan jó...

– Milyen élmény volt vitorlával hajózni?

– Egy utazás nem elegendő, hogy érvényes véleményt alkossunk, de a kedvedért azért megteszem. Jó volt benne, hogy nem borultunk fel, viszont nagyon rossz, hogy elromlott a kormánylapát és vége lett a kalandnak...

Meglehet, nem ezt várta tőlem – túlságosan diplomatikusnak bizonyultam. Viszont mosolygott, amiért nem dicsértem az égig a hajókázást...

Elseje a már annyiszor átélt Canada Day, a család fogja magát és jól kialussza magát. A közeli önkiszolgálóba megyünk néhány tartalékért, aztán nagy bevásárlás lesz belőle. A Jelentések... korrektúrájában éppen a belé illesztett, 1994-es kanadai naplónál tartok. Újraolvasva megállapítom: a benne foglaltak érvényes megfigyelések ma is. (Kiállták az idő próbáját, vagy ez Kanada érdeme?)

Toronto, 2013. július 2-4.

Budapesti hírek uralják a keddet: 1) A. Ivánt, miközben kivizsgálás végett a kórházban feküdt, fényes nappal kirabolták. Legértékesebb tárgyát vitték el: a táblagépet, amin a világgal és a világhálóval értekezett. 2) Attila elindult a Ferihegyről, majd megérkezett Skóciába, hogy részt vegyen Imola unokánk egyetemi ballagásán. Pár nap múlva együtt érkeznek Torontóba s csatlakoznak a szép számú „csapathoz”.

Hol forró és száraz, hol meg párás és fojtogató ez a nyár. Ilonka szorgalmasan rendezgeti a kiskertet, az udvart. Andrea minden hét második felében úszótanfolyamon felügyel, fizetésért. Marika enyhén meghűlt – mind csupa prózai dolgok.

Ágnes húgom jelentkezik: a hét végén szeretettel vár otthonába, Tamás öcsémmel együtt. Közben a Jelentésekkel bíbelődöm – úgy tűnik, már csak otthon tudom majd

befejezni. Sok mindennek kell még utána néznem, amihez itt nincs meg a kellő forrás.

Gabinak abban fő a feje, miként oldja meg a hajókormány javítását. Megrendeli a cserealkatrészt az Egyesült Államokból, ahol talált a hajó paramétereire megfelelő darabot, a hét végén talán leutazik a Niagarához, kiváltani a rendeltetést. S akkor még hátravan a beszerelés. S ha már nyakán a szerelés, egyúttal egy robot-kormányost is szerel a jachtra, amely segíti abban, hogy egyszerre több műveletet is végezzen a hajón.

Toronto, 2013. július 5-7.

Hol esik, hol süt a nap. Tamásék segítségével eltalálunk Ágneshez, akik időközben elköltöztek előbbi helyükről. Még egy átbeszélte délután. Este kolbászt töltünk Gabival. Így legalább biztosan tudjuk, hogy mi van benne: amit mi beleteszünk. És nem hagyunk ki semmit! Sajnos, a házat betölti a fokhagymaillat, ami kiváltja a hölgyek tiltakozását. (Gabi szerint: most fitorognak, de mikor enni kell, bizony, szeretik!)

Gabi elutazik a kormányalkatrészért, délre meg is járja. Összepakol s rohan az öbölbe, szerelni. Mire Attiláék megérkeznek Torontóba, a hajónak működnie kell.

Skóciában (Imola) láthatóan megvolt az egyetemi ballagás, fel is kerültek az Attila oldalára az eseményről készült képek.

Ellátogattunk Ágnes lányához is, kis Ágneshez. Új lakásba készülődnek, búcsúznak a jól megmunkált kerttől. A lugasban ülünk asztalhoz, de ebéd közben megered a zápor s bekerget a házba. A család nagy része az emeleti szobákba húzódik, én lent maradok Gyurival, régi legényemlékeinket idézzük meg, a hajdani kolozsvári életet, s közben nézzük a nyitott ajtón át a hol csendesedő, hol újra rázendítő záport.

Gabi elégedetten jön haza a tóról: sikerült a javítás. De nehéz volt. Kipróbálni élőben már nem maradt ideje, de működnie kell!

Toronto, 2013. július 8-10.

A nagy hőség után beüt az időváltozás: délutánra óriási vihar támad. Kétszeres áramszünet – a második alkalommal egész éjjelig elhúzódik a kimaradás. Gyertyákkal és zseblámpákkal közlekedünk. Középkori hangulat. A számítógépek, a hűtő és a tűzhely – kényszer-pihennek. Meg a jó televízió is...

Az áramszünet amúgy betette az ajtót a szervernek: másnap istennek sem működik az internet. Újra kell programozni a szerveret. Gabi dühödten dolgozik – csak estére lesz belőle valami.

Attiláékat várjuk – Anna ünnepélyesen megteríti a nagy asztalt, ülésrendet dolgoz ki, névjegyeket rajzol hozzá.

Gabival mentünk ki a reptérre. Készt a skóciai járat, végül csak befutottak Attila és Imola – fáradtan, de jókedvűen. Ebéd, sörözés, beszélgetés, majd ki-ki nyugovóra tért. Az alagsori játékterem is lakószobának berendezve. A lakás most már tényleg megtelt velünk...

Toronto, 2013. július 11-13.

Attilaék érkezése utáni első reggelen valahogy úgy adódott, hogy kivétel nélkül mindenki leült a reggelihez szépen megterített asztalhoz (tudom, mert én terítettem, Annával). Végül még azoknak is megjött az étvágyuk, akik máskor inkább dél felé szoktak leülni valamit falatozni. Aztán a kávé után a társaság rendre szétszéledt – egyesek bementek a városba (üzleti körút?), mások az árnyékba húzódtak. Ebédnél, ha nem is teljes létszámban, ismét találkoztunk.

Marika elszámította magát – azt hitte, hogy még egy nap van a születésnapjáig, de már július 12-én betölti a 9. évet. Rendkívül boldog, hogy tévedésével „nyert” egy napot.

Másnap, mikor mindenki kikászálódott az ágyból, közösen felköszöntöttük Marikát, s bekebeleztük az elmaradhatatlan tortát is. Gabi, Attila versengve fényképezett, a videózás nekem jutott. Később a fiatalok moziba mennek.

A. Ivánt megműtötték (olvasom a leveleimben), jól van, pihen. Ígéri, majd jelentkezik.

Szombaton füstölgő, feszült a hangulat: a meghívott rokonok mind kedvezően válaszoltak a meghívásra. Összeszámoltuk: kora délután 24 rokon (testvér, unokatestvér, nagybácsi, nagynéni, élettárs, unoka stb.) gyűl össze az Annaék udvarán. És hol? Nem Erdélyben, nem Magyarországon – Torontóban! Nem semmi... Összeszedünk minden létező széket, de még a fűre is le lehet ülni. Az idő meleg, az udvaron nagyrészt árnyék van. A gyerekek hancúroznak, a felnőttek pletykálnak, eszünk-iszunk. A szünyogok vetnek véget a hosszú vendégségnek – s „hazamennek a legények”.

Toronto, 2013. július 14-16.

Vasárnap Marika szülinapi gyerekbulija. Néhány barátnőjét hívták meg. Csodálom a gyerekek tűrőképességét: órákat képesek felszabadultan játszani a nagy melegben. A számítógép mellől látom őket az udvaron – inkább az árnyékban dolgozom és Polly fecsegését hallgatom.

A buli után közösen elrendezzük a kertet, estére azok is megjönnek, akik addig a városban kóricáltak.

Á. Gyulától jön egy levél: az idei régizene fesztivál újdonsága, hogy utcai tárlat készült a legjobb fotókból, s az egyiken olyan kép szerepel, amelyen Ilonka és én is rajta vagyunk, egy templomi padsorban.

Marika hétfőtől egy hétig tánc táborba jár. Ez abból áll, hogy a lelkes gyerekhadnak betanítanak néhány táncot, aztán a tábor végén a szülők előtt bemutatják a „produkciót”.

A kertben két ígéretes cukkini annyira megnőtt, hogy már ideje leszedni. Ebédre kirántjuk, marad belőle estére is. Gabi lent van az öbölben, telefonál, hogy átvette a kibérelt nyaraló kulcsát. A hét végén indulhatunk Victoria Harbourba! Attiláék is velünk tartanak...

Toronto, 2013. július 17-19.

Szerda délben Gabi hazaérkezett az öbölből, s szóban is jelentette, hogy a hajó rendben, a nyaraló úgyszintén, most már rajtunk a sor. Nekiállunk összeszedni, amire egy héten át kinek-kinek szüksége lehet.

Az előzetes időjárás jelentések esőket, szelet jósolnak, de most még hőség van. Nagy adag teákat iszom.

Elromlott a konyhai villanytűzhely egyik rezsója. Amúgy ócska holmi, Annáék a házzal együtt örökölték s már akkor is régi volt, viszont sajnálták kidobni. Most jutányos áron találtak egy újat. Méretek megfelelnek, sikerül percek alatt beszerezni.

A vakációs készülődéseket megnehezíti a hőség. Péntek estére kitör a vihar. Addig azonban még megnézzük Marikáék táborzáró táncműsorát, egy szűk próbateremben tartják. A szülők, az érdeklődők szorosan a falra szerelt tükrök előtt szoronganak, a gyerekek közül is mindig csak annyi fér el a terem közepén, ahányan az illető számot bemutatják. De a tükrök megsokszorozzák nemcsak a teret, a tömeget is. Sőt, a kis táncosokat is. Mindenből sok van, csak levegőből kevés...

Toronto – Victoria Harbour, 2013. július 20-21.

A szokottnál korábbra tervezzük az indulást, de így is 11 lesz, mire nagy nehezen elindulunk. Elsőnek Andrea és a barátja indulnak, utána Attila ül az Anna kocsijának kormányához, s Ilonkával együtt vele tartunk. Anna és a család Gabival jönnek, no meg Polly papagájjal és a ketrecével. Csak Tipps marad otthon.

Hadd ne írjam le, hogy mi mindent viszünk. De még összeszerelhető kajak is szerepel a leltáron. Meg egy óriási hűtőláda, benne néhány előfőzött ebéd, meg minden, ami a hűtőben volt.

Másfél óra az autótűt Victoria Harbourig. Pár perc eltéréssel nagyjából egyszerre fut be a három kocsi a bérelt nyaralóhoz. Nagy, időről időre bővített ház az öböl partján, hatalmas tornácos terasszal, napozóval, tábortűzhellyel, stéggel. A hatalmas, világos nappaliból – mely egyben konyha is – nyílnak a hálósobák, 4 is. Éppen hogy elférünk, de senki nem marad ágy nélkül. Egy fürdő van, vécével, de valahogy sikerül észszerűen beosztani.

A szombat kimondottan szeles. Akkora hullámok érkeznek a tóról, mintha tenger lenne. Pedig csak a Huron-tó. Gabi szerint, ha nekiindul az ember hajóval, különböző zsilipeken és csatornákon keresztül, simán kijut az óceánra is akár. Este kiülök a stégre, lábamat a vízbe lógatom, s azon töröm a fejemet, hogy honnan jönnek a hullámok? Tudom, hogy ez egy roppant steril gondolat, de illik a hullámozás végtelen monotonijához

Vasárnap Ilonkával egy kis kirándulás: egy csíkszeredai ismerőse Kanadában élő gyerekének hozott kis csomagot, akik vendégségbe hívtak Wasaga Beach-i nyaralóházukba. Autóval háromnegyed óra járásra van a mi nyaralónktól. Attila elvisz minket, majd ő tovább kocsizik Imoláért, aki valahol rokonok vendégszeretétét élvez. Délután, visszaúton majd felvesz bennünket.

Este a tóparton, a bérelt szálláson hamburgert sütünk, sárkányt eresztünk, tervezgetjük a hétfői napot – amikor is két csapatra oszlunk, hogy Gabi mindenkit megismertessen a hajózás örömeivel és rejtelmeivel.

Victoria Harbour, 2013. július 22-23.

Összeállítottuk a két „utaslistát”. Az elsőre azok kerültek fel, akik még egyáltalán nem vitorláztak Gabival (Ilonka, Attila) s segítségnek velük tartott Anna. (Gabi annyi mindennel kell hogy foglalkozzon, amikor vitorlát bontva hajózik, hogy legalább hat – ha nem nyolc – kéz is alig elegendő hozzá. Kell a pontosan működő, begyakorolt segítség...) Imola, Andrea és én otthon maradtunk Marikával, aki nem jön számításba, mert egyáltalán nem hajlandó a hajóra lépni, ha vitorlázásról van szó.

Szép napnak indult. Délelőtt 11-kor a nyaraló melletti stégnél kikötött Gabi hajója, az utasok kiszálltak, majd az újabb csapat tagjaiként helyet foglaltunk s minden gond nélküli úton vehettünk részt. Gabi és Andrea voltak a legénység, Imola és én az utasok. Visszafelé megint csak a stégnél szálltunk partra.

Az esti étkezéshez a midlandi Jumbo éttermet vettük célba. Kínai étterem, svédasztal szerű rendszerrel: egy az ár, annyit és annyiféle ehetsz, amennyi beléd fér. Nincsen akkora választék, mint a torontói „nagy testvéreknél”, de itt is bőven jól lehet lakni és biztosan találni 3-4 olyan fogást, ami tökéletesen megfelel az ember ízlésének.

A kedd nem indul ilyen felhőtlenül. Beborul, szél fúj, távolról dörög. Hamarosan itt a zápor is. Aztán eláll. Néhányan gyalogtúrára indulunk a part mentén, az üdülhely kanyargós utcáin. Nézegetjük a különbnél külön nyaralókat, villákat. Szinte szemmel látható az üdülhely folyamatos terjeszkedése.

Torontóban is vihar lehetett, mert a Gabi állandóan működő szervere felmondta a szolgálatot: távmunkát végez, s most nem tudja elérni a saját szerverét, adatbázisait. Gyorsan visszakocsikázott, hogy helyrehozza a hibát. Estére megjön: új szervert kell vásárolnia. A múltkori vihar, a mostanival együtt a régi szervernek megadta a kegyelemdőfést...

Vacsorakészítés előtt, erős parti szélben „szembe megyek” egy haza igyekvő hadméhvel. Az ütközésben ő húzza a rövidebbet: fullánkja beszakad a szemem alatti bőrbe, viszont nekem rögtön földagad tőle az arcom. Mindenféle orvosságot előkaparunk, Gabi is talál egy allergia ellenes kenőcsöt. Éjszaka lázasan forgolódom, de az orvosoktól viszonylag mélyen alszom. Megússzuk az ijedtséggel.

Victoria Harbour, 2013. július 24-25.

Szerdát midlandi kirándulásra szánjuk – a Discovery Harbour nevezetű erődmúzeumba. Két kocsival megyünk, dél közeli időpontban, egyezség szerint a bejáratnál találkozunk. Érdekes történelemlecke kicsiknek és nagyoknak – az ontariói háborúról, a gyarmati katonaság harci és életkörülményeiről. Anna a gyerekekkel lehorgonyozik a múzeum által üzemeltetett játszóházban, mi addig a kikötőben látogatható korabeli vitorlás hajókat szemléljük, végigjárva minden látogatható zegzugot. Mindennel felszerelt, újraépített múzeumi darabok. Amerika szerte híres vízi térképész dolgozott évtizedeken át a helyőrség védelmében, emlékére kilátópont viseli a nevét, ahonnan a hajók mozgását figyelte.

Csütörtökön, mielőtt elutaznának, Attila elment Gabival még egyet vitorlázni. Jó messzire jutottak a tavon, a szél kedvezett nekik, minden probléma nélkül visszajöttek. Csomagolás, ebéd, még egy gyalogséta a kikötőig, ahol a régiségboltban – amely kávéház és fagylaltozó is egyben – nagy adag fagylaltokat rendelünk mindenkinek. Boltosék jól ismerik Annáékat, szimpátiából még meg is toldják az adagokat.

Gabi beviszi Attilát és Imolát a reptérre, majd mielőtt visszatérne, körülnéz a torontói lakás körül. Andrea és a barátja összecsomagolnak, távoznak. Négyen maradtunk a nagy nyaralóban. Este tábortüzet rakunk a parton – amíg ég, védve vagyunk az esti szúnyogoktól. A szomszéd nyaralóban születésnapot ünnepelnek, feleresztenek egy színes lampiont, azt nézi mindenki, amíg el nem tűnik a magasban. Éjjél előtt befut Gabi, még sokáig beszélgetünk a hamvadó tűznél.

Victoria Harbour, 2013. július 26-27.

Attiláék elmenetele után „üres a ház”. A pénteki program: a Mártírok Szentélye (Martyrs Shrine), Midland előtt – az indiánok megtérítését végző nyolc jezsuita szerzetes emlékére, akik vértanúkként haltak meg a XVII. században. Végül a hely a világ szentjeinek emlékparkja lett, szép templommal, szobrokkal, emlékművekkel. Elvileg hozzájuk tartozik a huronok megtérítésére alapított falu, amelyet Szt. Máriáról neveztek el. (A Szentélytől egy alagúton át lehet a faluba jutni, de csak szombaton látogatjuk meg, miután mindent összepakoltunk és búcsút mondtunk az öbölnek.)

Az „utolsó ebéd” túrós puliszka, tojással. Így aztán semmit sem hagyunk a hűtőben, mindent maximálisan felhasználunk. Ebéd után Gabi elhív egyet vitorlázni: eszményi körülmények a tavon, éppen annyi szél fúj és úgy, ahogy kell. Jó messzire jutunk, visszafelé motorral jövünk, hogy idejében hazaérjünk. Indulás előtt kissé megijesztett Gabi, amikor nagy komolyan elmondta, mit kell tennem, ha neki valami baja történik és segítséget kell kérnem a tó közepén. Igyekeztem jó képet vágni hozzá, de az egész valahogy hihetetlennek tűnt. Pedig szokványos munkavédelmi felkészítő volt...

Szombat reggel nekiállunk rendezgetni, takarítani. Kissé ideges mindenki, de azt hiszem, inkább lehangolt. Ráadásul úgy néz ki, hogy visszatért a nyár. A tornác és a külső terek sepregetését magamra vállalom. Pontban délkor elindulunk a huron falut bemutató indián múzeumhoz, onnan vesszük az irányt haza. Gabi a hajót rakja rendbe

ezalatt. Szórakoztató időutazás végignézni a jezsuiták teremtette életteret, amiben példát mutattak az indiánoknak, hogyan is kell/érdemes civilizáltan élni. Végignézzük a nap látványosságát is: kosztümbe öltözött fiatalok eljátsszák, milyen lehetett az, amikor a falu küldöttei kenuval és az áruval megérkeztek egy hónapi kalandozás után Ottawából, a ma is működő egyszerű zsiliprendszerrel használva.

Fagylaltozás, majd irány haza. Iszonyú záporba keveredünk, meg kell állnunk útközben: az út eltűnik, nem látni, merre van az előre és merre a hátra. Csak a szélvédőn lezúduló víztömeg csobog körülöttünk.

Aztán elcsendesedik... Otthon rögtön nekiállunk a nagymosásnak, éjfélig morog a pincében a mosógép.

Toronto-Montreal, 2013. július 28-30.

Míg odavoltunk, rengeteg levél összegyűlt a postafiókomban. Némi időbe telik, amíg rendet rakok közöttük. Közben szeretném, ha a huroniai élményeim nem hűlnének ki egészen, ezért nekilátok formát keresni nekik. Felébred bennem a már-már véglegesen elszunnyadt újságíró, s ahogy telnek a napok, rendre összeáll egy riportszerű beszámoló, amit majd csak hazatérve véglegesítek (a végeredményt lásd a napló végén, hordalékként tálalva *Az Új Világ ellentmondásos emlékei* cím alatt).

Pusztai Péteréhez készülünk Montreal közelébe. Pár napig ülünk, reméljük, hogy a fellángoló kanadai vasutassztrájkok nem szólnak bele az előzetesen megvásárolt jegyeink érvényesítésébe.

Hétfő este Anna kocsiba ültet, hogy vesz nekem születésnapomra egy új papucsot. A régit is ő vette, ami éppen rajtam volt, jó hét évvel korábban, azóta kitartott becsülettel. Végigjárunk jó pár üzletet, míg találunk egyet, amit megveszünk.

Összepakoltunk a montreali útra, idejében kiértünk az állomáshoz. Indulás a 17-es kaputól. A dorvali állomáson – Péter javaslatára – taxiba ülünk, fél óra múlva már Péteréknél vagyunk. Örömteli viszontlátás. Elcsodálkozom az udvaron: a négy évvel ezelőtti kertben időközben csodálatosan megnőttek az akkoriban ültetett fűzfák, természetes, lenge árnyat adó lugast alkotva.

Éppen csak leültünk megszusszanni, Péter és Irina átadták az újabb egyetlen példányban készült, nekik dedikált verseskönyvemet (*Nadrágomon fekete folt*). Döbbenetesen szép műalkotás: grafikai-tipográfiai mestermű; nehéz betelni vele. Majd, ha magamban maradok, érdemének megfelelően gyönyörködöm benne. Addig közös szerkesztőségi (Ifjúmunkás) emlékeket idézünk fel Péterrel...

Montreal-Toronto, 2013. július 31- augusztus 2.

Szinte megállás nélkül emlékezünk Pusztai Péterrel. Sok minden nekem jut eszembe, más meg neki. Rapszodikus ez az emlékidézés és olykor lehangoló is – olyan időket idéz, amiket jobb lenne elfelejteni. Az ember az élete folyamán sokféle sebet kapott és adott is, végtére az lenne a legfontosabb, hogy megbékéljünk önmagunkkal.

Anna, Ilonka és Marika elmennek játszóteret keresni. Egyik délelőtt én is teszek egy órányi sétát a jachtkikötőig, de a gyaloglástól feltöri a cipő az egyik talpam, s a keletkezett vízhólyag kihasad. Attól kezdve az egész társaság engem gyógyítana. Valahogy sikerül elrontanom az általános hangulatot.

Utolsó nap éjfélkor fekszünk le, reggelre taxit hívunk. Cipőt nem tudok húzni, papucsban maradok – ragtapasszal felvértézve. Gyors ütemben ott vagyunk Dorvalon, még marad némi időnk megszusszanni, amíg a vonat befut Montreal felől. Jó helyet kapunk a vagonban, időnként nagy zivatarba rohanunk, esős délutánra futunk be Torontóba. Földalatti, autóbusz idejében jönnek, este már mindenki a maga megszkott helyén alszik. Annáék még egyszer kitisztítják, fertőtlenítik a sebet. Ha sántikálva is, de már könnyebb a járás.

Toronto, 2013. augusztus 3-5.

Szobafogságon vagyok: a lábamat kúrálom.

Ilonkával a hazamenetelt tervezgetjük: mennyit ülünk Budapesten, melyik napon indulnánk haza. Közben Tamás is keres, amikor meggyógyul a lábam, jó lenne még találkozni egy délelőtt. Ebben maradunk.

A vasárnap délelőttöt arra szánom, hogy ágyban maradok. Így kötés nélkül gyógyulhat a lábam. Kissé börtön-íze van a dolognak, de talán megéri ennyi áldozat.

Enyhén őszi az idő, éppen jó a búcsúzás hangulatához. Ennek ellenére a magnólia másodszor is kivirágzott az idén. Csodáljuk az Annáék udvarán pompázó fehér virágokat. Ellenőrizzük a darázsfészek helyét: egyelőre nem telepedett újabb család a lombok közé.

Toronto, 2013. augusztus 6-8.

Közeledünk látogatásunk végéhez. Még néhány nap és a jelek szerint utoljára látjuk azt a tájat, a várost. S benne gyermekeinket, rokonainkat. Nem szándékunk mindenáron kimúlni a földi életből, de személy szerint úgy érzem, nehezen vállalkoznék még egyszer egy ekkora utazásra. (Persze, ember tervez...)

Tamással telefonon egyeztetünk: amennyiben lábam engedi, csütörtökön találkozhatunk a Rosedale megálló melletti parkban. Ebédre Ágnes is megjön, tőle ekkor búcsúzom.

Szerdán este laza hangulatú vacsora: flekkeneket sütünk és valahogy mindenki magába fordul, azt teszi, amihez a leginkább kedve van. Nekem csak a meditáláshoz van erőm – ezért sokszor belealszom a legváratlanabb pillanatba. Korábbi ittéléimkor jobban hasznomat tudták venni Annáék – most félig kívülállóként éltem át az eltelt heteket.

Tipps ex-kandúr annyira hozzászokott munkarendemhez, hogy reggeli 5-kor némán vár az ajtó előtt: engedjem ki az udvarra. Korábban még nyávogott, de aztán rájött, hogy nekem fölösleges könnyörögnie, úgy is azt teszem majd, ami neki jó.

Telefonálok Tamás öcsémnek: a terv szerint találkozunk. Alig pár percet várok a parkban, s már jön is lihegve Buksi, utána Tamás. Több mint egy órát beszélgetünk. Végre, annyi évtized után ismét megnyílik előttem. Történeteire jobbra emlékeztem, de jó volt hallani ugyanúgy, az ő szájából s megállapítani, hogy a lényeg bennem is megőrződött. Megtelepedése első éveiről is beszél, ottani pályafutásáról. Meg arról, hogy mostanig nem járt otthon – azt fontolgatja, hogy talán a következő években Erdélybe látogat.

Toronto-Budapest, 2013. augusztus 8-11.

Utolsó előtti napon Tipps szokatlanul korán ébreszt. Éhes. Nézem: teljesen üres a tálkája.

Utolsó utam a boltba: kenyeret veszek. Szeretem ezt az olasz boltot: ha egyéb sokszor nem is, de a kenyere mindig friss. Vagy nincs is. Ami a polcon marad, arról nem beszélek – az a kutyának se kell. Az a „választék”.

Minden becsomagolva, de azért újra ellenőrizzük, mennyire maradtunk a súlyhatárok alatt.

Utolsó esti beszélgetés a tornácon. Gabi is megérkezik, még egyszer megmérjük a csomagokat, megvonjuk az ottlétünk mérlegét – pozitív.

Szombaton minden simán ment a reptéren: helyeket megkaptuk, csomagokat leadtuk, elbúcsúztunk, a várakozás tűrhető volt, csak Varsóban volt némi fejetlenség a kapuk kiírása körül, de „minden jó, ha a vége jó”. Attila és Péter vártak Ferihegyen – ájult melegben. Hazamentünk Attilához, s hűsöltünk, meséltünk... Meséltünk...

A IV. utazás „hordaléka”

Megjelent első ízben az Új Magyar Szó című internetes lap egykori, Kisebbségben elnevezésű mellékletében. Az alábbi szöveg annak némileg javított változata..

Az Új Világ ellentmondásos emlékei*

Napsütéses nyári napon, 2013 júliusában felkerekedünk, hogy a Huron-tó egyik öblében (Georgian Bay) egy kellemes hetet töltsünk. Mint legtöbb helyen a világon, a kanadai Új Világ is telis-tele van történelmi és kultúrantropológiai emlékekkel, emlékhelyekkel, amiket jó üzleti érzékkel – bár távolról sem azonos hatásfokkal – ki is aknáznak.

Victoria Harbortól, ahol megszállunk egy tóparti cottage-ban, félórányi kocsin jutunk az ugyancsak tóparti Penetanguishene városkába, amelynek egyik kikötője fölött várja látogatóit a Discovery Harbour nevezetű erődmúzeum, az 1812-14-es ontariói amerikai-kanadai csata egyik hajdani kulcstámaszpontja.

Már a bejáratnál osztogatott tájékoztató anyagokból kiderül, hogy az intézmény folyamatos rendezvénysorozattal emlékezett meg 2012-ben s emlékezik meg most és 2014-ben is az amerikai részről kissé túlbecsülten „második függetlenségi háború”-nak is nevezett csata eseményeire, főbb szereplőire. Az emlékezés, a kanadaiak számára győztes ütközetek, vízi csaták, tengerészbátorság, fegyvertestvériség stb. felidézése átfogják egész Kanadát, ám feltűnő módon a quebeci francia szellemű közösség mintha makacsul és egyértelműen távol maradna a nagyszabású akciótól. Mintha a kanadai britek és franciák történelmi emlékei nem lennének közösek. Tény, hogy a kanadai történelemben a brit annexió utáni három évszázad mintha inkább csak az angol érdekeltségre szorítkozna. Annak ellenére, hogy a három évig tartó csatának fontos szerepe volt a francia nyelv és kultúra megőrzésében is, hiszen ha a terület az Egyesült Államok részévé vált volna, Quebec sem marad fenn a mai formájában. Multikulturalitás ide vagy oda, az angol és a francia államnyelvi működése ellenére, az angol nyelvű többség mintha fölényesen – ha nem is teljesen szántsándékkal – elfedné a franciát. Hiába, többen vannak...

(Az erődmúzeum eligazító anyagai amúgy két nyelven készülnek, a honlapon további spanyol és német nyelvű felvilágosítást is találni...)

Ráadásul, az utóbbi háromszáz valahány év mintha valóban a brit történelemhez dörgölözve telt volna el: az anyaország királyi sarjai úgy jöttek-mentek-diszponáltak Kanada sorsát illetően, ahogy az a nagykönyvben elő van írva. Királyi látogatások követték egymást, hercegi körutazások örvendeztették meg a kanadai Új Világ népét. Hogy csak a legutóbbiakat említsük: a William és Kate hercegi párt 2012-ben vezette első útja éppen Kanadába, s tavaly szeptemberben látogatott el Quebec környékére Edward herceg és Zsófia hercegnő is. (Mindennek a teteje: a napokban arról is lelkesen cikkezik a kanadai sajtó, hogy netán William és Kate nehezen jött gyermeke esélyes brit trónkövetelő, s ezzel együtt kanadai uralkodó lehetne?!)

A történelem amúgy nem válogatós: mindent számon tart, ami egyszer az emberiséggel így vagy úgy megtörtént. Azt is, hogy a francia telepesek már 1603-ban Kanada földjére léptek: ők teremtték meg az Új Világban – Új-Angliával párhuzamosan – Új-Franciaországot. Őket követték a missziósok: előbb a francia ferencrendiek (hamar beletörött a bicskájuk az indiántérítésbe), majd Loyolai Ignác jezsuita hitvezér térítői elképzelésének francia követői, akik hittel vallották vezetőjük elvét: ha a rendnek csak 1 lelket is sikerül megmentenie, „már megérte”. A francia jezsuita térítők ezzel az eltökéltséggel érkeztek a Huron-tó környékére, Huroniába, hogy az egy isten hitére térítve „civilizálják” az általuk primitívnek tartott vadásztársadalomban élő huron lakosságot.

Az 1625-ben érkezett első jezsuita misszionáriusok (vezetőjük a később vértanúvá lett Jean de Brébeuf) a tóhoz közeli Wy folyó mentén telepedtek le, s missziójukba lassan az ottani huron lakosság közel egy ötödét sikerült bevonniuk. Csakhogy a nemes szándékhoz képest a munka több volt, mint sziszifuszi: a térítőknek hamar rá kellett döbbsenniük arra, hogy semmire se mennek az őslakosságénál magasabbnak vélt civilizációs szintjükkel, a helyi nyelvek, a szokások ismerete és a rettegett, az ősmagyar sámánokra emlékeztető varázslók hatalmának alapos ellensúlyozása nélkül. Legalábbis ezt igazolták az első évek halmozódó, eredménytelen kísérletei.

A Sainte-Marie-au-pays-des-Hurons (Huronföldi Szent Mária) elnevezésű telep helyén ma a már említett erődmúzeummal (Discovery Harbour) közös irányítás alatti – elsősorban régészeti profilú – múzeum fogadja pár kilométerrel Midland kikötője előtt az autósztrádán érkezőket. És bár specifikuma révén, a hely elsősorban francia kulturális érdekelttségű, a múzeum által szervezett bemutató akciók általában angol nyelven zajlanak, a szórólapok kétnyelvűek, a múzeumi honlap viszont legalább egy tucatnyi világnyelven tájékoztat. Ami nagyon hiányzik: az a huron nyelvi megnyilvánulás – ez akkor is ünneprontó „gesztusként” hat, ha jó előre leszögezzük, hogy a huron lakosság mára szörén-szálán felszívódott; a Huroniából elmenekült maroknyi, maradék lakosság távolabb, Quebec mellett talált menedékre.

Huron kultúra ennek ellenére létezik: a jezsuiták első huroniai vezetője, Brébeuf még szinte tehetetlen volt, amíg meg nem tanulta a huronok nyelvét. Hogy ezt elérje, maga szerkesztett huron szótárt. Eleinte a huronok egyszerűen bolondnak tartották mind őt, mind hittestvéreit. A katolikus ember erkölcsi törvényei kicsorbultak a törzsi, a természet elemeit istennekként tisztelő és féltő huronok szokásain, annak ellenére, hogy a misszionáriusok egy fedél alatt éltek az őslakossággal, ugyanazt a kenyeret ették, az egyre nagyobb mértékben áldozatokat szedő betegségeket, járványokat igyekeztek megfékezni. Az áttörés ha furcsán is, de egyszer csak megtörtént. Így adja ezt elő a magyarországi Koroknai Zoltán jelenkori jezsuita skolasztikus, aki több hónapot töltött Kanadában és a huron kultúra tanulmányozásának megszállottja (egyebek mellett hangjátékot és színpadi művet írt A huron misszió címmel): *„Brébeuf-öt először páratlan fizikai ereje miatt kezdték tisztelni, az Echon (‘nehéz terhet cipelő’) nevet kapta. Később misszionárius testvéreivel együtt felvette a harcot a varázslók ellen, s közben hirdették az egy, és mindenhol jelenlévő Istent, aki szereti az embereket, akit közvetlenül is meg lehet szólítani az imádságban (ergó nincs szükség drága ajándékokra és az önös hatalomnak való állandó behódolásra). A Szentmiséken igyekeztek elkerülni minden titokzatosság látszatát,*

nem volt sekrestye, a hívek szeme előtt öltöztek be miseruhába, hogy ezzel is érzékeltesék: nincs titkos varázslás. Jelentős engedményeket tettek az indián kultúra irányába, például a missziós templomban az oltár közelében tűzhelyet állítottak fel, mert az indiánok számára elképzelhetetlen bármiféle transzcendencia jelenléte tűz és lángok nélkül.”

Jellegzetesen európai az a szemlélet, amelynek meggyőződése, hogy a Szent Mária-múzeum a huron lakosság életét tükrözi. Igaz, hogy a létesítmény inkább a misszió és az őslakosság mesterséges együttélésének és egymásra hatásának a tárháza, ám a helyhez fűződő emlékek jóval drámaibbak és tanulságosabbak, mint az itt található füstös-poros, lazán igazgatott, sorsára hagyott indián-skanzen. A kanadai viszonylatban is borsos belépti díj dacára szinte az egyetlen, valóságosan is a múlt viszonyait idéző látványosságnak a huron telepes erőd falai közé vezető, faragott facölöpökkel kibélelt, egy kenu szélességénél alig valamivel tágasabb víziút bizonyult, amelyen három igen egyszerű, kézzel felhúzható fazsilip jelentette a kaput az eltávozó, illetve a hazatérő szállítmányok előtt. Ha elgondoljuk, hogy az indián vadászok begyűjtött állatbőreit és szőrméit a távoli Quebec kereskedőihez kellett szállítani, s onnan minden szükséges élelmet, nyers- és építő anyagot, puskaport, gyógyszert, italt és egyéb közszükségleti cikket a telepre hozni, 28-30 napi fáradságos kalandozás árán tekervényes folyami úton megtenni a több mint 800 mérföldet, gyakran kiteve az ellenséges törzsek támadásainak és a természeti csapásoknak, nem csodálkozunk azon, hogy egy-egy karaván beérkezése sokszoros örömnepet hozott a misszió életébe. Ezt az ünnepi pillanatot kísérelte meg ottlétünkör játékos, színpadias külsőségekkel legalább egy negyedóra erejéig szuggerálni a múzeumnál gyakorlatozó régészhallgatók egy csoportja, akik nyári gyakorlatukat töltötték a huron falu-múzeumban.

A látogató, mielőtt beléphetne a huron telep kőkirakásos erődített kapuján, a múzeum bejáratánál berendezett tágas moziteremben negyedórás dokumentumfilmet nézhet végig a telep történetéről, a hittérítők és huron gondozottjaik mindennapi életéről, mindarról, amit a vázlatos látnivalókhöz tudni illik. A többnyelvű kommentár végén felhangzik a jelenkori intés: a film tulajdonképpen csak tényeket közvetített, azt, hogy melyik oldalon, kinél van az igazság, majd a látogatónak kell eldöntenie azzal, hogy ténylegesen átlépi a kaput.

Ebben a pillanatban a vászonra kinagyított kapu látványa hirtelen eltűnik, a vászon zajosan fölcsapódik, s a helyén megjelenő résben felfénylik a napfényben fürdő kinti világ: a valódi kapu, amely tárva-nyitva várja a közönséget. Vérbeli rendezői mesterfogás ez, aminek a hitele sajnos, a későbbiekben a szervezők kezén rendre könnyelműen „elsikkad”, s így az igazságot továbbra is nehéz kiderítenünk...

Alig van olyan helyiség a múzeum területén, amelyet ne ülne meg a fojtogató, orrot-szemet csípő tömény füst. A huronok ahol csak tehették, tüzet raktak. Jó volt ez a tartósításra szánt hús, dohány, az állatbőrök, különböző növények, bogyók, gombák stb. tartósításához. Kellett a tűz továbbá a jezsuiták által szorgalmazott kovácsmunkákhoz, kenyérsütéshez, főzéshez, a gyógyításhoz... Koronkai Zoltán szerint a jezsuiták is jelentős engedményeket tettek az indián kultúra irányába, például a missziós templomban az oltár közelében tűzhelyet állítottak fel, mert az indiánok

számára elképzelhetetlen bármiféle transzcendencia jelenléte valóságos tűz és lángok nélkül.

Minden térítés, átnevelés óhatatlanul erőszakos cselekedet. A huron missziót tanulmányozók rendszerint megjegyzik, hogy a maguk nemében a jezsuita térítők nagyon is toleránsak voltak – másokhoz képest, ezért az óhazában az első időkben azzal vádolták meg őket, hogy elszabotálják a civilizálást. Természetesen nem rohantak ajtóستól a házba, kivárták a megtérésre legalkalmasabb pillanatot, amelyek furcsa módon akkor váltak a legmeggyőzőbbekké, amikor veszélybe került a misszió és az egész huron lakosság léte: a véres agresszióval fenyegető irokéz indiánok ugyanis rendre kiirtották a missziós személyzet közel felét, s ahol csak érték, pusztították a huronokat. A mártírrá lett jezsuiták szembeszegülésének példája, az, hogy minden úton-módon elítélték a kegyetlen rituális kivégzéseket, jótékonyan hatottak az áttérési „rátára”, s megjelentek az első huron keresztények is, akik remek térítő munkát végeztek a továbbiakban. A múzeumban tetten érhető a huronok életének egyfajta tudathasadásos jellegzetessége: a megkeresztelkedett őslakosok és a megkeresztelenek elkülönítve, külsőségeikben szinte megegyező sátrakban és „hosszúházakban” laktak, egymás szomszédságában és mégis külön, mígnem végül a felvett vallás egyesítette őket.

A jezsuita kísérlet végül sajnálatosan kudarcba fulladt: az irokéz ellenségeskedés, a kezükre juttatott lőfegyverek megsemmisítő ereje elűzte földjükről a huronokat. Megmaradt viszont a misszionáriusok mártíriumának példája, amelynek a misszió melletti, az autósztráda túloldalán, egy festői dombon kialakított szent zárándokhely a letéteményese. A Martyrs Shrine-nek nevezett sok hektáros kertben impozáns székesegyház áll a vértanúk és a világ szentjeinek tiszteletére. Alapítása közvetlenül a nyolc kanadai jezsuita mártír emlékét idézi, akik a kereszténység második misszióját vezették a huron indiánok között. Név szerint: Daniel Antal, Garnier Károly, Lallemant Gábor, Brébeuf János, La Landei János, Jogues Izsák, Chabanel Natalis, és Goupil Rénatus. A vértanúcsoportot Brébeuf Jánosról nevezték el. De az emlékhelyen maradandó nyomok őrzik II. János Pál pápa 1982-es látogatását: egy kifejező, fából faragott szobor és az alkalomra kialakított pápai oltár. Szuggesztív szobrok, emlékművek hirdetik Teréz anya személyiségének kisugárzó erejét, az első afrikai szent, Josephine életének tanulságát, a kereszténység ázsiai terjedésének megannyi momentumát.

Külön „kertet” szenteltek a zárándokhelyen az őslakosok emlékének, illetve az első indián szentnek, akit korábbi boldoggá avatása után XVI. Benedek 2012-ben a szentek közé emelt.

Az 1676-ban megkeresztelkedett mohawk lány, Tekakwitha Kateri tizenegy éves volt, amikor először hallott Krisztusról azoktól a jezsuita misszionáriusoktól, akik az őt nevelő nagybátyja falujában jártak. Szüleit még kisgyerekként elvesztette, himlőjárványban haltak meg. Tekakwitha is megbetegedett, és bár felgyógyult, utólag hegek maradtak az arcán, s a látása is károsodott. Nevelőszülei népük hagyományai szerint tizenhárom éves korától férjhez akarták adni, de ő – talán még maga sem értette, miért – ellenállt e kényszernek. Néhány év után a család feladta a próbálkozást, és engedték, hogy a lány Jacques de Lamberville jezsuita atyánál katekizmust tanuljon. Az indiánok vallási megtérését ellenzők ekkor Kateri ellen fordultak, s

boszorkánysággal, illetve szexuális szabadossággal vádolták meg. Hogy túlélje, egy Montreal melletti misszióba kerül, itt teljesíti ki szent életét kemény böjtölés és önsanyargatás közben. A „mohawk indiánok lilioma” – ahogy előszeretettel nevezik – halála pillanatában teljesen megszabadult az arcát elrútító hegektől és egyéb csodák is történtek elhunytá nyomán.

A misszió sok évszázaddal ezelőtti tevékenysége nyomán létrehozott kert – a kanadai jezsuita egyház jóvoltából – nemzetközileg elismert és szívesen látogatott kegyhely. A világi látogatók mellett nagyszámú, a világ minden tájáról érkező spirituális vendégek csoportjai keresik föl a mártíromság felszentelt emlékműveit. A missziót és a kegyhelyet is fölkereső látogatók jelentős díjkedvezményben részesülnek – hiszen a két intézmény között az országút alatt, egy szűk alagúton át vezet a pár perces sétára hívó, összekötő gyalogút.

De a mártírok dombja már látványosan is angol szellemiségű világ: a kegyhelyet működtető helybeli jezsuiták mintha megfedkeztek volna a francia gyökerekről. Mind a hely honlapja, mind a promóciós anyagok egy nyelven szólnak hozzánk... Igaz, világnyelvről van szó.

2013

Utóhang (?)

Tudni kell abbahagyni a mesélést – ez nem csupán a filmek vágására érvényes, hanem minden előadott történetre. Mert megtörténhet, hogy az itt elmondottakon kívül összeszedjük még minden maradék bátorságunkat (és időnket), amelyből futja még egy kanadai útra, de az itt elmondottakban elmondtuk a lényegét.

Talán még annyit tennénk hozzá, hogy Andrea unokánk nem csak hogy elvégezte a középiskolát, de e pillanatban a harmadévet végzi a kanadai Guelph-i egyetem édesvízi és tengerbiológiai karán, s ennek keretében fél évi csereképzésen tartózkodik a bécsi egyetemen.

Elmondanánk azt is, hogy az ottlétiünkör született Marikából szép, nyúlánk lány lett, aki pár hónap múlva búcsút mond az iskolai alsó tagozatnak – a hajdani játékos kedvű, törékeny kislány már csak e könyv lapjain és az emlékekben létezik.

Szóvá tennénk továbbá, hogy Ágnes húgom volt férje, Dombi György (Gyuri) 2016. január 20-án súlyos betegségben elhunyt. Ő lett a család első halottja kanadai földön. Távol nyugszik felmenőitől, egy vidéki farm közelében, amelyet valószínűleg a fia, Tamás készül majd megművelni családotól a továbbiakban.

De azt is el kell mondanom, hogy az elmúlt években mind Anna – Tamás öcsém élettársa –, mind Tamás súlyos megpróbáltatásokon (műtéteken) estek át, de élet-erejük, összetartásuk átsegítette őket a mélyponton – mindenképpen kímélő életmódra ítéltettek.

Azt sem hallgathatjuk el, hogy lányunk és családja 2014-ben Victoria Harbourban vásároltak egy éppen eladó tóparti házat, amelynek rendbetétele és kihasználása rövid idő alatt beépült elfoglaltságaik közé, életritmusukba.

A történethez tartozik, hogy Polly papagáj egy szép napon, egy évvel utolsó látogatásunk után hirtelen feldobta a talpát. Ugyanabban az évben, pontosabban 2014 végén, az állatsereglet kibővült egy fekete színű labrador-boxer keverékkel (Licorice), akit a kutyaemenhelyről fogadtak örökbe Annáék, s azóta ötödik családtagként, Anna egész napi kényszerű irányítása alatt (korábban sose gondolta volna, hogy valaha is élni tud majd egy kutya közvetlen társaságában) éli a közös életet.

Öreg Tipps pedig, a sokat látott macskák bölcsességével, időnként felborzolóda, de végül is beletörődve elfogadta ezt a sok változást, ami mostanáig érte őt és a családot. Gondolom, miközben nagyokat alszik a ház valamely zugában, arról álmodik, hogy ezután majd végre minden úgy lesz jó, ahogy van.

Csíkszereda, 2016. február 19.

V. A „ráadás”

– amivel minden valahogy kerekesebb lesz /2017/

*Alig tettem pontot a 2016-ban kelt Utóhang végére, belső kisördögöm azt súgta, hogy az életben ma már semmi sem biztos. Könnyen előfordulhat tehát, hogy még egyszer – de csak egyszer! – kedvet kapunk egy kanadai utazáshoz, és felkerekedünk, **lesz ami lesz** alapon!*

Persze, fűztük hozzá gondolatban, ez is csak akkor, amennyiben megszűnik a vízum-kötelezettség Kanada és Románia között, mert mindig is terhünkre volt a vízumért történő utána járás bizonytalansága.

A vízum eltörlésről aztán mindenféle ellentmondásos hírek érkeztek, különböző húzd meg – ereszd meg tárgyalások folytak, végül bejelentették: mindazon román állampolgárok, akik az utolsó tíz esztendőben vízummal utaztak Kanadába, 2017. május elseje után, egyszerű internetes regisztráció alapján, vízummentesen léphetnek be a világ e távoli, s egyben Amerika legnagyobb területű országába.

Ekkor határoztuk el, hogy kanadai családi kiruccanásainkra feltesszük a koronát, s Annáékhoz teljes létszámmal állítunk be: a szülők, továbbá Attila és Péter, a két fiútestvér.

Ilyen találkozásra, Kanadában ugyanis eddig még nem került sor.

A döntést gyors repülőjegy-foglalás követte, ehhez azonban egyeztetnünk kellett egyéni ráérő időnket, s közöltük Annáékkal a közös döntés eredményét.

Nagy volt az öröm...

Május elseje után, Attila segítségével megtörtént a regisztrációs kérés is: az adatok betáplálása után 5 perccel gépeinken voltak az elektronikus utazási engedélyek. Elméletileg akár utazhattunk is volna...

De addig volt még egy kis idő.

(Most, az utazás végén, elmondhatom: a friss tapasztalatok úgy illenek ide, a könyv végére, mintha rendelésre készültek volna. Hogy miért, az talán kiderül a következőkből.)

Készülődések (egyszer)

Minden a szokásos rutin szerint megy: amíg hónapok választanak el az utazástól, az ember könnyen veszi a dolgokat. Később elkezdi furdalni az oldalát a kínzó gondolat: mit vigyen úti csomagjában? Hogy minden szükséges holmi mellett elférjenek a rokonoknak, ismerősöknek szánt ajándékok is, a csomag pedig ne haladja meg a díjszabás nélkül szállítható maximális súlyt. Hogy a kézicsomagban lehetőleg ne legyen olyan tárgy, ami joggal keltené fel a biztonsági ellenőrzés éber figyelmét. Hogy minden a helyén legyen és semmi ne maradjon otthon: iratok, személyes tárgyak, tisztálkodó szerek, orvosságok. Hogy széleskörűen érvényes biztosítás óvjon meg minden lehetséges, váratlan balesettől. Hogy ki legyenek fizetve az itthoni számlák. Hogy semmi se maradjon fölöslegesen a hűtőben. Hogy az erkélyen pompázó virágokat legyen ki gondoza...

Nem is sorolom tovább: előzetes aggodalomnak, egy távoli utazáshoz, éppen elég. De boldogan jelentem, hogy sikerült túlélünk minden előzetes fenyegetést. És a fiúkkal történt egyeztetés értelmében, július 6-án elindultunk Csíkszeredából, a reggeli vonattal, hogy közel 16 órányi utazás után, este későn, melegtől, egész napi üldögéléstől, várakozástól elcsigázva, megérkezzünk a Keleti Pályaudvarra. Szükségünk volt arra a pár budapesti napra, hogy mint a bűvár, a mélybe merülés előtt, szusszanásnyira még elidőzzünk saját környezetünkben, időzónánkban, hagyományos táplálkozásunkban. És hogy alaposan kialudjuk magunkat. Magyarán: kedvünkre lustálkodjunk. Minden megkötöttség nélkül. Azért néhányszor még átrendeztük csomagjainkat, mert a nagy átkelés izgalmai még előttünk voltak. Attilánál szálltunk meg, az utolsó budapesti napon Péterrel is gyakran egyeztettünk, végül érkezett július 8-a, az indulás reggele. Mikkor már minden csomagunk kint sorakozott az utcán, telefonhívásunkra befutott a taxi, amelybe sikerült mindent takarékosan felpakolni. És még mi is befértünk. Ferihegy 2-n, a járatok pultjai előtt kígyózó embercsoportok. Bejelentkezés, csomagbeadás, beszállókártya átvétele – ez a kötelező rituálé. Hogy napjában hány százszor, hány ezerszer-tízezerszer történik meg, gyakorlatilag egyazon forgatókönyv szerint, talán nincs is megmondhatója. Egy biztos: egyszer mindenki kap valamilyen eligazítást, s ha ez számára kedvező, máris indulhat a biztonsági ellenőrzés felé, ahol szintén folyamatos sorok kígyóznak, ám távolról sem annyira impozánsak, mint a bejelentkezésnél. A modern műszaki eszközöket használó biztonságiak egy-kettő végeznek az emberrel, nincs sok teketóriázás: kézicsomag átvilágítás, zsebek kiürítése, testi detektor használata, s már ott is vagyunk a „határnál”, ahol az előbbiekhöz képest az útlevelel ellenőrzés „mintegy mellékesen” történik. S ezzel kiértünk a senki földjére – megkeressük rajta a kijelölt várót, melyből a járatunk kapuja nyílik, s újabb várakozás következik – mindaddig, amíg beszálláshoz szólítanak. Nem is tudom, miért untatom mindezzel az olvasót – s vele együtt magamat –, elvégre manapság alig van ember, aki ne élné át a külföldre repülés valamilyen bonyodalmas élményét. Ehhez képest csak annyi az újdonság a mi esetünkben, hogy a szerencsés beszállás után öt szerencsétlen óra telt el, majd a járat kapitánya közölte velünk, hogy az egyik futóműnek (vagy minek, már az ördög se tudja, tény, hogy komoly meghibásodásról volt szó) elromlott a számítógépes vezérlőrendszere, amit több ízbeni kísérlet dacára sem sikerült megjavítani; a gép ezért a földön marad és csak másnap lehet majd szó indulásról. Fáradjunk a csomagkiadóhoz, majd keressünk szállást – taxi- és hotelköltséget az Air Canada Rouge megtéríti. Ja igen, és annyi órai várakozás után mindenki kapott, éhségcsillapítóként: 2 szelet csokis kekszet. Becsomagolva.

Készülődések (másodszor)

Mint egy rossz álomban, melyben igazából nem hisz az ember, szinte gépiesen engedelmeskedünk a felszólításoknak és törődünk bele abba, hogy ez a napunk végérvényesen elszaladt. Semmivé lett. Egy helyben topogtunk. És másnap mindent újra kell játszani, hasonlóan valószínűtlen kockázati tényezők mellett.

Nehezen visszaszerzett csomagjainkat taxiba gyömöszöljük, már alkonyodik, s azon tanakodunk, mihez kezdjünk a nap még megmaradt töredékével? Valahogy rájövünk arra, hogy bizony, éhesek vagyunk – a reggelin és a vigasztalásul kiosztott kekszen kívül aznap semmi nem járt a szánkban. Az otthoni hűtő kiürítve. Itt már csak egy vendéglő húzhat ki a bajból! Hirtelen mulatós kedvünk támad – amolyan „sose halunk meg”...

Szállásunk közelében van egy diszkrét, zenés étterem. Esténként bárzongorista szolgáltat háttérzenét, de olyan visszafogottan játszik, mintha minden billentyű leütéssel folyamatosan bocsánatot kérne a vendégektől. Beülünk a szellős, gyér forgalmú terembe és ételbe-italba fojtjuk nem mindennapi kudarcunkat. Aztán hazamegyünk, s lefekvés előtt még ellenőrizzük a légitársaság honlapján az esetleges frissítéseket. Jól tettük: máris változtattak a másnapi tervezett indulás időpontján – nyertünk két óra haladékot. Ennyivel többet alhatnánk, csak hogy éjszakánk nyugtalan, már nem bízunk semmiben és amilyen hamar csak lehet, másnap reggel ismét a reptérre röptetjük magunkat egy kedélyesen fecsegő taxisofőrrel.

Mintha a tegnap nem is lett volna, a hosszadalmas utazási előzmények minden apró részlete megismétlődik, más hivatalos emberekkel. És árnyalatokban különböző, egyénre szabott rítus szerint. A mai biztonsági ellenőrzés például mintha rámenősebb, kekeckedőbb lenne. A beszálló kapunál pedig, az újra összegyűlt utazóközönség hangulata érezhetően feszült. Mindenkinek a kedvét megfektette a tegnapi kudarc. És a mára hirdetett időpontok körül sincs minden rendben. A beszállás mindegyre késik, az utasok között mindenféle félhivatalos értesülések, olykor rémhírek terjednek – legjobban, ha befogjuk a fülünket, és csak akkor nyitjuk ki, amikor megreccsen a hangosbemondó.

Hirtelen felbukkant, kis kézicsomagjaikat kerekeken húzva, a gép személyzete. Az utasok tömegéből élénk taps és pfújolás elegye szállt felénk, mire a társaság képviselője jónak látta beolvasni a rövid közleményt, miszerint a kapitány reméli, hogy ma minden rendben lesz, de joga van megválogatni, hogy kiket hajlandó elszállítani. A hangoskodó, elégedetlenkedő utasok magukra vessenek, ha lemaradnak. Különben, percekben belül megkezdjük a beszállást...

A továbbiakban, e perctől kezdve minden ment simán, fennakadás nélkül. Felszállás libasorban, csomagokat elhelyezni, öveket bekötni, elektronikai eszközöket kikapcsolni – s huss! Május a levegőben. Aztán a jól megérdemelt ebéd, szunyókálás, az európai vasárnap éjszakát megspórolva, torontói idő szerint délután négy körül értünk földet a Pearsons repülőtéren.

Míg a csomagokra vártunk, szabályosan forgott velünk a föld...

Annáék az utolsó pillanatban értek ki a reptérre, mi már az épület előtt ácsorogtunk, de minden jó, ha a vége jó.

Este kipakolás, sörözés, estebéd – együtt van mindenki – az unokák is. Andrea is megérkezett Alex nevű ausztrál barátjával Guelphből.

Szemünket dörzsöljük: valóságot látunk?

Holnaptól megkezdem a naplóbejegyzéseket, s szokásomhoz híven, azok mentén haladok majd. Hol kimérten lépegetve, hol meg nekiiramodva, átgázolva az időn.

Toronto, Victoria Harbour 2017. július 10.

Lefekvés előtt Anna megmutatta: a fűzőld laptop beüzemelve vár rám a nappaliban, az ebédlőasztal szélén; bármilyen korán felkelhetek, mert senkit nem zavarok. Jól esik figyelmessége, oldja az otthontól távol érzett szorongó bizonytalanságot.

Reggel fél ötnél tovább az istennek sem tudok aludni. Mezítláb, tréningnadrágban, trikóban lépdelek le a nappaliba vezető néhány lépcsőfokon. Enyhén recsegnek a lépcsődeszkák.

Harsány ugatás hasít a sötétbe. Licorice – a fekete labrador-boxer keverék, akit magamban, a könnyebbség kedvéért Jánosbogárnak (olykor Fekete Réznek) neveztem el, s aki tegnap még gyanakodva, de jóindulatúan ismerkedett a cipőmmel, a nadrágszárammal – ezúttal vicsorogva ugrott felém, több ízben is, de az utolsó pillanatban mindig visszafogta magát, így a támadásból inkább csak fenyegetés lett.

Gabi és Anna egy ugrással előviharzottak az alagsorból, ahová ideiglenesen beköltöztek éjszakára, csendesítették a minden ízében remegő, dühös állatot; ha nehezen is, de elhallgatott és levonult a színről.

Feszülten ültem a laptop elé, s elgondoltam: mi lesz, ha ez majd minden reggel megismétlődik?

Lassan belefeledkeztem az írásba, szinte észre se vettem: Jánosbogár egy idő után kíváncsian, hallgatagon sündörgött körülöttem, élénk farkcsóválás közben. Nocsak – szent a béke?

Befutottak Á. Gyula fotói a csíkszeredai régizene fesztiválról: visszaadják az otthon elvesztett hangulatát. Annyi év után ismét kimarad egy kedves rendezvénysorozat az életemből. De hát ez az utazás is az életem tartozéka. Szinte bizonyos vagyok benne, hogy többé nem fog megismétlődni.

Reggeli után Annával a közeli supermarketbe, a Galatiba megyünk, vásárolni. Délutánra tervezték az indulást a tópartra, Gabi erre a hétre szabadságot vett ki, hogy a családdal lehessen, ki akarnak használni minden szabad percet.

A rövid sétára magunkkal visszük a Fekete Rémet. Szorgalmasan szaporázza Anna oldalán, s időnként felém pislog, nem maradtam-e le a csapatról. Semmi bajunk egymással, a kora reggeli incidens rossz emléknek tűnik, igyekszem is elfelejteni.

Gyors ebéd, majd csomagolás. Alaposan át kell gondolnunk, milyen személyes holmit viszünk magunkkal Victoria Harbourba, a nyaralóba. Anna szerint legalább két hétre csomagoljunk...

Gabi is, Anna is előkészíti a kocsiját. Mi az Annáéval megyünk, de Attila vezet. Anna Gabival és Marikával, továbbá a kutyával-macskával a másikba ülnek. Útközben utolérjük egymást, a végén már oszlopban haladunk, úgy gurulunk be este 7-kor a házhoz.

A fürdőhely ugyanolyan, mint ahogyan 2013-ban hagytuk. Megállapítjuk: az Annáék háza közelebb fekszik a kikötőhöz és a városka központjához is. Lerakjuk a csomagokat, később behordunk mindent a házba, amelynek közepén óriási nappali társalgó fogad, minden irányban ablakkal a környező tájra. A felfedező kíváncsiságával járjuk be az épületet, bár lesz még rá időnk. Péter siet, fotós szerelékeit állítja fel a tóparton, nem szeretné elszalasztani az alkony látványát. A partról közvetlenül a nyugati égboltra látni, a tavat szegélyező távoli erdők fölött már hunyorogva aranylik

a hanyatló nap. Az öböl vize szelíden, de fáradhatatlanul – tengerszerűen – locsog. Nyugágyakat, tábori székeket nyitunk ki a lecementezett, masszív stégen, vacsora előtt sörözünk egyet, Péterrel együtt mi is szívesen megvárjuk az alkonyt. Sajnos, a szúnyogok se különben. Gabi és a Fekete Rém versenyt úsznak a tóban, mögöttük a bójához kötött hajó ringatózik.

Egyszerű vacsora: borsófőzelék, tükörtojással. Gabi ígéri: holnap lesz jobb is. De ez is egészen jó. Kutya és macska alig bírnak magukkal – újra és újra körbe koslatják a nyaraló minden zugát, lábatlankodnak, vacsora idején az asztal alatt várakoznak, hátha leesik valami...

Szoktatjuk magunkat a hatalmas gerendaházhoz. Annáék jórészt megőrizték az eredeti bútorzatot, a házban talált képeket, dísz tárgyakat, konyhai-háztartási kellékeket. Angol nyelvű könyveket emelek le a polcról: valamennyi a környék történelmével, földrajzával, élővilágával kapcsolatos. Ötkötetes, alapos mű a kanadai nagy tavakról... Lesz mit lapozgatni a következő napokon. Sajnos, mindennek enyhe, de átható penész szaga van. Amit lefekvéskor már nem is érezni. Otthon vagyunk.

Victoria Harbour 2017. július 11.

Nyugodt éjszaka. Kissé foglyaiként érezzük magunkat a hálókamrának – személy szerint óvakodok kilépni a társalgó közös terébe, nehogy megismétlődjék a tegnapi incidens a Fekete Rémmel. Győz a kíváncsiság és a munkakedv: lassan megnyitom az ajtót, amely hirtelen élesen felcsikordul (minden fából van!), a kutya pár méterre a küszöbtől, egy jókora párnán, zöld pokrócba gabalyodva, önfeledten hortyog. Elsurranok mellette, s helyet foglalok a nappali keleti ablakánál, ahol a főbejárat is van, de most lezárták, s egy oldalsó ajtón lépünk ki-be az épületből. A széles teraszablak előtt kis asztal, rajta éppen hogy elfér a Torontóból magunkkal hozott zöld laptop, amely beszerelve várja, hogy bekapcsoljam, fölötte halványan ég egy lámpa. Az asztal előtt álló faragott karosszékekbe ülök, indulhat a nap.

Nemsokára Péter is felébred, majd Attila bújik ki az odújából, mindketten elsétálnak a kikötőbe. Ilonka nem találja a tisztálkodó szereit tartalmazó kézitáskát, a sietségben Torontóban felejtették.

Annyit szökdöstünk az utóbbi napokban térben és időben, nem csoda, ha lankad a figyelmünk. Én például a napló eredeti dátumozását rontottam el a kétszeri repülőbe szállás miatt...

Gabi aznapi első útja a vízen ringatózó hajóhoz vezet. Végigkérdezi a társaságot: ki hajlandó elmenni vele hajókézni egyet. Szélcsend van, tehát jobbára motoros körútról lehet szó, az is inkább a közelben. Anna, Ilonka, Péter és én rögtön kötélnek is álltunk, sorra felmászunk a szűk fedélzetre, a motor felpöfög, s amíg megkerüljük a Georgian Bay-t, a szél lustán szunnyadozik valahol. Izzón tűz a nap, hét eleje van, nagy a vízi forgalom, gyors jachtok, motoros bárkák cikáznak minden irányban. Péter javában fényképez.

Hazaérve összedobjuk az otthonról hozott, félkész ebédet, délután sziesztázunk a tóparton, a ház körüli fák (mit fák? egész erdőcske vesz körül, sűrűn lakott mókus- és szarkafészkekkel) alatt álló strandszékeken. Anna régi könyveket tereget ki a napra,

remélve, hogy mire kiszikkadnak, a penész is eltűnik belőlük. Beléjük lapozok, találok köztük még egy kötetet a nagy tavak sorozatból, illetve egy huszadik század elején készült, kis méretű fotóalbumot a Niagaráról.

A szúnyogok támadása még vehemensebb az előző estinél. Gabi abban bíz, hogy augusztus közepéig – ahogy az lenni szokott – véget érnek számukra a nyári víg napok, s felhagynak a további szaporodással. De addig még néhány hét van hátra... Ilonka és Anna a kedvenc áldozatok, s minél jobban sűrűsödik odakint a sötét, annál vadabb a szúnyogtánc a víz közelében.

Marika közelgő születésnapját itt fogjuk megülni: Attila bekocsizott vele Midlandba, ahol nagyobb az üzlethálózat s rendeltek egy kedvére való fagylalttortát, amit hazahoztak ugyan, de még senki se látta. Hétpecsétes titokként ott lapul a mélyhűtő egyik polcán, nehogy idő előtt kiolvadjon.

Victoria Harbour 2017. július 12.

Tizenhárom éve született Marika. Néhány születésnapját sikerült közösen megünnepelnünk. Ami az idén hiányzik, az a megszokott gyermeksereg. Máskor, Torontóban Annáék gyerekpartit rendeznek a Marika közeli barátnői és a rokon gyerekek számára; ez most elmarad. A szomszédban él viszont egy kislány, nagyjából Marikával egyidős, amikor itt találkoznak, sülve-főve együtt vannak, most se különben. Úgy határozunk, őt és a családját meghívjuk a ma esti vacsorára, így a fagylalttorta ünnepélyes felvágásához meglesz az illő közönség.

Reggel mindenki korábban ébredt a szokásosnál. Alig haladtam valamit az írással. Elhatároztuk, hogy nem várjuk meg Marikát, sietünk átadni neki az ajándékokat.

Szakaszosan reggeliztünk. A tó fölött sűrű párafelhő. A habszerű köd hol felemelkedik, hol megint rátelepszik a víztükörré. Idegesítően nyomasztó. Később feltámad a szél, Gabi, Attila és Péter vitorlázni indulnak. Amúgy fülledt meleg van, s dél felé a meteorológiai szolgálat rádióriasztása erős viharokról beszél. Gabiék is hallották a figyelmeztetést, gyorsan bevonták a vitorlát és haza igyekeztek.

A születésnapi vacsora szervezésével töltjük a délutánt. Számolgatjuk, hány ülőhelyre van szükségünk, ha itt lesznek a vendégek. 15-ig jutunk a számolásban.

Attila tükön ül: este Torontóba, holnap ugyanis indul a járata Calgary felé; mostoha-fiát, Lorándot készül ott meglátogatni, akinek nemrég született kislánya. Viszi a mi ajándékainkat és jókívánságainkat is.

Öt óra tájban, mielőtt megérkeznének a vendégek, lezúdul a tóra egy jókora vihar. Vastagon csobogó patakok kerülgetik a házat és igyekeznek a tóba, amelyből semmi nem látszik az eső függönyétől. A műanyagcserepek csak úgy pattognak, mintha diók potyognának az égből. Zuhogó esőben érnek át a szomszédok, törülköznek-szárítkoznak, majd megindul a beszélgetés – Anna, Péter, Attila tolmácsolnak, minden irányban. Sajnos, a hangulat mesterkéltséggé és kényszeredetté válik. De a kislányok örvendenek a vacsorának, az ünneplésnek, az édességeknek.

A vendégek távozása után kollektív mosogatás, törölgetés. A társaság ágynak dől. Attila kocsiba ül, majd este tízkor már jelzi is telefonon, hogy megérkezett a torontói házába, ahol mindent rendben talált.

Victoria Harbour 2017. július 13.

Záporosőre ébredünk. Gabi a tegnap este nosztalgizált: mentőcsónakján kivezett a hajójára és ott is aludt. Egész éjszaka ringatták a hullámok. Mielőtt jóéjszakát kívánt, mára kirándulást ígért a közeli Port McNicoll-ba – a hely amúgy egy jó távcsővel is idelátszik –, ahol közösen megtekinthetnénk az SS Keewatin hajómúzeumot.

Most meg arra várunk, hogy a kopogó eső valamennyire csendesedjék, lehetőleg a látogatási időn belül. Kocsival 10-15 perc alatt ott vagyunk, s ha nem lenne a part menti erdősáv, a stégünkről is befoghatnánk a múzeumhajó megdőlt, újrafestett kéményét.

A kiszolgált, fölénk magasodó jármű, amelyre kopogó fehér hajóhíd vezet fel, 1907-ben épült; valamivel az őszi hazautazásunk után ünneplik majd meg 110 esztendő „születésnapját” – dacára, hogy már a múlt század hatvanas éveiben kivonták a forgalomból. Nemrég kapott új rendeltetést – miután restaurálták és alaposan kipofozták, hogy egykori fényében pompázhasson. Tulajdonképpen annak köszönheti a kitüntető figyelmet, hogy ugyanazon a skóciai hajóépítő műhelyekben készült, akárcsak későbbi, elhíresült nagy testvére, a legendás Titanic, s ha a méretekben nem is, komfort szintjén nagyjából ugyanazt a standardot jelentette, mint a tragikusan elsüllyedt hajóóriás. (Persze, ha most valamilyen csoda folytán egymás mellett állhatnának, Dávid és Góliát párosát látnák bennük az emberek, így viszont, magányosan, a Keewatin is hálás szerephez juthatott a hajótörténelemben.)

Jönnek is a mindennapi látogatók, szép számmal, ha nem is özönlenek – az itteni közönségre inkább a tartós folyamatosság, mint a látványos tülekedés a jellemző –, csoportosan vezetnek át mindannyiunkat a hajó látogatható részein.

Megtudjuk, hogy a Keewatin mai eszmei értéke meghaladja a 32 millió dollárt; amíg a kanadai édesvízi flotta kötelékében működött, áruszállításra használták a Hudson-tavon át, nyugati irányban és visszafelé, de közben személyszállító feladatokat is ellátott.

Karbantartása, csinosítása ma sem szűnt meg, egyes részlegeit igazából csak ezután hozzák rendbe, így például a kapitány vezérlőfülkéjéhez vezető utat hosszabb időre lezárták a látogatók előtt. De ami már most megtekinthető, arról a házigazdák bő részletességgel mesélnek. Péterrel, aki szorgalmasan fényképez, le-leszakadunk a figyelmesen hallgató csoportról, magam is jobban szeretek a saját fejem után csavarogni, kíváncsiskodni, s magyarázó szavak helyett beérem az alapos nézelődéssel, a személyes vizsgálódással. Folyosókon kanyargunk, nyitott ajtajú kabinokba kukkantunk be, amelyeket korabeli díszletekkel rendeztek be a múzeum kivitelezői. Megnézhetjük a személyzeti részleget is, amelynek „luxusa” messze elmarad az utasokétól, nyitva továbbá a mosoda és a szárítóhelyiség, a távírdász kabinja, a fogorvosi rendelő és a borbélyműhely, a dohányzó, ahol szigorúan csak férfivendégek foglalhattak helyet és a szalon, ahol viszont csak a hölgyvendégek tartózkodhattak, keresztül vonulunk a csillogó-villogó, elegáns éttermen, ahol a zenés-táncos estélyeket rendezték, a faragott, politúrozott falépcsők két oldalán kúszónövények zöldellnek, csak úgy csillog mindenütt a visszavarázsolts pompa, útközben azt is látjuk, mint

szidolozza két ifjú hölgy a hajó díszítésére bőségesen használt rézfogantyúkat, -kilincseket, -szegeceket és -berakásokat.

Leereszkedünk a gépházba, onnan pedig a hajó gyomrába is, ahol már csak a szén világának sötét színárnyalatai uralkodnak – mindent belep a fekete por, léptenyomon kísért a biztonsági lámpások, a lapátok, csákányok, szállítóeszközök kemény világa. A valóságban is átélhetjük – bár nem a saját bőrünkön –, hogy minden hajón kétféle valóság létezett; az egyik, a kellemesebb, a hajó felső részein, a kellemetlen és a mocskosabb életet a hajó mélye rejti. Az a rekesz, mely a hajósok életét fenyegető víz közelében van. Rátapasztjuk a fülünket a hajó oldalfalára – és máris hallani a kikötői öböl hullámainak szelíd locsogását. (Csakhogy ez a pillanatnyi szelídség ideiglenes és szörnyen alattomos tud lenni...)

Odafent, a bejáratnál bebocsátásra várnak az újabb, türelmetlen látogató csoportok – diszkrétan elvonulunk a kijárathoz, s átadjuk nekik a helyünket.

Hazafelé, már Victoria Harbourban, benézünk a városka régiségboltjába amely egyben falatozó és fagyizó is, fagylaltból mindig bő választékot tartanak. Ezúttal mi is próbára tesszük a céget. Míg a frissítő édességet kanalazgatjuk, Gabi az internetes előrejelzést tanulmányozza: eszerint a következő napokra nem várható javulás, további esős-szeles időjárást ígérnek az időjósok.

Otthon váratlanul felbukkan Ilonka eltűntnek vélt kézításkája a fogkefével, fésűvel és más apróságokkal. Kiderült, hogy indulás előtt, az utolsó pillanatban Anna vette magához, majd mindenki elfelejtkezett róla. (Ha minden ilyen könnyen oldódna meg az életben!)

Délután elkísérem Annát, aki a kutyával indul hosszabb sétára. Szerinte ajánlatos leterhelni az állat energiáit, utána jóval könnyebb kezelni. Nem tudom, így van-e, de azt vettem észre: valahányszor Annáék éppen nem figyelnek rá, a Fekete Rém szívesen belém köt – fenntartásokkal, gyanakodva szemlél. (Később aztán, látszólag, elmúlik ez a fajta idegenkedése...)

Estére elromlik a mosógép. Régi jószág, a házzal együtt került Annáék tulajdonába. Gyors megoldáson törjük a fejünket, mert a mosnivaló napok alatt könnyen összegyűl, ennyi ember után ...

Victoria Harbour 2017. július 14.

Esik, esik... Az időjósok cseppet sem tévedtek. Keressük, de nem találjuk a helyünket. Olykor kimegyek a stéghez és amíg át nem fázom, a véget nem érő hullámozást bámulom. A partnak csapódó erőt, az ott megütköző és mindegyre kárba vesző energiát...

Ilyesmik jutnak az eszembe:

*kő a kőhöz mint verődik
mint csapódik szüntelen
majd a hullám szerteszórja
nincs eleje s vége sem*

Alaposan, szobáról szobára haladva ismerkedem a nyaraló belsejével. A lezárt bejárat fölött, lapos deszkatáblán az eredeti tulajdonos neve: **Dr. Thomas**. A doktor bácsi, akit a tóparti településen szinte mindenki ismert. Még ma is élnek olyanok, akiket valamikor gyógyított. Pedig a doktor az Egyesült Államokból jött ideig, hogy felépítse nyaralóját, amelyben később huzamosabb ideig lakott is családjával. A házat három gyermeke – két lánya és egy fia örökölte, Annáék a legutolsó, életben maradt lánytól vásárolták meg, akinek már nem volt ideje, hogy kiválogassa, mire tart igényt a ház berendezéséből és jóformán alig került rá az aláírás az adásvételi szerződésre, ő is örök búcsút mondott a földi létnek. Utód nem maradt utána, ezért minden, ami a házban találtatott, Annáékra szállt. Az első hetekben, hónapokban azzal foglalkoztak, hogy felleltározták a „hagyatéket”. Igyekeztek minden emléket tiszteletben tartani és megtalálni számukra a legmegfelelőbb helyet. A nyaraló így, ahogy most megtapasztaljuk, egy még szervezetlen, de bő anyagú néprajzi múzeumra emlékeztet, amelyben a népi kultúra elvegyül a kispolgári hagyományokkal. Ennek egyik iskolapéldája az a hatalmas, faragott, politúrozott kerekasztal, mely a nappali közepét uralja. A szokásosnál kiterjedtebb felületen, intarzia berakással látható a lapján a három Thomas-ivadék gyermekkori tenyérlenyomata, ami a mai tulajdonosnak talán nem mond semmit, de Annáék úgy érzik, hibát követnének el, ha kiselejteznék – egyáltalán elmozdítanák eredeti környezetéből. Az effajta, beleérzéssel átgondolt döntések okán Dr. Thomasék sok-sok családi ereklyéje túlélte a tulajdonoscserét, megtisztítva és újszerű elrendezésben a sorsára vár. Hiszen ma még a nyaraló sorsa is bizonytalan. Annáék szeretnének hosszú ittlétre berendezkedni – de ez vajon elég-e a boldogsághoz?

Míg a lakás berendezését s a falakon függő dísz tárgyakat szemlélem, hátam mögött néhányszor halk, egy lakásban szokatlanul ható madárfüttyök törik meg a csendet. Pár napnak kell eltelnie ahhoz, hogy a nappaliban s a belőle nyíló konyhában elhelyezett elektromos órákról kiderüljön: ők szolgáltatják a szokatlan madárkoncertet.

Még hozzá a következő madárfajokról van szó (a biztonság kedvéért az eredeti – az angol – elnevezéseket is feltüntetem):

- 1 óra – amerikai vörösbegy / american robin
- 2 " – északi sokszavú poszáta / northern mochinbird
- 3 " – kék szajkó / blue jay
- 4 " – indián ökörszem / house wien
- 5 " – indián cinege / tufted tilmouse
- 6 " – sárgarigó / northern oriole
- 7 " – sirató gerle / mourning dove
- 8 " – kanadai cinege / black-chapped chickadee
- 9 " – kardinális pinty / northern cardinal
- 10 " – fehér tollú verébsármány / white-throated sparrow
- 11 " – barátcsuszka / white breasted nuthatch
- 12 " – házi pirók / house finch

Majd az is kiderült, hogy a konyhai óra madársereglete távolról sem azonos a nappaliéval, de se baj, mert az előbbi amúgy sem kavar bele a kórusba – az óra ugyanis elromlott s mára már csak az időt mutatja, mindenféle hanghatás nélkül.

Óránként így csak egy-egy jellegzetes füttyöt hallhatunk, a ház állatai már föl se veszik az erdőből csent hangokat, csak a mi fülünk maradt még kihegyezve rájuk, de már nekünk is inkább csak annyit üzen, hogy – marhára telik az idő...

Anna és Gabi bevásárolni készülődnek az utánfutóval, előtte összeírjuk, mi hiányzik a kamrából. Viszik a régi mosógépet is, hátha adódik egy jutányos üzlet. (Elárulom itt: nem adódott, csak majd, pár nappal később, az is Torontóban.)

Pétert nem hagyja nyugodni fotográfiai szenvedélye: a hajdani vasútvonal helyére kiépített kerékpár úton elgyalogolt Port McNicoll-ig és vissza. Ezalatt én filmet néztem, Attila küldött egy képet Calgaryból, amint az unokáját tartja az ölében.

Este vigasz-vacsora: húst sütünk rostélyon, bort iszunk.

Victoria Harbour 2017. július 15.

Hajnal óta nagy hullámokkal ostromolja partunkat a tó – mintha le akarná seperni a föld színéről a szárazföldi világot. De nyolc óra után kibújt a nap s a hullámozás rendre megszeli. Ijesztő, mennyi energiát képes elpazarolni a végtelen víztömeg nyugtalan hánykolódásával! Most meg a felhők is teljesen eltakarodtak...

Elképzem: lehetséges-e versben lekottázni a tavi hullámok szüntelen fecsegését? Vagy üres ábrándozás az egész?

Anna elővesz egy alig használt, jókora katonai látcsövet: ez is a házzal járó „örökség”. Kíváncsian pásztázzuk vele a környéket, a távoli történeteket a tavon.

Gabi halvacsorát tervez, de legjobb, ha biztosra megyünk: van valahol a közelben egy szaküzlet, amelyben mindig frissen fogott, félig feldolgozott halat árulnak. Félórai út gépkocsival. Elsőre nem találjuk, s keresgelnünk kell, mert régi helyét feladta és az egyik kikötővárosba költözött. A régi helyen kitűzött új cím alapján könnyen megtaláljuk.

Hullámok dala (ahogy délután hallottam és elképzelttem):

*jöviünk-jöviünk,
földhöz verünk,
ez az egyetlen
fegyverünk*

Nem vagyok elragadtatva az eredménytől, de mégis valami. Legalább megpróbáltam. Péter zsebéből okos telefonja a cementre esik, amitől a készülék lebénel, törött érintő képernyője miatt gyakorlatilag használhatatlan Újat rendel interneten, de hogy hozzájusson, be kell mennie Torontóba, s ezzel borulnak amúgy is szűkre szabott ittlétének eredeti tervei.

Annáék délután kiemelték a régi tüzelőkazánt, amely a nappali alatt, egy rostéllyal lefedve szolgálta addig a házat. A rostély alatt váratlanul ezüst gyűrűre bukkannak – valamikor, valaki elveszthette az ékszerét, amely így a kazán tetejére gurult.

(Meglódul játékos fantáziánk: és ha a kályhában értékes kincset rejtettek el? Nem hiszünk benne, de azért alaposan végigbogarásszuk a kimustrált kazánt. Az árva gyűrűn kívül nem találunk egyebet macskaszőrnél és textilhulladéknál. Találunk még port, port, port – nagyon sok port...)

Victoria Harbour 2017. július 16.

Ma egy hete érkeztünk. Odakint enyhe a reggel, de a házban hűvös van, egy idő után dideregni kezd az ember. Ha nem öltözik rétegesen.

Attila jelezte, hogy némi késéssel visszaért Calgaryból Torontóba és hamarosan újra csatlakozhat hozzánk. Péter viszont még ma este Torontóba utazna Gabival, hogy végére járjon a telefonvásárlásnak. Még nem tudni, mennyire sérült a régi készülék memóriája, valahogy azt is jó lenne feltörni, mert minden üzleti adat, utazási információ, GPS-program stb. rajta van.

Annával a helyi élelmiszerboltba megyünk, több napra bevásárolni. Mire hazaérünk, kitör a vihar. Gabi teljesen elmerült a házjavításban, Péter némán és tűkön ülve várta az indulást.

Ebédre ismét együtt a csapat: Attila visszaérkezett Torontóból. Anna almás lepényének nagy sikere van. Ebéd után a partra vonulunk, a változékony idő ellenére ott isszuk meg a kávé, emlékezünk, ugratjuk egymást, hallgatjuk a macska vernyákolását: mivel Gabiék szeretnék hazavinni, indulás előtt pár órával karanténba zárták az egyik szobába, nehogy közben elkóboroljon. Szerencsétlen pára megállás nélkül jajgat, akár egy ember, kitartóan, mintha az élete függne attól, hogy megnyílik-e az ajtó előtte vagy sem. Pályafutásának hosszúra nyúlt tizennyolc esztendeje megtanította őt a leghatásosabb trükkökre – egy állatnak, amely annyi nehézséget és kalandot átélt, mint ő, már nem igen lehet veszteni valója.

Mi, akik továbbra is a tónál időzünk, még nem döntöttük el, mikor bontunk tábor. Anna legszívesebben maradna, de a hazautazást nem lehet elkerülni; ha nem holnap, legkésőbb holnapután így is, úgy is indulni kell Torontóba.

Victoria Harbour 2017. július 17.

Félig kiürült mára a ház: alig lézengünk egy páran a reggeliző asztal körül. Legtöbbször csak az estebédre sikerül közösen összegyűlni s elfogyasztani a vacsorát. A nap többi részében a táplálkozás meglehetősen személyre szabott, s legtöbbször futólagos.

A reggeli kávé az egyetlen biztos közös pont. Ami alatt Anna és Attila kiokoskodják, térképeket és internetes információkat böngészve, hogy mi legyen a délelőtti műsor: földrajzilag könnyen elérhető a Huron, a Felső- és a Michigan tavak között húzódó, hajózható csatorna néhány zsiliprendszere, amelyek látványnak sem utolsók.

Neki is vágunk az útnak, az állatokat viszont szigorúan otthon hagyjuk. Lesz, ami lesz: a kutya a házban ül majd, a macska kóborolhat kedvére. (Amúgy is sok élete van...)

Első megállónk az északi csatorna névre hallgató rendszer látványos vízlépcsője, amely szabályosan átemeli egyik csatornaszakaszból a másikba – a sílift elvén alapulva – a kisebb-nagyobb vízi járműveket. Az érintetteknek alig félórányi kalandot jelent az egész – türelmesen várakoznak a vízlépcső előtt, s amikor sorra kerülnek, behajóznak az emelőszerkezet „kosarába”, ott a járművet alaposan lerögzítik, majd

mikor a „kosár” megtelt, a roppant emelőszerkezet működésbe lép és méltóságteljesen egyik csatorna-szakaszból a másikba emeli a víztől csöpögő motorcsónakokat, bárkákat és kisebb hajókat, majd amikor azok újra vizet érnek, szélnek eresztik őket. S mindjárt indulhat is az ellentétes irányú behajózás, a már ismertetett műveletekkel. Reggeltől estig tart ez az ide-oda emelősdí, különösen turista idényben, amikor jó az idő s a csatorna is könnyedén hajózható – az emberek ráérnek nézelődni, fényképezni, utazgatni, fürdőruhában élvezni a rövidre szabott észak-kanadai napsütést.

Később átkocsikáztunk egy másik zsilipkapuhoz is, mely a klasszikus zsilipelési módszerekkel juttatta tovább a kapunál összerolódó járműveket. Olykor még a közeli közlekedési hidat is elforgatják, hogy alatta egy-egy magasabb vízi alkotmány zavartalanul átjuthasson a csatornán.

A zsilipeknél elegáns mellékhelyiségek és várótermek állnak az utasok rendelkezésére, ahol műszaki segítséget és egyéb eligazítást is kapnak. Egyben térképen is végigkövethető a Nagy Tavak összefüggővé varázsolt vízrendszere, amely ha nem is túl rövid idő alatt, de jó esetben pár heti utazással bejárható, csak kell hozzá egy jól működő motoros bárka. Akadnak, akik ilyenfajta expedíciónak szentelik nyári szabadságukat, s útközben part menti motelektben, fogadóktban szállnak meg.

Délutánra érünk haza, az állatok túláradó örömmel táncolnak körülöttünk. Mindenki elfáradt. Anélkül, hogy döntenénk, kilátásba helyezzük, hogy a holnapi nap délelőttje a csomagolásé s valószínűleg estefelé mi is visszaindulunk Torontóba, ideiglenes „családegyesítés” végett.

Victoria Harbour, Toronto 2017. július 18.

Mióta Kanadában vagyunk, rosszul alszom. Gyakran felébredek, türelmetlenül várom a reggelt. Napfényben mégis minden más... Napközben, sajnos, mindegyre elalszom, ahogy a vénemberek szoktak. Akár ültükben is.

Híre jön, hogy meghalt Jancsó Miklós. Na tessék: ez is fiatalabb volt nálam, jó pár évvel. Hiába, sietett a lánya, szegény Noémi után.

Csomagolunk. „Este tehát utazunk” – döntötte el Anna. Pedig az időt nézve, talán most lenne az igazi nyári szezon.

Ebéd: a tegnapi maradék. Nem hagyunk ételmaradékot a nyaralóban! Séta a régiségtboltig. Befagylaltozunk.

Anna, Attila úsznak, napoznak. Eszményi nyári nap!

Mikor Anna jelt ad, mindent egy helyre hordunk a kijárat elé, Marika lefogja a nyüsztítve lázongó kutyát, mialatt mi, többiek gyorsan megrakjuk az autót.

Este fél nyolckor már a torontói ház előtt állunk. Gabi és Péter várnak.

Gabi főzött, meleg vacsora.

Holnap új élet kezdődik. Péter készülődik, hogy hajnalban induljon az állomásra, a Niagara felé.

Toronto 2017. július 19.

Sikerült korán kelnem, jól haladtam a munkával. Mire eljött a reggeli ideje, már el is nyomott az álmoság. Péter jelezte, hogy a Niagarához ért.

Attila javítóba vitte az Anna kocsiját, valami fékhiba jelentkezett a napokban.

Itt az ideje, hogy felkeressem Tamás öcsémet. Találkát beszélünk meg a már szokott helyen: a Rosedale metróállomás közeli parkban. Szerencsém volt, egy óra alatt odaértem, s üres padot is találtam, néhány árnyékot adó fa alatt.

Minden ugyanúgy zajlik köztünk, mint 2013-ban. A hangulat, a díszlet, a helyzet. Csak mi öregedtünk. De Tamás kutyája, Buksi is, velünk. Elérte az öregkor határát – ebekre átszámítva. Még csak a mozdulatain látszik: szögletesek, szakadozottak. Mintha nehezeire esne a mozgás. Oda a hajlékony frissesség...

Tamás azóta komoly veseműtéten esett át, a fél veséjétől megszabadították. Nem panaszkolta el: csak elmondta. Szenvtelen tömondatokban.

Másnapra találkát beszélünk meg a közeli Bredfordban, ahová Ágnes húgomék költöztek, miután Gyuri sógorom elhunyt. Előbb Dombi Tamás, az unokaöcsém költözött ki Torontóból, egy Bradford közeli farmra, majd a néne, Ágica követte őt, végül az anyjuk (a húgom), Ágnes is beadta a derekát, s most mind egyazon városka vonzáskörzetében laknak, amelynek temetőjében Gyuri alussza örök álmát, távol az otthoni – kisbácsi – földtől. Látogatásunk amolyan családi nagy találkozóznak ígérkezik, három helyszínnel.

Alig érek haza, otthon is a másnapi látogatást tervezgetik. A helyszíneket vesszük sorra, illetve az ülésrendet a kocsiban, hogy ki vezessen, milyen ajándékokat vigyünk. Ki lesz az, aki adott ponton elindul Niagara felé, hogy elhozza Péter is, aki az egyezés értelmében ott várakozik? A vitát nem a kérdések bonyolultsága adja, hanem a sok ismeretlen. Mindenesetre, az elképzelések jók, lássuk a kivitelezést! Szerencsére, Attila is visszajön a javítótól. Reméljük, a kocsiban megbízhatunk.

Toronto, Bradford 2017. július 20.

Az indulást nem siettük el: reggel 9 körül gyújtotta be Attila a motort, közepesen zsúfolt forgalomban haladtunk az autósztrádán. Itt lépten-nyomon belebotlunk, ha akarunk, ha nem, otthon meg tréfálgatunk a gyakorlatilag nem létező autópályák apropóján...

Bradford lélekszáma megközelíti a 30 ezret: angolokon és franciákon kívül nyílvántartanak még benne hollandokat, németeket, briteket, magyarokat és ukránokat. (Bár én történetesen tudok egy görögről is – az Ágnes unokahúgom férjéről, Angeloról van szó. Persze, tudom, egy ember nem sokat nyom a statisztikában...)

GPS vezet el tévedhetetlenül a lakcímre, amit Attila előzőleg betáplált, de utunkat megakasztja a váratlanul a városra szakadt, heves zápor. Az orrunkig sem látunk, a világ elveszíti a körvonalait, minden homályos és párába vész, a víz csak úgy dobol a kocsitetőn... Megváránk, hogy elcsendesedjék, de erre már csak akkor kerül sor, mikor a házból előhozott egy szál esernyő alatt rendre beszaladunk Angelóék házának kapuján.

Úgy is bőrig ázunk. Anna gyorsan kér egy száraz női ruhát, de Ágica még nincsen odahaza, vásárolni indult kevéssel érkezésünk előtt; Angelo hamarjában csak egy lenge nyári holmit talál, s csak mikor Anna és Attila már sietve továbbálltak, hogy Pétert elhozzák a Niagarától, akkor derül ki, hogy a ruhácskát Ágica hálóingnek használja. (Ezen sokáig mulatunk, Anna ugyanis útközben dideregve konstata: rossz vásárt csinált; szerencsére, következmények nélkül...)

A család két kislánya – egyik elemista, a másik alig 2 éves – legszívesebben minden mutatványukkal elszórakoztatnának. Angelóval nem igazán tudunk társalogni, angol és görög nyelvismeretünk híján; nála viszont a magyar a nem támogatott nyelv. Ennek ellenére, a maga részéről udvariasan mesélne, mutogatná a lakást, kézzel-lábbal magyarázna, én meg úgy teszek, mint Kosztolányi a bolgár kalauzzal, aki a hosszú éjszakai utazás során élete egész tragédiáját elmeséli a bolgár nyelvet nem ismerő utasnak, aki viszont mindvégig együttérzően igen-el neki, ez pedig fölötte megnyugtató a zaklatott embert.

A tágas nappaliban, ahol Ágicára várva az időnkét mulatjuk, szanaszét szórt játékok a földön. Időnként a két kislány beront, kiscicákat kergetve, építőkockákat dobálnak a levegőbe, veszekednek, majd kibékülnek, az ebédlő asztal körül kergetőznek. Az eső elállt, kisütött a nap, a változatosság kedvéért kisétálok a hátsó kiskertbe, végignézem a sűrűn vetett zöltségek sorát, megpihenek a fedett filagória enyhén megázott karosszékeiben, Ilonka ezalatt a konyha praktikusabb kellékeit fedezi föl magának. Végre, megérkezik Ágica, beindul a családi emlékezés, kérdezősködés, parttalan csevej. Aztán eljön az ebéd ideje is, mindenki éhes, ideges, jó lenne tovább görgetni a nap programját; előzetes egyeztetés szerint nemsokára Ágneshez megyünk, megnézzük, hogyan rendezkedtek be pár hónapja az új lakásba, majd a temetőben együttesen fölkeressük a Gyuri sírját, végül mindannyian Tamáska farmjának a vendégei leszünk, valahol a városka közelében.

Ebédre aztán elcsigázottan betoppannak a Niagara vándorai is, élményeiket mesélik. Útközben többször is viharzónába szaladtak, nehéz volt a navigálás.

Ágnesnél éppen csak megszusszanunk, körülnézünk, jaj be jó itt nálatok, mondogatjuk, mert tényleg jó, de sajnos, menni kell, előbb még bepakoljuk mindazt, amit Ágnes előzetesen főzött, mert a farmon party is lesz, szépen elosztjuk az edényeket a gépkocsik csomagtartóinak megfelelően, s már indul a karaván, gengszterek mennek így a filmekben, bosszút állni valakin, két jól megpakolt hosszúkás gépkocsi, minden ülésen egy-egy ember, férfiak, nők, valakinek gyanús lehet ez a nagy zsúfoltság és sietség, de az úton annyi az autó, hogy senkinek nem tűnik fel a mi vonulásunk, s mire feltűnne, már helyben is vagyunk, megállunk a farm gazdasági épülete előtt. Olyan, akár egy hacienda, grupp, ösvény, tornác, lépcsők, függönyös ablakok, bent nagy termék, játékok, hosszú asztalok, hátul kimehetünk a szabadba, az üvegházak felé, egy nagy tornácon át, a tornáctól jobbra tavacska, a tavacska partján sás, a vízen tavirózsák ringatóznak, a tó közepén apró sziget, akár Kolozsváron is lehetnénk, a sétatéren, a csónakázó tó közepén, amelyiken télen korcsolyázók siklanak; azt nem tudom, hogy most is, már rég nem láttam, de gondolom, hogy igen, hiszen semmi nem változott, mióta az a tó megvan, mindig korcsolyáztak rajta...

Visszatérek a farmra, a valóságba.

Néhányan a tó partján ülnek, sörrel a kezükben, amíg a kocsikból kipakolják az ételt és kirakják az asztalokra, amíg Ágnes azt nem mondja, hogy tálalva van. Olyan az egész, mint egy Csehov darab életre kelt díszlete, Tamás öcsém otthonosan hunyorog az erdőbe vesző tájra, itt el lehetne üldögélni sokáig, mondja, őt a mostoha fia, Zsolt hozta ki kocsival, ez már a harmadik személyautó a környéken, valamennyien ott állnak a farm épülete előtt...

Míg tálalnak, Tamáska, a házigazda végigvezet a birodalmán, egyik üvegházból a másikba fordulunk, eléggé meleg van bent, trópusi levegő, a munkások számára már befejeződött a műszak, kávéznak valahol a kert egy távoli zugában, kerti asztal mellett, színes nyári ruhájuk vidám foltokban virít át a délutánon, mi elnézzük őket, ők felénk pislantgatnak, két világ méregeti így egymást, a mulatozó uraké és a dolgukat végzett földmunkásoké, aztán...

Gyertek enni, kiált Ágnes, mire minden irányból összeszaladunk, egy-kettő eltüntünk szinte mindent, beszélgetéseink közben elfogy a szó is, aztán amikor már lefelé megy a nap, szedelőzködünk, a három gépkocsi háromfelé veszi az irányt.

Meg se állunk Torontóig. Pár napig – Attila és Péter elutaztáig, ami a hét végén, szombaton este esedékes – mindannyian nagyvárosi életet élünk.

Othon veszem észre, hogy elhagytam az évekkel ezelőtt ajándékba kapott baseballsapkám. Gondolatban rekonstruálom: Ágicáéknál maradhatott, a fogásra akasztottam, hogy a zápor után megszáradjon. Rövid telefonüzenet unokahúgomnak, aki jelzi, hogy nincsen baj, a kislányok megtalálták a sapkát. Pár nap múlva amúgy is meglátogatnak a tóparton, akkor magukkal hozzák.

Sajnáltam volna, ha nem kerül elő...

Toronto 2017. július 21.

Terméketlen, lötyögős nap. Ilyesmire is szükség van olykor. Péter, aki a rövid tartózkodás miatt maximális hatékonyságot hajszolt, a közeli hazautazás miatt feladta korábbi terveit. „Amúgy is nagy a meleg”, vigasztalta magát és inkább otthon maradt. Trikóra vetkőzve, számítógépe előtt görnyedve, az addig elkészített fotók garmadáját válogatta, csiszolgatta, tette-vette, dédelgette. Talán holnap, délelőtt, még kedve kerekedik valamire.

Magam is úgy vélem, ne erőltessünk semmit. Olvasás közben ezért el-elbóbiskoltam, többször kicsúszott a kezemből a könyv.

Zajlik odahaza a Tusványos, rossz érzés olvasni a róla szóló tudósításokat, az ott meghirdetett kalandor szellemű politikát. A következő 10-20 év középeurópai politizálása megint feszültségekkel és gyűlölködéssel fenyeget.

Gabinak hét végén lejár a rövid vakációja, s mivel mi úgy is megtöltjük a torontói házat, fogta magát, meg se állt a tópartig. Mi majd követjük, ha Attiláék hazarepültek Budapestre. Addig ő nyer a nyaralónál két nyugodt napot.

Toronto 2017. július 22.

Beborult, bármikor esni kezdhet. Családi nyüzsgés a házban, Péternek ma sem akaródzik kimozdulnia.

Fürdés, reggeli olvasás. A fiúk lázasan csomagolnak. Az ebéd nem túl bőséges, búcsúvacsorát tervezünk hazaindulásuk miatt. Eldől, hogy Anna és Ilonka mennek ki a reptérre, s ahogy a fiúk túljutnak a biztonsági kapun, a lányok fordulnak is vissza. Megérkezik a hír Kántor Lajos haláláról.

Tusványoson kezdetét veszi a „Sorosozás”, s vele együtt az erdélyi hangulat kollektív „hasra esése”. Egy füttyel tiltakozó lövétei hölgyet (Budapesten él) letepernek a fogdmegfiúk, élen Áronkával, az esküvőfotóssal, s ettől aztán felrobban az internet.

Vacsora után a repülőtéren csapat elkocsizik. Marikával és az állatokkal itthon maradtunk. Ki-ki nyugalomban.

Toronto, Victoria Harbour 2017. július 23.

Reggel 5-kor ébredés. Jön az értesítés is: Attiláék szerencsésen földet értek Budapesten.

Ilia Miska levele Szegedről: olvasta verseimet a Székelyföld júliusi számában, s boldog születésnapot kívánt.

Anna úgy dönt, hogy ebéd után indulunk. A Galatiban bevásárlók még hiányzó dolgokat: paradicsomot, uborkát, kávé. Minden olcsóbb itt, mint a tóparton.

Csomagolás, ebédre elpusztítunk minden romlandó ételmaradékot. Két órai út után megérkezünk a tóhoz.

Gabi ezalatt beszerelte a jutányos áron vásárolt mosógépet, ami most késő estig morog a fülemben, a hálósobában, ahol én alszom. Megegyezünk további tartózkodásunk helyszíneiben: az idő jó részét lehetőleg a tónál töltjük, az utolsó hetet ismét Torontóban. Várjuk, hogy igazából is beköszöntsön a nyár. Ami eddig volt, az csupán könnyelmű ígéretés...

Victoria Harbour 2017. július 24.

Éjszaka eleredt az eső. Ezt félálomban úgy észleltem, mintha ki tudja, honnan, a háztetőre kapaszkodott ismeretlenek futóversenyt rendeztek volna a tetőcserepeken. Ha szorongó típus lennék, biztosan nagyon betojnék, így csak még mélyebben fészkelem magam a pokróc alá s visszaalszom a pergő ritmus meg-megújuló zenéjére.

Bálint György írásait olvasom, és megdöbben, mennyire egybevágunk a gondolataink. Hogy ez mennyiben jó dolog manapság, pillanatnyilag nem tudom eldönteni. Sejttem, hogy erőteljes rokonszenvem nem teljesen „szobatiszta”, de legalább becsületes. Nem divat vezérel benne, épp ellenkezőleg. Ma nem kifizetődő egyetérteni az olyan alakokkal, mint Bálint György. Mit tehetnék? Legfeljebb egy breviáriumot összeállítani a művei alapján, mint azt Kosztolányival vagy Antoine de Saint-Exupéryvel tettem.

Még ma nekivágok, egyszer majd csak befejezem...

Ilonka botja nincs sehol. („Bottal üthetjük a nyomát...”) Próbáljuk rekonstruálni, merre jártunk vele és mikor. A sapka után még ez is...

Egyre hidegebb van, s még mindig zuhog, pedig már mindjárt dél van. Anna és Ilonka vásárolni voltak. Én itthon maradtam Marikával, meg a szomszéd kislánnyal, aki átjött játszani. Ők játszanak, én filmet nézek és vacogok. A kutya ide-oda mászkál és unatkozik.

Anna szeretné begyűjtani a kazánt, de azt eddig mindig Gabi hajtotta végre. Telefonutasítás alapján megpróbálja, és sikerül; hamarosan már a padlóréseken át áramlik a bágyasztó, meleg levegő. Vacsora előtt iszunk egy kis pálinkát, s máris lángol az arcunk.

Estére feltámad a szél, szétkergeti a felhőket, s mire beköszönt az alkony, felpiroslik az ég alja.

Gabi este telefonál: Torontóban előkerült a sétabot, ottfelejtettük. Mikor hétvégén érkezik, azt is hozza magával. Csupa jó hírrel zárul a nap.

Victoria Harbour 2017. július 25.

Éjszaka teljesen megfordult az időjárás, erőteljes napsütésre ébredünk. Felhők sehol – még a foszlányok is felszívódtak. Így, négyesben jól elvagyunk, nem zavarjuk egymás „köreit”. Szorongva gondolok arra az időre, amikor megérkeznek az udvariaságból vendégül hívott Ágicáék a két gyerekkel, még ha csak pár napra is.

A Bálint-breviáriummal jól haladok, kedvemre való a feladat. Valamennyi kihegyezett megjegyzése a máról szól. Vagyis az ő jelen ideje vészesen hasonlít a miénkhez, noha nyolcvan év eltelt azóta.

Szín pompás, látványos alkonyt produkál az este, csillámolva szűrődik át a ház előtti kiserdő remegő lombjain.

Victoria Harbour 2017. július 26.

Anna napja. Felköszöntjük a magunkkal hozott aranylánccal. Mielőtt Kanadába utaztunk volna, Ilonkának eszébe jutott: Annának életében még nem vásároltunk aranyékszert – gyermekeinek (unokáinknak) bezzeg igen. És akkor gondolkozás nélkül megvettünk egy aranyláncot. Most mindannyian csodálva nézegetjük. Tényleg jó gondolat/vétel volt...

Péter jelzi Budapestről: gondjai vannak az időeltolódással, még mindig nem tudott visszaállni, éjjel 1-2 táján megébred és képtelen visszaaludni, nappal pedig nagyon álmos.

A tegnapi derűre ma újra ború. Begyűjtünk. Enyhén fáj a torkom, fertőtlenítő tablettát szopogatok.

Írok, olvasok. Kint hol esik, hol eláll. A felhők elkenődtek. A szúnyogok előjöttek. Utolsó napjaikat élik ebben az évben, felszabadultan táncolnak („Sose halunk meg”?)

Anna fagyaltot vásárolt a névnapjára, most azzal kínálja a társaságot. Torokfájás ide vagy oda, Marikával ketten feltétel nélkül lelkesedünk a nyalánkságért.

Victoria Harbour 2017. július 27.

A szél mintha végleg elfújta volna a felhőket. Hűvös van. Ellenben süt a nap!

Továbbra is álmos napjaim járnak: szívesen megülnék egy rejtett zugban, begubózva, s onnan észlelném a világot. Távolról, hangfogóval.

De most ez nem lehetséges. A napokban felfedeztem a térképen, hogy a közelünkben létezik valahol egy liliumkert, amit idegenforgalmi látványossággént is hirdetnek; mi lenne, ha felkeresnénk?

A kérdés mára gyökeret vert, s Anna a gyakorlatba is szívesen átvinné: indulás hát Liliomföldre!

(A liliumnak itt úgy mondják: Lily. És amúgy mindenütt látni, sokféle színben és fajtában. Még az árokszélen is nő, vadon, akár a gyom...)

Valami nagy, festett cégért keresünk a jelzett út mentén, de sehol egy szembe szökő jelzés. Mezők, facsoportok, gyümölcsösök suhannak el mellettünk, a nap éppen a harmatot szippantja magához, ismerős látvány ez, odahaza is ugyanígy történik minden koraősszel...

A GPS kellemesen csicsergő női hangja váltig állítja, hogy célunkhoz értünk, és tényleg, orrunk előtt egy festett, ócska deszkacégért lenget a szél két oszlop közé kifeszítve, ha nincs a gépi figyelmeztetés, föl se tűnik.

Most már a virágok is jól látszanak, amerre a szem ellát, lily-táblák, távolabb egy kis erdő, előtte istálló. Az út mentén alacsony, lapos farmépület, tornáccal körítve, mellette jókora parkolóhely. Vendégeknek fenntartva. Beállunk.

Körülnézünk, de fia lelket nem látunk. A távoli erdőszélen egyszer csak megvillan egy színes ing. S vele együtt egy felbukkanó alak. Integetünk. Az alak eltűnik. Majd újra megjelenik. Kezében szerszámok. Közeledik. A gazda lesz. Hetven év körül járhat, nap barnította arcán egyen-mosoly üzeni – örvend a látogatóknak. Oda mehetnek, ahová csak akarnak – mondja. – De vigyázzanak, hova lépnek, a talaj egyenetlen, könnyen kimarjulhat a bokájuk.

És visszaballag az erdőszélre.

Anna és Ilonka együtt maradnak, szakavatottan nézelődnek, én szabadon bóklászok az ágyások között. Néha egymás felé pillantunk, ellenőrizendő, nem veszünk-e el a sok szépség közt? Helyenként embermagasságúra nőtt virágok takarják el a kilátást. Meg se próbálom leírni a látványt, mely lépésről lépésre változik. És mindenek fölött: az a sok, egymással összeillő, fenséges illat!

A liliumágyások között itt-ott rikító színű – legtöbbször sárga – mezőgazdasági gépek, szerszámok. Egy-egy melegágyként használatos láda. Földkupacok. Hatalmas terméskövek, fűvel benőve. Az erdőcske mellett karám, a karámban lovak bóklásznak és idegesen fölfigyelnek a közeledő látogatóra (ez volnék én).

Hangulatos az egész farm, mint egy apró részekből összeálló puzzle.

Annáék mindenek előtt a virágokat csodálják, mustrálják – Ilonka szeretne néhány szép példányt vásárolni a tóparti ház kiskertjébe, Anna-napi ajándékként. Alaposan végigkutatnak minden zugot, majd pár alacsony növésű virág mellett döntenek. Csakhogy a gazdát elnyelte a föld, se a ház, se az erdőszél körül nem mutatkozik. Feltárcsázzuk a farm hivatalosan közzétett telefonszámát – halljuk, amint a készülék

kicseng az elhagyott épület mélyén. Nemsokára újabb mozgást észlelünk az erdőszélen – a gazda színes inge villan meg a napfényben. Talán a csengő telefon az ő zsebében is riadozott?...

Az üzletet hamar nyélbe ütjük, s a frissen szerzett lilyk délután már a rozoga csónakház napsütötte, festékét vedlő deszkafalánál pompáznak az áradó fényben.

Egyik percről a másikra erőteljes hullámverés zúdul a partra. Majd feltámad a szél is, amely elviselhetővé teszi a perzselő napsütést. Kerti székből figyelem a stég körüli fejleményeket. Időnként papírra vetek egy-egy benyomást, verscsírákat. Érzem, hogy semmi nem biztos, minden annyira ideiglenes... Ezért nem állnak össze a versek se... Talán majd máskor. Itt van három forgács, mutatóba.

*nagy karcsapásokkal
hánykolódik a tó vize
mindegyre partra úszna
de visszavetik a szirtek
a stégek a magasra emelt
hullámtörő*

*

*a mosógép löcsbölése
mintha kicsi tó hánykolódna
a gyomrában*

*

*koccan a bárka vasazata
a bója körül táncoló hajó
mint házőrző forog az ól körül*

Victoria Harbour 2017. július 28.

Előrejelzések szerint ma estére hatra emelkedik a vendégház létszáma – Gabi és Andrea érkezését várjuk. Alex, Andrea élettársa most nem tud eljönni, nem könnyen talált munkát s a hét végén szolgálatba osztották.

Reggeliben megbeszéljük az esti menüt, majd felkerekedünk és sétálni visszük a kutyát. Nézegetjük a fürdőhely régebbi és újabb házait, helyismeretünket gazdagítjuk. Délelőtt kb. másfél kilós haltetemet sodort ki a hullámváz, s fennakadt egy vízbe hajó fűzfa vastag ágán. Délutánra ugyanaz a tavi hullámváz a tetemet tovább sodorta, nyugat felé, s attól tartottunk, nehogy a kutya rákattanjon. Jó ideje hanyódnak már, felfúvódva a vízben, már jócskán oszlásnak indult. Ha sikerül még élve kifogni, dicséretes trófea lett volna belőle. Így csak egy árva dög, amit a tó szép lassan tovasodor, míg be nem teljesedik a végzete... Estére, szerencsére, már jócskán eltávolodott a nyaralónk hatóköréből.

A keleti szomszédunk kertjében váratlan gyermekbaleset: Marika, a barátnője és egy vendégségbe érkezett kisfiú nekiálltak hintázni a pihenésre használt függőágyon. A másfél méter magasra kifeszített háló egyik tartó kötele elszakadt, az alján kuporgó fiúcska jócskán megütötte magát. Az első hírek szerint a feje sérült meg és azt jajgatja, hogy nem tud megmozdulni. Összeszalad minden épkézláb ember, vélemények változtatják egymást, a mentőket is emlegetik, de az ijedelem mintha kollektív bénasággal verte volna meg a társaságot, a fiúcska ezalatt tehetetlenül sír. Később kiderül, hogy mégis meg tud mozdulni, a könnyek is elfogynak, a közvélemény megnyugszik, tanulságok megfogalmazására kerül sor.

Estére pompásan kinyílt az egyik fehér lilium, amit a „lilykertből” hoztunk.

Victoria Harbour 2017. július 29.

Reggel ragyogó napsütés. A közeli Midlandban városnapot rendeznek, Andrea és Marika mindenáron belé akarnak kóstolni a forgatag hangulatába, korán kelnek. Előveszik a csónakházból a poros kerékpárokat, mindketten beneveznének a meghirdetett városok közti túrára az egykori vasút nyomvonalán épült bicikliúton.

Születésnapom. Gabiétól egy drótnélküli fejhallgatót kapok, hogy számítógépezés közben ne legyek örökké az asztalhoz s a géphez drótozva.

Valami miatt nehezemre esik a mozgás, gondolataim is lelassultak.

Gabi délelőtt kivitorlázik, de hamarosan felerősödik a szél, s hazaúzi a hajót. Délutánra már a hullámvész is erősebb.

Az új mosógép egész délelőtt újra forog-morog.

Amúgy terméketlen nap.

Victoria Harbour 2017. július 30.

Mintha csak a tegnap folytatódna. Gabi rosszkedvű, nem úgy alakultak a tervei, ahogy elképzelte. Keveset tudott végezni, meg kedve sincs hozzá.

Bölöni Domokos távinterjút kért tőlem, 12 kérdésben. Azokra próbálok becsületesen válaszolni, négygel elkészültem még ma.

Victoria Harbour 2017. július 31.

Bölöni felkérése megzavarta korábbi terveimet: az ő kedvéért kénytelen vagyok félretenni mindent, igyekszem maximálisan összeszedni a gondolataimat. Eszembe jut, hogy odahaza ilyenkor elő szoktam keresni a porszívót és nekiállok takarítani a lakásban. Takarítás közben támadnak legjobb ötleteim...

Itt, a tó mellett strapabíró, régi porszívó áll rendelkezésemre a raktárban; működésre bírom, s szinte szabad szemmel is látni, ahogyan zabálja a port, értelmet adva egy kimondottan gépies munkának. Kár, hogy alkatrészei helyenként már repedeznek, töredeznek, utolérte a műanyag elévülési ideje, hamarosan kikerül a szemétre, s ami a

helyébe lép, az talán már csak halvány árnyéka lehet... De addig hadd morogjon s nyomában rövid időre fölfénylik a tóparti ház.

Délutánra Anna egyik barátnője jelentkezett be, magával hozná Marika korú kislányát, s néhány napig a gondjainkra bízta, hadd játsszanak együtt gyerekek.

A KGB egyik meggyilkolt, volt magasrangú tisztjének emlékiratait olvasom e-book olvasón. Izgalmas a történet, éppen csak az nem derül ki, miként tudott a nem mindennapi szerző megmaradni oly hosszú ideig a rendszerben, ha nem tette magáévá a szervezet logikáját? A szökésen és az átálláson kívül még milyen ellenállási akcióban/próbálkozásban vett részt (vagy nem). Az önkritika, a magával való szembenézés teljesen hiányzik az emlékiratból. Így aztán egyáltalán nem nehéz írni és – emlékezni!

Victoria Harbour 2017. augusztus 1.

Meleg, ködös reggel. A tó csöndesen locsog, tisztul. A láthatáron található szigetig se látni. Az árnyékban sem találni túl sok enyhét. Anna és Ilonka egész nap kint ülnek a víz partján.

Ezalatt én olvasok, írok, a fülhallgatót kísérelem beüzemelni.

Újabb Bálint György-kötetre bukkantam, gondolatban igyekszem helyet keresni neki a készülő breviáriumba.

Victoria Harbour 2017. augusztus 2.

Elektronikus könyvolvasómról elfogyott az olvasatlan dokumentum, kénytelen vagyok újakat felhajtani a magammal hozott adathordozó „szénakazlából”. A Száz év magány mellett döntök. Sokszor elhatároztam már, hogy nekikezdek, de azt hiszem, most igazán eljött az ideje. Vajon meglesz hozzá a szükséges türelmem?

A laza, vakációs program fejében, reggeli után elindulok a boltba: paradicsom, uborka, kenyér az, ami hiánycikk lett a tanyánkon. Itt minden jócskán drágább, mint a nagyvárosban, s a választék is lehetne bővebb. De hát éhen nem halunk...

Victoria Harbour 2017. augusztus 3.

Vége az álmos, idilli napoknak, délutántól rokoni „sáskajárásra” számíthatunk: mára várjuk Ágicát és családját. Ráadásul az idő is elromlik, egyre hevesebb szél támad.

El- és összepakoljuk a belső tereket, a könnyen elérhető, féltett tárgyakat rejtekhelyre menekítjük. Két kotnyeles kislány több napos jelenlétére kell számítanunk, elejét venni esetleges házi baleseteknek. Közben kiderül, az Anna barátnője is befut valamikor a kislányáért, estig ő is nálunk maradna. Legjobb, ha ilyen népvándorlás körülményei között behúzódom a hálókamrámba.

A vendéggyerekekkel az a nagy gond, hogy önállóan nem tudnak mit kezdeni magukkal, az energiájukkal. A szülők pedig, ha vendégségbe mennek, szeretnek gondtalanul hátra dőlni, megfélekezni róla, hogy a családi felügyelet továbbra is az

övék. Így aztán, hasznos animátor hiányában, minden csemete azon igyekszik, hogy bármilyen eszközzel fölhívja magára a figyelmet. Ráadásul ott vannak az állatok: se a kutya, se a vén macska nem eszményi játszótársak. Nem kommunikálnak a frissen jött ismerősökkel. Tipps harciasan kiereszti a körmét, Szentjánosbogár pedig fenyegetően morog és vicsorít, ha nagyon barátkozni próbálnak vele.

Victoria Harbour 2017. augusztus 4.

Sötétben tapogatózom munkaasztalom felé a hajnali lakásban. Kihalt minden, és olyan, akár egy dúlt csatatér. Marikának a nappali egyik kanapéján jutott hely: alig kezdek dolgozni, már fel is ébred és okostelefonjával lelkesen szórakozik.

Péter jelezte, hogy Tirolba utazott, miközben a hírek szerint Magyarországon és Romániában a Lucifer nevű hőhullám teszi a dolgát: perzseli a földet. Nem ártana, ha egy kevés ide is jutna a melegéből.

A vendégek későn keltek, majd kerékpározni mentek. Ez néhány órányi csöndet ígér, amit érdemes kihasználni. Éppen ebédeltünk Ilonkával, amikor a zápor hazaűzte a biciklizőket. A szegényes menüt látva, úgy határoztak, ők vendéglőbe mennek enni; mi pedig tovább kanalaztuk a maradékot.

Megnéztem egy ősrégi német krimi, hallgattam a házfedelet paskoló záport, majd aludtam egy jót. Mire felébredtem, már megint megtelt a ház vendégzsivajjal.

Estére betoppant Gabi és Andrea, a ház népessége velük csak tovább szaporodott.

Éjfél után élénk gyermekfutkározás, trappoló lábak zajára ébredtem. Egyesek még nagyon elevenek voltak. Sokáig feküdtem ébren a sötétben és azon töprengtem, hogy mit keresek én itten?

Victoria Harbour 2017. augusztus 5.

Őszies reggel, futó záporokkal. Mintha az időjárás feltette volna magában, hogy elűzi a vendégeket. Egész nap süvít a szél, mindenki morózus, sérülékeny, magába forduló. Olvasáshoz is alig van erőm, kedvem. Hol elalszom, hol felébredek, s az idő áll, sehogy sem telik.

Összeszedünk minden ételmaradékot és kitesszük az asztalra. Lehet válogatni! Mindenkinnek ízlik, főként a Gabi padlizsán salátája, amit otthonról, Torontóból hozott.

A vendégek a távozáshoz készülődve összekapálnak, már csak a beígért esti rostonsült-vacsora marasztalja őket. A gyerekek fékezhetetlenek, a kutya ideges, nyugós. Többször összekap a legkisebb leánykával. Ugatás, nyávogás, bömbölés.

Victoria Harbour 2017. augusztus 6.

Reggelre befutott a Bölöni kérte interjú immár szerkesztett változata. Itt-ott még igazítottam rajta, majd áldásom rá, s kértem, hogy csak a Súrlott Grádicsnak adja oda. Annával és Ilonkával kényelmesen elsétálunk a kikötői önkiszolgálóba (itteni neve: Foodland = Étkek földje). Nem is annyira a vásárlás (bár az is) a fő cél, inkább a

járkálás, mert végre, elállt az eső, s így kiszabadulhatunk a négy fal közül! Elidézünk a kikötőnél, a városka központjában. Egy rendőrfőnök, lakossági bejelentés nyomán, drogozó fiú után nyomoz, járőrelőket faggat, láttak-e valami gyanúsat. Úgy tűnik, senki nem látott semmit. Szerencsére, minket kihagynak a játékból. Nemsokára elhúz a fejünk felett egy rendőrségi helikopter is...

Alig bírjuk hazacipelni a vásárolt tartalékokat. Tűz a nap, mintha a tegnapi vihar csak rémálom lett volna. A ház újra visszanyerte normális állapotát, igyekszünk rendbe rakni, mindennapi igényeinkhez.

Elérkezettnek látom az időt, hogy a magammal hozott elektronikus könyvtáram állományát átfésüljem. Mindezt csak azért, mivel nem fűlik a fogam hozzákezdeni a Korunk tanulmányhoz (a Vitorlaének ötven éves apropójára kértek elemzést a fiatalok antológiáiról az 1989-es fordulat előtről). Mostanában mindig elfog a menekülés vágya, valahányszor új írásba kezdenék: szeretek elmenni a legutolsó pillanatig...

Victoria Harbour 2017. augusztus 7.

Apródonként számolva, egy hónapja tartózkodunk már e kontinensen. Volt részünk jóban is, rosszban is, kezdjük megszokni az éppen érvényes családi viszonyokat, szokásokat. De azért olykor az a gyanúm: fölösleges díszek vagyunk a hétköznapi ruhán... Írtam Tamás öcsémnek, hogy a hét második felében már otthon leszünk, egyeztessük az óráinkat, valamikor ellátogatnánk hozzájuk.

Ilonkával felfedezzük, hogy bár nem egyeztettünk, ugyanazt a könyvet választottuk olvasmányul: a Száz év magány-t.

Délután nem fekszem le, dolgozni szeretnék. Olykor elered az eső, máskor kisüt a nap. Csupa átmenetiség...

Délután elmegyünk fagyaltozni, utána tekergünk egyet. Megkeressük a helybeli református (itt: metodista) templomot. Utána minden térképismeret nélkül, érzésből próbálunk hazatalálni. Sikerül. (Nem nagy csoda: minden út a tópartra vezet...)

Gabi és Andrea távozni készülődnek, Anna még nem döntötte el, hogy mi, többiek mikor bontunk sátrat. Rossz ez a távlattalanság, olyan, mintha bizonytalan ideig lógnék a levegőben.

A stégünk közelében, egy hatvan év körüli férfi váratlanul felborult a vitorlásával, mert elvesztette a kormányát, magára pedig képtelen boldogulni. Gabi rögtön a vízbe ugrott és nagy nehezen partra segítette. Egyedül persze, mindez nem sikerült volna, szüksége volt még valaki segítségére. Utána, mikor előadta nekünk az esetet, megjegyezte: szerintem nagyon hiányosan volt felszerelve a hajó, a férfi egyszerűen felelőtlenül indult útnak. Nem csoda, hogy pórul járt.

Már jócskán elmúlt a veszély, amikor a part menti vízben megjelent a pórul járt ember jajveszékelő felesége. Aki, amikor eljutott hozzá a rossz hír, azonnal a vízbe vetette magát. A jajveszékelésen kívül más dolga már nem akadt, maximum hazakísérhette víztől csöpögő férjét.

Péter, aki tiroli utazásról tért haza, jelezte, hogy Európába is befészkelődtek a nyár végi viharok: vége a kánikulának!

Victoria Harbour 2017. augusztus 8.

A vitorlázók öröme szép, derűs reggelre ébredtünk. A tó tükrén megsokasodtak a lengedező vitorlák, az ide-oda cikázó bárkák. Jól tették, később ugyanis jócskán megnőtt a hullámozás ereje.

A délelőtti rendezgetés, csomagolás, sepregetés. Úgy tervezzük, hogy este, csak vacsora után indulunk haza, kihasználva a jó idő minden percét.

Ma befejeztem egy versciklust, amit minden bizonnyal az útinapló végére fogok illeszteni. Eddig valamennyi kanadai utam után sikerült fölmutatnom – a jegyzeteken túl – valamilyen hasznos mellékterméket. Ezúttal *A végállomás megközelítése* az, ami értelemszerűen lezárja majd az ötödik utazást.

Tamással beszéltem telefonon, úgy tűnik, a péntek lesz megfelelő a látogatáshoz, de még egyeztetnie kell Ágnessel, aki jelenleg még az Államokban tartózkodik. Mindenesetre, csütörtökön találkozhatunk a Rosedale melletti parkban, ahol Buksit szokta megsétáltatni. Igaz, hogy a kutya már elég nehézkesen mozog, de ennyi erőfeszítést, hogy odáig elűgessen, meg bevállalhat a kedvemért.

Torontóba érve, első dolgom, hogy lezuhanyozok. És mintha ezzel együtt lemosnám magamról a nap fáradtságát. Sokáig olvasom a Száz év magányt.

Toronto 2017. augusztus 9.

Meleg napnak ígérkezik. Délben hőség, estére beborul. Ez a nyár már ilyen...

Próbálok visszazökkenni a városi létbe. Más lesz a dolgok fontossági sorrendje. És előttünk áll a bevásárlás, amit kénytelen vagyok elszenvedni, mert úgymond én is részesülök áldásaiból, nélkülem tehát nem sokra mennek. Szerencsére, első neki-futásból sikerül majd minden szükségességet beszerezni, ami előzőleg a listára került. Anna és Ilonka még este is elindultak egy felfedező üzleti körútra, de szerencsére, engem békén hagytak.

Próbálok tartani a munkám ütemét, de a városi keretek jobban szorítanak, a kutya is szörnyen unatkozik, kevés tere van itt a szaladgáláshoz, levegőre se jut ki olyan sokszor. Mindegyre körülöttem kering...

Telefon Tamásnak, még nem sikerült beszélnie Ágnessel, hogy egyeztessenek a találkozó felől, de azért holnap mi zavartalanul összefutunk a parkban.

Marikát meglátogatja egy közelben lakó osztálytársnője: mosolygó, szégyenlősen viselkedő kínai kislány. Év közben együtt jönnek-mennek az iskolából s az iskolába. Övék most az alagsor, ahol jókedvűen hancúroznak. Még tart a vakáció.

Toronto 2017. augusztus 10.

Gyors tisztálkodás, reggeli.

A kutya váratlanul dühösen nekiugrott a hűtőszekrénynek és hevesen kapargatni kezdett alatta, miközben vészjóslóan morgott. Betévedt egerre gyanakodtunk,

kíváncsiságból mi is lehasaltunk az állat mellé, de rossz néven vette az érdeklődést. Később derült ki: egy rágcsálni való csontdarab gurult be valamikor a fridsider alá, aminek most szagát vette és veszettül kaparászott utána. Mikor segítségünkkel megtalálta, elegánsan beleszagolt, majd nagyképpően elfordult tőle...

Mielőtt elindulnék a Rosedale megálló felé, térképen tájékozódok az útvonalról, a közlekedési eszközökről, az átszállások csomópontjairól – mégis csak négy év telt el az utolsó ittlétem óta!

Anna kikísér a kutyával a buszállomásig – szerencsére percekben belül jön is a járat. Nem telik bele egy óra s a már ismert, megszokott díszletek között találom magam (metrómegálló, park). Tamás megerősíti: sikerült Ágneset elérnie, aki nemrég jött meg az Államokból, a pénteki találkozóra pedig sor kerülhet Tamáséknál, ebédre várnak.

Otthon Anna úgy dönt, hogy ő is elkísér bennünket másnap, rég nem kereste föl Tamásékat, lelkiismeret-furdalása van emiatt.

Ilonka hazai ízeket idéz: gyerekkora emlékezetéből csirkepaprikást varázsol elő, Gabi szolgáltatja hozzá a puliszkát. Mindenki nyalogatja az ujjait. Gabi az édesanyja főztjét emlegeti – az volt ilyen jó.

Toronto 2017. augusztus 11.

Azon kapom magam, hogy mégis csak ínyemre van a torontói kényelem, viszont hiányzik a tópart tágassága, szabadsága. A visszereim is rosszul viselik a városi létet, könnyebben dagad a bokám, feszülnek az erek.

Szemerklő esőben indulunk Tamásékhoz, mire odaérünk, már ki is süttött a nap. A metrótól gyalog közelítettük meg a lakást, s mert világosan emlékeztem az utcaképre, vállaltam a kalauz szerepét.

Gazdagon terített asztalt ültünk körül. Valamennyi fogás Tamás keze munkája, beleértve a bort és a sört is. (A köménymagos-boros kenyeret már nem is említem – érzésem szerint az volt a legfinomabb valamennyi közül.)

A nők – Ilonka, Ágnes és a két Anna – női dolgokról tárgyaltak, mi Tamással a gyermekkorunkra emlékeztünk. Annyira jó volt minden, hogy teljesen elfelejtkeztünk az időről. De amikor Ágnesnek már indulnia kellett az állomásra, mi is felálltunk s távoztunk. (Gaál) Annát láthatóan kimerítette a hosszúra nyúlt látogatás. Amúgy sem találtuk túl jó bőrben...

Míg mi vendégeskedtünk, Gabi és Marika fogták a kutyát és meg se álltak a tópartig – azaz mégis, mert útközben felvették Andreát és Alexet is, akik Guelphből csatlakoztak a csapathoz.

Mi odahaza maradtunk, Torontóban, s az este hátralévő részében a másnapi utazásra összpontosítottunk: becsomagoltunk, mostunk, rendeztünk. Éjfél lett, mire ágyba kerültünk.

Éjszaka a testvéreimről álmodtam. Mind a négyről. Nagyon szerettük egymást.

Toronto, Victoria Harbour 2017. augusztus 12.

Korán kelés.

Útnak indulás előtt még pénzügyek gyors intézése egy korán nyitva talált bankfiók-nál, s irány Victoria Harbour. Délelőtt 11-kor már a tónál vagyunk.

Rázendít az eső.

Gabi még a reggel vitorlázni ment – Andreával és Alexszel. Csak Marika és a kutya várnak otthon. A kutya örült ragaszkodással fogadott, mindenkinek nekiszökött, alig tudtunk megszabadulni örömugrándozásának kellemetlenségeitől (karmolás, kedveskedő boksztütései nyomán keletkezett kisebb-nagyobb zúzódások).

Szél kerekedett s estig tombolt a tó fölött. Akkor szerencsére megérkeztek Gabiék is nagy vidáman. Kalandos utazásról számoltak be, de szerencsére, a hajó jó formáját mutatta és a partra szállás is probléma nélkül zajlott le.

Mivel senkinek nem volt kedve vacsorakészítéssel tölteni az időt, két nagy pizzát rendeltünk, amit Gabi és Alex hamarosan haza is hoztak.

Amúgy eseménytelen este, beszélgetések.

Victoria Harbour 2017. augusztus 13.

Csendes, hűvös a reggel, de legalább napsütésre ébredünk. Reggeli után Ilonkával kószalunk egy órányit a Robins Point utca hosszán. Ameddig az kanyart nem vet a tópart egy részén és élesen elfordul az erdő felé, majd a fák közé vész. Szemléltetjük a sorjázó villákat, a falak mögé képzelve lakóikat. A legtöbb épület kihaltnak látszik, az élet legkisebb jele nélkül. Ott, ahol összetekert és -kötözött újságos csomagok hevernek a kocsifeljárón, az aszfaltra hajítva, feltételezhetően lakó is tartózkodik – különben miért fárasztaná magát az ismeretlenségbe burkolózó postás?

Délelőtt Gabinak kedve szottyant megismételni a tegnapi vitorlázást, s engem kérdezett, nem tartanék vele? A csöndesnek ígérkező idő, a kedvező széljárás egybehangozóan arra ösztönöztek, hogy igent mondjak.

...Két órán át szeltük csöndesen a tó vizét – Gabi minden pillanatban tudta, hogy merre járunk, le nem vette a szemét a műszerekről, a tó jól látható jeleit figyelte az útjelzőkön –, eközben én eleresztettem magam, csak a szelíd hullámok ringatását éreztem és az előrehaladás sebességét, amely állandó volt, mint egy kitartott dallam. Családi emlékeket kotortunk elő, már-már elfeledett gyermekkori élményekkel fűszerezve, közben megittunk egy-egy doboz sört is, s jócskán megéheztünk.

A parton hagyott család megvárta az ebéddel, s jóízűen bekanalaztuk a húsgombóc-levest, faltuk az ikrás kenyeret.

Ebéd után kávé, majd olvasás, amíg bele nem aludtam.

Este roston sült húspogácsát vacsoráztunk, hozzá mindenféle zöldséget pároltunk.

Gabi, Andrea és Alex pakolni kezdtek, várta őket a másnapi kötelesség.

Mi maradtunk a nyaralónál.

Megnéztem egy furcsa észet filmet a számítógépen (Mandarinok) a grúz-abház konfliktusról.

Victoria Harbour 2017. augusztus 14.

Reggeli után Anna azzal állt elő, látva a fülledt, rekkenő reggelt, volna-e kedvünk ellátogatni egy olyan farmra, ahol a helyiek jelentős mennyiségű kanadai juharszörpöt állítanak elő, majd ötletesen, kis kerámiakiszerelésben, turisztikai meggondolásból tálalják, jutányos áron, a helyben termesztett zöldségek és gyümölcsök mellett. S mert a válaszuk IGEN, elindulunk a fürdőhely közeli farmra, ahová most is GPS navigál, sűrű erdőültetvények között. Mielőtt a farm bejáratához érénk, az út bal szélén feltűnnek az erdősűrűségű juharfa-ültetvények. A fák törzsét bonyolult vezetékrendszer köti össze egymással, amelyek révén a megcsapolt fák által termelt juharnedv – a juharszörp alapanyaga – egységesen a feldolgozó raktárba szivároghat. A helyzet furcsasága, hogy ez a szivárgás tulajdonképpen az évnek csupán néhány tavaszi hetében esedékes, amikor is, a nyári meleg hatására felhalmozott energia-mennyiség természetes édesítőszerre – úgynevezett juharcukorra – alakul. A tavaszi hideg éjszakák és a meleg nappalok hatására *„a fa bemetszett/megfűrt törzse édes levet enged, melynek nagy része víz. Ez egyedenként átlagosan 20 és 60 liter között van évadonként. Ezt követően a begyűjtött levet beforralva készítik a végleges juharszirupot. A folyamat végére körülbelül 40 liter nedvből lesz egyetlen liter kész termék”* – olvassuk útközben a Wikipédia szócikkében, és ebből megértjük, miért olyan méregdrága termék ez, s örvend egyre nagyobb népszerűségnek szerte a világban. A vezetékeket a következő „szüretig” karban tartják, működőképesen őrzik, elvégre komoly anyagi befektetésről van szó.

Most befordulunk a jellegtelen kapun, s a jobb oldalon álló, elhagyatott üzletbódé előtt kiszállunk a gépkocsiból. Körülnézünk: sehol egy lélek. A pár négyzetméteres bódében asztalok és hűtőszekrény: az asztalon gyümölcsös és zöldséges kosarak, juharszörpös kerámiaedények, különböző méretekből, a hűtőszekrényben pedig a könnyen romlandó árukat tartják (pld: spenót, metélőhagyma, fejes saláta – hogy viszonylag frissen maradjanak). A termék- és árlisták kézzel írva, részben az asztalon, részben a falra vagy a hűtőszekrény ajtajára ragasztva. A fizetéshez fonott kosarakat állítottak ki, jól látható helyre, oda helyezi be a vásárló a szükséges összeget. A kosárban aprópénz is található, hogy a kliens elvehesse a visszajárót. A félóra alatt, amíg nézelődtünk, válogattunk és fényképeztünk, egy lelket sem láttunk. Hogy aztán voltak-e kamerák elhelyezve a bódében, vagy minden a legteljesebb bizalom jegyében zajlik, ez maradjon a helyiek titka. Mi nem firtattuk.

Nagy vonalakban befejeztem a Korunk-tanulmányt, még fektetem pár napig. Ilyenkor mindig elkap valami elégedett lustaság és a jól megérdemelt semmittevést választom, ami nem tart tovább egy napnál.

Victoria Harbour 2017. augusztus 15.

Indul a nap, miként tegnap. A múlt este kitervelt kirándulás a Vértanúk közeli kegyhelyéhez lefújva: a nők alkalmasabbnak találják az időt némi vásárlásra, elvégre Marika névnapja van.

Ergo: itthon maradunk – Marika, a barátnője, a kutya és én. Észre se vesszük, hogy telik el a délelőtt. Ők játszanak, én írásba merülök.

A névnapi ajándék: egy iskolai használatra szóló kisebb hűtőtáska és egy nagy doboz fagy. Amit Anna még megtold egy méretre szóló pizsamával. Mindig a hasznos ajándékok híve (ehhez az embernek éppen tudnia kell, hogy mi a szükséges...)

Este Anna és Marika leülnek a konyhaasztalhoz, szódominót játszani. Én nézem őket, ismerkedem a szabályokkal, amelyek amúgy egyszerűek. Sajnos, az angolt nem tudom annyira, hogy felvehessem velük a versenyt. Annának az az ötlete támad: számoljuk össze a köveket, megvan-e valamennyi betű a szükséges kombinációkhoz? Többen és többször is átszámoljuk a halmot – a dobozon feltüntetett 144 betűkőből egy hiányzik. De melyik? Javasolom, hogy egyet nevezzünk ki jokernek, ami bármelyik betű helyet állhat, ha zárókőnek marad, és az használhatja fel, akinek csak egy kőve hiányzik. Javaslatom nem talál elismerésre, Annáék tovább keseregnek a veszteségen.

(Pár nap múlva, takarítás során fölfedezem az egyik kanapé alatt a hiányzó követ. S az is kiderül, hogy a használati utasítás legalján, egészen apró betűkkel, darabszámra feltüntették a pontos betűleltárt, amit korábban nem vettünk észre. Az apróbetűs szövegek örök csapdája...)

Victoria Harbour 2017. augusztus 16.

Máról is halasztva a kegyhelyi kirándulás, ezúttal a halaszthatatlan nagymosás kedvéért. Ma olyan erősen tűz a nap, hogy a ruhák hamar megszáradnak a szabad levegőn. S nekünk sem árt meg az árnyék. A tófenék tisztán látszik, a tó tükre alig fodrozódik. Úgy tűnik, mintha megállt volna minden a földön. Valamiért belső borzongás fog el, mintha lázam lenne. Nincs kedvem a Korunk-tanulmány fésüléséhez sem. Csak gubbasztanék a tóparton, a fényben...

Befejeztem viszont a Száz év magányt. Nem voltam túlságosan elragadtatva tőle, különösen a záró részben csalódtam. Ha a naptárt nézem, két hetünk maradt még a távolbeli semmittevésből – és azzal el is szállt a nyár.

Elgondolom: a tömény madárfüttyöt, amitől csak úgy zeng, csattog a tóparti hamisítatlan erősáv, nem tudjuk magunkkal vinni. De az emlékét igen. Akárcsak a szerre nyíló liliomok illatát, vagy a szemközti sziget felől (Beausoleil) érkező szél tömény hínárszagát.

Victoria Harbour 2017. augusztus 17.

Jól indul a mai nap: nincs nagy rekkenőség, de eső sem fenyeget, legalábbis ezek a délelőtti kilátások. Megkockáztathatjuk a kirándulást – amennyiben mindenki egyetért. Marika is csatlakozik hozzánk, bár újabban, mióta kamaszodik, szívesebben tartózkodik vele egykorúak társaságában. Csak a kutya marad bezárva, a nagy házban, izgatottan rohangálva veszi tudomásul, hogy amit ő készülő sétának remélt, az az ő számára nem más mint unalmas szobafogság...

Mi, felnőttek, már ismerjük az utat, a díszleteket, Marikának viszont minden részlet új. Persze, attól mi is meghökkenünk, amikor kiderül, hogy a behajtó kapunál nem lehet kártyával fizetni, csakis készpénzzel – Kanadában az ilyenfajta megkötés abszurditásnak tűnik –, s ez a belső korlátozás, mint később kiderül, a büfére és az ajándékboltra is érvényes.

Ugyanott parkolunk le, mint néhány évvel ezelőtt, s megindulunk fölfelé a Golgotán, a stációk rézdomborművei mentén. Marika izgatottan futkos egyik látnivalótól a másikig, telefonjával mindent megpróbál lefényképezni, kíváncsian kérdezősködik a várható látnivalókról, miközben mi bölcsen, a már ismerős látvány újabb felfedezésének élményével magyarázatunk neki. De mintha számunkra is új lenne az élmény: fakóbb, kisszerűbb a pár évvel ezelőttinél. A távolságok lerövidültek, a kilátótorony deszkalépcsőjét leszegezték a látogatók elől, pedig már arra számítottunk, hogy látcsővel odafentről végigpásztázzuk a tengeri öböl egész partvidékét. Csalódottan bolyongunk a korán kiégett fűvön, a gyéren látogatott kertben, felzavarjuk a síremlékek közelében, a napsütötte helyeken tanyázó vadlibákat, amelyek mindenütt vastag guanószőnyeget hagynak maguk után, amerre csak megfordulnak (úgy tűnik, ők a kegyhely „szent tehenei”...).

A remélt fenségeség helyett itt most minden elhanyagolt és kisszerű, kopott....

De azért jól esik a magunkkal hozott uzsonna a szabadtéri padokra telepedve: mindent kipakolunk a gyanús tisztaságú faasztalokra, felleltározzuk az elemózsiát és úgy tűnik, nem kell hazasietnünk ebédre – van mivel elverjük az éhünk. Távozás előtt még betérünk a falatozóba, ahol fagylaltot veszünk és pihenésképpen elüldögélünk a rózsakert fölötti padokon.

Eleredt az eső, hazaindulunk.

Otthon a kutya kitörő örömmel fogad, az esőből zápor lesz, mi meg hallgatjuk a kopogását és meghitten kávézunk. Megpróbálok dolgozni is, de egy hirtelen mozdulat miatt az egér beleesik a kutya ivóvizes edényébe és teljesen megmerül benne. Gyorsan kirántom, de már késő – vékony sugárban csorog belőle a víz. Régivágású számítógépes lévén, sehogy sem boldogulok az érintő billentyűzettel: Anna telefonál Gabinak, hogy készítsen be a csomagjába otthonról egy egeret, s hozza magával a hét végén, majd próbál felhajtani a kikötői ismerősöknél egy kölcsön-egeret, a Gabi érkezéséig. Harmadik telefonhívása máris sikerrel kecsegtet: elrohan az éjszakába, s öt perc múlva lihegve hoz egy egeret. Folytathatom a munkát.

Eközben a nedves kelléket hajszárítóval minden oldalról megfújom, majd egy zacskó rizsbe temetem (olvastam valahol, hogy az magába szívja az elektronikák nedvességét), s reggelig hagyom szikkadni.

Victoria Harbour 2017. augusztus 18.

Ilona névnapja. Jobb híján, küldtem Ilonkának, postafiókjába két fölvételt a tegnapi kirándulásról, a sikerültebbek közül.

Beborult, de nem esik. Ólmos szürkeség ereszkedik a világra. Legszívesebben behunyt szemmel feküdnek, feküdnek...

Anna megmutatta a telefonján a nagy névnapi tortát, amit ma este (ha minden jól megy) Gabi hoz el Torontóból. Jól néz ki, magasra rakták, remélem, kiállja majd a puding próbáját is...

Aztán veszett szél kerekedik odakint.

Estére befut Gabi. Vele a nagy torta. Megkóstoltuk: ízlett! Hagytunk a másnapokra is. Annáék vacsora közben és után kivándorlási emlékeiket elevenítették fel. Különböző alakokról meséltek, akiket mi nem ismertünk ugyan, de a történetek nyomán kirajzolódott az új életet kezdők szomorú szorongatottsága és jellemstílusa.

Victoria Harbour 2017. augusztus 19.

Reggeli ébredés után mindjárt a Korunk szerkesztő (CsP) válaszlevele indítja a napot: jó a Korunk-tanulmány, várják a fésült változatot.

Felhős, ködös, majd szeles, esős idő. Külön-külön és együttesen is. Amúgy semmire sem jó, csak olvasásra és beszélgetésre. Ez utóbbi, úgy érzem, egy idő után természetlen időfecsérlés.

Sétáltam egyet magamban a metodista templomig, megnéztem a bejáratra szögezett programról, mikor tartják a vasárnapi istentiszteletet (fél 11), majd onnan a kényelmes biciklisétányon át a Park utcára fordultam, úgy értem haza. Két oldalt nagy, bozótos erdők maradtak el, időnként próbáltam belelátni a sűrűbe, de olyan szorosan álltak egymás mellett a fák, annyira egymásba gabalyodtak az ágaik, a gallyaik, nem beszélve a kidőlt törzsekről, hogy egyszerűen átláthatatlanok voltak.

A hálószobámban megállás nélkül morog a mosógép – Gabi hazahozta a heti szennyesét, holnap este utazik vissza, kell a tiszta holmi.

Katasztrófa-hírek a világhálóról: 1. az Antarktiszról rekord méretű jégömb vált le, számítások szerint (elvileg) 10 centivel növelné meg a világtenger szintjét. * 2. A Yellowstone-park alatt ún. szuper-vulkán szunnyad, s könnyen kitörhet, akkor viszont eltűnik fél Amerika, vagyis a föld lakott részének az egyharmada.

Nosza, rágódj csak, emberiség! – nincsen jobb dolgod?!

Victoria Harbour 2017. augusztus 20.

Bő harmat, derűs reggel. Lassan melegszik fel újra az idő.

Templomba készülődünk: Ilonka, Anna. Én meg elkísérem őket.

Ilonka fél, hogy hűvös lesz a templomban, nem tudja eldönteni, menjen-e vagy maradjon. Fél a megfázástól. Anna rábeszélő tehetsége ezúttal is győz: sikerül kedvező irányba billenteni a mérleg nyelvét.

Expedíciónk érdekes élménynek ígérkezik, hiszen egy olyan gyülekezetet látogatunk meg, saját templomában, amiről vajmi keveset tudunk. Talán csak annyit, hogy közel áll az európai református egyházhoz, de szoros anglikán gyökerekkel.

A templom belső bejáratánál idősebb asszony – később kiderült: a tiszteletes maga – fogadott, nem csak bennünket, hanem minden érkezőt. Melegen mosolygott és mindenkihez volt pár kedves szava. Érdeklődő tekintetek szegeződnek ránk, minden

irányból: a kis gyülekezetben azonnal feltűnnek a magunkfajta kakukktojások. Gyorsan összeszámolom: velünk együtt 21 a jelenlévők létszáma.

A szertartás angolul folyik, az istentisztelet előzetes vázlatát, már-már „forgatókönyvét” szórólapokon adják előzőleg mindenkinek a kezébe, így a történetek világosan nyomon követhetők. Még az esedékes zsoltárok szövegét sem kell keresgélni a padokba rejtett énekeskönyvekben – a szórólap szövegében az is megtalálható, egyáltalán: minden célszerű és világos.

Az istentisztelet végeztével mindenkit szeretetvendégségbe hívnak a templomhajó melletti tálalóba: szendvicsre, süteményre, kávéra, teára. Hosszú asztal köré telepedünk, természetes, hogy mint messziről jött vendégek, mi vagyunk terítéken, a főhelyet is mi kapjuk, a tiszteletes asszonnyal szemközt, érdeklődve hallgatják történetünket – hogy mit keresünk egyáltalán a gyülekezetben és milyen benyomásokat viszünk róla magunkkal. Nehéz eldönteni, mennyi az érdeklődésben a protokoll és mennyi az őszinte kíváncsiság.

Hazafelé a biciklisétányt választjuk, a Park utca felé.

Majd főzés, Gabi készülődik az elmenetelre, végül úgy dönt, csak hétfő hajnalban indul: bízik a szerencséjében, talán nem akad el útközben a reggeli csúcsforgalomban.

Levelet kapok T. K. barátomtól, akivel isten tudja, mióta nem találkoztam. Búcsúlátogatásra jönne Csíkszeredába, szeretne velem találkozni. Válaszolok neki: sajnos, a találkozásnak el kell maradnia, mert a világ másik felén tartózkodom éppen. Úgy tűnik, valami nyomhatja a lelkét velem kapcsolatban, nemzedékünk pedig lassanként már a búcsúköroket futja. Hogy ki mikor száll ki a stafétából, csak a fennvaló tudja. Vagy talán ő sem?

Victoria Harbour 2017. augusztus 21.

Éjszaka Marika és szomszédos kis barátnője a parton, egy ideiglenesen felhúzott kiránduló sátorban aludtak. Szerencsájuk volt a szelíd, meleg idővel. A biztonság kedvéért nyitva hagytuk a bejárati ajtót, hogy ha félnének-fáznának, bejöhessenek.

Nem jöttek be.

Gabi velem együtt korán kelt: én dolgoztam, ő elutazott Torontóba.

Ma Amerikában (de távol attól a helytől, ahol vagyunk) teljes napfogyatkozásról beszélnek. Ilonkát különösen érdeklik az ilyen jelenségek, mit meg nem adna azért, ha láthatná... Az interneten számos portál élőben közvetíti az eseményt, több lehetőséget is kipróbáltam, de eléggé unalmas látvány. Ráadásul rengeteg időt rabol el anélkül, hogy történne valami érdemleges.

CsP válaszolt a véglegesített Korunk-szövegre: címegyszerűsítést javasolt, elfogadtam. Megírta, hogy Kántor temetésén senki sem beszélt a m. írószövetség részéről. Láng Gusztáv ugyan jelen volt, de csak a maga nevében beszélt.

Annáék karácsonykor mexikói utazást terveznek... Annak részleteit egyeztetik interneten, telefonon. A lényeg: a szomszéd kislány is abban az időben lesz ugyanott, Marika és ő így együtt vakációzhatnak a trópusokon.

Victoria Harbour 2017. augusztus 22.

Éjszaka több ízben is távoli, tompa dörgésekre ébredtem. Eső ugyan nem esett még, de az öblösödve közelítő hangok jelezték, hogy nem vagyunk messze tőle. Reggelre be is borult, felhők tornyosultak az öböl felett.

Reggeli után újabb dübörgések hangja reszkettette meg a levegőt, ezúttal jóval közelebből. Eszünkbe jutott: de hiszen a második szomszéd házát éppen ma bontják le, hogy újabb, korszerűbb épületet emeljenek a helyén. A villatulajdonosok az Egyesült Államokban éltek, bontásra ítélt nyaralójukat csak a nyári idényekben használták, most viszont, életük vége felé, szeretnének megtelepedni Victoria Harbourban, ahhoz pedig szigetelt, minden komforttal ellátott tartós lakóépületre van szükségük. Úgy tervezik, hogy mire beállnának a fagyok, akár be is költözhetnek az új házba. Addig itt meg ott, közelebb vagy távolabb, rokonoknál, ismerősöknél húznák meg magukat...

Hamarosan népes kis csapat gyülekezett a ház közelében, hogy végignézzék a bontást. A már fedelét veszített épület roncsai körül kupás markológép robotszerű karja ingadozott jobbra-balra, s minden nekilendülésével ledöntött egy-egy épületelemet is. A könnyű szerkezetű deszkaház szaggatott roncsai fülsiketítően csikorogtak, a gép hamar „széttépte” a parti deszkaházat, s kupájával „összegyúrte” az így keletkezett építési hulladékot. A gép mögött hatalmas teherautó várakozott, amit púposra raktak a ház dirib-darabjaival. Furcsa metamorfózison ment át előbb a konyha, majd a fürdőszoba, szakadtak a zsinórok, nyúltak a kábelek, törtek a Bergmanncsövek. Az előszoba padlója alatt régi újságok bújtak meg, még 1950-ből – a bontást szorgalmasan videózó háziak bölintottak, hogy nem érdekes, szemét az, a markológép kezelője folytathatja a munkát.

Közben eleredt az eső, mind jobban zuhogott, a bámészok egy szomszédos ház elhagyatott tornácára szorultak, onnan videóztak-fényképeztek. Annyira szánalmasnak, megrendítőnek találtam a pusztulás látványát, hogy menekülésszerűen hazaszaladtam, mielőtt alaposan eláztam volna. Az ablakunkból is láthattam: a bontóbrigád – három ember, élükön az építőmesterrel – délután 5-kor vonult el, gépeikkel együtt.

Késő estig tartott a viharos eső, majd szélvihar kerekedett (55 km/h sebességgel), a hullámok látványosan torlódtak a tó felszínén. Olykor kisütött a nap és ideig-óráig valószínűtlen fénybe vonta a világot. Rigmusba foglalva:

*Minden üvölt és zúg, és nyugtalan,
de aki nem él, annak nyugta van.*

Victoria Harbour 2017. augusztus 23.

A szél éjszakára se hagyta alább. Reggelre úgy ahogy megcsendesedett, de később újra kezdte és esőpázmákat sodort az öböl fölé.

Külön-külön és együttesen is idegesek vagyunk. Közel az itt tartózkodásunk vége, következnek a csomagolás, a készülődés nyugós napjai. Még nem tudjuk, pontosan

mikor telepszünk vissza a torontói kényelembe, de én tartom magam az elhatározásomhoz: ne legyenek illúzióim! Úszom az árral – minden úgy lesz jó, ahogy megesik...

Belenézek az otthoni online újságokba. Megtudom: még az év végéig üzembe helyezik azt a félbemaradt terelőutat, melynek elkezdett sávja ablakunkból látszik s amely a meglehetősen sűrű teherforgalmat a házunk közeléből elvezetné egy más irányba.

Szándékunkban áll még egyszer ellátogatni a juharszirup-farmra, de alighogy bekötöttük magunkat az indulásra kész gépkocsiba, kiderül, hogy a kézifék beszorult, fogantyúját meg se lehet mozdítani. Telefonálunk Gabinak, aki az utolsóként a kocsit vezette, de a távolból nem tud segíteni. Kénytelenek vagyunk belenyugodni, hogy érkezéséig a kocsiról le kell mondanunk. (Sebaj, azért még szép az élet!)

Pedig beterveztük, hogy ma délelőtt elmegyünk a midlandi Huronia Museumba. Hát – majd máskor. (Egy következő életben?)

Jobb híján elgyalogolunk vegyesboltig és bevásárolunk, alig bírjuk hazavinni a sok élelmet.

Amúgy mindenki rosszul van valamiért. Nyügössé tesz ez a bolond idő...

Victoria Harbour 2017. augusztus 24.

Szorgalmasan figyeljük a lebontott ház körüli fejleményeket. Se tegnap, se ma nem látjuk nyomát annak, hogy a bontás óta történt volna bármilyen kis előrelépés. Úgy tűnik, az építészkerölcsök mindenütt erősen hasonlítanak egymáshoz, vagy ha mégsem, az biztos, hogy közös nevezőn állnak.

A Hargita Népében olvasom: Csíkszeredában az éjszaka fagyott. Itt: „csak” felhős, ködös a reggel.

Gyalogos sétára készülődünk: a kerékpárosok-gyalogosok számára kialakított úton indulunk el Végig a tó partján haladunk, s megállapítjuk, így is lehet ám világot látni. Csak minden emberközelibb.

A kutyát is magunkkal vittük – egy idő után nagyon idegessé (s idegesítővé) válik, mert számára minden esemény eltér az addigi napi rutintól: az útvonal, a sétán résztvevő személyek, az úton haladás sorrendje... Szereti ő a sétát, de inkább csak úgy, mint máskor. Amikor ő a központ. Ez pedig most nem olyan...

A tó vize és környéke amúgy barátságtalan, rideg: mintha el kívánná üzni bennünket magától, hogy könnyebb legyen számunkra a búcsú. A házban a fűtőkazán megállás nélkül dolgozik, erősen rá kell fűteni a levegőre, nem elégséges az, amit a nyár végi napsütés produkál.

Victoria Harbour 2017. augusztus 25.

Arra ébredtünk, hogy szokatlan hideg van a lakásban. Meg arra, hogy valamiért erősen ugat a kutya. Mint kiderült, egy munkagép állt meg a nyaralónk közelében és üresben járatta a motort. Mégis csak elkezdődik hát az építkezés?

Egyenletesen duruzsol a kazán, a hálókamrákban máris jó meleg árad szét, a hatalmas, közös társalgóban azonban jó pár fokkal hűvösebb van, ráadásul folyamatos huzat is érződik. Hiába süt fel a nap, az őszi bágyságot már nem lehet letörölni az arcáról. A levegőben lépten-nyomon pókhálók úsznak, amúgy teli vannak velük a teraszok, sétaterek, ablakok, sarkok, fák, bokrok.

Minden arra vall, hogy vége a nyárnak.

Estére befut Gabi is – nagy torlódás volt az autószerelőnél, kerülővel tudott csak ideérni.

Az Anna gépkocsijának, mint kiderült, kutya baja. Gabi egy erős mozdulattal helyre is rántotta a féket. Én, aki mind az Anna, mind a férje próbálkozásait előben láttam, nem tudom, mit higgyek. Valaki biztosan elmulasztott valamit...

Victoria Harbour 2017. augusztus 26.

Reggeli hűvösség – még nincsen mínusz, de már tíz fok alatt a reggeli hőmérsékleti érték. Nem túl nagy ajándék ez a nyár részéről, de hirtelen haza képzem magam, a Hargita tövébe, ahol Szent István után sokszor megbicsaklik a nyár heve és beköszöntenek a didergős hajnalok, reggelek. Mégis csak a glóbusz ugyanazon magasságán vagyunk, ha más oldalon is!

Arra mindenestre jó ez a hűvösség, hogy figyelmeztessen: vigyázat, a látogatási idő lejárt!

Vagy legalábbis a végéhez közeledik.

Még egy hetet töltünk Torontóban, s utána ismét az óceán fölött találjuk magunkat.

Péter jelenleg Angliában van, az anyacégnél, hivatalos ügyben, Attila Budapesten. Lám csak, mindenki van valahol – de elmondhatjuk-e, hogy mindenki a legjobb helyen van?

Végtelen csend ül a tó felett. Vitorlák nincsenek, néha egy-egy elbóduló motoros bárka húz el a távolba. Utána lassan elenyésző tólocsogás.

Annáék Torontóba készülnek: Ilonka, Anna és Marika. Még elmegyünk a farmra, utána futó ebéd, gyors pihenés. Délután 5-kor indul a lányok kocsija. Egy-két órába telik, s már haza is értek.

Gabi kihajózott (volna), de útközben elcsípték a munkahelyéről (telefonon), és sötétedésig lefoglalta a soron kívüli feladat. Elmaradt hát a korábban betervezett flekkenezés, beértük padlizsánnal és paradicsommal, meg a maradék sörrel. Csöndes, egyéni számítógépes foglalatossággal zárult a nap, a kutya is hamar elcsöndesedett.

Victoria Harbour, Toronto – 2017. augusztus 27.

Számításaim szerint ez az utolsó nap az öbölben. Különben felkészültem bármilyen váratlan fordulatra. Ez a nap úgy alakul majd, ahogyan Gabi szeretné. Minden eshetőségre összeszedtem a holmimat, felőlem bármikor útnak indulhatunk hazafelé. Étélünk van, az idő is normálisnak ígérkezik.

Nem tudom magamnak megmagyarázni, miért bukkantak fel néhány nap óta álmaimban a vadállatok? Milyen mélyrétegekből bújhattak elő? És vajon, miután hazaérünk Erdélybe, kimaradoznak-e álmaimból? Medvék, farkasok, oroszlánok keresnek föl éjszakánként...

Előkerestem az internetről *A homok asszonya* című japán filmet. (Magam sem tudom, hogy jutott éppen ez az eszembe!) Egyetemista voltam, amikor a moziban vetítették. A remek felvételeket, a nyomasztó hangulatot leszámítva egyébre nem emlékeztem. Most meg – csupa friss jelkép és allegória. És nagy fokú reménytelenség, amiből végül remény támad. Most már a könyv kerülne sorra, hogy újra elolvassam.

Gabival rendbe rakjuk a házat, zárunk, indulunk. Kereken két órát tart az út.

Otthon végre emberi körülmények között megfürödtem, haját is mostam! Frissnek érzem magam, nehezen alszom el.

Toronto 2017. augusztus 28.

Ágnes jelentkezett – holnap ellátogat hozzánk. Szerdán megpróbálok Tamással találkozni, ezzel gyakorlatilag búcsút is vennék a családtól.

Amúgy csöndben, semmittevésben vegetálok. Az idő szeles, borongós. A kutya a négy fal közé szorítva nehezen viseli sorsát. Írásnak-olvasásnak kedvez minden. Bálint Györgyöt olvasom-szerkesztem tovább. A megkezdett breviáriumot.

Este régi román filmekben turkáltunk, a Youtube egyre-másra „dobta föl” a válogatott produkciókat. Évtizedeket mentünk vissza az időben.

Toronto 2017. augusztus 29.

Nekiláttunk a csomagolásnak. (Pótcselekvés – mert idő még volna rá...) Ilonka már tegnapról, én csak máról szedegetem össze a holmimat, ne maradjon az utolsó pillanatra. Délutánra Ágnes húgomat várjuk, azt tippeljük, vajon fog-e késni és mennyit? Ez az, amit Torontóban nagyon nehéz előre látni.

Ilonka bejelentette: úgy tűnik, minden holmink befér a meglévő bőröndökbe. Már csak ezért is szerencsés volt jó időben elkezdni a csomagolást.

Ágnes egy órányit késett, ami nem csoda: három órába került, amíg Bradfordból bevonatozott, amihez hozzáadódott a metró is. A buszállomásnál vártam rá.

Ebéd után kiültünk a teraszra beszélgetni, többször is szóba került az állatnevelés kérdése, No persze, mind a kutya, mind a macska ott sündörögtek körülöttünk (ha értették volna a beszédünket!)

Közben megjött Tamás válasza: holnap ráér, a szokott helyen találkozunk.

Éjszaka három részletben aludtam-álmodtam. Mintha egy színdarab három felvonását éltem volna át. A szünetekben pedig – pihentem.

Toronto 2017. augusztus 30.

Ébredés, fölkelés reggel 5-kor. A kutya ájultan alszik. Még hortyog is az istenadta! Előre dolgozom, hogy utolérjem a következő napokat, amelyek a szokottnál mozgalmassabbak lesznek.

Megtudjuk, hogy Annáék 2018 elején, még a téli szezonban készülődnek Romániába (is) jönni, pár napot nálunk töltenének. Sajnos, az útjuk végig egy rohanás lesz, ha minden tervüknek (ausztriai sízés, rokonlátogatás, világlátás) meg akarnak felelni.

Délelőtt Tamással kószáltam a Rosedale állomás melletti parkban, majd onnan gyalog hazamentünk Tamáséig. Elbúcsúztunk, kaptam tőle egy 16 gigás adathordozót – nálam minden elektronika jól fog, sikerül hasznosítani.

Toronto 2017. augusztus 31.

Anna reggel bekopogott a szennyesért: ebben az órában jóval olcsóbb az áram, hát használjuk ki! Különben ez lesz az utolsó kanadai mosásunk. A többit majd hazaérve intézzük, de akkor napokig forog majd a mosógép dobja.

Ide-oda csoszogunk, pakolászunk. Lehűlt az idő. Napsütésben még elmegy.

Esténként román filmeket nézünk. És újra megállapítjuk, milyen jók a színészeik.

Toronto 2017. szeptember 1.

Hideg éjszaka. Befűtünk. Lustálkodás, olvasás. Csönd. Eltelt a nyár: mélyen hallgatnak a tücskök. Először mintha sajnálnám a szinte tétlenül elpergő időt, aztán azt mondom: a fene bánja! Jó egy kicsit elfeledkezni mindenről.

Reggeli sétájakor a kutya szembe találkozott egy kölyök szkunksszal. Szerencséje volt, hogy az ijedt állat nem köpte szembe, különben most búzlene tőle az egész ház!

Toronto, Pearson reptér 2017. szeptember 2.

Mire felébredtünk, Attilától megérkeztek az éjszaka interneten kiváltott elektronikus beszállókártyák, amiket azonnal ki is nyomtattunk. A csomagok összeálltak, lezárultak. Zuhanyozás, öltözés. Úti ruhában feszítünk. Még pihenhetünk pár órát, az éjszakai utazás majd próbára teszi az embert. Feltöltöttem elektronikus olvasóinkat is. Váratlan bonyodalmaktól tartva, kissé szorongva indulunk a reptérre. Marika barátnőjével nyaral, telefonál: jól érzi magát, minden rendben.

Reptéren: minden simán megy, a gép is pontosan indul. Bóbiskolva valahogy átvészelve az éjszakát, s vele a távolságokat.

Ferihegy, Budapest 2017. szeptember 3-4-5-6.

Borús reggel, Ferihegyen esik az eső. A Torontóban felhúzott gyógyharisnyám a hosszas kényszerű viselés közben feltörte a lábujjaimat, most sántikálok. Nehezen érkeznek meg a csomagok. Attila a váróban türelmetlenkedik, sietősen hazakocsizunk. Kávét, falunk valamit, aztán lefekszünk. Estig ájultan alszunk. Talán majd holnap elkezdünk élni is. Annyi erőnk van, hogy számba vesszük a holmikat, megvan-e mindenünk. Valahonnan előkerül a bicskám is – jól eldugtam, az egyik bőröndbe, ne okozzon galibát repülés közben.

Kóválygunk, nem leljük a helyünk. Megint lefekszünk, de az éjszaka közepén felriadok és többé nem jön álom a szememre. (A következő éjszakákon bezzeg bepótolja, elnyújtott, részletező gesztussal.)

Zsóka nénémnek telefonálunk, hogy megérkeztünk, egyik nap együtt is ebédelünk a közeli Mezzo vendéglőben. Járkálunk a városban, a Mamutban éves naptárbetétet keresünk Ilonkának.

Átrakjuk a fölösleges holmit a kis bőröndbe, amit Attilánál hagyunk, majd ősszel elhozza kocsival. Így nem kell a vonaton annyi csomagot le-fel rakosgatni. Éppen elég a nagy bőrönd...

Az utolsó reggel Budapesten: korai kelés, húsz perc alatt mindhárman elkészülünk. Attila kivisz az állomásra, megváltott helyeink nem léteznek, leülünk két üres helyre. Csakhogy Romániába érve egyre zsúfoltabb lesz a szerelvény, jönnek az elfoglalt helyek igénylői: osztzkodás, vita, a kalauz vonogatja a vállát.

Istentelenül hosszú az út hazáig. A járat kerülőúton megy, vasúti munkálatok miatt. Könnyebb volt átszelni az óceánt, mint Budapesttől Csíkszeredáig jutni.

Késő este szálltunk le a peronra, otthon megkönnyebbülten nyitjuk ki a poros lakás ajtaját. Bár a helyi lapra szándékosan nem fizettünk elő, hogy ne gyűljön távollétünkben feleslegesen halomra, a postás rendületlenül hozta, és még nem tudom, egyáltalán beléjük nézek-e valaha.

Furcsa volt 6-án reggel az otthoni ágyban ébredni.

Első mondat, ami az eszembe jutott, ez volt: „Hosszú az utazás, rövid az élet...”

Csíkszereda, 2017. december 25.

Tips, a fekete, szőre hullató, mára erősen megöszült s megkopott, már régecske kiherélt, olykor már dülöngélve lépdelő kandúr hiába reménykedett a dolgok, állapotok bekövetkező változatlanságában, ahogy arra 2013-as naplóm utóhangjában utaltam, az élet mindegyre bebizonyította, hogy a világ mindentől és mindenkitől függetlenül kerek, forog, de azért nem kell megijedni, mert minden marad a helyén.

Annáék, az utóbbi évek tapasztalatai alapján úgy ítélték meg, hogy két lányuk felnövekedésével párhuzamosan olyan korba léptek, amikor az addigi keresés helyett a megállapodás útjait időszerű keresniük. De ahhoz, hogy megállapodjanak, igazolást kell nyerniük a tekintetben, hogy elképzelésük, mely szerint feladnák torontói életkeretüket, minden szempontból előnyükre válik és közelgő idős kori kényelmiüket szolgálja. Most, hogy néhány hetet újra velük töltöttünk Victoria Harbourban, ahol majdani családi életük újabb szakaszát elképzelik, úgy láttuk, nagyobb a ragaszkodás az álomhoz a realitásérzéknél. Saját erőből próbálják rendre odáig fejleszteni a tóparti nyaralót, hogy lakóhelyként a legzordabb telek viszontagságainak is ellenálljon.

...E sorokat fogalmazva érkezett Annától néhány tóparti felvétel, azzal a megjegyzéssel, hogy „most már végleg beköszöntött...” Mármint a tél.

Elnéztem a makulátlan hólepel takarta stéget és környékét, háttérben a befagyott és távolba vésző tóval. A láthatár kiürült, mint egy nyitott szemmel alvó ember üveges, befelé forduló tekintete. A nyári motoros bárkák ideges zümmögését és cikázását hamarosan felváltja a hasonlóképpen zümmögő, vízpermet helyett hófelhőt kavaró motoros szánok száguldása.

Minden változik, de a világ ugyanaz.

Annáék most Mexikóba készülnek, ott töltik a karácsonyt. Egy szigeten, közel a két amerikai földrészt elválasztó képzeletbeli határvonalhoz. Indulás előtt még elautóztak a tóparti házig, megmerítkezni a jövő elképzelt látványában. Könnyen előfordul, hogy gondolatban már ott élik valódi életüket, bár a valóság ennek még makacsul ellentmond. De apránként, lépésről lépésre minden szándékból valóság lehet.

Nyáron, egyik Victoria Harbourba készülődésünk alkalmával vetődött fel a gondolat: mivel hosszabb időt készültünk a tónál tölteni, legjobb lesz, a Tips-et is magunkkal visszük. Igaz, hogy figyelmesebben kell majd vigyáznunk ott rá, de legalább nem taszítjuk idős napjaira mély depresszióba azzal, hogy hosszú napokra egy lakatlan házba zárjuk. A tóparton többször is hagytuk kedvére kóricálni a környéken. Annáék belenyugvóan elkönyvelték: igazából elég idős már ahhoz, hogy egyszer szembenézzen a végzetével. Ha történik vele valami, hát az a Sors volt... Azóta mindegyre hozzák-viszik szegény jószágot, aki egyre otthonosabban és bátrabban érzi magát a nagy víz partján. Az addig mindentől rettegő állat fújva-prüszkölve menekült korábban a harsogva csattanó parti hullámozás hangjától és látványától; most viszont, mikor senki se látja, óvatosan a víz közelébe merészkedik, valósággal elbűvölten mered a partot nyaldosó hullámok végtelen sorára, időnként megmeríti benne egyik vagy másik mellső lábát, majd ijedten vissza is húzza.

Alkonyatkor, amikor a nyugatról szüremelő utolsó fénysugarak Tips víz fölé görnyedő alakját sziluettként rajzolják ki, úgy tűnik, mintha a hírhedt Ördögsziget egykori foglya, talán épp a száműzött Dreyfus kapitány, vagy akár a hétpróbás Pillangó lesné a hullámok érkezését, amelyben a szabadulás lehetőségét – reményét? – véli megtalálni.

De vajon megtalálja?

Erről már nem szól ez a történet.

Az V. utazás „hordaléka”

A végállomás megközelítése

(úti gondolatok 25 énekben)

1

egy kifőzdében a tegnap
a szemközti asztalnál
megláttam tíz évvel
idősebb magamat

farkasszemet néztünk

ősz hajam égnek meredő
gyér csimbókokban
derengett
arcomra barna foltok
ráncból ráncba torkolló
repedések és sörték
míg a szem ellát
ajkaim remegtek
a szó harsogva sértőn
tört elő a légbe
céltalanul
– mit is beszélek? –
senki se figyelt rá
csak én meg egy légy
repülte körbe
szegény hogy leszállt volna már
valahol az abrosz szikrázó
sík mezején de a hanghullámok
a reszkető hadonászás
késsel-villával
szüntelen elijesztette
pedig a csámcsogó
igyekezetben
a szanaszét fröcskölő
ételcafatok ínycsiklandó
kínálkozása
csábította mind közelebb

úgy trónoltam ott
a szomszéd asztalnál
magamból kivetkőzve
vagy talán éppen
magamba öltözve
akár egy bábu akit
nem egy fából faragtak
csak úgy illesztette össze
őt a fölöttünk átrobogó
idő

2

hajnalban olvadni kezdett
a város a reggel
vörös csíkja a fák
csúcsán mint eperfagylalt ömlött végig
a tájon minden zugba
becsurgott s kitöltött
minden kis rést repedést
majd megjelent fölötte
diadalmas
arany ragyogással –
dölyfös becsmérő mosoly a világ
szája szegletén
s azóta minden
lángban áll

3

messzi földre röpít
a vitorlám
harsogó vizek fölött
a levegőégen
madarak röptét hagyva
csak kúszva előre
az idő mérőlécén
a nap ívelő pályáját
kerülgetve
mintha lábujjhegyen
mégis feltűnően sietve
egy botrányos történet
kellős közepéből

4

a haha madár egész nap kiáltott
haha haha haha

nevetségesen vészjósló volt mint egy
rémtörténet az alvilágból
a haha madár úgy tűnik
ura a szavának és feltételeket szab
ha... ha...
én meg igyekszem gyorsan
teljesíteni minden óhajt
csak hallgasson el már el
ez az átkozott
madár

5

az óceánon át röpíteni hivatott gép
jól nekilendült de aztán
föl se szállt –
a pilóták gyanúsra találták a fedélzeti
számítógép működését
járat törölve

makacs emberekhez illőn azért
mint akik nem ismernek lehetetlent
nekiveselkedtek
minden eredmény nélkül
járat véglegesen törölve

az utasokat akik több órán át
tűrték a beszállás tortúráját
visszaterelték a váróterembe
a bonyodalmasan lemért lepecsételt
átvizsgált felstósított útipoggyászt
visszaadták
a járat aznapra törölve

kaptak még egy nap haladékot
hogymint reggel pihenten mindent újrarájátszanak
nagyot utaztak fél napon át úgy
hogymint föl se szálltak
úgy éltek hogymint közben mindent visszacsináltak
ami azelőtt kudarc volt
próbálkozás törölve

kérdés őszinte válaszhoz:
végigcsinálnád az életed újra?

6

kóválygó kutyaként a roskadásig
terített asztal alatt
nyüsítve farkalódva
alázatosan követelőzve morogva
hátha leesik egy-két falat
csont morzsa
legalább

de semmi, semmi...

7

aranyló bogár
körömfeketőnyi
szállt le hüvelykujjam
szaru-mezejére
lágyan libbenve
pontosan
igazi már-már fiesztás
ünnepélyességgel

csak ült remegve pihegőn
üresjáratú repülőgép
míg a pilóta dolgát végzi a hangár mélyén
aztán csak – huss!
mintha jeladásra
belerengett törékeny teste
más álmok utáni
életre-halálra

8

SS Keewatin
skóciai dokk gyermeke
a Titanic édestestvére
a hajócsalád szerencsével járt hüvelykmatyija
boldog öregségét tölti
mc nicoll dokkjában
fehérre mázolja rozsdamentes
múzeumi létre ítélve
örökké vízen lebegésre kényszerítve
horgonyt vetve
közzsemlére kitéve
parti hullámok ostromát állva
látogatók lábdobogásától feldübörögve
örök nyugalomban

porszívók zümmögésétől elalélva
az elárvult kapitányi híd
vakci ablakaival világra meredve
kiürült gépházzal ürességtől kongó
szénbunkerrel
időtlenne vált kajütökkel
kihűlt konyhával éléskamrával
utolsó vacsorához terített vendéglői asztalokkal
sürgő-forgó személyzettel
kilincseket rézdíszű lépcsőt karfát tisztító
szobalányokkal
táncolni kikészített frakkal csokornyakkendővel
vállfás kisestélyivel
pipatóriummal hölgyteázóval
a Titanic lágyan elúszó
zongorafutamaival
és emlékeivel
szabad kanada 150 éves ünnepén

9

pányván egy bárka
hánykolódik
szorosan egy
bója körül

parton láncra-
vert kuvasz vicsorít
reszketve körözve
egy földbe vert
karó körül

10

Minden rendben. Ezzel nincs hiba.
Még bírjuk az iramot. A gyűrődést.
Még tartjuk a lépést.
De már az alkony
lehangol.
Ellágyít.
Bekavar.
S a reggel csupa zavar.

Pedig a világban minden a helyén.
A hiba bennünk van.

11

Olykor elfog a rémület:
a világ jól elvan nélküled –
te ragaszkodsz úgy a világhoz
még jobban mint az anyádhoz

12

a koránkelő vonatok ideje lejárt
vége a turista szezonnak.
a sínek közt senki földje: gazok bozótja tenyész.
A célbaérés elmulasztott hangulata.
Nyugalom – világnak hátat fordító béke.
A nyílt pályán veszteglő pórekocsikat
belepi a rozsda.
Nem indítanak járatot és
nem fogadnak érkező szerelvényt.
Tolatás mintha nem is létezett volna.
A sorompó mutatóujja felemelve
az ég felé bök: *vigyázz ha jön a vonat!*
De csak szellemvasutak járnak
éjszaka éjfél után tizenhét perccel
mindenki hallja
senki se látja

13

éjfélkor minden elcsendesült
mikor a tetőcserepek megroppantak
valaki lépdél odafönt
járása gyors iramló mintha
kergetnék vagy éppen ő űzne valamit
élénk a vágta: csupa lendület
és fejveszett menekülés?
sose tudom meg
hajnalra mint kifáradt hullám
minden zaj elült

14

barátom írja:
higgyek mert hinni kell
mert valaki feláldozta magát értem
és most az adósa vagyok

de én nem akarok tartozni senkinek
értem ne áldozza fel senki
magát

engem szeretni lehet vagy elárulni
a kettő között széles mező
éles pengéjű sás nő rajta
és méregzöld
kannamosó

15

indián vagyok
a tóparton
pipám kiégett
lábam göcsörtös
bölcs is vagyok
talán
motoros bárkák zümmögését
hallgatom kutyám
nyivákol
mintha fűnyírógépek láncfűrészek szabdalnák hasábokra
a csöndet
lenullázva a szúnyogzümmögés idegesen növő
szúrós szakállát

mit hoz a hullám és
mit hoz a holnap
algát sodor a víz felénk
egyik réteget a másik után
mintha valaki laskát gyúrna
és elmulasztaná vékonyra
felmetélni

indián vagyok
rezes orrú
búval bélelt
kisemmizett őslakója a földnek
egy deci rumtól kivirágzik a lelkem
és dalol a dalol a
fejem fölött
egy alkonyt hirdető
mármoros madár

16

a kövek nedvesen
csillognak
őrhelyükön rád várnak
kitartanak

jóformán meg se kopnak
csupa dac valamennyi
bálint györgy szereti őket
és ebben nincsen egyedül
szeretek kövön megpihenni
a kő hallgat
ő a barátom

17

nagy karcsapásokkal
hatalmas hullámok hátán
fekete kutya képében
szanaszét fröcskölő permettel
partot ér a tenger
mindegyre és újra
újra

18

az alkony verset ír
visszfényben
vadnyom- és szárnyjelekkel
lelkesen újraírja mindazt amit a reggel
a parti homokon hagyott

a reggeli versnek már
se füle se farka
hangulat kérdőjel
inkább talány

a nappalnak nincs ideje
soha a versre
se a kötöttet
se a szabadot
nem kedveli

majd egyszer
ígéri
s a pillanat
sötétedéskor beállít

mikor az alkony újraírja
mindazt amit a reggel
a parti homokon hagyott
madártollat hínárt félelmet
tajtékos tüneményt

19

minden óránk
egy madárhang
füttyök mélykék
éjszakában

gerlebúgás:
itt a hajnal,
szélhuhogás
szajkódallal

hatkor harsány
cinke üzen
éjfélű fűj a
pirók-üzem

20

az erdő közepén
mikor már se jobbra se balra
nem lehet lépni
a tüskés bozótól
a gallyfonadéktól
a széldöntéstől

minden az utamba áll
és óva int: ez nem a te világod
illene már magadhoz térni
kinőni a mesékből

ez Piroska és a farkas birodalma
ez a hét törpe bányásztanyája
ez a hétfejű sárkány hűbértoka
ez a nyargaló viharok hazája

mit keresel te itt?
élni akarsz még vagy halni?
elvétted a lépést
mint ahogy az utat is el
az irányt s a vidéket is

a végállomáshoz az út
nem erre vezet
s ha mégis odaérnél
ne csodálkozz hogy
nevéről hiányzik
minden ékezet

21

a végállomást lesném
nincs sehol
pedig már régóta jövünk
s már azt gyanítom
ilyen hosszú út
tán nem is létezik

lehet hogy elaludtunk közben
s az idő kiszabadult lóként
száguld velem
csupa nyargalás ez az élet
meg a történelem

vég nélkül jönnek szembe
állomások utak
illúziója
tárul elénk

már régen a végállomáshoz értünk
én és e költemény

22

alakzatot próbálgatnak a vadlibák
a nagyok előtt a V-betű lándzsahegyében
a kicsik hátul a szétnyíló
megtépzott farokban
meg-megugorva
olykor lemaradva
várjatok várjatok várjatok
lebeg utánuk az elfulladás
rikoltások
uszálya

merre vezet vándorutatok csillaga?
hol ér majd kényszerleszállással
földet átlátok a remény

hányan értek célhoz
jó szél alatt
kiből lesz hétpróbás túlélő
s kiből pár jó falat?

23

szemközt egy róka baktatott
és süvített a szél
vissza már nem fordulhatott
lapul remegve – fél

vadászútjáról érkezett
pofáján tollpihe
jóllakott, s meghunyászkodó
rémült tekintete:

eressz utamra! – s elszelel
írháját menti ő,
vörös farkával int felém
az elszökő idő

24

túl valamennyi réven
de még innen a vámon,
itt véget ér egy erdő
ott feltűnik egy várrom
olyan mint a mesékben
omlott falán enyészet
a múlt ködös legenda-
és mítosz-tenyészet
sok szavam törmelékét
dadogva bár de őrzöm
borzongató gyönyörtől
lesz otthonom e börtön
szemem félig lehunyva
rejtett dallamra várok
ágyő, megunt vidékek
ágyő, megomlott várfok

25

talán csak helyben topogunk
mímelve hogy futunk
csalóka minden látszat itt
előbb már nem jutunk

a végállomás nincsen is
csak jó hitünk szerint
sejtjük: valaki vár reánk
de csalódunk megint

a semmi vár vigyázzban áll
s kezében fáklya gyúl
sötétlő arcán látni még
ahogy bealkonyul

Toronto-Victoria Harbour, 2017. július-augusztus